

8802

భారతి

[నదిత మాసపత్రిక]

• సూర్యుడు
శివరెంక శంభు ప్రసాద్

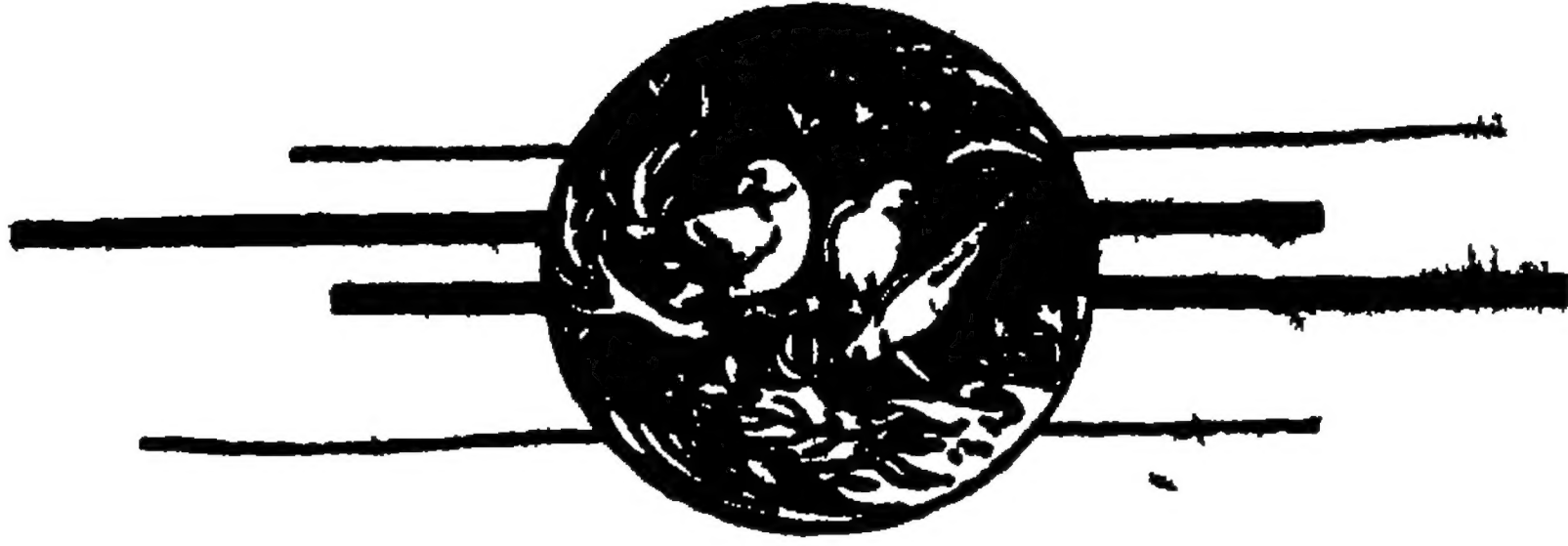
ఆంధ్రప్రదేశ్ ముద్రాలయము
మదరాసు

పుటలు 20

ఫిబ్రవరి, 1933

రూపాయ 2

విజ్ఞానశిల్ప మల విశ్వరూపము

విషయానుక్రమణిక

ఏప్రిల్ - 1952

అవసరస్థితి—ముక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	99
భౌతికశాస్త్రము తత్వజ్ఞానము—విస్సా అప్పారావుగారు	101
మానంశ్రాంతి—వోలేటి సార్వభౌమగారు	106
మహాకవి వంగలనీలయ్య—తిమ్మావజ్జుల కోదండరామయ్యగారు	107
సంకల్ప సిద్ధి—అంతుల శ్రీరామకృష్ణగారు	117
యజ్ఞాలము—భాసమహాకవి	120
కవినన్యానము—జనమంచి రామకృష్ణగారు	131
భారతీయుడు అశరీరవా—బామ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులుగారు	139
కవి సార్వభౌముడు భానుకరుడు, శ్రీ కృష్ణ దేవరాయలు— ఈశుమాణ్ణి వెంకట వీరరాఘవాచార్యులుగారు	141
అఖండయాత్ర—వేముల వేంకటఅప్పారావుగారు	145
అంతస్తులు—పన్యాల రంగనాథరావుగారు	147
హేమంతము—సామవేదం జానకిరామశర్మగారు	159
కాళిదాస మహాకవి దీవితనవన్యలు—పి. గణేశికృష్ణగారు	161
వికరిగామము—బూడరాజు రాధాకృష్ణగారు	168
భారతనాతి—శ్రీమతి వట్టికొండ విశాలాక్షిగారు	169
కలగూరగంప—	183
గ్రంథవిమర్శనము	189

ఆంధ్రదేశ మంతట ప్రదర్శించ బడుచున్న

వాహినీవారి

మతిత్వరి

సంగీత కిల్లి నాట్య కల్పనలో
సంస్కృతిక సహజత్వానికి జాతీయతకూ
పంచుజనతమ సాధియటలో
ఒక ప్రత్యేకతమ నిరూపించు
నిరుపమాన టెట్రము

నెడపూడంతి

ఆంధ్రదేశ మంతట
ప్రదర్శించ బడుచున్న
వాహినీవారి

శ్రీ మద్భగవద్గీత

వ్యాఖ్యాత: శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు

ఆ ర న ము ద్ర ణ ము

శంస్కృతమూలము, తెలుగునాటికాకాత్పర్య ఎశేషార్థ
విశరణములు గల 400 పుటల గ్రంథము గీతాధ్యయన
మొదలకు మిక్కిలి ఉపయుక్తమైనది

ఖద్దరు బైండు

వెల రూ 4-0-0 లు.

తపాలాఖర్చు రు 0 9 0

ఆంధ్ర గ్రంథమాల, పొద్దుటాకు నెం 212 మదరాసు

జాతీయరసమస్యనాథులకు

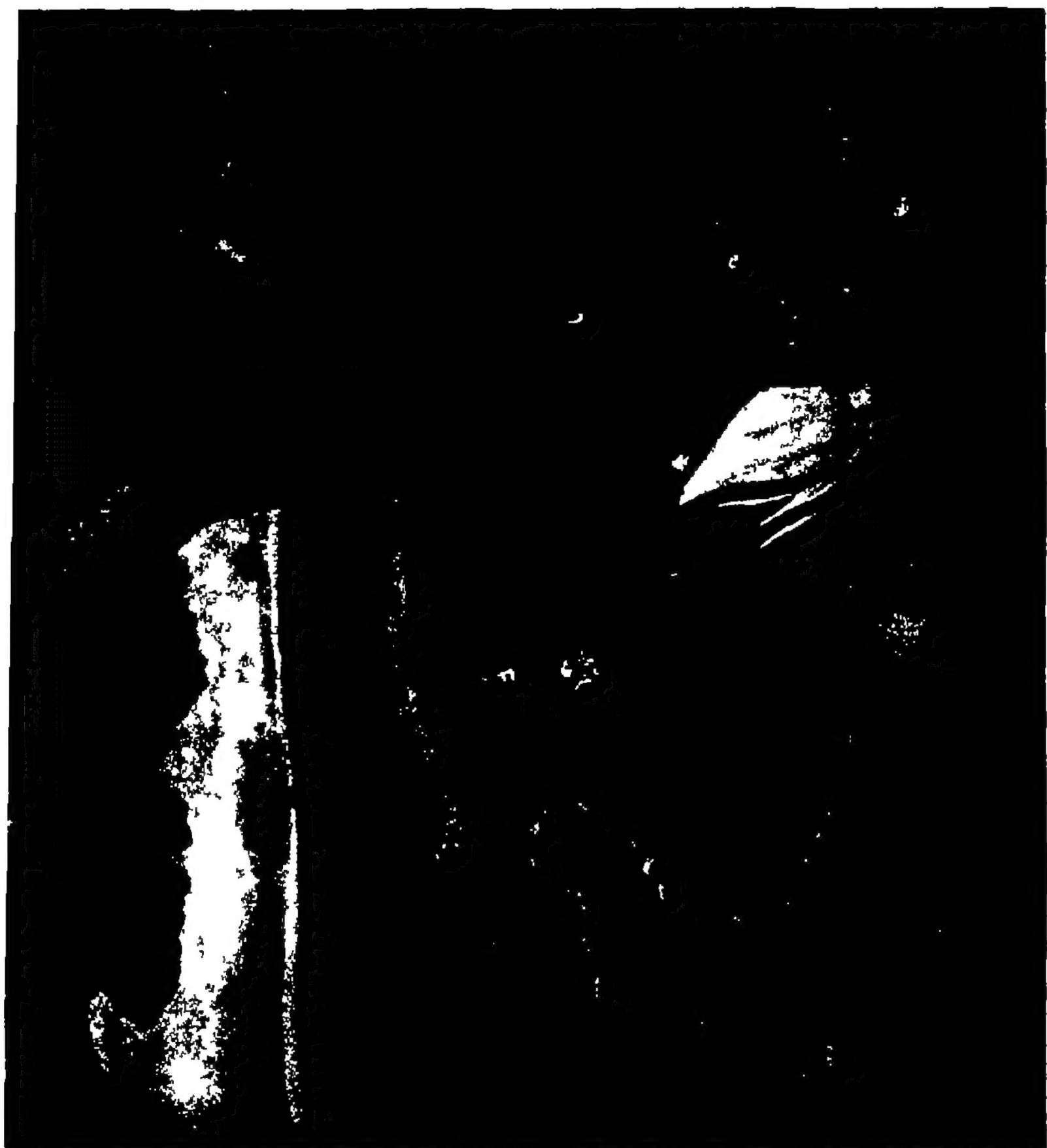
జం. 10 గణాంతిముద్రణి, రాయపేట మద్రాసు 14

అంతా ప్రకటనలకు

சென்னை, 1948

பதிப்பு

1948, சென்னை

ఖర
మాఘము

భారతి

నంపుటము 29
నందిక 2

అవనీంద్రస్మృతి

★

శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి

కునికన దాన్యజీవన విఘ్నార్థిత జాతికళా ప్రదీపికన్
దన యతిలోక భావపరిణాహనముజ్జ్వల కాంతిధారచే
పునరుపలబ్ధ భవ్య సుషమాచ్ఛ్వా నగమ్ముగజేసి వెల్లులగా
నినిచిన దివ్యశిల్పి యవనీంద్రుడు నేను జగానలేడట!

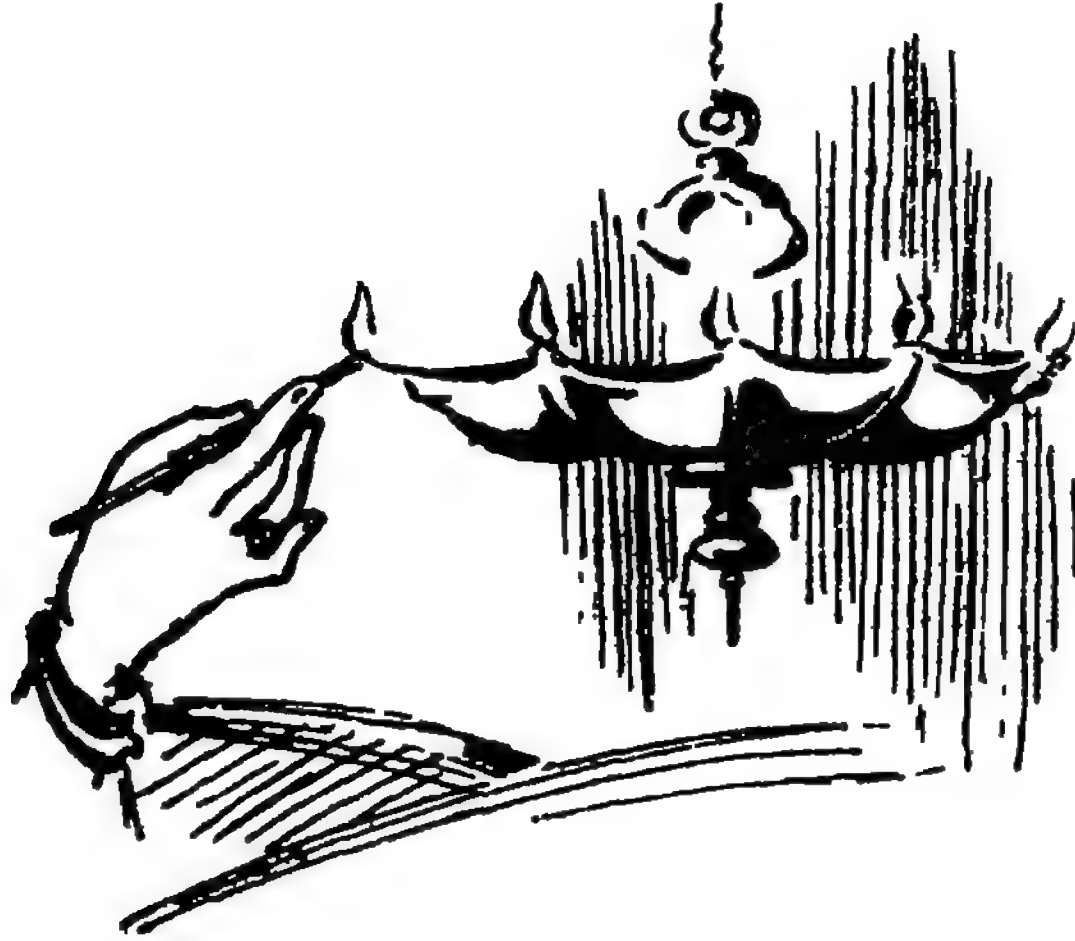
ఒక పదిమంది భావుక మహానయకాలురలో యెడండలన్
జలియినర్పి భారత విశిష్టనవీనకళా మహస్సు చం
పక మృదుసారభాగలిత భావనగా మొనయించె; వారునున్
బ్రకటిత విశ్వమోహన కళాప్రతిభావిజయ ప్రభాసితుల్!

ఉత్తమ శిల్పలక్ష్మములు, సూర్యిత సర్వ కళారహస్యముల్
గుత్తగోవంగ, నాతని యొక్కొక్క విసూత్న కళాప్రయత్నమున్
గ్రొత్తగ సంతరించె దళుకొత్త, కళాధ్యుల వారి పోకలన్;
మొత్తమొనర్చి ఫక్కికలు బుట్టెను లో యవనీంద్రు తూరికన్!

చిక్కని భావనాపటిమ, చేపలుదేగు కళాప్రభుత్వ న
మృక్కమనీయ విన్యవనమాధురి, మార్మికరేఖ తెల్లమై
చొక్కపు చిత్రకాలముల చోద్యముగా మెరుగొందు, నైనను?
నిక్కపుటింద్రకాలమెదో నిండేన దాజలుగొందు కుంచీయన్!

మొగలుల చిత్రరేఖన విమోహనచాతురి, సూక్ష్మరేఖలకా
సాగనగు రాజపుత్ర నరసోజ్వల రాగ కళానుభావమున్
జగదభిరామహేతువు నజాంత కళామహనీయ భావమున్
బగటుకొనంగ నందముల మర్త్యులకున్ దయసేయ జోయెనో!

మనకిక దూరమయ్యె వనమాన కళా మహనీయ వీళికుం
డని మదిలో నెదోయొక మహాంధ్యము గ్రమ్మెడు, నైననంతలో
నన యవనీంద్ర చంద్రముననంత సుధామధుదీప్తిదోచి, యా
యన చలువల్ దొలుకు తరళాశిషమున్ మది నూహసేసెదన్

భౌతికశాస్త్రము-తత్వజ్ఞానము

శ్రీ విస్వా అప్పారావు

బాహ్యప్రపంచముయొక్క స్వరూపస్వభావములను తెలిసికొనుటకై శాస్త్రజ్ఞానము తోడ్పడుచుండును నిత్యజీవితమునకు సంబంధించిన విషయముల గురించియేకాకుండా, అనాది నుండి జిజ్ఞాసువులకు గల మానసికములకు గొప్ప సమస్యలగుచుండుట, శాస్త్రజ్ఞానము తోడ్పడుచుండును జీవితపరమార్థమేమి, ఈవిశాల ప్రపంచమందు మనకుగల స్థానమెట్టిది, మృత్యువును జయించి శాశ్వతత్వమును పొందగలమా, కష్టపటి సత్యమున నేమి, అనుప్రశ్నలకు సమాధానములకై శాస్త్రనిచారమును చేయుచుండుము

శాస్త్రపరిశోధనకై చేయుప్రయత్నములు హిమాలయ పర్వత తోపాటు ప్రయత్నములవంటివి పైకిపోయినకొలది వాతావరణము విర్యులమై, దృష్టి వికాలమగుచుండును ఒక్కొక్కప్పుడే పైకెక్కుచు, దానిపైనుండి లూర్యపు సంకుచితాభిప్రాయములను వికాలముజేసికొనుచు, విజ్ఞానవికాసమును, ఉత్సాహశక్తిని, క్రమముగా పెంపొందించుకొనుచు పైపైకిఋతుల కెగర్రాక ప్రయత్నించుచుండును ఇది అంతులేని ప్రయత్నము తీరని అన్వేషణ—సత్యాన్వేషణ

గడిచిన 20-30 ఏండ్లలోగల క్రమాభివృద్ధిపొందుచున్న నవీన భౌతికశాస్త్ర (Modern Physics) పరిశోధనాధారము వీరీరని యన్వేషణలో ఎంతవరకు పరికరించుచున్నదో తెలిసికొందాము

1. సాంప్రదాయక భౌతికశాస్త్రము

(Classical physics)

న్యూటన్ శాస్త్రజ్ఞుడు గతిశాస్త్రము (Dynamics) ను కాధారములగు (Laws) ను ప్రతిపాదించివాడు. గతిశాస్త్రముతో, న్యూటన్ కుటుంబమందలి గ్రహగతులను, గ్రహదాదులను లెక్కింపగలుగుచున్నాము బండ్లు, ఓడలు, విమానములు, మోటారులు మొదలగు సర్వయంత్రములకు గతిశాస్త్రము అవసరముగా తోడ్పడుచున్నది గతి శాస్త్రబద్ధముగు బ్రహ్మాంశమైనయంత్రమువలె, ఒక విశ్చితముగు మార్గానుసారముగా, సర్వప్రపంచము పాగిపోవుచున్నదని, అట్టి ప్రపంచమందు మానవసంకల్పమునకు—ప్రపంచమార్గమును గవరించుటలో—తావులేదని, ఆ మహాయంత్రబంధమునుండి విడిపించుకొనగల స్వేచ్ఛ, దానిని ధిక్కరించగల ఆధ్యాత్మికశక్తి, మానవునికేలేదని, అభిప్రాయములు భౌతికశాస్త్రవేత్తలలో కలకలం కట్టిపోయినవి

మరియు, ఇంద్రియగోచరముగు ప్రపంచమునకు భిన్నమైన ప్రపంచములేదని, సర్వజ్ఞానమునకు ఇంద్రియములే ద్వారములని, ఆతీంద్రియజ్ఞానమును నది యుండట యనభవమని, అసత్యమని, (World is Subjective and not objective) అను వాదము ప్రబలమైనది ఇట్టి వాదమును చేయువారిని (Positivists - realists) వ్యక్తివాదులనవచ్చును వీరికి వ్యక్తిజ్ఞానమే ప్రమాణము—వీరిని వాస్తవికులని కూడ అనవచ్చును వీరికి జగత్తు వ్యక్తిభావనాత్మకము వ్యక్తులభావనల కిరెరమై వారు భావించినా భావించకపోయినా సత్యమై, నిత్యమై, స్వతస్సిద్ధమై, జగత్తున్నదను ప్రతివాదమునకు సత్తా వాదముని చేరు—(అతే=తీన్నది, సర్దు) ఇట్టివాదమునకు చెందినవారిని (idealists) సత్తావాదులనవచ్చును వీరికి వ్యక్తితర భావనే ప్రమాణము భౌతికశాస్త్ర పురోగమనమంతయు ఈ వాద, ప్రతివాదముల ఫలమని చెప్పవచ్చును వీరి వీడ్వంతలూర్యపక్షముల మూలముగా శాస్త్రము వృద్ధి పొందినది

ప్రయోగములచేత ప్రత్యక్షముగా తెలిసికోలేని విషయమంతా సత్యేతరమనే వాస్తవికుల వాదమునకు ప్రతివాదము లేకపోలేదు ముమాదు 180 ఏండ్లక్రిందట జాన్ డాల్టన్, పతమాణువాదము

ప్రయోగములచేత ప్రత్యక్షముగా తెలిసికోలేని విషయమంతా సత్యేతరమనే వాస్తవికుల వాదమునకు ప్రతివాదము లేకపోలేదు ముమాదు 180 ఏండ్లక్రిందట జాన్ డాల్టన్, పతమాణువాదము

(Atomic hypothesis) ను, ప్రతిపాదించినాడు. పరమాణువులు ప్రత్యక్షముగా తెలిసికోగలిగినట్టివి కావు, కాని అట్టి అప్రత్యక్ష పరమాణువాదముతో అమూల్యమైన రసాయనిక శాస్త్రవిషయములు గ్రహింపబడినవి. పరమాణు భారములు (Atomic weights) తెల్పబడినవి అని శాస్త్రమందు నిత్యము ప్రయోగములో కలవు. కావున ఇది సత్యములు కాక మరేమిటి.

2. నవీన భౌతికశాస్త్రము Modern physics

(1) బోర్ సిద్ధాంతం (Bohr's Atomic Theory)

పరమాణువులు భేదింపబడినవి ప్రత్యక్షములు అని (Atoms-ultimate particles) దానిని అభిప్రాయపడినాడు. 1900 సంవత్సర ప్రాంతమువరకు అదే సిద్ధాంతమని భౌతిక శాస్త్రవేత్త లభిప్రాయపడినారు. కాని పరమాణువులను భేదించవచ్చునని, అందు భాగములున్నవని—కేంద్రకము (Nucleus) దాని చుట్టు తిరుగు ఎలక్ట్రానులు (Planetary electrons), ఎలక్ట్రానులు తిరిగే కక్ష్యలు (Orbits) కలవని, పరమాణువు ఒక చిత్రమైన కట్టము (Structure) వంటిదని, రూపర్ ఫర్మ, బోర్, ఆను ప్రముఖ శాస్త్రవేత్తలు ప్రతిపాదించిరి. ఈ సూత్రన వివరములతో పరమాణువాదమును పెంచి, బోర్ సిద్ధాంతము నొకదానిని బోర్ కల్పించినాడు. దాని యాధారమున 1910—25 సంవత్సరముల మధ్యను అనేక భౌతికశాస్త్ర, రసాయనిక శాస్త్ర రహస్యములు బలపడినవి. బోర్ కల్పించిన పరమాణు కట్టములయందలి వివిధ వివరణలు ఉపవాక్యములే ప్రత్యక్షముగా నిరూపింపగలిగినవి కావు. ఇంద్రియ గోచరములు కావు కాని, అంతమాత్రమున డార్టన్, రూపర్ ఫర్మ, బోర్-ప్రతిపాదించిన పరమాణువాదమున శ్రేయోగము వీలగునా అని ప్రతివాదము బలముగా సాగినది.

ఐనను బోర్ వాదము ఎంతవరకు సమర్థనీయము అను విషయమును పరిశీలించవలసియున్నది.

పరమాణు కట్టములు ఒక్కొక్క పరమాణువున ఒక్కొక్క రీతిని కల్పింపబడిన నమూనాలు—(Atomic models) అన్నింటికంటే బరువు తక్కువ గల ఉదాహరణ, హీలియము, పరమాణు నమూనాలలో

ఒకటి, రెండు, ఎలక్ట్రానులు మాత్రమే ఉండి, అది ఒకటి, రెండు, కక్ష్యలలో (Orbits) తిరుగుచుండును. పరమాణువుల బరువు పెరిగినకొలది కక్ష్యలసంఖ్య పెరుగును. అందుచేత నమూనా కట్టముల నిర్మాణము చిత్రవిచిత్ర భారములు కలిగి చిక్కుగా ఉండును.

ఉదాహరణ కట్టముందలి ఎలక్ట్రాను ఒక విధముగా ప్రవర్తించునని యూహించి దానివిజ్ఞప్తి ఉదాహరణ వర్ణమాల (Spectrum) లోని వివిధరంగులయొక్క తరంగపు కొలతలను (Wave lengths) బోర్, లెక్కగట్టి చూపెను. ఈ లెక్కించిన కొలతలు ప్రత్యక్షముగా ప్రయోగముల నమూనాన కనిపెట్టిన కొలతలకు సరిపోయినవి ఇట్లే హీలియము వర్ణమాలకును ఉపపత్తి (Explanation) బోర్ చే కల్పించబడినది. కాని పరమాణువులు బరువైనకొలది వాటి వర్ణమాలలకు ఉపపత్తి సంతృప్తిగా సాధ్యపడలేదు. అందుచేత బోర్ విధానములో ఏదో ఒక లోటున్నదని స్పష్టపడినది.

మరియు, కేంద్రకము చుట్టు తిరుగు ఎలక్ట్రానుల వేగము (Velocity) గాని, కక్ష్యలలో ఎలక్ట్రాను లాక్రమించియున్న స్థానము (Position) గాని బోరువిధానము వలన లెక్కించి తెలిసికో వీలు కలగలేదు. హైడ్రోజను వర్ణమాలకు చెందిన ఉపపత్తి గణితములో ఎక్కడను ఈ ఎలక్ట్రానుల స్థితి, గతి, ఉపయోగించవలసిన అగత్యము కలుగలేదు. ఇది చాలా వింత విషయము. కక్ష్యలలో ఎలక్ట్రానులు నిజముగానే తిరుగుచూడంటే, వాటి స్థితి, గతి, తెలియకుండుట అది గణితమందు లేకుండుట వింతగాదా. అందుచేత ఎలక్ట్రానులు కక్ష్యలలో తిరుగుచున్నవను ఊహ బూటకమా అను సందేహము ఏర్పడినది. పరమాణుకేంద్రకము చుట్టు ఎలక్ట్రానులు తిరుగుచుండును అను సందేహోప్పదమును విషయమును ప్రవేశపెట్టుట చేత బోర్ సిద్ధాంతములో లోటు కల్గినదని, అందు చేతనే బరువైన పరమాణువులయొక్క వర్ణమాలలకు సరియైన ఉపపత్తి దొరకలేదని వ్యక్తివాదులు (Positivists) అక్షేపించిరి. వీరిలో ప్రముఖుడు హైజన్ బర్గ్ అను జర్మను శాస్త్రజ్ఞుడైదు.

II. (2) హైజన్ బర్గ్ క్వాంటమ్ మెకానిక్స్
Heisenberg's Quantum Mechanics

ఉపాకర్పితము పరమాణు వ్యవస్థలను విశ-
ర్ణించి, ప్రయోగములచేత ప్రత్యక్షముగా తెలిసికో-
గలిగిన సామగ్రితో, ఒక సిద్ధాంతమును ప్రతిపాదిం-
చినచో అన్ని పరమాణు వర్ణమాలలకు పూర్ణమున ఉప-
పత్తి పుట్టునది హైజన్ బర్గ్ ఆగ్రహించినాడు
వర్ణమాలలోని రంగులయొక్క తరంగపు కొలతలు
(Wave-lengths) రంగులయొక్క ధాతు తీవ్రతలు
(intensity of Colours) ప్రయోగములచే తెలిసి-
కోగల ప్రత్యక్ష విషయములు గనుక, వీటి సుపయో-
గించి క్వాంటమ్ మెకానిక్స్ అను నూతన సిద్ధాంత-
మును 1926 లో, కల్పించినాడు మేట్రిక్స్ మెకా-
నిక్స్ (Matrix mechanics) అను నూతన గణిత-
విధానమును ఈ సిద్ధాంతము దుపయోగించినాడు
పరమాణువుల వర్ణమాలలకు సమగ్రమున ఉపపత్తిని
విర్పరిచి చూపినాడు ఇంకను నూతన విషయములను,
గణితముచే, నిరూపించినాడు అవి ప్రయోగములచే
ప్రత్యక్షము చేయబడినవి బోర్ సిద్ధాంతము కంటె
హైజన్ బర్గ్ సిద్ధాంతము సర్వాత్మికా మేలైనదని,
స్పష్టమైనది దీనినిబట్టి సత్యవాదము కంటె వ్యక్తి-
వాదమే బలీయమని చెప్పవలసినదని

అనిశ్చయత్వ సూత్రము

(Principle of Uncertainty)

హైజన్ బర్గ్ సిద్ధాంతాంతర్భూతమై, మూలా-
ధార మనదగు అనిశ్చయత్వ సూత్రమునుగురించి కొంత
తెలిసికొనవలసియున్నది

వ్యవహారములో, నిత్య జీవితములో, అనేక-
ముగా బండ్లు, యంత్రములు మొదలగువాని చలనమును
గతిశాస్త్రముతో పాఠించుచున్నాము ఈ యంత్ర-
ముల చలనపు ఎన్నో పానులు, మణుగులు ఉండును
అట్టి వానిని గతిశాస్త్రమెట్లుప్రయోగపడుచు
న్నచో ఒక చిన్న ఉదాహరణము వలన తెలిసికొన-
వచ్చును. నేలమట్టము నుండి నెకనుకు 100 అడుగుల
తేగముతో నైకి నిటాకుగా ఒక రాతిని విసిరినచో
రిక్కి నెకనుల తరువారే అది 156 అడుగుల ఎత్తున కెగిరి
అగునని, అక్కడనుండి తిరిగి రిక్కి నెకనులలో నేల
మీదకు, నెకనుకు 100 అడుగుల తేగ

ముతో, పడునని, లెక్క గతిశాస్త్రముచేత
కట్టుచున్నాము అనగా ఒక కాలమందు
గతి స్థితి—(position)—నేల మట్టము, గతి
(velocity) నెకనుకు 100 అడుగులు, తెలిసికొన-
మరియుక కాలమందు—రిక్కి నెకనుల తరువారే,
దానియొక్క స్థితి—156 అడుగుల ఎత్తు, గతి—
కూనయ్యు (ఏమంటే అంతవరకే పల్లి ఆగిపోయినది
కనుక) లెక్కించ గలుగుచున్నాము ఈ విధానము
పారమే గతి శాస్త్రము సుపయోగించుచున్నాము
ఇట్లే, పరమాణువులలో గతి ఎలక్ట్రానుల యొక్క
చలనమును గతి శాస్త్రముతో పాఠించవచ్చునని
బోర్ భావించినాడు లెక్కలు కట్టినాడు బోర్
విధానము సంతృప్తఫలితముల నీయలేదు ఇది ఎందు-
చేత, అని విచారణలు జరిగినవి గాన ఫలితముగా
1927 లో మాక్స్ బుద్దవ్య ఘండములకు పరమాణువుల
యందు న్యూటన్ గతిశాస్త్రము సరిగా వర్తించ నేరగు
అని హైజన్ బర్గ్ తన సిద్ధాంతరీత్యా లెక్కించి
చూపించినాడు మరియు పరమాణువులయొక్క స్థితి
గతి, రెండూ కూడా ఏక కాలమందు నిశ్చితముగా
తెలిసికొనుటకు కలుగలేదని, ఈ గంటిలో ఒకదానిని
నిశితముగా కొలిచినచో, ఈ కొలుచుట యను క్రియ
వలన పరమాణువు గతి మారునని, కదలిపోవునని,
అందుచేత గండవదాని కొలత నిశితముగా ఉండదని
స్పష్టపరచినాడు రెండూ కొలతలో సంభవించు
లేదాను—అనగా అనిశ్చయత్వమును, నిరూపించి-
నాడు ఈ నిరూపణకు అనిశ్చయత్వసూత్రమని
(Principle of Uncertainty or Principle of
Indeterminacy) పేరు ఈ అనిశ్చయత్వముయొక్క
పరిమాణము అతి మాక్స్ బుద్దవ్య పరమాణువులయొక్క
ద్రవ్యపరిమాణములతో పోల్చితగినంత తక్కువైనది
అందుచేత, పరమాణువుల గణితముందు దీనికి విలువ
విర్పడుచున్నది వ్యవహారముందు తటస్థించు పెద్ద
ద్రవ్యఘండములయందీ అనిశ్చయత్వ పరిమాణమునకు
విలువలేదు అందుచేత స్థూలప్రపంచమందు (macro-
cosm) నిశితముగా ఉపయోగపడే గతి శాస్త్రము
మాక్స్ బుద్దవ్యప్రపంచమందు, (microcosm) నిశితముగా
ఉపయోగపడదు.

విద్యుత్ ఛార్జ్ (Electric charge) ఇంత, అని చెప్పవచ్చును, అది ఎలా లెక్కించినా, గతి శాస్త్రముచేతనేగదా, అది కూడా అవిచ్ఛిన్నములేనా, యని సందేహము కలుగవచ్చును ఎలక్ట్రాను బరువు ఇంత అను కొలత ఒక్కొక్క పరమాణువువీడ ప్రయోగములుచేసి గ్రహించినది కాదు అసంఖ్యాకములగు పరమాణు సమూహముతో ప్రయోగములను చేసి నిశ్చయించినది ఈ నిశ్చయము నిత్యమైనదే ఎప్పుడైనను, ఎవరైనను ఈ ప్రయోగములను తిరిగి చేసినచో వాటి ఫలితముగా ఈ కొలత ఏర్పడగలదు ఇది దామాషాయాగాకట్టిన పరిమాణము (Statistical average value) మన దేశమందు క్షిరప్రమాణము 27 సెంథీమీటరులని చెప్పవచ్చును ఇది కోట్లాది ప్రదలలో ప్రతివారి ఆయుర్దాయమని చెప్పవచ్చును—ఎప్పుడూ వారందరి ఆయుర్దాయముల సమకక్ష దామాషాయాయే, ఈ 27 ఇన్చు ఎలక్ట్రానులొక్క బరువంత విద్యుత్ ఛార్జ్ అనుపరిమితులను గ్రహించినది యున్నది ఒక్కొక్క పరమాణువుతో లెక్కించే కొలత అనిశ్చితము అసంఖ్యాకములగు పరమాణుగుంపుతో లెక్కించే కొలతల సునిశ్చితములు—అను విషయము పర్యవసానము ప్రతి పరమాణువుయొక్క నిజస్థితి ఈ దామాషా యా కొలతలవలన తెలియదు పరమాణువుల నిజస్థితి తెలుసుకునే మార్గము ఇంకను లభ్యము కాలేదు ఒక విషయమే ఆలోచించగా ఈ దామాషా యా లెక్కలు మిగిలిన చెప్పవలసియున్నది సత్యమును యింకొక దీనిని తెలుసుకొనటకు కొలుతక, దామాషాయా లెక్కలనే వాడుచున్నాము స్థూల ప్రపంచమంతయు పరమాణుగుంపు మయము కాదు ఈ దామాషా ఈ లెక్కలు స్థూల ప్రపంచమందు సరిపోవుచున్నది మన జ్ఞానమంతయును దామాషాయా జ్ఞానమే—అనాది, ప్రాయశ్చ (Probable) అని చెప్పేదే గాని ఇదిమిథ్యము (True) అని చెప్ప వలెనది

11 (3) ప్రొటింగరు వేవ్ మెకానిక్స్ (Shrodinger's Wave Mechanics)

బోర్ కల్పించిన పరమాణు సమూహ (Atomic Model) తో, సంబంధము లేకుండా అట్టి సమూహము

పూర్తిగా విస్మరించి, ప్రత్యక్ష హంకరలను మాత్రము పయోగించి పరమాణువుల గురించిన సర్వ విషయములను సునిశ్చితముగా ప్రాథికబద్ధ విరూపించినాడు పరమాణు సమూహాలోని లోట్లు ప్రోటన్ బద్ధము బాధించినంతగా ఇతర ఫోటోకాన్ ప్రసక్తిలను బాధించలేదు అట్టి వారిలో ప్రముఖులు లూయీ డి బ్రాగ్లీ (Louis de Broglie), ప్రొటింగరు అనువారు, పరమాణు సమూహాను పూర్తిగా విస్మరించక, అందరి లోట్లను సవరించి, ఒక నవీన వీక్షాంశమును కల్పించి, ప్రసక్తిలను వలెనని వారు పూనుకొనిరి

ఎలక్ట్రానులు, ప్రోటానులు, న్యూట్రానులగు ద్రవ్యకణములు (Particles) అని, కొన్ని సందర్భములలో అవి కాంతి (Light) ని వెదజల్లవని (Radiate), అట్టి కాంతి (Radiation) తరంగరూపమున ప్రసరించునని శాస్త్రజ్ఞులు భావించుచుండిరి కణములకు, తరంగములకు గుణములలో భేదమున్నది, గంపింట్లకిని ఎట్టి సంబంధమున లేకుండు కణములు ద్రవ్యమునకు, తరంగముల శక్తి మయములు, ద్రవ్యమునకు, శక్తి, విషయము సంబంధము లేదు, అని శాస్త్రజ్ఞులు భావించుచుండిరి పరమాణు శేంద్రకమును చుట్టిరియు ఎలక్ట్రానులు కణములని బోర్ భావించెను వాటి స్థితినిర్దేశము చేయబూనిన గాని సాగ్యముకాలేదు కక్ష్యలలో తిరుగు ఎలక్ట్రానులు కణములవలెగాక తరంగములవలె ప్రవర్తించినచో, తరంగములు వ్యాపించు స్వభావము కలిగినవలె, అది కక్ష్య పరిధిలను వ్యాపించినచో ఒక స్థలనిర్దేశముచేయుట అను విషయమునకు చోటుండదు కనుక ఈ కారణములచేతనే ఎలక్ట్రానుల స్థలనిర్దేశము చేయ వలసలేదేమోయని డిబ్రాగ్లీ తిర్కించుచున్నాడు తరంగములు (Radiation) కణముల (Photons) వలె ప్రవర్తించునని 1923 లో కాంప్టన్ (Compton) శాస్త్రజ్ఞుడు ప్రయోగములచేసి చూపించినాడు అట్లే కణములమాత్రము తరంగములవలె ఎల ప్రవర్తించునని డిబ్రాగ్లీ తిర్కించుచున్నాడు ఎలక్ట్రాను, తరంగమువలె ప్రవర్తించినప్పుడు, కలిగే ఎలక్ట్రాను తరంగము (Electron wave) కు ఒక నిర్దేశమును కొలత (wave-length) ఉండునని ఆకొలతను ఎలక్ట్రాను బరువుతో చేర్చి లెక్కించవచ్చునని డిబ్రాగ్లీ చూపించినాడు. ఎల

క్వాంటమ్-తరంగము ఎక్కువతరంగములతో సమాన రుతు కొలతగలదని లెక్కగట్టి చూపినాడు బలే ఎలక్ట్రానులు తరంగములవలె ప్రవర్తించునని ప్రత్యక్షముగా ప్రయోగములచేత నిరూపించినగాని డిబ్రాగ్లే ఈ విజయని స్థిరపకము 1927 లో దానిజన్, గర్మర్ అనువారిద్దరు ఎలక్ట్రానులు కాంతి వలెనే ప్రవర్తించుచున్నవని ప్రయోగమాలకముగా నిరూపించినారు డిబ్రాగ్లే యభిప్రాయమును గుఱవు చేసినాడు

డిబ్రాగ్లే అత్యగ్రుతిమైన మూలకాభిప్రాయమును శాస్త్రమున జూపించి భౌతికశాస్త్రమునకు అతినవీనముల మెరుపును పెట్టినాడు కణము (particle) తరంగము (wave) రెండూ అది వాభావములని, ఎవో ఒకవస్తువు ఒకసారి కణము వలెను మరియొకసారి తరంగమువలెను ప్రవర్తించుచున్నదని, డిబ్రాగ్లే నిరూపించినాడు ఈమూతన వస్తువు కణమనీ, తరంగమునీకూడా పుష్కలని వచ్చినది అంగుచేత దీనికి కణ-తరంగ మని (wave Particle or wavicle) పేరుపెట్టిరి కణము, తరంగమును వేరువేరుగా పరిగణించగలుగుచున్నాముకాని, కణ-తరంగమును ఏమేర్కొనవస్తువును పరిగణించవలెనున్నది కాని అట్టి చోకటి ఉన్నది అని, అది వాస్తవమైనదని, చెప్పకతప్పు అది అనిర్వచనీయమైన వింతవస్తువు.

హైడ్రజనుపరమాణువు కణమేకాక అట్టి వస్తువని, కణతరంగ మని, భావించవలసియున్నది అవస్తువు సృష్టించుప్రభావముకలది అట్లు సృష్టించునవస్తువు తరంగముపుట్టుచుండును సృష్టించు రీతివిదో, అవస్తు వేదో తెలియదు ఇది ఒక నిరూఢముల మర్మము

ఈ విషయమున నన్నిటిని వాధారము చేసికొని పరమాణు సమానా నొకదానిని ప్రాడింగరు భావించినాడు. హైడ్రజను పరమాణువును నీటిబిందువు వంటిదని భావించి, సంప్రదాయ గణితముప్రకారము నీటిబిందువు సృష్టించుటచే కలిగే తరంగముయొక్క సమీకరణము (Wave-equation) కు పోలిక ఒక సమీకరణమును సృష్టించినాడు. అట్టి సమీకరణంతో ప్రారంభించి, గణితమును చేసి పరమాణువులయొక్క తీర్మానాలలోని వివిధ విషయములకు సరియైన వివృత్తిని

కనిపెట్టినాడు ఈ గణిత మాగ్గనునకు వేవ్ మెకానిక్స్ (Wave-Mechanics) అని పేరు మరియు భౌతికశాస్త్రమునకు ఇది తరగి కనిపెట్టుబడి ఉపపత్తి లేని విషయముల కన్నింటికని వేవ్ మెకానిక్స్ ఉపపత్తిని కల్పించ విగిన అనిశ్చయత్వ నూత్రిమునుకూడ వేవ్ మెకానిక్స్ తో నిర్వచింపవచ్చును అంగుచేత ప్రాడింగరు సిద్ధాంతము సర్వ సమ్రమని విశ్చయింపబడినది అగాక, దీని గణిత విధానము హైజన్ బర్గ్ గణితపద్ధతికంటె చాల మలు సైనది కూడా

కనుక ప్రత్యక్షమే ప్రమాణమును హైజన్ బర్గు సిద్ధాంతము, అప్రత్యక్షము ప్రమాణముగాగల ప్రాడింగరు సిద్ధాంతము — గెండుకూడా — ఒకే సత్యమును నిరూపించుచున్నది ఈ గెండునాదములకు పర్యవసానమున ఇదములేదని స్పష్టపడినది విరద్ధ ప్రమాణములలోకూడిన సిద్ధాంతములకు పర్యవసానము లేదను లేకుండుట సిద్ధించినది ఇది ఒక గొప్పవిషయము

మరియు, ఈ ప్రాడింగరు సిద్ధాంత ముందింకొక నిరూఢము, వింతవిషయమున్నది కాంతి తరంగములు (light waves) ఆకాశము (space) వందు, శబ్దతరంగములు (Sound waves) గాలియందు ఆధారపడి యున్నట్లు కణ-తరంగ సృందనముచే పుట్టు తరంగములు ఒక వింత ఆకాశముందు ఆధారపడి యున్నవని ప్రాడింగరు గణితమువలన తెలియుచున్నది మన పెరిగిన ఆకాశమును (ordinary space) పొడవు, వెడల్పు, ఎత్తు అను మూడు నిరూపకముల (Co-ordinate) మూలమున తెలిసికొనుచున్నాము కణతరంగములయందు గర్భిభూతమైన వింత ఆకాశమునకు నిరూపకములు మూడింటి కంటె ఎక్కువగా ఉండును హైడ్రజను కణ-తరంగమునకు మాత్రము మూడేఉండును, హీలియముయందు అరు ఉండును ఇట్లే బరువుపెరిగిన కొలది పరమాణువులలోని ఆకాశముయొక్క నిరూపకముల సంఖ్య పెరుగుచుండును మూడింటికి చాటిన నిరూపకములుగల ఆకాశమెట్టిదో పరిగణించవలెను

ఈ వింత ఆకాశముందుండు తరంగములు మనకు తెలివిన తరంగములవంటివి చెప్పవలెదు ఈ వింత తరంగములను, సంభావ్యతరంగములు (Probabilistic

అని చెప్పవచ్చును ఈ విషయము లన్నియు అపూర్వములు, గణితమయములు అట్టి తరంగములను భావించు కలుతకున్నను వాటితో చేసిన గణితము కలన ప్రత్యక్షవిషయములకు వ్యతిరేకముగా కలుచున్నది. అది అదేగా తెలియని వాస్తవికత (reality) విగూఢముగా ఉన్నదని చెప్పక తప్పదు.

కణ-తరంగ మెట్టిదన్నచో, అందరి వింత ఆకాశ మెట్టిదో ఉహితము - అనివ్యచనీయము - అత్యంతము - విగూఢము - అవాక్షానగోచరము! ఇంద్రియములకు, అగోచరమైనట్టి సత్యము నిత్యముయైనదేగా యున్నదని ఎవరి సాత్వికశాస్త్రములన ప్రసించి వలసియున్నది ప్రత్యక్షముగా తెలిసికొనే సత్యము కాక, దానికెదురే పరోక్షముల సత్యముకూడ యున్నదని చెప్పవలసియున్నది ప్రత్యక్ష సత్యమును సాత్విక శాస్త్రముచేత విచారిణచేసి తెలుసుకుంటున్నాము మనస్సును వించినట్టి ఆత్మను సాధనముగా, ప్రత్యక్షమునకు వించిన పరోక్షమును, సాధించవచ్చునాయను తత్వజిజ్ఞాసకు తావు విర్పడుచున్నదేమో! ఈ సందర్భములో బోర్ శాస్త్రవేత్త, తత్వవేత్తలచే చెప్పిన మాటలు గణనార్హములు.

సాత్వికశాస్త్ర విషయము లన్నియు ప్రాణము లేని పదార్థములతో చేసిన పరిశోధనలకలన ప్రసించినవే అట్టి శాస్త్రజ్ఞానముతో ప్రాణుల చర్యలను గ్రహించకలులేదు ప్రాణుల చైతన్యక్రియ లన్నియు ఆత్మకు సంబంధించి యుండును అందుచేత

ప్రాణుల క్రియానిమగ్నము ఆత్మతత్వశాస్త్రము (psychology) నకు సంబంధించియుండును కాంతి చేత ప్రకాశమానమునచేసి తరగూలుపుయొక్క స్థితిని పరిక్షించునపుడు కాంతికిణువు (ఫోటాన్) కణముయొక్క తమకుచేత పరమాణువుయొక్క చూర్వపు స్థితి మార్పుచెందునని అనిశ్చయతత్వ మూత్ర వివరాయందు తెలిసికొంటిమి అశ్లేషజ్ఞు భావ్యము నుండి లోనికి మళ్ళించి, చింతి చేయుటచేత, సోపరితత్వము మార్పుచెందునని బోర్ అభిప్రాయ పడినాడు ప్రత్యక్ష సత్యమునుదాటి, పూర్వసత్యమును ఈ ఆధ్యాత్మచింతనచేత అందుకోవచ్చుదేమో!

ప్రత్యక్ష శాస్త్రమధికములతో నిండి సాత్విక విషయములయందు మాత్రమే కార్యకారణ భావము (Causality) కర్తించునని, ఆత్మవిషయములయందు కార్యకారణ భావము నతిక్రమించిన స్వేచ్ఛ - స్వతంత్రము - (free-will) ఉండు లదిని బోర్ అభిప్రాయము ఆత్మవిశ్వాస చేత ఆత్మకు - దేహమునకు (soul and body) ల సంబంధమును తెలిసికొనవచ్చునని యతి పన్నాడు కొందరు సాత్విక శాస్త్ర విభులు ఆధ్యాత్మవేత్తలవలె జిజ్ఞాసులచేయ మొదిలికుచున్నారు దీనికి కారణము - సాధారణుల కందరి విషయ జిజ్ఞాసలోనికి ఎవరి సాత్వికశాస్త్రము పురోమించుటయే యని చెప్పవలెను ఇట్లు పోగా పోగా పూర్వసత్యర్పనమగునను నమ్మకముతో పరిశోధనలు అనంతముగా జగుపుటయే కార్యము.

మా సంక్రాంతి

శ్రీ వోలేటి పార్వతీకం

శర్వరీవియన్నైల్య నిశ్వాసధామ్య
శకల సకల జలధరాల శతనమాన
కోటి తారకాంతికాంతి వాటి దాటి
క్రాంతి సంక్రాంతి ఏటి కేతెంలే? ఉదయి

శాంతి మైహా జీవి కాశ్వాస నిలయ
గేహాని బ్రతుకుమంట పెల్లించి, నిద్ర
తాంతకారీకాలనత్యమ్ము శీత
సాంద్రతలు సురానింపు వైశ్వానరాన.

ఈయువస్వినీకాంత స్వాంస్కృతిక నీల
గలనరాగకాంతికల సంక్రాంతిరేఖ
విరిసివది కల్వరేకు కావిదులలోన
బరువుగా నిశ్చయించు మాసాడు గుడిసె!

మాకు సంక్రాంతిలేదు! చీకాకు చింత
నంతరించి, మాయెడద సంజ్వల నమాణ
నీతిహోత్రహోమమ్ము త్రవ్వించు మాకు
త్రోపుదుల యాట నిత్య మృత్యువ్యతమ్ము

సాహిత్యము:

మొకపదకవి - వంగలసీనయ్య

శ్రీ తిమ్మావఱ్ఱుల కోదండరామయ్య

ఆంధ్రసాహిత్యచరిత్రను దక్షిణదేశాంధ్ర సాహిత్యము ఒక మధురాధ్యాయము 'గీతి సాహితీ మోహనవాణులు చెవులువట్టి యాదించిన' యార్జవశాలును రఘువాళనాయక రసిక శేఖరుని యాదరమున ప్రోదిగని యాంధ్రకవిత్వకల్పలత తంబాళారున గ్రొండ్రిత ప్రబంధగురుముల బ్రస విం చి న ది ఆ కు గు గు గు లు క్రొత్తలు సొరభము మాత్రమేకాదు వానికి వర్ణావంబర మును హెచ్చు 'ప్రతి పద్యమునందు జను త్కృతి గలుగం జెప్ప నేర్చిన' చేతువార కలకంఠము దక్షిణదేశాంధ్ర సాహిత్యశివారసున గవితా కల్ప కాభిశమాదనుండి క్రోల్చిన మధురస్వరము తెలుగు వారికి నాడు సమ్మోహనాస్త్రమయినది

గీతిసాహితీ రసజ్వాలచే తంజనగరము రసస్థి విత మగుచుండగా తంజాపురాంధ్రనాయక రాజ్యమునకు జోడబుట్టువు మగుర మైమూరు రాజాలతోడను, విజయనగర చక్రవర్తులతోను నిరంతర యుద్ధము లందు మునిగిలేలుచుండినది దేశమున కాంతిలేదు అందుచే తంజాపురమునందువలె మగురలో సంగీత సాహిత్యములు వెంటనే యభివృద్ధి గాంచలేదు

తిరుమలనాయకుని కాలమున మగుర బలవంతమై కుభిక్షమై విజయనగర చక్రవర్తుల యధికారమును గూడ ధిక్కరించి వర్ధిల్లినది అప్పటినుండి మగుర సంగీత సాహిత్యకళలకు నిలయుమయినది తంజనగర ప్రభువులవలెనే తిరుమలనాయకుడు తనరాజసభలో సంస్కృతాంధ్ర తమిళకవులను, విద్వాంసులను జేర్చి యాదరించివాడు దుక్కిటిపరిగయము, సత్యభామా సాంత్వనము అను తెలుగుప్రబంధములను రచించి తిరుమలనాయకుని కుమారుడయిన ముద్దుఅళగిరిగృతి యిచ్చిన కామేశ్వరకవి తిరుమలనాయకునివలన రాజ సమ్మానము పడెననాడు నాటినుండి మధురనాయక రాజులకు సాహిత్యపోషణయు, కవితానిరోధము ఒక మధురరక్తరేడి యయినది

తిరుమలనాయకుని మనుమడయిన విజయరంగ చొక్కనాథుని కాలము మధురాంధ్ర సాహిత్య మునకు ఒక మేలి పూలకాదు! అతని కాలమున సంగీత సాహిత్యకళలు చాలగా నభివృద్ధిగాంచినవి విజయ రంగ చొక్కనాథుని బాల్యములో మధురరాజ్య మునకు చాల గిక్కులు కలిగినవి యుద్ధములవలన దేశకాంతి లేకపోయినది దేశములో కరవు, అంటు వ్యాధులు చెలరేగినవి కాని విజయరంగ చొక్క నాథుని పితామహియయిన మంగమ్మగారును, నావిడ క్రింద దళవాయిగారు, బ్రధానామాత్యుగారును నుండిన నరసప్పయ్యగారి చాకచక్యమువలనను నా చిక్కులు తొలగిపోయి దేశములో కాంతి యేర్పడి కుభిక్ష మయినది విజయరంగ చొక్కనాథుడు రాజ్య మునకు వచ్చునప్పటికి దేశము ప్రకాంతమై యితడు విద్యాగోష్ఠిలో బ్రాద్దువుచ్చుట కతకాళము కలిగినది. అతడు స్వయముగా శ్రీరంగమాహాత్మ్యము, మాఘ మాహాత్మ్యము నను గ్రంథములను తెలుగువచనములో రచించినవాడు ఆయనరాజసభలో గవులు, గాయకులు ననేకు లుండిరి ఆయన సామంతులలోగొందఱు తెలుగులో గ్రంథములు విరచించినవారు వారిలో సముఖము వేంకట కృష్ణప్పనాయకుడు ప్రముఖుడు అతడు జైమినిభారతము, సారంగధర చరిత్రము నను వచనకావ్యములను, అహల్యాసంక్రందనము, రాధి కాసాంత్వనమునను ప్రబంధములను విరచించినవాడు అతని స్నేహితుడు శేషయ్య వేంకటపతి తారాకళాంక విజయమును రచించి విజయరంగ చొక్కనాథుని మంత్రులలో నొకడైన వంగల సీనయ్య మాత్యున కంకిత మిచ్చినాడు వెలగపూడి కృష్ణయ్య మాలతీ మాధవీయము, భానుకుద్వజయము అను తెలుగు ప్రబంధములను, వేదాంతసారసంగ్రహమును తెలుగు వచనగ్రంథమును రచించినవాడు ఇతడు విజయరంగ చొక్కనాథుని దళవాయిలలో నొకడగు సాంబయ్య మాత్యుని దగ్గఱ బంధువు. కృంగార రాధామాధ వము, రాధికాసాంత్వన ము నను ప్రబంధములను

రచించి చొక్కనాఘని కాలములో మధుర రాజా
స్థానములోనుండిన మేవండ్ల సంకటపతికి మేనల్లుడు
వారివండ్ల ముద్దిగిరికిని విజయరంగ చొక్కనాఘని
కోరికపై కుదంతాపరిణయమును ప్రబంధమును రచించి
క్రీరంగ నాథస్వామి కంకిత మిచ్చినాడు మిత్రవందా
పరిణయము, కార్తికేయవాహిత్యము నమరంగు
తెలుగు ప్రబంధములను, భాగవత రామాయణవచన
ములను రచించిన కందుర్తి యల్లచలకవి విజయ
రంగ చొక్కనాఘని యాస్థానములో రాజసమ్మా
నము పొందివాడు పెద్దలూడి యెఱ్ఱయకవి యాత
జనహృదయరంజన మను శ్రంభమును రచించినాడు.
ఆకాలముననే తిరుమలకవి చిత్రకూట సూహా
త్యమును తెలుగు నాటకమును రచించి క్రొత్తదారి
త్రొక్కినాడు శ్యామరాయకవి రామాయణ వచన
మును, క్రీపతిరామభద్రకవి హాలాస్యహాహిత్య
మును విరచించిరి

విజయరంగ చొక్కనాఘని కాలమున
తెలుగు సాహిత్యములు ఒహుగుభముల నభివృద్ధి
గాంచినది అతనికాలమున ప్రబంధము లనేకములు
రచింపబడినప్పటికిని ప్రధానముగా తెలుగున వచన
వాఙ్మయ మతని కాలముననే ప్రారంభమయినదని
మనము తలపడగియున్నది అతని రాజాస్థానములో
తెలుగువచనముననే యెక్కువ రాజాదరణము కలిగి
నట్లు తెలియుచున్నది

వచన వాఙ్మయముననే కాక 'మధుర' పద
సాహిత్యమునకు గూడ బట్టగొమ్మ యయ్యెననుట
క్రొత్తగా తెలియవచ్చిన విషయము పదసాహిత్య
చక్రవర్తి శ్రీత్రయ్య మధుర తిరుమలేంద్రునిదిర్పించి

*మధుర తిరుమలేంద్రుడు

మంచుబహుమాన మొసగి

యెదుట గూర్చుండు మని

యెన్నిక లిమ్మనెనే

యిదుగో రెండు వేలపదము

లెంచు కొమ్మనగ

చదురువీడ మన్న సామికి-

సంతోషమింతింతగాదె || తేడుకు ||

* యాదుడు విజయరాఘవపదములుభారతి -
వికృతి భాద్రపదము.

అతనిపై రెండువేల పదముల విరచించినాడు.
శ్రీత్రయ్యరాకతో మధురలో పదసాహిత్యమువకు
ప్రచార మెక్కువయినది మధుర పదరచనములకు
మధురావగర ప్రజ చెవి గోపికోనసాగినది సంగీత
సాహిత్య రసజ్ఞుడయిన విజయరంగ చొక్కనాఘడు
పదసాహిత్యములోని వాగ్దగ్ధమును జది చూచి
నాడు అతని రాజాస్థానము పదకవితకు రంగస్థల
మయినది పదకవితా పట్టభాగ్యులెందఱో యిది
రాజాస్థానము నలంకరించిరి వారి పదరచనములే
రాజాస్థానము రసరస్మిలు మునుమండినది

మధుర - ఆది

పల్లవి

*వదీయా పరు కాలమరా - నే

శీల మింతైన విశవ జాలమరా

అనుపల్లవి

శివ శివ గురువాజ్ఞ మొఱునరా - నే

శ్రీ వైష్ణవుడంటే చేరమరా

||శివ||

చరణములు

వడిగ వచ్చి మఱము జొరవకురా - శి

వార్చనవేళ తెలుపు జరవకురా

మడుగు కావి చెఱగు దియ్యకురా - నమ్మ

మాటిమాటికి నోరు ముయ్యకురా

||శివ||

అజ్ఞ జూచి చను లదనుభురా - నా

పెజ్జ గొలుగు బట్టి గడమకురా

బుజ్జగించకు పసి గోలమరా - నా కె

మూరి జొక్కకు భక్తురాలమరా

||శివ||

పంచాక్షరీ జపశీలమరా - నా

పలుకులు నే వినజాలమరా

కొందపు వగల నుండించకురా - మొ

క్కుడు దుద్రాక్షసరులు - ద్రంచకురా

||శివ||

మోము మోము నను శేర్పకురా - నీ

నామము తోడ భూతి గూర్చకురా

వేకులు తొడభిక్ష వేడకురా - పోటా

రా మన్నాగు రంగ మల్లాడకురా

||శివ||

మడుట విధూతిరేఖ, పెడను దుద్రాక్షసరులు
కాల్చి కావిమధుగు కట్టిన నట్టువకటై యీ పదము
పాడి యభినయించుచుండగా రసపారవస్థయు నంతటి

రసికు లుండరకుట యరికయోక్తి కాదు కాని
యంతిటి రసపారవశ్యము గలిగించిన యా పదమును
రచించిన పదరచయిత యెవడో తెలిసికొనుట కది
వారికి సమయము కాదు సమచిత్తమును కాను పయి
పదమును పాడి యభివయించుచుండగా వాచినవారు
పలువురుందురు! వారిలో నొక్కరును వా పదరచ
యిత యెవడో తెలిసికొనుటకు బ్రయత్నించి
యుండరు. అది వారి పని కాదు పరిశోధకుల పని
యది

‘మన్నార రంగ’ని మకుటముతో నన్న పయి
పదియు ‘మధుర’లో చలవిన దనుట మగ రాంధ్ర
పాహిత్యమున కొక ప్రశస్తి! విజయరంగ మొక్క
నాధుని మంత్రులలో నొకడును, శేషము వెంకటపతి
రచించిన తారాళశాంక విజయమునకు గృతిపతియు
నగు ‘వంగల నీనయ్య’ యీ పదమునకు రచయిత
యనుట క్రొత్తిగా దెలియకచ్చిన విషయము! ఈ పద
మొక్కటే కాదు ‘మన్నార రంగ’ మకుటముతో
నతి దీక్షిత పదముల విరచించినాడు అవి ‘మన్నార
రంగని పదములు’ అతిశయ శ్రీరంగములోని శ్రీరంగ
నాథస్వామి భక్తుడు రంగనాథస్వామితో ‘మన్నార
రంగ’ డివి చేరు ఈ పద్యము జూచుడు

“శ్రీరంగపతి పదాంబుజ
పారంగచ్చిత్రి! చిత్ర జాత జయంతా
కారా! కవి మంతారా!
క్షీరాంభోనిధి గభీర! నీనయ్యధీరా!”

శాంక విజయము తృతీయ - 1 ప

ఇతడు మన్నారరంగని పదములను రచించినట్లు
శేషము వెంకటపతి రచించిన తారాళశాంకములోని
యీ క్రింది పద్యములవలన దెలియవచ్చుచున్నది

“శ్రీ మన్నార రంగాధిప
నామాంకిత గేయకల్పనా స్తుతమతికి
రామానుజ విజయాంక గ
వీమధుర సమోదయాన వేంకటపతికిన్ ”

మధ్యంతములు.

“శ్రీ మన్నార రంగాధిప
రామానుజ గుణగణాంక రచనానుదితా
సోమనాథ ములయాచల
వీమాచర మ.కవిచంద్ర! నీన మధీంద్రా ”

వందమాళ్వానము 1 ప.

వంగల నీనయ్యామాత్యుడు ‘భువ నయదేశీయ
కమనీయ గ్రామ మార్చనా బహువిధ వివ్యాస ధన్యా
సమాన తాళమాన వానా మన తాన వితాన ధంగీ
తరంగిత సంగీత విద్యావికారదుండు’, ‘వీణా వివాద
విసోద భూలోక వారదుండు’ ‘సరస పద పద్య
గద్య రచనాభోజుడు’

ఇతడు గొప్ప గాయకుడు. ఈ పద్యములు
చూచుడు

“హాహా హూహూలు గానగర్వమున
హాహా హూహూ వందున్ స్వ రా
కోహ ప్రక్రియగా దురంగతమలై
యాప్యంబు వానకా వృథా
పాహంకారులు మర్త్య గాయకులు
జోడా నీకు చాంతేశ్వర
స్నేహాలంకృత! వంగలా న్యయములే!
నీనా! కవిగ్రామణీ!”

పీఠిక 57

“వంగలకుల కుంభవారాళి జనియించి
కన్నుల కామోదిగరిమ వింది
యందంద సకలకలాభ్యాసీయై వింది
జై వాత్సల్యప్రశస్తి గాంచి
కాముదీ ప్రజ్ఞానగౌరవంబు వహించి
సతితంబు కవిసమాచరణ వింది
యిట్లైన గానామృతమ్ములు గురియించి
యరికులంబుల గర్వ ముపహరించి
యరికయిత లక్షణాధ్యతి నతిశయించి
ధాత్రి రామానుజ మహాచిత్రి ఘటన
కలన గువలయ వికసనకళ ధరించి
నీన భువకుండు సర్వజ్ఞ శేఖరుండు

శాంక విజయము పీఠిక 22.

“కల్పక సమదాన కరా
కల్పక విజపాణీపద్మ! కాంచనపద్మా!
కల్పక సత్కవి విమలా
కల్పక! సత్కీర్తిమాత్మ! గాయకరత్నా!”

ద్వితీ. 140

ఇతని తమ్ముడు వేంకట పెరుమాళ్లు అతడును
గొప్పగాయకుడు సంగీతకానిధి ఈ పద్యములు
చూచుడు—

“స్ఫుట పటిహర్షణీ వివటి ఘ సృర
 జన్మకుటీ పుటీ కుభర
 ఘటముల గుమ్మరించి రస
 ఘమ్మన రాట్టర జంత్ర గాత్రముల్
 పటుకుతి విన్ని జేయుచు
 కలకుటలిన్ నరిలంబులేనీ నేం
 కట పెరుమాళ్ళ ధీరుడు జగన్నకు డా
 నరనర్వ మేర్పడక

ఓక 89

ఇళయ పెరుమాళ్ళ రాముని
 చలయక భజయించుచితి నేంకటపెరుమాళ్
 సలలిత గీతకళానిధి
 విలసితమతి గొలువ నీనదిభుడు చలంబుకా ”

ఓక 80

పయి యుద్ధరణులవల విజయరంగ చొక్క
 నాధుని మంత్రులలో నొకడును, తారాళశాంక
 విజయకృతి పరియునగు వంగలసీనయ్య గొప్ప
 గాయకుడనియు, నతడు మన్నార రంగని పదములను
 విరచించెననియు, చరియచున్నది ‘సంగీతదర్ప
 ణము’లో ‘నివదీతపరులనురా’ యన్న పదము
 ఘనం సీనయ్య యనువానిచే రచింపబడినట్లు
 పేర్కొనబడియున్నది అది యెట్లైతే తెలియదు
 బహుశః వంగల సీనయ్య యనుటకు బొరపాటుగా
 ఘనం సీనయ్య యని పేర్కొనబడి యుండును
 పయిపద్యములలో నొకదానియందు ‘సీన ఘనకుండు
 నర్వజ్జళభరుండు’ అని యున్నదికదా! ‘సీనఘన
 కుండు’ అన్నపదమే ఘనం సీనయ్య యని పేర్కొ
 నబడియుండును

మదరాసుప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగార
 ములో శృంగారపదరచనము లనేకములు కలవు
 కొవి యవియొల్ల చెదరులు చెదరులుగా పలుప్రతుల
 యందు గానవచ్చుచున్నవి ఒక ప్రతియందు గాన
 వచ్చినవే మహాకవరియందును గానవచ్చుచుం
 డును కొన్నిప్రతులయందు గ్రోత్తపదములును లభిం
 చుచుండును వానినెల్ల నొకక్రమములో సమకూర్చు
 కొనుట పరిశోధకుల కర్తవ్యము ప్రాచ్యలిఖితపుస్తక
 భాండాగారములో వివిధప్రతులయందు చెదరులు
 చెదరులుగా నుండిన మన్నార రంగని పదములనెల్ల
 నొకచోట నేకరించి యిందు బ్రకటించుచున్నాడను

వంగలసీనయ్యయని పదములనెల్ల నొకచోట నును
 కూర్చుటయే యీనా ప్రయత్నములోని యుద్దేశము.

పున్నాగవరాలి - ఆది

పల్లవి

తానచ్చునో లేక నే - రావలెనో యందాక

అనుపల్లవి

నానేళక చెల్లించేను-న్నార రంగసామి || తా||

చరణములు

వన్నంటి యిటురాక - యెన్నాత్తెన పరాక
 కన్నెలో విన న ముక్కొక గా నున్నది మనుకాక
 కన్న కన్న గారిని నేడుకొంటిని
 వన్నెకాని నెవరెల్లను గంటిని
 అన్నిటికన్ని నీ-కన్న వేర చెలి
 యున్నదా నానర - లన్ని దీర్చుటకు || తా||

తెలిస లేనీ విజాలు-నిచ్చలు నొంటిగా జాలు
 నెలకయెంతైన పలుమాలు - నేనంటే నే మాలు

నిలుసరాని వలుపున గడుసాక్కితి

చెలులెంచటనో బలిహారితి

చెలుపునిముంగల-నిలిచి మదిని గల

కలక దీర్చుకో-వలె నీవేళ

దైవము పగదాయ - నాపైన - దయలేదాయ

యేవేళ లేనిమటుమాయ - తా నేనెతనాయ

పూవులోడి యూరక నెల నమ్మితి

పొందినప్పుడె తెలియక మే నమ్మితి

యీవల నావల-పెటుల దాగునె

పోన దెలుసుక-రావె గ్రక్కున || తా||

మహాక ప్రతిలో నీ క్రింది పదములు తాన
 వచ్చుచున్నవి

నాటకురంజి రాగం - ఆది తాళం

పల్లవి

ధారుణీ దొరలిండ్లను బుట్టుట పగ

వారికైన కొల గాదమ్మ

అనుపల్లవి

పేరు బాడి మ-న్నార రంగవికి

పెండ్లిసేయు కన్నటికో తెలియదు || ధారు||

చరణములు

తలిదండ్రుల మనుకలు కొన్నాళ్లు

తలి బామచ కొన్నాళ్లు

కులధర్మములు విచారించు

కోకల వందలి యిది కొన్నాళ్లు
అలదు ప్రాణమిది గాని విరివిక
మాటగా విధిమాయగా

||ధారు||

మగగాలేని సోకక కొన్నాళ్లు
మరియాద దక్కను కొన్నాళ్లు
నగరివారమని లేని

విగువు విన్నాములచే కొన్నాళ్లు
పొగరు తమక మడవి గాయకెన్నల
పోలికై తుద జారికైతిని

||ధారు||

చావుకుతోచి తోచక కొన్నాళ్లు
అనుభవ మెటుగక కొన్నాళ్లు
నవనకగా రతికేళి ముచ్చటలు
సఖయలచే విని కొన్నాళ్లు
అవురవురా అడతనమె - పగటిది స్వ
అలసితి మతి సాలసితి ||

||ధారు||

యెరికల కాంబోది పదం

పల్లవి

నిన్నవ ఫలమేమి - ఒకరినైనా కా
నిందించ చలమేమి

అనుపల్లవి

నన్నవ వలయునె
యెన్నైనా గాని
మన్నరు రంగ నీ వన్నిట
మంచివాడవు పొమ్మ మమ్మి

చరణములు

తోలుతనె యిటువంటినాడవని

తెలియకనె వలచి యుంటి
చెలువుడా యిది యేటి చిన్నలు
అలవాటివలపులు మిగులసాలపులు
చెలులమది చవలంబు గాదె
అలిగి విడవాడె విడనియ్యదు
కలుగునా నీకు నావల్ల కు
ఖంబు మించిన కలియుగంబున ||

నిన్నవ ||

నల్లని ముగవాని కలనైననుగాని
వమ్మరాదనుమాట
చెల్లతో నిజమాయ కల్ల గాదు గేటి
కల్లను జనుల కల్లను

యెల్లకాలము మరులు న

న్నింత వింతల ముక్కుకేగును
వల్లగా వలచివచ్చిన జ
వ్యమలు చులుకజగానె విటులకు ||నిన్నవ||

కలకాలము వట్టి అడికల లోను
గా భువిని బుట్టి
పలుమారు విధిమారి పలువరించి వేసారి
అలసితి మిగుల సాలసితి

యలను మగువలు మరులు తగులై
మెలగియుండుట పలుకువిని మా

తెలను వ్రాసి ధాత యిటు దం
ధనల పొందలరింప జేసెను ||నిన్నవ||

సంగీత సర్వార్థసార సంగ్రహము అను గ్రంథములో మహ్మారు రంగనిపదములు కొన్ని ముద్రింపబడినవి ఆ గ్రంథము క్రీ శ 1908 లో చెన్నపట్టణమున ముద్రింపబడినది అందు ముఖపత్రమున నిట్లున్నది

‘సంగీత విద్య నభ్యసించువారల కత్యవశ్యకం జనునట్లు సర్వగీత తర్లపదాద్య శేక ముఖ్యవిషయములం గూర్చబడిన సంగీత సర్వార్థసార సంగ్రహమును గాన శాస్త్రము ఇయ్యది సంగీత విద్యాకుళిలంబు పెక్కండ్రు విద్వాంసులచే విరచింపబడి టి చెంగల్యరాయనాయకు అండ సమ్యవారిచే స్వకీయ మురహరి మద్రకాలయంబున సర్వజనల మనోహరార్థముగా ముద్రించి ప్రచురింపబడియె చెన్నపట్టణము 1908 ఈ గ్రంథము ధర 12 అణాలు’—

పయ్యగ్రంథమునందు సారంగపాణి పదములు, కన్తూరిరంగని పదములు మొదలగు నితరపదముల తోటాటు మహ్మారు రంగని పదములను ముద్రింపబడినవి పయ్యగ్రంథములో ముద్రితములై ప్రాచ్య రిఖిత పుస్తక భాండాగారమునందలి వ్రాతప్రతులలో గానరాని మహ్మారు రంగని పదము లీక్రింద జాసగ బడుచున్నవి

నీలాంబరి రాగము - త్రిపుటరాళము

పల్లవి

మగవాడు వలచితే ముఖము

అనుపల్లవి

మగువలే మగవారి మాటల
మరిగి తరిగిన శేమి ఫలమమ్మా-యతి చులకనమ్మా

చరణములు

సకలవిద్యలు నేర్చిన - సెంత
సౌందర్యవతియైన
నొకనివలనో జక్కలేదు - యీ
పూరట చెల్లు ట్లూనో
అకట! నీవెంత జంతపు - నా
యకుని నడవడికలు

దెలియువేళ నది యొక్కమే || ||మగ||

చెల్ల! ప్రాయపు చెలులు లేరా-వా
గల్గ నీవలె తిరిగేరా

చెల్లునా యిది నీకు మానమే || ||మగ||

సొమ్ము నామట నమ్ము
నేసెంత వేదిన నీవల్ల
నానిపై తమి నిలుపలేవు
నీవెవరు మదిదాచుకోవు-పని
దానివలెనే భ్రమల జెందవు
చాన! విను మమ్మారు రంగ
కారితో కలసినది

యెవ్వలైన తెలుసుకొన్నదైన || ||మగ||

శంకరాభరణము - త్రిపుటతాళము

పల్లవి

నాడెవరో మన పెవరో
వనితరో యావట్టి - నాడెల పోపోవే

అనుపల్లవి

నాదువాడే మ-మ్మారంగని చెలిమి
నూడదని మ-ల్లాడ లేదటనే-యిపుడేటి దిటనే

చరణములు ||నాడె||

సెవరువా డనుకొంటివా - నాని పొలకుక
నేటివరలో ంటివా - యేటిమాట
యమకూలు పపు ంటివా - దానిపై నాని
యాసకు మితి గంటివా - పదివేలైన
వివసె యంతట తెలివి వలదా
తను విలుంగని శివము గలదా

||నాడె||

తెలిసె నాని యొక్కత - నానికీ మనకు
తిరిగి గలదా మక్కుత - యిపుడీంతగ

వలచినదే తక్కుత - పోపోమ్మననే
నాడెలేనే యొక్కనా - రాగ రాగ
పలుకుటే సందేహ మాయన
పసిడికైదువు లేమి నేయును

||నాడె||

తిరిగి తిరిగియేటికే - యాడి పొడి
తీరినదా నాటికే - వేవేగముతో
తిరిగిది పై పోటికే - నా డీవగల
లేరించినది నాటికే - మమ్మారు రంగని
యెచిగి తిరుగా చెలిమి కేతుర

యింక పాతల శ్రవ్య జాతుర ||నాడె||

దర్బారు రాగము - ఆది తాళము

పల్లవి

మగవా డని యాడదని ఒంటిబడి
మనసు నిలుప వశమా - యెవరికైనను

అనుపల్లవి

పగలు జేయు మమ్మారు రం తే
వరాహపామిని నన్నన నేల
చిగువులు తిగువులు నా వివ ర్తనలు
ఓరాలాపములు సభలో గావి

చరణములు

మంచి వయసు దొరక దనుచు బలికే -
మాటల శేమి మోసమా
కంచుపదము వంటి దింతె తమకము
కలిగిడ పంటే రోసమా
యించు విలువారి కోర్వరా దను -
టెల్ల నొకరి కోసమా
పొంచి పొంచి దొరకరాని సంగతి
పొసగి లేను మరి దోసమా

||నాడె||

అడికలకు పెరచినటుల బూటక -
మమరికలకు తా వచ్చునా
యీదుగాని నానిచేత దొరకిన -
నెవలైన మనసిచ్చునా
మాడలేక యెరులు దూరుకొనగా త -
చ్చునా నోలేమి నొచ్చునా
యాడకొడ దెలియవలెను గురునిల్లా
లాపమలకును జొచ్చునా

||మగ||

మాన మందియొక్క నెన్నదైనను -
మది కళంకము దీరునా

రైవ మొగునట్టి కలపు దాచిన -
 వడ్డివాసులకు బాదువా
 నేను నా వరాహసామి నెసపిన -
 నెసరింతింత వచ్చునా
 తాను తానే చరియవలె నుఖ పెం -
 దరికైన పనికొచ్చునా

||మగ||

వంగల వీరయోధ్యుడు రామానుజమతావలంబ
 కుడు అతడు రామానుజచరిత్ర మను ప్రబంధమును
 గూడ రచించినాడు 'రామానుజ దివ్యచరిత్ర
 ప్రబంధసాహితీ మోహితానల్ప సంహిత విశంకట
 వేంకట నగాధీశ్వరు' పనియు, 'రామానుజ విజ
 యాంక గమీ మధుర మోదమాన వేంకటపతి'
 యనియు, 'రామానుజ గూగళాంక రచనా మిషు'
 డనియు నతడు తారాళాంక విజయమున చేర్చిన
 బడినాడు. వైష్ణవ భాగవతాగ్రేసరు యైన యితడు
 మన్నాడు రంగనిపై శృంగారపదములను మాత్రమే
 కాక భక్తియు పదరచనయు గూడ గావించి
 యున్నాడు ప్రాచ్యలిఖిత అక్షర భాండాగారము
 లోని ప్రతులలో నట్టి పదము కానవచ్చుచున్నది
 చూడుడు

నీలాంబరి - అని

పల్లవి

విను నేవించిన - కనుల వెక్కిరిని
 గననొల్లను శ్రీరంగా రంగ

అనుపల్లవి

వను నీ సన్నిధిని రప్పించుక
 మనువయ్య శ్రీరంగా

చరణములు

కరణాగతుడను - గరుణానుమితా
 దటి ముత్యము శ్రీరంగా రంగ
 అరవిముసము మిను-దరిసింతక మన
 మిరవొందదు శ్రీరంగా రంగ
 జపముని వేటొక-తపముని యోజుగను
 అపరాధిని శ్రీరంగా రంగ
 చతురధిక్తుడను - కుమారుడ పాపిని
 కృపనీయని శ్రీరంగా రంగ
 మన్నుడు రంగ ప్ర-పన్ను కత్తుల ప్ర
 పన్ను వరద శ్రీరంగా రంగ

యెన్నటికిని నను-మన్నించెద నా
 పన్ను వరద శ్రీరంగా
 మహాకవి శృంగారపదము-

భైరవిపదం - చాపుతాళం

పల్లవి

పలుక వేమిరా - పామి నే నిజముగా
 కలకు నిలుపలేమరా

అనుపల్లవి

నిలుపరాని ప్రేమ - వేసెంతో వేడిన
 వీకింత దయలేదుగా - రంగేశా ||

పలుక||

చరణములు

చెలుపుమీరి నీరు - పిగినిండా విరజ న
 రెలమిచుట్టుచు నే-సెంతో చెంతజేరినా
 నిలునిలును నేపు - అది యేమనిన
 తొలగ జూచేపు - యెన్నడులేని
 అలకనేయ వేరగాదురా - నేటి
 క్లయంకా నిదుర రాదురా-వలదుర
 నిలమికను మరు డిదిగో విరి-
 కిరుములను గొని నను మనము చెదరగ
 బలిమి వడుగ నేయ దొడగురారంగేశా|| పలుక||

పరిమళించుచుంచి - పన్నీరు గంధము
 నెంతసమున మేన - నెమ్మి మాయవచ్చితే
 కరములు నోవేపు - మరి నీ-ంతో

కరకరిని జూచేపు - నీ యెడపైని
 కరుణమీర నన్ను వేర్చిరా-పామిగ
 కాగిరించి మోవి గ్రోలరా - నీపై
 మరులు మణిమణి చాల ప్రజలను
 మదివి కినుకలు కల దనుచు పలు-
 మరును విను నే వేడవేగను రంగేశా|| పలుక||

తీగుగా కొవగోట వేక-మూరి తిలకము నీ మడుట
 దిద్దతోలే మోసు నోర వేసేపు-నీలో నీన
 దూరుకొనేపు - వాపై లేని
 వేర మేమైనాను యెంచితో లేక నే
 నెందై వాను పోగా - మన్నించితో - నే
 మాదు విను సమరతి నెనయు స
 మయమునను విను గావి యెరులను
 చేర ననినది యెప్పుడె ముచిరివా - రంగేశా

||పలుక||

ఇప్పటివఱకు నుపలబ్ధము లయిన మహ్నరు రంగవి పదములు తొమ్మిది యిందు బ్రకటింపబడినవి ఈ పదములను విరచించిన వంగల సీనయ్య శ్రీ ౪ 1706 మొదలు 1782 వఱకు మధురను రాజధానిగా బాంధ్యమండల మేలిన విజయరంగ చొక్కవాగుని మంత్రులలో నొకడు అయి నీ పదములు శ్రీ ౪ 1706-1782 సంవత్సరముల నడిమికాలమున రచియింపబడినట్లుహించుట యసమంజసము కాదు ఈ పదముల యుపలబ్ధి కలన క్షేత్రయ్యకు దరువారి సారంగపాణికి బూర్వము మధురలో వెలసిన పద సాహిత్యోపలబ్ధి జరిగినట్లయినది

మదరాసు ప్రాద్యభిధితి పు సక భాండాగారములో మహ్నరు రంగవి పదములతో బాటు ఆ కాలముననే వెలసిన విజయరంగ చొక్కవాగునిమీది పదములు తొమ్మిది యుపలబ్ధము లగుచున్నవి విజయరంగ చొక్కవాగుని యాస్థానమున నానాడు సంగీత విద్యా వికారదులయిన పదకవితా పట్టభద్రు లనేకులండి రనుట నిర్వివాదము రఘు శేఖరుడయిన గూమహారాజు మీద నెవడో యతిని యాస్థానములోని కవీశ్వరు డా పదములను విరచించి యుండును మహ్నరురంగవి పదములను విరచించిన వంగల సీన మాత్యునితని గూస్థానిలోని వాణ్ణీకమక విజయరంగ చొక్కవాగుని మీది పదములను గూడ మహారాజు మీది యాదరముచే నతని తొలికపై వాటికై రచించి యుండునని తలచుట సమంజసమే యగు ననుకొందును అవి యనన్య రచితములుగా నిరూపింపబడుచాక నీ నిర్ణయము సమచిత మని యంగీకరింప దగును. విజయరంగ చొక్కవాగుని మీది పదము లీ దిగున బ్రకటింపబడ చున్నవి—

సావేరి - అది

పల్లవి

ఏరా నీ కాగిరీయ - వేరా ఓరీరి

అనుపల్లవి

వేయినేయ మేరగాదు - యివ్వడు

విజయరంగ చొక్కవాగు భూపాల

చరణములు

కూరె కోవిలయి రోదనేయ

చలన తెమ్మరలు పై దాయ

మారుకు విరికూపుల శేయ - నీ

మనకు దారురా విటరాణు

||ఏరా||

విన్న రేయి వెన్నెల లైట

నెనరు మీఱ వాడినమాట

వన్నెకాడ! ముఱచితి విచ్చోట - నీవు

వగలు పేరురా యిచ్చోట

||ఏరా||

విరులశయ్యపై దమి మీఱ

విజయరంగ చొక్కవజీర!

మాడువు మీఱ శేరితి దార! నీ

మావును నెల్లెరా హంకీర!

||ఏరా||

కేదారగాళ

పల్లవి

అతివచేత విలన సంపిన పనియేమి

అనతీయరసామి

అనుపల్లవి

చతురు దారంగ - కృష్ణ ముగ్గువీరేంద్రా

వితరం చుగసాంద్ర - విజయరంగ చొక్కేంద్ర!

చరణములు

అలవాడు నెప్పిన మాటలు యేమి

అతివతో గూడి యుందువురా వాసామి

లలన యింటికి పోకరాడ నేమి

రక్తేల చేసేవు రారా వాసామి

||అతివ||

అదిగో! చూడు నీ మోవిపై గాటు

అదిగాక పువ్రన దాని రేపేట

పదరక యురకున బుబ్బల పోటు

బాగాయె యిది నీకు యేమో నెరనీటు

||అతివ||

ఎవ్వరె పెట్టిన ముందురా నీకు

యింత చేసితి నే ముందు - నిండుకు

రాజశేఖర విజయ - రంగ చొక్కేంద్ర

రమణిని సంపిన పనియేమి వాసామి

||అతివ||

రాగం? రాళ్ళం?

పల్లవి

నీ మీద నలువని నెలక యెవ్వరెరా

అనుపల్లవి

రామమనోహర! విజయ-రంగచొక్క వాళనరేంద్ర!

చరణములు

సదయుడ! నీవు నన్ను సరసకు రమ్మవిస

హృదియే! పోకయిది వదలిరా

మదకావతార! నన్నుదివి మోవి నొక్కప
మదనమందిరము - పదనయ్యారా|| **||నీమీద||**
అనువున నీవు న-న్నులమి కొలిపించిన
తనువల పులకరిం-తలమరీరా
మొననీ నీదుకాము - ముద్దుచెట్టి సంతలో
నెనలేని కోరిక - లినుమడించీరా **||నీమీద||**
నింతరకులనమ్మ - విజయరంగ చొక్కెండ్ర!
కంకుళేనిగూడి - కలయినేల
చింతలెల్ల దీరి - చెలువుదా నామనసు
సంతతి సుఖానంద - జలధి శేరీరా **||నీమీద||**

యెరికలకాంబోధి పదం

పల్లవి
ఎటువలె వలసించేనె - ఓ భాను నీ
నెటువలె వలసించేనె
అనుపల్లవి
నిటరానైన మా విజయరంగ చొక్కెండ్రుని
చరణములు **||ఎటు||**
పదచాళి నటియించి - భారము కనుపించి
పదము లభిరయింతువా - వాని నె
మృదిదెలిసి మెప్పింతువా - నామందర
పదిరియొమ్మలు పరిశీ - నిది యేటి యాచనీ
హృదయేను దన్నిట-నెనలేని నెలకాణ **||యెటు||**
కవికాలు రచియించి - కల్పన పాసగించి
హృదయగా నివిరింతువా - వానిచేత
అపురూప! యనిపింతువా - మాచెంగట
నవును నెలకొనచేది - చాలున యీ చిన్న
లునిదా! చెల్లవా నాకు-నవరస రసీకుడె **||ఎటు||**
నిక్కుగుల్మలగుమ్మి - నిండుకవుగిట గమ్మి
పక్కమచ్చిక నేకువా - వానిరకుల
సొక్కించి తమిరేకువా - యాలానన
మిక్కిలి నినునీచ - మెచ్చుకొనే నేమె
చక్కని పతి యువతీ-జనపాంచాలుడే **||యెటు||**

యెరుకల కాంబోధి - ధృంపె తాళం

పల్లవి
తరుణిలో మరుగేలి యీ పదివేల
నిరుదులూ నీకె చెల్లనే
అనుపల్లవి
అరుదానా - ముద్దు చొక్కె-
అదెరా యిట్లా సమరకుల
దురుగు అలకుల లంటిని - చెలియా **||తరు||**
చరణములు
అదిమి భుజముల శిరము -
గుదియించి యిలాచుకొని

సదమదపు సమరకుల -
పాదవి యెంతో నిలిచిరే
అదెరా విడు విడువకు మని -
గుది చెమ్మ తాకులచే
నదిమి నాచెమ్మ చూచి -
యెదురు గమకించి నపుడె **||తరు||**
తొడరవలి రికనద్దు (?) -
తొర మీ గళరవము
పడితిరో చాని జాతి -
పలుకుబడి గాదా
అదరి యమ్మతపు చెలమ -
హంస వాల లాడినటుల
కడు వేడుకతో చెలియ -
పడక యొసగిన యపుడె **||తరు||**
మోము మోము యెద యెదయ -
మోవి మోవి నను శేర్పి
అయ్యుకొని మిగుత రియ్యక -
సాముగలైవు గనుక
కోమలి లయ తప్పనియ్యక -
మలని నిడుపులతో
ఓ ముద్దు చొక్కె యనుచు -
నువరతి నను కలసి నపుడె **||తరు||**

యెరికలకాంబోధి పదం

పల్లవి
ఉపమగా నే నేయు - నుపచారము లన్నియు
అపచారములై తోచెనా
అనుపల్లవి
నిపుల పద్మసాండ్ర!-విజయరంగ చొక్కెండ్ర!
నింతలాయ మనని - నిసరా చక్కని సామి!
చరణములు
నిలువుటద్దము చెచ్చి - నిలువరించితి గాని
నెలవంక లేమని - పలుకరించితి నా
కలపము మైనిండ - నలువరించితి గాని
పలుకెంపు లేమని - పలికితి నా బాగాయ **||ఉప||**
పనిడి కాలువ చెచ్చి - పయిని గప్పితి గాని
పనపు దుప్పటేమని - పలుకరించితి నా
కుడుమంపు మరటి చే - కొని నిసరితి గాని
పనిచెమట లేమని - పలికితి నా బాగాయ **||ఉప||**
చెలువుగా కృంగార - శేఖరుడ వంటి గాని
తెలవారు చాక రతి - కలసితి నంటి నా
లలికు డైనట్టి క్రి - రంగగుడంటి గాని
యలకృష్ణమూర్తివని - పలికితి నా బాగాయ **||ఉప||**
విజయరంగ చొక్కెనామని ముకుటుమతో
మిన్న పయి పదములో కుదిచరణమున క్రిరంగగుడు

పేర్కొనబడుట మహ్మదు రంగని పదములను రచించిన కంఠల వీరయ్యయే యీ పదములను గూడ రచించెననుటకు సమర్థమైన యాధారమగుచున్నది

నరసప్రయ్య విజయరంగ చొక్కవాధుని పితామహియైన మంగమ్మగారి కాలమున తేరెన్నిక గన్న దళవాయి! ఇతడు విజయరంగ చొక్కవాధుని కాలమున గూడ నుండినాడు ఇతడు అఖండ మేధావారి దళవాయిగా మాత్రమే కాక ప్రధానామాత్యుడుగా గూడ నుండి దేశపరిపాలనము వలె సమర్థతతో జరిపిన యితడు తెలుగు వియోగిబ్రాహ్మణుడు గొప్ప కూరుడు అనేక యుద్ధములు చేసి జయించినాడు దేశారిష్టములు కలిగినప్పుడు వానికి బ్రతిక్రియలుచేసి దేశమును కాపాడినాడు ఈయనను గూర్చిన కథ లనేకములు కలవు ఇతని మీది పద మొకటి ప్రాచ్యులిఖిత పుస్తక భాండాగారములోని ప్రతులలో గానబడుచున్నది—

పూరి రాగం - ఆదితాళం

ఒగువల్ల దలిపె లే గేరా - వోహారి జాణ

అనుపల్లవి

దళవాయి నరసవజీరా - చాతలరాయ నీ ||యొ||

చరణములు

విన్న దానినేలు - కొన్న వగల్గె నేను

విన్న చిలుక తాళి - మొన్న యిచ్చి సుప్ర

సన్న సరసాన నున్న ||ఒగు||

రాక యేకురా ప - రాక దానికె సరిగా

కోక లిచ్చితే

లేక నే నందాక ||ఒగు||

వరుస దప్పక నన్ను - వరుస మాన యెలి యొక

వరుస సామ్మ లొసగ నీ - సరిపాటి యెవ్వారు

సరస దళవాయి నరస ||ఒగు||

విజయరంగ చొక్కవాధుని తండ్రి రంగకృష్ణ ముద్దు వీరప్రనాయకుడు అతడు క్రీ శ 1682 మొదలు 1689 వరకు రాజ్యపాలనము గావించినాడు అతని మీది పదములు రెండుపల్లము లగుచున్నవి. కర్త యెవ్వరో తెలియరాదు

ఘంటారవం - త్రిపుట

పల్లవి

తలచుకొన్న నామనకు - ఝల్లుఝల్లనీ నే

తల్లడమంది నే మందన

*ఈ వ్యాసమునందలి చారిత్రకవిషయములు 1945 వ సంవత్సరమున భారతిలో క్రిందిగవల్లి శేంకటేశ్వరాచార్యగారు రచించిన 'మధుర వీరిన తెలుగు వాయుకలాపాలు' అనువ్యాసముమంది గ్రహింపబడినది.

అనుపల్లవి

చెలువరంగ రమ్మని - చేరదీసిన నేస్తము

చరణములు

శెలక! నిన్నటిరేయి - నీకంటి సరకులతోను

చెలిమి మిక్కిలి యంత - వీయరాదనుచు ఆ

పలికిన మోము నే - పలుమారుమంచి మంచి

తలవంచుకొని చోచెననూ యనిన మాట ||తల||

రలికేళి నెనసిన

రమణీ విదుర లెమ్మని

అలివ యూరికి పోయిన నే

నని నందుకు ఆ

వెతతో దిగువలేచి

తేగమె నమ్మ కాగిరించి

అలివయచే కా నిమ్మని నో

రాడక నే నూరకున్నది

||తల||

తదరకపోనే ముద్దురంగ

ప్రాణేశేయని యుపరతుల

మదవశేళిని గూడిన

మగుట గనుక ఆ

ముదితనీవు పాడిన

పదములు తలచుకొంటే

కదిసిన రూప మెల్ల

కమ్మల గట్టినట్లున్నది

||తల||

బిలవారి - చాపు

చాలుచాలు నన్నంటకు - జాణరాయ నీ

మేలు దానితో జగ-దాల కోప మేమయ్య

యిచ్చకములాడరాకు - యిక నేల నే నీకు

పచ్చితేనె మారి గంటికి - పదివేలదండములు

మొక్కలి తనము బూని - మోహంపు దొరసాని

చెక్కిటనుంచి నీ గోరుజూచి-చిత్తము వల్లనాయె

యెలమితో నన్ను గూడి - యిప్పుడాయాడి

కలసి మెలసి వచ్చేదాక - తెలియదా ముద్దురంగ

ప్రబంధకవన సాహిత్యకాఖలు మాత్రమే కాక పదసాహిత్యకాఖ మాడ మధురలో చాలగా విభిక్తుడై చెందిన దనుట కీ పదరచనములు ప్రబలప్రమాణములు! ఆంధ్రసాహిత్యచరిత్రములో దక్షిణ దేశాంధ్రసాహిత్యమును గూర్చి విస్తార పరిశ్రమము జరుగలేదు. తంజావూరాంధ్రసాహిత్యమును గూర్చి మాత్రమిటీకల కొంత విస్తారముగానే పరిశ్రమము జరగుట సంభవించినది కాని మధుర, పుమక్కోట మున్నగు రాజస్థానముల వెలసిన సాహిత్యమును గూర్చిన వితరములు లేవిది దక్షిణదేశాంధ్ర సాహిత్యచరిత్రము ననుగ్రహముకొనాలదు *మధురాంధ్ర సాహిత్యములో తేరదగిన పదసాహిత్య స్వరూపమును చెలువుటయే యీ వ్యాసోద్దేశము.

సంకల్ప సిద్ధుడు

శ్రీవంతుల శ్రీరామకృష్ణ

శంకర కాస్తులుగారిని తెలిసిన వాళ్ళంతా ఆయన గురించి చిత్రంగా మాట్లాడుతారు 'ఆయనకేమి బయ్యా, లక్షాధికారి, చైతీ అలావుండగానేసరా?' అని కొందరూ, 'లక్షాధికార, ఆయనే ఎక్కణ్ణించి వచ్చిందంటా? వడ్డీలకు వడ్డీలు పెంచి తాకట్టు వాకట్టు చేసేషుకొని సంపాదించినదేకదా?' అని కొందరూ, "సంకల్ప సిద్ధుడంటే ఆయనేనండీ, శిష్యులనంటే ఒక మారు తనలో తాను నిశ్చయం చేసుకొన్నాడు తనచేరిమీదుగా ఒకలకారంపైగా సంపాదించాలని, అంటే అంతవరకూ మనిషి పట్టిన పట్టు విడవలేదు—" "విజయ, సంపాదించాడయ్యా, కాని ఏం ఫలితం? దమ్ముడి దానం ధర్మం అని లేదు కదా, ఎంగిలి చేత్తో కాకినయివా కొట్టడే, పట్టి నిర్లంధ ప్రశుమం" అని కొందరూ ఇలా చైతీ స్పష్టంగా అనకపోయినా, లోపల్లోపల శంకరకాస్తులంటే ఎవ్వా తర్జుణ్ణి ఉన్నట్టే మాట్లాడుతారు

ఇందుకు కారణమేమిటా అని ఆలోచిస్తే ప్రధానంగా ఒక్కటే కనిపిస్తుంది శంకర కాస్తులు ఒంటరి మనిషి కొడుకులూ కూతుళ్ళకాదు, తదితర సమీప బంధువులు కూడా లేని మనిషి అతనికి కాస్త డబ్బు చేకూరిన తరవాత, దూరపు బంధువులు కొందరు అతనితోడి తమ బాంధవ్యాన్ని పునరుద్ధరింప తలచుకొని హఠాశులయ్యేరు ఇక, ఇటువంటి ఇరస్తా పరస్తాకాని, శంకరకాస్తులు దగ్గర లక్ష రూపాయలుండడమా? అదీ, ఏదో స్త్రీయ మయిన అస్త్రీగాని, ఏలాటరీగానో హఠాత్తుగా అప్రయత్నంగా వచ్చినటువంటిది కాక, కేవలం స్వార్థిత్వమని ఒక్కొక్క రూపాయ చొప్పున పెంచిన ఆస్తా? ఇక తుర్జుణ్ణి కేంటోటు? తానేం కాగా చదువు కొన్న వాడా? మొదట కొన్నాళ్ళు సంస్కృతం చదివి, తరవాత ఇంగ్లీషు అరంభించి, నాలుగున్నర అంటే ఇప్పటి మాడవ ఫారమునో చదువు చాలించినవాడు. పోనీ అలాగని చదువుకోకపోయినా సహజమయిన మేధా సంపద విపరీతంగా కలవాడేమో అంటే అదీ

లేదు ఇన్ని సంవత్సరాలుగా కడుకున్న వడ్డీ లెక్కలు ఈ సరికి మరొకరికయితే కంటితూ రావలసింది, ఆయిదు వందలకి వెయ్యికి ఆర్నెల్లకి వడ్డీ కట్టడానికి కూడా ఆరగంటసేపు పలక మీద లెక్క చేస్తాడు ఒకమారు వచ్చిన మొత్తాన్ని కాగితంమీద వేసుకొని దాన్ని చూడకుండా మళ్ళీ పలక మీద చేసి రెండు మొత్తాలూ సరిపోలే అప్పుడు తృప్తి పడే వాడు రెండు మార్లు ఒకే రకం తప్పు చేసి ఉండవచ్చుననే అనుమానం ఆయనకు కలగదు

అవలీలగా ఎంతెంతలేసి లెక్కలూ నోటికే చేయగలిగిన వాళ్ళు, అవర్గళంగా గంటల తరబడిని ఉపన్యసించ గలిగిన వాళ్ళూ, అమూల్యమయిన పథకాలు చేయగలిగినవాళ్ళు, అతిలోక రమణీయమయిన కవిత్వం వ్రాయ గలిగిన వాళ్ళు—ఎందరో మంది తమకు శంకరకాస్తులు యడల కలిగిన తుర్జుణ్ణి చాలా ధర్మమయినదనే నమ్ముకొనేవారు

నిజం చెప్పవద్దూ, నామటుకు నాకు ఒకప్పుడలాగే ఉండేది. నాకే లక్ష రూపాయలుంటేనా, ఎన్నో గొప్ప పనులు చేసే వాణ్ణి ఏమిటో అనినాకే నిశ్చయం లేదనుకొండి శంకరకాస్తులు! అంత డబ్బును ధర్మంగా సంపాదించదగిన తెలివి లేటలు లేవు, ఇక ఉన్న డబ్బును లోకోపకారం నిమిత్తం కాకపోలే మానె అధమం తన ఆనందం కోసం అయినా ఖర్చుపెట్టే చొరవలేదు గనక, అది కలిగి ఉండడానికి అతనికి అర్హతలేదు. అంటే కాదు, ఈ మాత్రం డబ్బుండికదా, నాకేం ఉచితంగా అక్కర లేదు ప్రస్తుతం కొంత పెట్టుబడికింద ఇయ్యి కూడదా? ప్రస్తుతం ఏమీ హామీ లేక పోయినందు వల్ల ఆపనమ్మకం పెట్టుకోవాలా? తరవాత అజ్ఞా పైనలుతో నహా అసలు వృద్ధులు తీర్చివేయమా? వ్యర్థ! గౌరవం మీద శంకరకాస్తులు! అంతపాటి నమ్మకం ఉంటే మరింక కావలసిందేమిటి!— నాకు పెళ్ళి అయి, పెళ్ళాం ఏళ్లయి ఉంటేమాత్రం

మించి పోయిందేమిటి? తాను నన్ను పెంచుకొనాడా? ఎవడో కన్ను తెరవని పని మానను పెంచుకొని వాడికి చదువు చెప్పించితే, ఒకప్పుడు అదర్థపుక్తుడు! చదువప్పక పోవచ్చును నేను ఇప్పుడే గ్రామ్యునిటని—ఆ తరవాత వాడికి పెళ్ళి చేసి, తీరాచేస్తే దంపతుల మధ్య ప్రేమానురాగాలు లోపించవచ్చును పోనీ, దంపతులు సానురాగంగానే ఉన్నా వాళ్ళకు పిల్లలు కలగక పోవచ్చును ఇంత పెంచుకొన్న ప్రయోజనమూ నశిస్తుంది కంకం నిలబడకపోతే వాస్తూ మళ్ళీ దర్థతచేసుకొని, ఇన్ని పాట్లూపడారి అటువంటి చిక్కులేవీ కలవ్కుండా నన్నే దర్థతచేసుకొంటే—గిరికిం చెప్పాతే, పెల్లిమీద పెల్లి, పెల్లిమీద పెల్లి చొప్పున కాల్యనివాహనాచేసి చివరికి వానంటి ప్రయోజనమి కిచ్చి పెల్లిచేస్తే, అని, అవిధంగా ఉండదూ? ఉండకేం, మహారాజులాఉంటుంది కాని, ఈ బుద్ధి వాకుమీదా కలిగి ఏంలాభం? ఆకంకర కాస్తుల్లికి కలగాలిగాని, అలాఅలా విధజించుకొని పోతేనా తర్జుణిని చిలవలూ పలవలూ వేసింది

ఇదంతా జనక ఎప్పుడో కాస్తుల్లిగారిని గూర్చి సరిగా తెలియనప్పటి సంగతి ఇప్పుడుమాత్రం వాకు ఆయనను తలచుకొంటే తర్జుణకలగదుగాని, అదొకమాదిరి వారితోకూడిన ఉపేక్షాభావం కలుగుతుంది లేదు నీలో ఇంకా అంతర్వాహినిగా అప్పటి తర్జుణభావమేఉంది, దానికీ కొత్తరంగు పూస్తున్నావు అంటే మరిచెప్పలేనుగాని, నా దృష్టిలో కలిగినవాడుకు కారణాలు తెలియజేసుకొంటున్నాను

ఆయన అటూఇటూ పూర్తికాని, చదువుతో, ఎలాగో అతికష్టమీద గవర్నమెంటులో పాఠిక రూపాయిల తీరంమీద గుమాస్తాగిరీ సంపాదించాడు లంచాలు పుచ్చుకోకపోవడమూ, యధార్థంగా ముక్కుకు నూటిగా పోవడమూ కారణంగా మాత్రమే ఉద్యోగంపోయిందట తాను స్వయంగా లంచాలు పుచ్చుకోలేనివాడు తనపై అధికారులకు నడుపాయాలూ మామూళ్లు ఏంచూడగలడు? కొత్త సంసారం, అందులో ఇంటియజమాని! ఉద్యోగం లేని భంసారం, అందులో ఒకచిన్నపిల్ల—ఆ పిల్ల ఉద్యోగం ఉన్న కొద్ది సంవత్సరాలు అతిగా ము

జరిగేడు . అటువంటి రోజుల్లో ఉద్యోగం పోతడంతో, మనిషి! ఒక నెట్టి పట్టుదల వచ్చింది ఎంత దూరమయినా సంభావనలకూ సంతర్పణలకూ మోజరయేడు కొనుట్లకు లెక్కలు పరిమాసి పెట్టేవాడు దస్తావేజాలు రాసేవాడు; బాతకాలు చూసేవాడు స్వయంగా తనకు విశేషం నమ్మకం లేకపోయినాను. ఇలా, ఒకటేమిటి, రాత్రిం దివములు అలా ఏదో పని చేస్తూనే ఉండేవాడు

ఆయన భార్యకూడా అన్నివిధాలా కలిసి వచ్చిన మనిషి అవిడ పొందిక జగత్ప్రసిద్ధి చెందినది ఆ పొందికని వేరే మాటల్లో చెప్పాలంటే, కేవలం ప్రాణం నిలబడి ఉండడానికీ తగిన కనీసపు ఆహారాన్ని మాత్రమే తీసుకొంటూ, చిరుగులుకుట్టిన కుట్టే తప్ప బట్ట కనబడనంత వరకూ ఉపయోగిస్తూ, ఏ యితరభయూ పెట్టకుండా నిద్రపోయినకొద్ది గంటలు మినహా ఏదో కృణమా కణమా కలిసివచ్చే పని చేస్తూ ఉండడం ఆయన కేవలం వెంబుపట్టుకొని, యాయవారానికీ సర్లేలేదు అవిడ ఇంత జీతానికి అని వంట లక్కగా నిర్దయంగా ఎక్కడా కుదురుకోలేదు అంతేగాని, ఇద్దరూ అంత పని చేసేవారు

ఏటేటాఫలసామం సరిగారాని భూమిని అమ్మగావచ్చిన కొద్దిపాటి మూలసనంతో వడ్డీవ్యాపారం ఆరంభించాడు వండా యేదైయేకాడు ఒకటి రెండు అయిదు పదీ వడ్డీకిచ్చేవాడు ఇక్కడ మయితే, ఎంత కిక్కిమని ఇచ్చేవాడో, వమూలు చెయ్యడంలోనూ అంత కట్టుదిట్టంగా ఉండేవాడు అందరూ అతన్ని కాపవార్తాలు పెట్టేవాళ్లే 'అప్పుడేడో తెలియక బుద్ధి గడ్డితిని పుచ్చుకొన్నాం, ఇక మరెప్పుడూ ప్రాణంపోయినా అతనిదగ్గర అప్పు తీసుకొని రాకుడదనుకొనేవాళ్ళే కాని మళ్ళీ అవసరం కలిగి అతని దగ్గరకి వెళ్లివచ్చుకు అతను పాత సంగతులన్నీ మరిచిపోయి ఉంటాడనే తమను తాము నమ్మించుకొనే వారు, అతనూ నిజంగానే మరిచిపోయి వచ్చే ఉండేవాడు వాళ్ళిద్దం ఏమాట అనుకొనీ, మాటలేం మనమీదపడి కొట్టేయా? మనడబ్బు మన! ప్రధానం! ఇదీ అతని తత్వం

భార్య! జబ్బుచేసినప్పుడు ఆయన డబ్బిచ్చి వైద్యం చేయిస్తాననే అన్నాడు. ఆమెమాత్రం ఉచితంగా వచ్చే మందుతప్ప, తనకు వంటిమీద స్పృహ

ఉన్నంతవరకు ఒకదమ్మిడి అయినా ఖర్చు పెట్టనియ్యలేదు. ఆమె పోయిన తరువాత, అప్పటికే పన్నెండ్ల పిల్ల కూతురి పెళ్లి చేసేడు. తరువాత నాలుగయిదేళ్ళలో దురదృష్ట వశాత్తు, ఆమెకు వైధవ్యం ప్రాప్తిస్తే అదంతా కంకరకాస్తులు ముసలివాడికిచ్చి పెళ్లిచేసిన కమ్మర్తి ఫలితమే అంటారు కొందరు అయినా వాళ్ళి అసలు విషయమేమిటో కావలిస్తే కదూ, తనంటే కట్టక ఏదో అలా అంటారంటే

కూతురు తిరిగి వచ్చిన తరువాత ఒక ఏడాది పాటు బాగానే ఉంది తన స్థితి! తగినట్టుగా లరవాత కాకియారే! ఇలానంది ఒక వారంరోజులు పాటు ఆలోచించి, ఇక బాని! ఐహిక జీవితంలో మరేమీ అవలంబనం లేదు, ఎప్పటి కయినా ఆ ముష్టికం చూసుకోవలసినదే కదా అని, డబ్బిచ్చి తగిన పెద్దవాళ్ళతో కలిసి సంపాదించి ఆ పెళ్లిడం కూతురు ఎవడితోనో లేచిపోయిందనీ, యాత్ర అన్నది కేవలం ఒక విషయమే అనీ, తెలిసింది 'సరే, దాని మొగుడితోపాటు అదీ పోయిందనేను కొంటా' నన్నాడు కంకరకాస్తులు

ఇప్పుడు బాగా పెద్దవాడయి పోషడంచేత ఎక్కడికీ కదలలేదు ఎప్పుడూ ఇంట్లోనే ఉంటాడు, ఉంటాడంటే ఊరికి గోళ్లు గిల్లుకొంటూ కూర్చుంటాడా? పెరట్లో అన్నిరకాల కాయసూరలూ పండిస్తాడు. తనకు ఎక్కువయినది అమ్మేస్తాడు, ఓపికగా వియ్యపుగింజలు ఒక్కొక్కటే ఏరుకొని, వండుకొని, భోంచేస్తాడు, ఒక్కసారి ౭౦డబ్బులూ ఏదో ఒక పండుతిని కొద్దిగా మజ్జగ తాగుతాడంటే.

ఇప్పుడు మనపటి ఆ వనూలు చేసుకొనే ఓపిక, జ్ఞాపకశక్తి తగ్గిపోవడంవల్ల, కేవలం బంగారం నెండి వస్తువులమీద తప్ప డబ్బు ఇవ్వడం చూసుకొన్నాడు అతని దగ్గర డబ్బు తీసుకొని వెళ్ళిన ప్రతివాళ్ళూ అంటూ ఉంటారు. "ఇంత

ముసలివాడయ్యాడు. నా అన్నవా కైతరూ లేరుకదా ఎందుకంత డబ్బు కమ్మర్తి చెప్పా?" అని కాని, ఆ కమ్మర్తివల్లనే, తమకు ఆమాత్రం ఆస్తి ఇయ్యగలవాటి డబ్బు చేరిందనీ, అతడు అందరిలాగే సామాన్యమయిన జీవితం గడిపి ఉంటే, అందరికంటే దరిద్రుడుగానే ఉండువని గ్రహించరు

అతని జీవిత వివరాలు తెలుసుకొన్న తరువాత అతన్ని చూసి ఎలా ఈర్ష్యపడడం? మళ్ళీ నా జీవితమంతా మొదటనుండీ బ్రతకడాని! సావకాశంఉన్నా, అతని జీవితం వంటిది ముమ్మాటికీ వాకక్కరలేదు నాకేకాదు, చాలామంది! అలా! ఉంటుందనుకొంటాను

అదవిలో పట్టిన తేనెపట్టు ఎవరికీ లభ్యంకాకుండా పోతున్నదే అనుకొంటే ఎంత ఫలితమో, అతని డబ్బు ఎవరికీ కాకుండా పోతున్నదే అనుకొన్నా అంటే ఫలితం అయితే తేనె పట్టులోని తేనెను సమకూర్చడాని! తేనెబీగలన్నీ కలిపి పడ్డకంటే ఎక్కువే కష్టపడ్డాడుగాని తక్కువ వడలేదు దానిని సంపాదించడాని! అటువంటి కంకరకాస్తులును చూసి ఈర్ష్యపడడం చేనికీ ఇంతకీ అతని ఆస్తుల మహాఉంటే ఒకటిన్నర లక్షలు ఆ మాత్రం మొత్తాన్ని అవలీలగా ఏమీ లక్ష్యంలేకుండా ఖర్చుపెట్టే శ్రమంతులున్న మన వ్యాపకారిక జగత్తులో అతన్ని గురించి అంతగా అనుకోడం ధర్మంకాదు కాని, భూగర్భంలో నిశ్చితమయి ఉన్న అమూల్యమయిన ఖనిజాల గురించి కలగని ఆలోచన తేనెపట్టును చూపి సరికల్లా కలుగుతుంది ఎలా దీన్ని సంపాదించడమా? దీనిలో ఏ మాత్రం తేనె ఉంటుందా? అని

లోతులు, నాతోపాటు ఎవరేమిచేశానో సరే కంకరకాస్తులుగాడు మాత్రం సంకల్ప సిద్ధుడు. ఆ తృప్తీ లేకపోలే ఆయన ఇన్నాళ్ళు బ్రతకే లేకపోయేవాడు

యజ్ఞఫలము

భాసమహాకవి సంస్కృతనాటకమునకు ఆంధ్రీకరణము

శ్రీ ఋతుసు వేంకటేశ్వరులు

[భాసమహాకవి సంస్కృతములో నిరువదిమూడు నాటకములు వ్రాసినాడని యందు “కీరణావళి” “మకుటతాడితకము” “ఉదాత్తరాఘవము” మున్నగునవి కలవని శ్రీ ఆర్. వి. కృష్ణమూచారిగారు వ్రాసిరి. ఇటీవలనే రాజబైద్య జీవరామకాళిదాసశాస్త్రి గారు “యజ్ఞఫల”మను ఈనాటకమును సంపాదించి ప్రకటించి యది భాసమహాకవికృతమే యని నిరూపించియున్నారు. ఈ యభిప్రాయమును విమర్శ కాగ్రేనరులగు డాక్టరు. పున లేకర్, ప్రొఫెసరు సిన్హా మున్నగువారు విపుల విమర్శతో దీనిని బలపఱచిచియున్నారు. ఈ విషయములెల్ల ప్రత్యేకవ్యాసమున నిరూపితమగును. ఇంతవఱ కీ నాటకమేభావలోనికి ననువదించబడలేదు ఈ తెలుగునేతయే ప్రపథమ భాషాంతరీకరణము]

ఇం ద లి పా త్ర లు

<p>సూత్రధారుడు సుమంత్రుడు కాంచుకీయుడు విదూషకుడు చిత్రకేతుడు } గంధర్వులు చిత్రపదుడు }</p> <p>రావణుడు మాలవకుడు భీష్ముడు దంతిలుడు గోపలుడు } వైతాళికులు</p> <p>జేవతలు గంధర్వులు రాక్షసులు</p>	<p>దశరథుడు [రాజా] విశ్వమిత్రుడు వసిష్ఠుడు రాముడు భరతుడు లక్ష్మణుడు శత్రుఘ్నుడు జనకుడు పరశురాముడు</p>	<p>సతి విజయ చేటి మంథర కాసల్య గుమిత్ర కైకేయి మధురిక చతురిక పుష్పతిక చంద్రకళ దీత మాండవి దూర్జిక శుక్తికై</p>
---	--	--

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుడు ప్రవేశించును)
సూత్ర

“గ్రీరాముండు కృపాశుతా భరత
సుక్రీమంజూలా కాదుడు
చారుక్రీ కుభిలక్ష్మణ ప్రథితుడున్
శత్రుఘ్ను నిరుండు ని
స్తార ప్రాభవ మాని చంద్ర కృత
యజ్ఞ తాత, కోదండ మా
స్తా మాధుండు ప్రసన్నమూర్తి
నిరతోత్సాహుండు ని మౌముతన్.”

(తెరవంక జూచి) ఆర్యా! ఒకసారి యిటు
రమ్ము

సతి (ప్రవేశించి) ఆర్యపుత్రా! వచ్చితిని
ఏమి పని?

సూత్ర ఆర్యా! ఈ సభాసదులు మనము
ప్రయోగించు నాటకము చూడ గోరుచున్నారు వీరి
సంతోషము కొఱవై వసంతియుకువులుగూర్చి నీ చాక
పాట పాడుము.

సతి సరే (పాడును)

పాట

“క్రొంచితపుష్పచేత మిగుల గోమలంబు లా లతల్
మంజులంబు లైన తియ్యి మామిడికా మగంధముల్
రంజకంబు లిట్టి తోట రత్న చెంచుచుండగన్
సంజవేళ మల్లెపూలు సరసమాడు నవ్వులన్ ”

మూత్ర : బాగు బాగు నీ పాటవలన నందఱు
సంతోషించుచున్నారు

(తెరలో) “ఏమి! అందఱు సంతోషించు
చున్నారు గదా!”

మూత్ర (వివి) ఓహో!

“పుత్రజన సోత్సవంబున భూవిభుండు
తనర, మత్స్యవదాన సత్కారములను
బాగు లెల్లర సంతోషపఱచి యిచ్చటి
ఓడ సుమంత్రుడు విచ్చేసె, పద లతాంగి!”

(విష్కృంభించుచు)

ఇది స్థాపన

వ్ర త మాం త ము

(ప్రవేశము : సుమంత్రుడు)

సుమం ఏమి! అందఱు సంతోషించు
చున్నారు గదా!

“బారులు తుష్టులైరి మఱి

బ్రాహ్మణు లెల్ల రభిక్షిత్తార్థం

స్తార కుఖాద్వి దేలిరి, మదంబున

క్రోధియపుంగవుల్ సదా

చారులు నుత్తమవ్రతులు సంయము

లందిరి తృప్తి సర్వస

త్కారపరంపరన్, దలప

గామ్యము తీరనివారె లే రికన్

కంచు! (ప్రవేశించి) అమాత్యా! పురజను
లను బాసపదులను సంయములను సర్వజనములను
సర్వవాంఛాపరిత్యక్తుల నొనరింపు మని నీకు మహా
రాజుజ్ఞయైనది ఏయొక్క డైనను నెట్టికోరిక కోరినను
దీరనివా డుండరాదని మఱి మఱి సోక్కి చెప్పిరి

సుమం మహారాజామనసు తెలిసి నే నే
సర్వము నొనరించితిని.

కంచు మంచిది సుమంత్రా! మంచిది

“జనపతియాంతరవృత్తయం

బు నెఱింగి యమాత్యపుంగవుండు కుభంబుల్

పొనరింప ధర్మసంగతి

గను నపకర్ణంబు బరనుకల్యాణంబున్ ”

మఱియు, పెత్తనరత్న రెడపెడట నేయకార
గములచే బద్ధులైయున్నను వారివారి నెల్లర విడిచింపు
మని రాజుజ్ఞ

సుమం . బద్ధు లెవ రున్నారు ?

“దొంగలు లేరు రాజ్యమున

దుష్టులు వేదము లమ్మువారల

న్యాయగ న్గోరువారు మఱు

వా నెమవారును దూర్జితకారు లె

న్నం గనరాదు మందున కనంగ ,

విత్త్యాగముబద్ధుడొ నృపుం

డంగనలం గురూరకుల నంది

గడించెను దద్దిము క్తతన్ ”

విదూ (ప్రవేశించి) మహారాజాగారి పుత్ర
కామేష్టిఫల విప్లవేనఫలమైనది ఇన్నాకు నేను
మోదకములు మెక్కుటలో నాజకరముపై నేనూ
త్రము దయమాపలేదు ఇటువంటి యజ్ఞములు నాలు
గైనవా నే నప్రతిరఘున నగుమోదక నైరి నగుదును
నావంటిదిపులు భోజనముచేసి కుష్టులగుచో నే
యజ్ఞకర్మ సఫలము కాదు

సుమం ఓయీ! కుందరకా! నీకు కువ
ర్తము చాలినంత లభించినదా?

విదూ ఏమి? నేను కువర్తమును దినను
త్రాగను ముట్టను బంగారము ప్రియమగుటకు నేను
రాజు ననుకుంటివా కోమటి ననుకొంటివా?

కంచు ఓ మహాబ్రాహ్మణా! మఱి నీకేది
ప్రియము?

విదూ మోదక భోజనము

కంచు నీ వెన్ని మోదకములు తినగలవు?

విదూ మహారఘుడగు మహారా జెంతమంది
శక్రకులును జంపగలడో యన్ని

కంచు పదివేలమంది శక్రకులును జంపంప
గలవాడే మహారఘుడు

విదూ నేను పదివేల మోదకములను దినగల
మహారఘుడను

కంచు ఏమి? ఒక్కదినమున నీవు పదివేల
మోదకములు తినగలవా?

విదూ ఏమి? ఒక్కదినములో మహారఘుడు
పదివేలమంది శక్రకులును జంపగలడా?

కంచు పదివేలమందిలో గొంతమంది దనిపో
వుదురు కొంతమంది పొటిపోదురు. కొంతమంది
చెల్లెదెదరగుదురు. కొంతమంది కరణుచొత్తురు. నీరిని
మహారఘుడు రక్షించును

విదూ నేనును గొన్ని మోదకములను మ్రింగు
దును కొన్నిటిని వెదరగొట్టుదును కొన్నిటిని జీకుక
గొట్టుదును. కొన్నిటిని దయతో రక్షింతును

సుమం బ్రాధవ్యా! దైతండికుడు పోతు
వాదమున కొప్పకొనడు నీనితోనేమి? నేను నా
పని చేసికొని మహారాజు నభినందింప నేగుదును
(యందు యాది) ఓహో! సమరిజనుడై మహారాజుట
వచ్చుచున్నాడు.

కంచు నేను నావనికై పోవుచును. (విష్కరి
మించును)

విదూ నేను తనగా మిగిలిన మోదకములను
దాచుకొనుటకై పోదును (విష్కరిమించును)

సుమం ఆహా! మహారాజా వార్తకడకయందైన
సెంత రమణీయాకృతితో నొప్పుచున్నాడు! నిత్యము
రాజకార్యముల నిర్వహించుచున్న నాతడు నిత్య
ప్రసన్నుడుగ నే యుండును

“సవనకేతంబు లొక్కయొడ జల్లును,
జాచుకొనున్ స్వకార్యముల్
వివిధము లొక్కవంక, నరి
వీడల నుక్కడగించు నొక్కటకా
మివులగ దన్పునొక్కటను మిక్రల,
నొక్కడ వేటకేరు, ని
ట్లవిరళ కార్యభారమున నందడు
దుఃఖ మొకింతయేనియుకా
తరుణ వయస్కునట్లు సతతంబు
నొనర్చును స్వీయధర్మముల్
పరిణతి నందినన్ వయసు పాయదు
జేజు రాజచంద్రునిన్
వరవరచంద్రు పేరు వినినన్ గవిగన్
జనసుల్ రవంతయేన్
గురితమువంక బోరు, విడకుర్చు
కలాపము లొక్క ప్రేర్మిడిన్ ”

(సవరివారముగా రాజా ప్రవేశించును)

రాజా

“రిపుభయ మింతయేనియు
గర్జితిని లేదు, సమస్త మానవుల్
విపుల వయార్థ సంపదల
విక్రతు గాంచిరి, అన్యవస్తుదు
శ్చపలత గాంచువారును
రుజాభరతన్ విలపించు వారలున్
గపటము జూపువారును
వకాలమృతిక గనువారు లేరిటన్ ”

“కాలవర్షంబు గురియు మేఘంబు లెపుడు
తుతిబాధలు లేక పసిగొందిర కృషి
ఫల మనంత మొసంగును ఆలఘుపుణ్య
కలిత దైవాన మూల్యంబు కలుగబట్టి ”

“వేద మధీతమయ్యె, రిపువీరులు
మగ్గిరి, భూప్రజల్ సుఖా
పొదితులైరి స్వీయపరిపాలన
మందునబోలె, నెవ్వ రె
య్యెది మనంబులన్ దలచి రెల్లర
కయ్యెది చేతులెన్, మఱిం
వేది యొనర్చగా వలయు నిష్పాదు
నేను మహిజవార్తమై ”

“జేవతలున్ చితరులు భూ
జేవతలున్ కరణుగోరు దీనులు వాత్తుల్
వేవిధముల బూజెరు లర
తే విధి వంకవ్రతంబు నిష్ఠయు నాకున్ ”
“పుత్ర జననంబుచేత సంభ్రాంతమయ్యె
మన్మథోరథ మహిత సమ్మన్య ఫలము,
ఇంతకంటెను మన్మథోభిప్సితంబు
లేదు నేనొండు; సంతుష్టి లేదు నేనె ”

సుమం (సమీపించి) మహారాజా! జయము
“ప్రజల కాలింప యోగ్యు లాత్మజల గాంచి
యాత్మభారంబు వారిపై ననువు పలుప
హృదయభారంబు తొలగిపోయెనుగదా! వృ
పాలచంద్రుడు! సంతుష్టి పైకొనె నద!”
రాజా సుమంత్రా! నిజమే నీవు నెంటవే
సర్వార్థజనమును సఫలాకాచిత్తుల గావింపుము
సుమం మహారాజా! కావించితిని
రాజా శ్రోతియులను గోహిరణ్య దానములచే
సంతోష పెట్టుము
సుమం మహారాజా! సంతోష పెట్టితిని
రాజా కారాగృహబద్ధు లరువారి నెల్లర విడి
పింపుము

సుమం మహారాజా!

“సర్వపరిపాలనంబున సరణిజనుల
రాజప్త నీవు పాలించి రాజిలంగ
స్వర్గసౌఖ్యము లంది యొప్పార జనులు
బద్ధు లెవ్వరు? దుఃఖసంబద్ధు లెవరు?”
రాజా

“పూర్వపుణ్యంబునకా రాజ్యభూమి వరమ
విస్తృతంబయ్యె, చింతటి విపులభూమి
సర్వసామంతు బంధనదండనమున
కట్టదైనట్టి వా డొకందైన లేడె?”
సుమం

“రాజసింహుడై నీవు రాజ్య మేల
దుష్కృతం బొనరింప గా దొడగు నెవడు?
మాద్యుడు నిరర్థ గగవాన తోళిలంగ
దారి కడ్డమువచ్చు నే తమము తలప ”
“ఇంతకు బద్ధులైన వరు లెవ్వరు
లే రిక నుండ బోదు భూ
కాంతుడ! బద్ధమోక్షుగము కల్గు
ప్రళంసయై లేదు మాడ నా
వంతయు, ద్వర్చిత్కాగపరిబద్ధుడ
వొక్కడ వీర, కాని నీ
వంతయు నేనీకొంటి వడె యార్య!
సుపుత్రమహాదయంబునన్.”

రాజా ఓను నిజమే పితరులయుగము తీర్చ
గంటిని కాని, మఱియుక దృఢతరబంధమే నాకు

గలిగినది దానిని గడద్రోచి ముక్తిగను మార్గము మాత్రము కొనరాకున్నది.

సుమం ఏమిది?

రాజా ఏమందువా? నానెత్తిమీద నెంత బాధ్యత పడినదో!

“చదివింపకొకటలే వేదశాస్త్రములు,
వంశపాత్రవాచారముల్
మొదలన్ నేర్వవలెన్; వసిష్ఠ
పరమామోక్షము నా ధర్మసం
పద చేజూర్చవలెన్,—దణ్డలిని
దివ్యాస్త్రాన్నికున్ గాంచి యా
పద ప్రబంధు ఛేదించురీపు
లేవన్—నేను ఛేదించెదన్ ”

“రాగద్వేష వివర్జితాత్ములై
మహారాజ్యము లెల్లన్ బ్రహ్మ
యోగజ్ఞులు జూడ బ్రోవ గనగా
యోగ్యులొకదా! కాని నే
నీంజాలను ధర్మబంధము,
నే దీపుత్రైరాగంబు లో
దైర్ఘ్యంచె ద్విబద్ధతన్, గలదె
ముక్త్యర్హంబు నాశేవిధిన్ ?”

“దృఢతరంబుఁ బంధింపబడితి బుత్త్ర
రాగపాశంబునన్ ద్రంపగాదు దీని,
మోక్ష మెటుకల్లు బుత్త్ర సమ్మోహపాశ
బద్ధునకు? నిట్లు నానీతి ధియదునును ”

ప్రతిహరి (ప్రవేశించి) మహారాజా! జయము
పుత్రోత్పత్తిమైన పిదప కాపల్యాదేని మహారాజును
జూడ నేనుకపమచున్నది తాను పెద్దభార్య గాన
తొలుతి నేతన్ను సంభావించ మహారాజును గోరు
కొన్నది

రాజా విజయా!

“ఉత్తమవంశ ప్రధనయు
మత్తమ పత్నియును నా మదుపాలిత య
త్యుత్తమ సుందరి దేవిని
నెత్తెని ను నేను నీయ నిత రమ్మందున్ ”

చేటి (ప్రవేశించి) మహారాజా! జయము
సుమిత్రాదేవి మహారాజ కృపచే నులమునియు దా
నిద్దమునుమాదుల గన్నులెరియగుటచే ముందుగా
సంభావించ గోరుకొన్న దనియు తెప్పరున్నది.

“సర్వంసహ తుమలోన ని
ర్విణి మన్నితమా శకలసంగతులక
సర్వతరింపద యామెయ
శోర్య ముపేక్షింప వచ్చి యాగం వింకన్.”
(అంతే మంథర, విజృంభము ప్రవేశింతురు)

మంథ మహారాజా! అభిజ నానురూపాద
రయు, రాణులలో గవిష్టయయ్య సుమాలలో
తేజస్వయు, తవిష్టయయ్య సగౌరవయు, మహారాజ
బహుమతయు, అప్రతిరథుడగు శేకయరాజా మాకు
రును వరుడేని తా నే ముందు సంభావించదగిన దని
నివేదించు మన్నది

విదూ (తనలో) అమ్మా! ఈరంక తనలో
పశ్యానము! ఎంత తిరన సహితము! (ప్రకాశముగా)
వయస్యా! ఉపేక్షించినతో గవిష్ట యగుడని యేమి
చేయునో వివదలచితి నని ప్రతివచన మిమ్ము
రాజా (తనలో)

“తనసుతునకు నభిషేకము
గౌరవగ్రహింపగొన్న యీమె కోపించినతో
గననకు వీంపికవలె నీ
మెరు రాణులతోడగూడ మెప్పింపవలెన్
(ప్రకాశముగా) మంథరా!
“పరమధర్మార్థ కామ సత్పాలనమున
నేనీయలపై భేదభావ మున్నె
మువ్వరమగూడ సమముగా ముదముతోడ
పాదరింతు సపుత్రుల నచిరమునన్ ”

అందుచే నందఱును మధ్యమమందీరమున
నారాక నిరీక్షించుచుంటి నని చెప్పును
మంథ (తనలో) ఏమి? మా రాణిని ముందు
గౌరవించదా? (ప్రకాశముగా) మహారాజా నెలవు
ప్రకారమే

(ప్రతిహరి, చేటి, మంథర విష్కరింతురు)
రాజా అమాత్యా! నీవును వెళ్ళిరమ్ము నేను
రాణుల నభివందింతును
సుమం చిత్తము (విష్కరించును)
విదూ వయస్యా! నీవు మువ్వరు జేవులను
సమానముగా మన్నింపరాదు ముమిత్రేంద్రుడు కొడు
కులు—తైక్షణి కొక్కొడుగు. కావున, ముమిత్రుడై
జానీత మున్ననలో సగమే తైక్షణిడై జానవలయును.
రాజా వయస్యా!

“కనగ ధర్మార్థ కామమోక్షములలోన
భేద మెటులేదో పుత్రులకా లేదు నాకు,
ఒక్క నేదంబునైనను దిక్కువన్న
యితడు విప్రుండె? వైదికుం డగునె యితడో?”
విదూ (తనలో) ముగ్గురు రాణులు త్రివర్గ
తుల్యులు నలుగురు కొడుకులు చతుర్వర్గతుల్యులు.
విదుగురు సమమాది నతో నేనునతియయితో?
(ప్రకాశముగా) నేను నీకు గవిష్టతయయ్యుడిను. నీ
పుత్రులతోపాటు సమానముగా వోక్షుడియుడను
కానితో నీతో న్నితాడుచేయును. అతడు పురుషా
ర్థములు నాలుగు. వేదము లైదులేవు కదా!

రాజా (వనియి)
పంచమహా యజ్ఞంబుల
సంచన్ విశ్రుండు సమము నీ యైదిటిలో
మించెదరు మీరు నట్లే
లింపడగ నేల నీకొలింత వయస్యా!

విదూ : అటుగురు లేరు ఉన్న నీ మాటకొరి
తనము తెలిసిపోయెడిదీ (ప్రకాశముగా) కొడు
కులు పుట్టినదిసమన్న యుత్సాహముతో నీ వాకలి
వైతము మఱచితివి నూర్యుడ ప్రపంచమున్నాడు
చూడుము

రాజా ఓహో! సంధ్యాకాలము సమీపించినది,

శరణమొసంగు వృక్షముల జ
య్యన బహులు చేరి జూసెడుకా
గిగణములకొ నభ్యర్థిని నిం
పెడు నర్థకళాంకు డిప్పుడే,
చరమ నగంబునన్ దివవికాంపతి
గ్రక్కును గాంతిపుంజముల్,
పరగు ప్రకాశమున్ రజని
భవ్య ముఖామల భూషణం బనన్
మఱియు

హిమకరు జేగుదెంచి గగనేం
దిరకున్ గనుపండు వట్టుగా
విమల సరోలసత్త్వముద విశ్రుత
విశ్రుత పరీవృతుండు ను
త్రమ బహురాజ సంయుత యధార్థ
సుకాపియు కాట ను
త్రమ డగురాజానా బరగు దత్త
దనూన విధాన కర్మలన్
(విష్కరింతురు)
ఇది ప్రభమాంకము

విష్కరింతురు

(ప్రవేశము కాంచుకీయుడు)

కాంచు మహారాజా నా కి ట్లాజ్ఞాపించెను
“ఓ రాధ్రవా! ధారాగృహముకడ మన్న గ్రీష్మ
ద్యావమున కేగి యచట బరిజను లెవ్వరు నుండరా
దని యాజ్ఞాపించుము ” మహారా జటకు విహారమునకు
వచ్చును. రాణులు నుందురు పరిజను లుండరాదని
యేల యనెనో? ఎదైన రహస్యాలోచనము గలదా?
రాణులతో గూడి రహస్యవిహారము మహా జెప్ప
డును జేసియుండలేదే! నా కిగొడవ యేల? నన్నీమి
చేయునున్న నదియే చేయుదును.

“రాజుల చేష్ట లన్నియు గరంబు
దలంప నిగూఢ భావ ని
భ్రాంతిముల్, మునుండులకు గ్రాహ్యము
లన్యుల కట్లుగా వసే

యోజను శంక చేసినను నెవ్వరి
బల్లడిచేయ దోషమా;
పూజితబుద్ధి కన్నులను మూసికొనక
దలపోయ గృత్యమా ”

(అంత, చేటికలు ప్రవేశించురు)

ఒక చేటిక ఆర్యా! నలుగురు కుమారులకు
నానగు కుమమ జవనికలను మేము నూత్ర మక్కల
లేకయే తయారుచేయుచున్నాము

కాంచు మంచిదే కాని, మఱియుక యుద్యా
నమున కేగి మీ కోరిక తీర్చుకొనుడు
మఱియుక చేటిక ఆర్యా! ఇంకొక యుద్యా
నమున నిన్నిరంగులు నింత పరిమళము కలిగిన పువ్వు
అధికముగా లభింపవు

కాంచు ఐన నే నేమి చేయగలను? ఇపు
డెవరు నిట నుండరాదని మహారాజాజ్ఞ
చేటికలు ఓహో! ఐనచో చోవుదము
(విష్కరింతురు)

ఇది విష్కరింతురు

ద్వితీయాంకము

(మహారాజా పరిజనులతో ప్రవేశించురు)

రాజా (గీర్వచ్చగా నడచి)
“చేసితి జన్నములే ఋషివిశిష్ట
విధికో బహుళప్రకారముల్,
దోషికులకొ బ్రదానముల దుష్టిగ
నిచ్చితి శ్రోచితికొ బ్రజన్,
వీసముకూడ క్షేత్రభయవిహ్వలకల్
గవరావు, నే నిరా
యాసముగా జరాధరక
స్వాంతమునందున కాంతి నందెదన్ ”
మఱియు

“కంటిని నాత్మసౌఖ్యమునకంటె
బ్రహ్మగుణ ముత్తమంబుగకొ,
మంటి గులాబురూప మగు
మావ్యయోధనవృత్తిచేత, నే
మంటి స్వకర్మ వీడక మ
హాన్నతభోగములెల్ల నంది, నే
కొంటి జనానురాగ మిక
గోరిక నేది యునర్తు సర్మిలిన్”

(అలోచించి)

“రాణులను మువ్వరకు గూడ రంజితంగ
జేసి రాజగుణాన్వితక్రి తెలంగు
రానుదండ్రుని రఘువంశరత్న సదృశు
యాతరాజ్ఞాభిషిక్తు జేయం దలంతు”

ఎవరక్కడ ?
 ప్రతీహరి. (ప్రవేశించి) మహారాజా!
 జయము ఏమాజ్ఞ ?
 రాజా. విజయా! అమాత్యుడగు సుమంత్రుని
 విలుపును
 ప్రతీహరి. చిత్తము (నిష్క్రమించి సుమం
 త్రునితో మరల ప్రవేశించును)
 ఆరాజా! ఇటు ఇటు ఇదిగో మహారాజా
 సమాపించును.
 సుమం (చేరి) మహారాజా! జయము
 రాజా అమాత్యా! స్వాగతము రమ్మ
 కూర్చుండును
 ఇరువురు (కూర్చుండురు)
 రాజా విజయా! నీవు బామ్మ (పరిజనులను
 జూచి) మీరును బోయి విశ్రాంతి నందుదు
 పరిజనులు చిత్తము (నిష్క్రమింతురు)
 రాజా అమాత్యా! నామనస్సు చింతాబాగ
 రణపరవశమై యున్నది
 సుమం (తనలో)
 "ధూరియకంబునుగన్నను
 హారా తర దాసు, రిభుభయప్రదు డయ్యున్
 బారక్రియడై చింతా
 భారజ్వరుడొల కేమిటచ్చెనొ కట్టా!
 (ప్రకాశముగా) మహారాజా!
 స్థిరభక్తప్రతిముఖ బ్రహ్మ
 ప్రియ మహాదృష్టమ్ము కళ్ళెక్కు తా
 గురులిన్ గాంచిన నీకు
 నెక్కడి వయా ఘోరవ్యధల్ దేవ! న
 ల్వరు పుత్రుల్ వివయాన్వితుల్
 బ్రజల కల్మష శ్రేమ పాత్రంబులై
 పరగన్ వానవిక వ్యధాభరము
 దేవా! యెట్లు కల్గెంగటా!
 మజియే
 "కృతసంస్కారులు వినయా
 నియమంబున జనరంజకులును విత్పరీక్షులునా
 సుతులన్ నల్వార గమనాని
 జెతె లెల్లన్ బాయగనవ వేతెగ బ్రధూ!
 లేక
 "అవిభక్తమటుందిగె
 ట్లవిరళదుఃఖంబు కలుగు నటులే నీకున్
 సువికారరాజ్య మనియెడు
 నవిభక్త మటుంబుమందు నది కల్గెనొకో?"
 బోనియ్యు మహారాజా! చింతాప్రతీకార
 మూహింపరాదా!
 రాజా అందులకే నిమ్మ దిరిచినది
 సుమం నెలవియ్యు

రాజా
 "త్రేతాయా తనయుండే
 యేకైకప్రభువు గాగ నీకుహి కల్లన్
 కైకకు వరమిచ్చితి నది
 వేళంబున దొర్లి దాన వెతగందు గటా!"
 సుమం విన ?
 రాజా
 "రాజ్యపాలన యోగ్యుండు రాముడె యగు
 క్షత్రిసుగుణాకరుం డైన కౌరణమున
 యావరాజ్యాభిషేకంబు నతని కేను
 జేయదలచితి సుకరంబె? ఈయది కట!"
 సుమం తహారాజా! అది దుష్కరము కాదు
 రాజా ఎట్లు ?
 సుమం
 "వినయ నయ ప్రవర్తన వివేక
 గుణాదికపూర్ణుడైన రా
 ముని ముగురమ్ములన్ దమదు
 ముద్దులవిడ్డని గాగ శ్రేమ పం
 త్రన గమగొండు, జ్యేష్ఠుడగు
 ధూరిపంబుల దేవమందు, నా
 తన కభిషేకమన్న ముదంబును
 గాంతురు రాణు లెల్లరున్"
 అందుచే నీవు చింతింపవలసిన పని లేదు.
 ఇంతకు గుహరు లుపనీతులైరి క్షత్రి కాప్రాప్త్యయన
 లూర్తులైన పిదపగదా యభిషేకము ఇప్పటినుండియు
 నీ కీ చింత యేల?
 రాజా పుత్ర రాజ్యాభిషేక వివాదపాత్రు
 విప్పటినుండి యాలోచించిన నప్పటి కే యుపాయ
 ముచేనైన దానిని దొలగించుకొనవచ్చునుగదా! విలన
 ఒక్కొక్కప్పుడు!
 "పరగ బ్రాహ్మింజితం బాసుపాయమునను
 భావికన్దంబు తొలచుకొనవచ్చును గద!
 వచ్చి నైబద్ధ కన్దమ్ము బాపుకొనగ
 ప్రోత బదకుట యగు ద్వీధా దుఃఖకరము"
 సుమం: నా కేమి యాజ్ఞ ?
 రాజా
 "పరిజన భృత్యమంత్రిజన సారజనంబులు
 రాణులన్ నిరం
 తరమును రామదానము లనారత
 రామవిధేయ చిత్తులౌ
 కరణి నొనర్చు, మా భరతు
 గాధత రాగ్రజభక్తియుక్తి నం
 భరితు నొనర్చు, వియ్యది సుమంత్ర!
 తొలందు మహాత్మ్య కల్యమన్
 సుమం (తనలో) ఆహా! మహారాజా దూర

దృష్టి! (ప్రకాశముగా) మహారాజా! అట్లే యువరించెదను. నీకు సర్వము ముఖముగను కావున నీ కావంతయు విచారింప బనిలేదు! (ముందు యాచి) మహారాజా! మువ్వరు రాణులును పరిజనసహితముగా నిటకు వచ్చియున్నారు.

రాజా మంచిది. నీవు జల్లెరమ్మ నే నన్న దేమాత్రమేమటకుము

మమం : చిత్తము (నిష్క్రమించును)

రాజా రాణులు మువ్వరు సపరివారముగా వచ్చియున్నారు. నే నీగ్రీష్మద్యావమున గూర్చుండి వారి నందఱును రప్పించెదను (నిరూపించి) ముందు కాసల్య

“యూవనము త్రియంబు, ముసుముందట

వచ్చిన లక్ష్మి, దివ్యకో

భాసముపేరి కోటిస మభివ్య లత

లలితాంగి, నా యెడందల? (?)

భాసలు మానసియ పతిభ క్త

తనూభరమున్ గడున్ శ్రమా

భ్యాసమునకొ దరించునది యామె

నుపేక్ష యువర్ప ధర్మమే?”

తరువాత సుమిత్ర

“వ్రత నియమావళి పరమవంద్య

కృతాంగి, ముఖాంబుజ ప్రభా

వితత కుభాంగి, యుత్తమ విశేక

వతీమణి, నోట గట్టిగా

నలివ యెఱింగియున్ బలక,

దర్శనిమాలిత నేత్ర, కాంతదే

వత, బహు సౌఖ్యదాయక, కుభప్రద

యామె నతింప జెల్లదే?”

ఇక గైకేయి ఆమె

“కమల వనంబు మధ్యమున

గవ్వకు భాసునిబింబ మట్లు నె

య్యమున మెలంకుచున్ నను

సముంచిత భంగిరహాచు బూర్వమి

యను, కడ నున్న లక్ష్మ్యమున

నాదృతి జూడదు తా సపత్నులన్,

సమదమ్మ గండ్ర ముల్లలవికిం

బొక చీరీగోడు లోకమున్ ”

వీరిలో

“తొలిమహిషి రామజననియు

విలసచ్చుభ లక్షణాంగి విశ్రుతనయ సం

కలిత సగర్వయు నగు కో

సలరాజాత్మజయ నిర్మిసమ్మావ్య యగున్ ”

కాని

“దురభిమాన రోషములు ముందునకు గొనదు

సర్వమిత్ర సుమిత్ర యాసత్విముగను

అత్యకామానుసారిణి యజారజాంబు
నా యెడంద జయించిన వాతి యామె ”

కైకయి

“వికార్యంబు నెఱుంగని

యా కాంతికు ముక్కునంద యెసగును గోపం

చే కాని విక్రమాన్విత

నా కష్టము కాపి యుసురు నాభుకా గాచెన్.”

వినను

“ఈమె రోషము పరిగణింపరాని

దశను కార్యప్రణయశీల యగుటచేత,

తలప ఛందానుబద్ధవృత్తంబురీతి

క్లిష్టమున నే ప్రసాదసంసిద్ధి గూర్చు ”

(అంత గువ్వరు రాణులు పరిజనులతో బ్రతే
ళంతురు)

అందఱు మహారాజా! జయము

రాజా రాణులకు స్వాగతము రంకు ఈ
మణిభుచిత శిలారేలమున గూర్చుండము

అందఱు (గూర్చుందురు)

రాజా పరిజనులారా! మీరు పోయి విక్ర
మంబ్రును

పరి (వచ్చి) చిత్తగ మహారాజా! (నిష్క్రమింతురు)

రాజా ఆహా! గ్రీష్మకాల మధ్యాహ్న సమయ
మునైన నీశితలోద్యావ మెటు లున్నదో చూచుచు

“భవనమ్మగంబులెల్ల దరుపంక్తుల నీవల

గూర్చుకొనెట్టెనున్,

ప్రవిమలవాచికౌజలచరంబులు హంబులు

కృత్రిమంబుల

పదిదివి దొచు, గోతు లిట

కాదపకాఖల జంక్రమించు, దొ

దివుల గలట్టిపక్షు లిట

చారసిలున్ కుఖైత్తి ముందగన్ ”

కాని ఈ యుద్యావతనము చూచినవారి కెల్ల
రికి గుభావహామే కాని, నా కిదివఱ కిచ్చు గుభ
మిచ్చుట లేదు

రాజా విదైవను గాలము వనుసరించియే
గుభముకొని దుఃఖముకొని కలుగును

“చిన్నీటన్ స్నానమునం

పన్నము వేసిని, కాని మఱి నీకున నా

పన్నము కావున గాలమె

యెప్పుగ కుఖదుఃఖవిరీతి నిచ్చు నరలవిన్ ”

కైక ఆర్యపుత్రా! ఈకాలమున మే మేమి
చేయవలయు నని నీకోరిక?

కైక (తనలో) ఈమె మాటలు శిలాక్షరముల
వలె నుండును

రాజా ఈ యుద్యావతనమణియితం దిలకింప

తేయుటలే నేను మిమ్ములకు విలువవందితిని. ఈచెట్టు నీడను జల్లుగా గూర్చుండి సరసముగా మాటాడు కొందఱు

రాణులు, సంతోషము
రాజు విడ్డబ కుపసయనములు చేసితిని పదు
నైదు సంవత్సరములు వచ్చినవి
కైతే టాను.
రాజు అందఱున గుణాశ్రయు లగుటకులే
కాస (తనలో) రాముడే సర్వగుణాకరుడు,
రాజ్యయోగ్యుడు
కైతే నీకృపలనుకూప దక్కువని కాదు
గాదా!
రాజు నిజమే కాని!

“స్వగుణముచే గ్రియన్
ఓతరులంతయు దీపితముం బొసర్చుట
త్యగిణిగౌరవంబును వారయ
బుక్కున కట్టిచో నికన్
సుగుణము నుత్తమావ్యయము
కోభిలతేయునుగాదె విక్కిరిన్
వినులున కిద్ది భారము వివేకముతో
బరికించి చూచినన్ ”

ఇంతకు వీరిలో నిన్నియు గలవు జేసికొని
లోపము లేదు
అందుచే నందరియందును వాకు సమానశ్రేణు
గలదు

కాస! (తనలో) వాడు మాత్రమురామునిన్న నే
యెక్కువశ్రేణు
గుమి జన్మక్రమము ననుసరించియే వా ప్రేమ
భేదము

కైతే వాకు గుణాధికునిపై కృత్కృతశ్రేణు
రాజు గుణాధికు డెవడు?
కాస! (తనలో) రాముడే
కైతే అతఃసరపై నప్పుడు చెప్పెదను
రాజు అందఱు వాదాయభాగమున కర్హులే
గుమి దాయవస్తువులలో శ్రేష్ఠ మేదో యది
త్యక్తునికే రావలయు నని మనువు చెప్పినాడు
కాస (సంతోషమున దనలో) మహారాజు
దాయవస్తువులలో రాజ్యమే శ్రేష్ఠము
రాజు ఆచారవిషయమున మనువుప్రమాణము
రాజ్యార్థ విషయమున వాసిష్ఠము ప్రమాణితము
కైతే వాసిష్ఠ మేమనును?
కాస (తనలో) రామునికే రాజ్య మిమ్ముని
రాజు వాసిష్ఠమున నిట్లు గలదు

“ధనకనకాదీకం బయినదాయము
పుక్తులు పంచుకో దలన్ ;

గుణముల శ్రేష్ఠ డెన్న గయికోదగు
తెదటికంటె సర్వదా,
యనపమ సైన్యవాయకత యా
గురుకొద్యునకే, వయోగుం
బున నది కాదు, రాజ్యమును చొందగ
నర్దుకు యోగ్యత ర్తియే ”

కైతే యోగ్యత ప్రతి పురుషుని దృష్టిని భిన్న
ముగా నుండును ఒకని మనసువకు యోగ్యముగా
జోచునదే మఱియొకని కయోగ్యముగా జోచును
రాజు (తనలో) ఏదో వ్యాజమున నా కోరి
కకు విరుద్ధభావమును వైకి జూపి కార్యసిద్ధి నందు
దును (ప్రకాశముగా) కుమారులు వలుగురు
యోగ్యులే రాజ్యమును వాలుగు భాగములు చేసి
యొక్కొక్కని కొక్కొక్క భాగ మిచ్చెదని.

కాస (తనలో) రాజ్యమంతయు రామునికే
యిదగును

కైతే ఇదియు వాసిష్ఠమత మే యగువా యేమి?
ఇట్టి యేనా ప్రవచనమునకు బ్రమాణ మేమి? ఏక
రాజ్యమే కాని సామ్రాజ్యవిభాగము పనికిరాదు
రాజు మఱి రాజ్య మెవరి కియదగును?

కాస (తనలో) రామునికే
కైతే యోగ్యతమునకు
రాజు (తనలో) ఇప్పుడే సర్వము మాటాడు
దును (ప్రకాశముగా గైకేయిలో) మన వివాహ
కాలమున నేను నీ కిచ్చిన వాగ్దానముమాట జ్ఞప్తి
యొన్నదా?

కైతే అంతయు జ్ఞప్తి యొన్నది
రాజు కావున భరతుడే రాజ్య దాయార్థుడు
కైతే ఏ స్త్రీ పుక్తునకు రాజ్యలాభము కలిగిన
సంతోషింపదు?

కాస (తనలో) ఈ మాట వజ్రపాత సదృ
శము (మూర్ఖిల్లును)
గుమి మహారాజా! రక్షింపుము కాసల్య
మూర్ఖిల్లినది

(రాజు పైబట్టతో విసురుని కైకేయి పుష్క
రిణి నుండి జలము తేచ్చి ముఖముపై జల్లును గుమిత్ర
కాలుసేకులు రాయుచుండును)

గుమి: జేవి తేరుకొన్నది (కాసల్యకు స్పృహ
వచ్చును)

రాజు: జేవీ! ఏల మూర్ఖిల్లీతివి?
కాస మధ్యాహ్న వళి యిటకు వచ్చితివి
ఎండదెబ్బ తగిలినది.

రాజు: (తనలో) రాణి దుఃఖకారణము కాక
లము జూడి బోధపడినది

గుమిత్ర: మహారాజా! వివాహ కాలమున
జేసినప్రతిజ్ఞ ననుసరించి భరతుడు రాజగును. త్యక్తు

దగుటవలన రాముడు రాజగును వారిరువురకు జరిగిన రాజ్యమియ్య దగును

రాజా : నీకొడుకుల శేమిమ్మందువు ?

సుమిత్ర : నాకు నా కొడుకులకు శేమియనక్కఱలేదు

“శ్రీరామచంద్రు డాశ్రయ రక్షకుండయి
రాజ్యమేలుచునుండు రమణ మూల
శేమి లక్ష్మణునితో నిత్యంబు బ్రయమార
సేవజేయుచునుండు జిత్రశుద్ధి
భరతశత్రుఘ్నులు పరిపూర్ణసుఖములు
పొందుచుండురు సదానందు లగుచు
రాజ్యమన్న ను బరరాజభయంబును
స్వజనపాలన మహాభార మెసగు,
నది యుసంగు నిరంతర మకట! శ్రీ
సమితి, జెడగొట్టు మానసశేమము నదియు
నఖిలమును సెంచిమాడ మహాసుఖంబు
పరమకాంతియే, యదియే సేవాఫలమ్ము ”

రాజా : కైశ! ఆహ! సుమిత్రాదేవి త్యాగము శేమము లౌల్యరాహిత్యము నతిసంభావనీయములు గదా!

కాస (తనలో) ఇంతమాత్రమున నాకు సంతోషము లేదు (ప్రకాశముగా) నాపత్ని యెంత మహానుభావురాలు!

రాజా తల్లిగుఱులు కొడుకులకు వచ్చునట ఇట్టియామె పుత్తులే భ్రాతృసేవాదర్శభూతు లగు పుత్తుల వారే ధన్యులు

సుమి నాకు గావలసిన దిదే

“మానిని గాదు మాడ నభి

మానిని గాదు ప్రపంచరంగస

మ్మానిని గాదు విత్తమృగు

మంజులవాక్యకురాస్యకాదు కో

భావన గాదుధన్య యగు

నామె సపత్నులచేత భర్తచే

మానిత కీర్తనీయ యగు

మానిని దక్కగ భూతధాత్రిలో ”

రాజా ఇంతకు రాజ్యయోగ్యుడెవడు?

కైశ : నామాట పాటించుచో రాముడే రాజ్యాధిపతి

కాస : సంతోషము, సంతోషము

సుమి నామనకున నెట్లున్నదో కైశయియట్లే పరికినది

రాజా : నివాహకాలమున నే జేసినప్రతిజ్ఞ గతియేమి?

కైశ : గుభగతియే.

రాజా : ప్రతిజ్ఞానాది పాతక మిదియే సంప్రదాయము.

కైశ : భవాదృశులగు రాజులకు ప్రతిజ్ఞానాది యనర్థకము కాజాలను

విలన

“ప్రతిస యుపేక్షితం బయిన

పద్ధతిలో నది తప్ప, లేక యా

ప్రతిస స్వసౌఖ్యలక్షికయి

పాడొనరించుట తప్ప, చూడ నీ

గురులను రెండిటిన్ బ్రతిన

గాంచవి యట్లులు మాడ ధర్మసం

గతి యగు నికు, దీని కధి

కారిని నీవ, తలంపు ధర్మమున్ ”

కాస (తనలో) అయ్యో! పిడుగుపాటు పంథ వింపదుగదా!

రాజా యుక్తమే

కైశ

“ప్రజల సౌఖ్యంబుకోసమే ప్రతిస నీవు

దాట జూతువుకాని పార్శ్వమున గాదు,

ప్రతిస తప్పటవలన లవంబుమాడ

బాప మంటదుగద! మహాభాగ! నీకు ”

మజ్జయు

“గుణులలోపల రాముడే గుణివరండు

పాలనాద్యండు శతమయ్యుపగిది నతడ

భువనసంరక్షణార్థమై యవతరించె

విష్ణుఁగిదిని విఖ్యాతిఁగెను డితకు ”

ఒక కార్యము విచారించునపుడు కారణప్రాధాన్యము నీ పేక్షింపరాదు నన్న సంతోష పెట్టుటకే నాకుమారునికి రాజ్యదాయ విత్తునని నీవానాడు పలికితిని రాముని! రాజ్యదానము చేయుటవలన నేను బ్రసన్నునగుదును భరతుని! రాజ్యమిచ్చిన సెంతయో రాముని కిచ్చినను వాకంతియే

రాజా భరతుడును సుగతుడు, రాజ్యాధిపతిగదా!

కైశ ట్రాను కాని:

“అసుగతునికంటె మేలగును గుగుణి

గుణుల గుణవత్తుడు మేలు కోటిరెట్లు

భాస్వరము రాత్రి జలుగు దీపంబుపగిది

కాని యది యెంత మధ్యాహ్నభానుమందు ?”

జేయల ?

“భరతుడు గుణి యగు రుగవ

త్తురు డగు రాముండు కాస దగు నతడే రా

జ్వరమం గైకొన గుగుణా

భరణుం డతి డతని కన్న బరముడు కలడే ?”

కాస సంతోషము, సంతోషము.

సుమి ఆహ! సపత్ని కైశయి మహాను

భావయు నీతిజ్ఞయు.

రాజా : మేఘములు గర్జించినవే కాని యమృత వృష్టి గురియవు
కైతే ఆర్యపుత్రా! ప్రణయ సమయమున నైన నిర్యాజముగా నేను కర్మమే చెప్పడును అదియే మేఘ గర్జనయు అయ్యు క్షమమాత్ర మెన్నడును బలకను. అదియే యమృతవృష్టి ఎలన

“అమృతవర్షము కురిసెను నట్టిమేఘు
మెప్పుడు వర్షించు సహజమా వృత్తితోడ,
దానిమార్గ నిరోధంబు లేనరే నేని
అశనిగుహను వర్షించు నది నిజమృ ”

రాజా (లేవలో) అధిక ప్రసంగముచేసిన మఱి యొక భీతి కలుగుచున్నది ఈ దేవి శిష్యములో గోపించును శిష్యములో కాంచించును కావున నిక నాకు శంక వలదు (ప్రకాశముగా)

“ప్రాప్త కాలంబునన్ రాజ్యపాలకు డగు
సుగుణవంతుడు నైన మక్కువను, డవుకు
నియతి నాతిం దొనర్చును నిశ్చయముగ
సర్వసౌఖ్యాన్వితుల గాగ సర్వజనుల ”

కైతే ఆర్యపుత్రా! ఇప్పుడు మన మమకొన్నట్లే జనులగు మన మట్లే తప్పక యునరింతము

కాన మహారాజా! పాయంతన క్రిందల కేగిన కుమారులు నలుపురు జ్యేష్ఠ నకు నాకు ననుస్కరింప వచ్చియుండును వారిని సంభావించ వే నేగి వచ్చెదను

సుమి కుమారు లందఱు మువ్వరు తల్లలకు పాయంకాలము వచ్చి ననుస్కరింతురు వారికి జ్యేష్ఠ, కనిష్ఠ భేదము లేదు

కైతే బ్రాహ్మ వేదము బోయివచ్చెదను రాజా మంచిది

రాజులు (రాజునకు ననుస్కరించి విష్కరి మింగుదు)

రాజా :

“ముదిమి గలంగు మావసము
మోదమునందెను నీరి వర్తవక
బహుగుర వుండ దొక్కరుచి,
వర్తిలు క్షిన్నరుమర్ జనాళిలో,
నొదవును జ్యేష్ఠ కౌత్సకురు
మన్నతి రత్తి, కనిష్ఠ కీర్త్యయా,
మంచులు విభిన్నముల్; కలుగు
మాటికి దుఃఖము నాకు నింటిలో ”

“బహు భౌర్యాత్వము నరునకు
బహు సౌఖ్యాత్వము గాదు పరికింపంగా
బహు మానసరోగంబులు
బహురాగము మోడ నతని బట్టి పలాద్యున్.”

ఎవరక్కడ?

ప్రతీహరి (ప్రవేశించి) మహారాజా! జయము ఏమి నెలవు?

రాజా విజయా! కుమంతుని విలువును.

ప్రతీ (విష్కరించి కుమంతునితో బ్రవేశించి) ఆర్యా! ఇటు ఇటు.

కుమం మహారాజా! జయము

రాజా అమాత్యా! స్వాగతము రమ్మ మాద్వండుము విజయా! నీవు బయట కేగి మాద్వండుము

ప్రతీ చిత్తము (విష్కరించును)

కుమం : ఏమి నెలవు?

రాజా నేనిపుడు కైతేయి మహానుభావత సమిత్ర యలోలువత తెలిసికొంటిని

కుమం . ఎట్లు?

రాజా కైతేయి తనయునికేం జ్య మిచ్చెద నని నా ప్రతిజ్ఞ యన్న నామె నుణవ త్తరునకు రాజ్య మియ దరునన్న న్యాయముచే రామునికే దానిని విడిచిపెట్టినది ఇక, సుమిత్ర తనయులతో రామ సేవామిగ్నత గోరుకొన్నది ఓరి మహానుభావత పర మాశ్చర్యధరితము కదా!

కుమం బ్రాహ్మ కాని,

“భావిన్ సౌఖ్యము గోరి మారిజనముల్

భావించి బాగోసులన్

సేవింపన్ దొరంకొండ్రు న్యాయపథమున్

కెంద ర్మహా కష్టమున్,

దైవాయత్తము లోకమంతయు, శ్రీమన్

జంపుకో పదా దైవమే,

జీవుం డెట్లులానర్చు దొంటి జనిలో

నీర్దించు నట్టి జరిన్ ”

అందుచే

“పుక్తులు వల్పుదున్ సుగుణపుంజము

లద్భుత మారిశేఖరుల్

గాత్రము లేన్న వేఱయిన గాని

మనస్సులు మావ నొక్క పే

మాత్రము ప్రేమ భంగమును మాత్రము

కల్గగ నీడు రాజ్యమి

పుక్తుల, కంతవాడి యగు ములును

నీకుల జిల్లుపుచ్చునే?”

కనుక, నీవు రాజ్యప్రదాన చింతను విడుపుము. రాముడే రాజగును నీవు సంతోషముగా సందేశ చ్చును జను తెల్లరు సంతోషింతురు. ఇక నీ కేమి కావలయును?

రాజా : నే నిపు డదే యలోంచుచున్నాను

కుమం వసిష్ఠ భగవాను లిట్లు విన్నవించిరి.

రాజా గురుభగవాను లేనుని నెలవిచ్చిరి?

కుమం . ఇట్లని, “కుమారులు .

“వేదములెల్ల శ్రేష్ఠిరి ని
వేదమునన్ శుభవిద్య లెల్ల న
త్యాదరణమునన్ వివిరి
యావనమంది కుకాగ్రబుద్ధిం
వేదిక సప్తశ్రేష్ఠబహు
విద్యల గాంచిరి నీరి రాజనీ
త్యాదుల కాసవాదిక ని
ధాతల జేసి యనుగ్రహించెదన్ ”

విదూ (పవ్యయ బ్రవేశించి) ఓయీ!
వయస్యా! ప్రతిహాయలు నన్ను ర నీకపోగా వారితో
బోరాడి నీకొక ప్రియవిశేషము చెప్పటకై యిట
వచ్చిపడితిని

రాజు ఏమి ప్రియము?

విదూ రామునకు రాజ్యాభిషేక మునని
కాసల్య నాకన్న మోదకములు పెట్టినది ఈసంత
యంతయు నీకు నివేదించుటకై వచ్చుటవలన నా
వ్యాదయభారము మోదకభారము కూడి దగ్గిపోయినది

రాజు ప్రతిదినము నీవు మోదకములే తిందు
వులే రాముడు రాజైనను భరతుడు రాజైనను నీకు
మోదకములకు మాత్రము లోటు లేదు చింతింపకుము

విదూ ఏల చింతించెదన్? రాముడు రాజై
వనో కాసల్యాదేవిలహుమోదకములచే నన్ను వ్రీతిని
జేయున భరతుడు రాజైననో కైకయి బహుతర
మోదకములచే నన్ను సంతోషిని జేయున

సుమం వసిష్ఠభగవానులతో నేను రి వే
దింతును?

విదూ (జవాబింకముగా) అమాత్యా! నే
నేమైన జెప్పిన నావయస్కుడు జోపించును నీ కా
సంగతి తెలియదు (రాజుతో) నేనుమోదకములతో
సంతోషింపవలెననుట అభిషేకవిధి ప్రారంభింపరా
దని వసిష్ఠునితో జెప్పెదను

రాజు భగవానులు నురుపాదులు నను వసిష్ఠు
లతో క్షిప్రుమే తాము నెలవిచ్చినప్రకారము చేయు
దెంటి నని నివేదించిరమ్ము

విదూ (అపవారించి) వయస్కునకు ఖోభ
కలిగింతును అంతకుమించి నాశేమియు దెలియదు
కదా! (ప్రకాశముగా) నాకు దెలియని విషయము
నీవు చెప్పవు నే వశుగను ఇవుడు నాశే తెలిసినది
భరతున కయవలసినరాజ్యము నా దెలికాదు రామున
కిచ్చునట. నే నంతఃపురమున రాణులకు బయట
భృత్యులకు బోరాలము కల్పింతును లేనిచో
ప్రాయోపదేశము జేయుదు నని యంచును భయ
పెట్టెదను

రాజు అమాత్యా! నే జెప్పినది భగవానులతో
జెప్పిరమ్ము

సుమం చిత్తము (నిష్క్రమించుచును)
విదూ ఈ కపట పండితుడు పోయినాడు.
రాజు (తనలో) చపలు డగునీవటువు కలహా
ప్రియుడు ఆ కలహాశల పెలుంగుడు ఈ మూర్ఖుడు
ఖోభ కలిగించునెమోయని కంక కలుగుచున్నది
కానిమ్ము (ప్రకాశముగా) ఓహో! సుందరకా!
ఏవో కథాప్రసంగవశేషున రాజ్యదాయ విచారము
కలిగినది. ఈ మాట యేమాత్రము నిజము?

అధిక విప్లవకరమైన యా నృపత్య
మేడో సుకుమారచేతమ్ము రీమదీయ
పుత్రు లేడో పరీహాసపూర్వక మిది
ఇందు సత్యంబు కలదని యెంచకయ్యో!”

విదూ నిత్య మా కథాప్రసంగమే వచ్చుగాక!

(తెరలో)

“కైకపురిన్ జయించి, సురిసంఘము
ద్రోలి, నలంచి వీరరాజు”

చక్రము రావణాసురుడు కాంతి
గడించియు భంగమందె ని

ర్వక్ర పరాక్రమ ప్రళితి రామ
చరిత్రము విన్న, గ డిలన్

వక్రగతికొ నిరూఢుడయి వచ్చె
జరింపుడు జానూరుకై ”

రాజు (విని) ఓహో! ప్రధానచారు డగు
సబుద్ధి స్వనమవలె నన్నది సుందరకా! నీవుపోయి
నా వదలెముగా నాకనితో “నీమాట వింటిమి
సంతి తెలిసిపొందని చెప్పుము

విదూ బాబో! నేను జెళ్ళిన దారిలో నేనే
రాముడ ననకొని యా రావణుడు నన్ను మ్రింగి
జేయఁలడు

రాజు సరే నేనే జెల్లెదను (తనలో)
“ఒక కంక నివృత్తం ఓం
కొక టుమ్మకంటె నయ్యె, ఒక చుఱుమె నా
కకటా కొడుకులు లేమిగ్,

వికలత వృద్ధికయ్యె నిపుడు వేయి విధములన్ ”
అహా!

“సుతులు జనించివారు వర
కూరు లటంచును వ్యాధి చెందె ని

క్రతి నల్లనే విరోధులును
దివ్యులయందును లేవ జొచ్చి రీ

సుకు లలితాలకుల్ కలప
కూరుడ నయ్యెను వృద్ధుడైతి నే,

నతి బలవంతు బుద్ధకు ల
హా! యరు లింక కరణ్య మీకులే ”

(నిష్క్రమించుచును) ఇది ద్వితీయాంకము.

కవిసన్మానము

★

శ్రీ జనమంచి రామకృష్ణ

తారాసింగ (వాసుకునే బల్ల మంగు పెట్టుకుని బిధిలో వచ్చే బోయే జవాన్ని చూస్తూ) మిత్రులారా, నేను సుదీపం ఈ వేళ ఎంగులో ఈ జీవితం ఆతి మధురంగా తోస్తుంది స్వస్థానలోనే చూశావావనితని ఎంత పరిత్రపైన నామం ఎంత రీయింది చంద్రకళ, చంద్రకళ నా స్వప్న సుందర్ని నుంచి సున్నితంగా నుకునారంగా గీత మన్నాను (తలుపు దివ్యుడు)

తారాబాయి తారాసింగ్, తారాసింగ్, దిన్నా

తారా అడవిల్లా ఏండి చేతులు గాలి ఎగరేస్తూ తన్మయంలో వస్తున్నావు తారాబాయి ఈ వేళ ఇంత త్వరగా గాసిపోయి ఆర్యకావో మరి గొట్టెలు చేయవూ?

తారా మవ్వో కవిత్వపు కట్టలు రేసి పాతేస్తున్నట్లున్నావే ఇంచాకా గొట్టెలు నిశంకుతవో వచ్చాడు గొట్టిలో నంజకుంకుకు పచ్చగిబ్బదేస్తూంటే ఒకటి ఒకటి, ఆరికి కుబేరుడుగాడు పిల్లకి పెట్టి తలపెట్టాడు? అంటూంటే దిన్నాడు ఇది విజయనంటావా?

తారా విజయనయో

తారా: ఆమె అందరించాలని వర్తిస్తూ ఎక్కడైతే చక్కని ఇందైన సాందైన కవిత్వం చెప్తాడో అది కానెదిచ్చి పెట్టిచేస్తావనినా?

తారా కాని, ఇంకో మరకుంది తారాబాయి

తారా ఇంకో మరత

తారా బొను, మూర్యాస్తమయం అయేలోపుగా గీతాన్ని పూర్తి చెయ్యాలి

తారా ఓవ్, ఇంకేవా, తప్పకందాను ఇంకా ఓ ఘంటసేపు నాకు తీరుబడే నాలుగు పంక్తుల్లో అద్భుతంగా ఓ గీతాన్ని వ్రాసేస్తాను తారాసింగ్, ఓ మాను మూర్యాడికి ఓ ఘంటసే, రకరకాలైన

గొట్టెలు తయారు చేసి ఇచ్చాను అటువంటప్పుడు ఈ గీతం వ్రాయడం ఎంత సేపు చెప్పు? సరే కాని ఒక్క గేయం వ్రాస్తే సరిపోతుందా, తేకపోతే ఇంకా గీతాని? సంబంధించిన మరకులేమన్నా ఉన్నాయో?

తారా కంపాలి వజ్రవైదూర్యాలని పొదిగి ఎంత బాగా నాకాకైన ఆధరనాన్ని చేస్తాడో ఆమె ప్రయత్నగానే, నేనులో ఆమె పరిత్రనామాన్ని ఇమిడ్చి పొందికగా వ్రాయాలి

తారా ఓహో, గొట్టెలపిండితో గొట్టి చుట్టూరా ఆకులూ పువ్వులూ అమర్చిపట్లు అంలేవా అరే తారాసింగ్, లోపల్నించి అప్పుడే విమిటి, కవిత్వం ఉగిరుడికి ప్రెకోస్తాన్నట్లుగా ఉంది

తారా సరేకాని, తారాబాయి, ఆ నయాన్ని నుట్టుకు చిక్కని దన్నురీలో వ్రాయాలి

తారా పెద్ద ఇబ్బంది తెచ్చిపెట్టావే మరి నాకు కలం పట్టటం రాదు గొట్టెలపిండి చుట్టూంటావా, నీ ఇష్టం వచ్చినంత నుకుపుగా వయ్యారంగా కాత్రాన్ని

తారా తారాబాయి, ఎందుకంత చెంగపోతావు నేనున్నానుగా

తారా వట్టిపుణ్యానికీ వ్రాయక్కర్లేదులే!

తారా ఒక్క దీవారం వ్రాయడం నంకు నాగొదిలేయ్యనోయి నీగేయాన్ని చూసి, ప్రజంకా, అర్పా, చంద్రకళ, తప్పకందా తారాబాయి నే ప్రేమిస్తుంది అని తుర్జ్యపడాలి

తారా సరే, ఇదిగో ఇంత నాగేయం సరించి ఆలోచించాలి ఉండు ఆలోచిస్తాను. ఇదిగో, ఆమె దీపం, నేను విడిత అని ఆమెలో చెప్తాను తారాసింగ్, నాకు మరిపోతుంది భావాలు తిరిగి పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చేస్తున్నాయి నేను దీపాన్ని ఆమె నాచుట్టూ తిరిగి విడితా కాదు కాదు.

మొదట ఎట్లా చెప్పాడు తారాసింగ్ ? (తలుపు
చెప్పడు)

తారా ఎవరు వారు ?

ఫరీద్ (అగునులు చెప్పడుతో దూరా
న్నంత) నేను, ఫరీదుని

తారా ఓహో హో ఫరీదుగారా రండి,
రండి, దయచేయండి, ఏమిటి త్వర ఇలా దయచేయారు

ఫరీద్ ఏమిందండి ? ఇంతమారం వచ్చాడు
కదా అని ఓహూలు మాసిపోదామని (లోపలనుండి
యూలునిని) అరే, ఎవరండీ అలా మూలగున్నారు ?
ఏం పాపం, కంట్లో కాసులేదా ? ఏమిటి ఆయన
కాధ ?

తారా ఎరగరూ ఆరణ్ణి తాతప్పాయి ఈ
పక్కకొట్టులో కొట్టెలు చేసి అమ్ముతాడు

ఫరీద్ నే నెరగనురండి ఔను కాని ఎందు
కండి ఆయన ఘడికొమాటు తలకాయ నేరితో కొట్టు
కుంటాడు ? ఘడికొమాటు గండు చేతులూ పైకై
రాగం తీస్తున్నాడు కొద్దిగా మరి చెడిందా ?
పాపం, చిన్నవాడేనండీ

తారా (నవ్వుకూ) అచ్చ అతడు కలితా
వాహినిలో తుతనేర్చుకుంటున్నాడు

ఫరీద్ ఏమిటేమిటి ? కొట్టెలమ్ముకునేవానికీ,
కలితాహృదయమా ? తారాసింగ్ ! చంద్రకళని
వకించేకుకునే నేర్పుతో, నిజంగా కలిత్యం అల్లగం
డంటావా ? (దూరాన్నుంచి) అబ్బబ్బా, ఏమిటా
గోం నేను కలిత్యం ఆలోచిస్తూన్నట్లు తెలి
యదూ ఎవరు ? ఓహో మీరా ? ఫరీదుగారూ !
ఎంతకాలానికీ మల్ల కనిపించారు సాయలుగారూ,
ఎప్పుడో తిన్న చిమ్మిలికొట్టి! డబ్బు లిచ్చారు
కాకే (పాడును) "లోప మధుకీలరేపిన దీప మీవు "

ఫరీద్ తారాసింగ్, తను తయారుచేసే
కొట్టెల్లాగే వుంటుంది మనూ ! కలిత్యం (నవ్వు)
ఔనుకాని, నీతో ఓ విషయం మాట్లాడుదామని
వచ్చాడు ఏమిటి, అది నిజమేనా ఆఖరికి మతే
రుకుగార చంద్రకళని

తారా ఔనుయ్యో, ఏం నీకు, ఆ విల్లమీద
కమ్మపడిందా ? ఈ కనియ్యో మళ్ళా మొద
లెట్టు కలిత్యం

ఫరీద్ మేలేరుకుగారికి చదవడం కాదు
గదా మరలెందుకోయి భూకురికి చదవటం తెచ్చ
నని, తండ్రి కంక గర్వం అనుకున్నావ్

తారా ఔనునా ఆమె చంద్రకళ కాదు
విద్యాకుందరి చదువుల సరస్వతి

ఫరీద్ ఔను తారాసింగ్, చంద్రకళ సామా
న్యంలా కాదు నాపాట వ్రాసిపెట్టేందుకు
ఎంత వుచ్చుకుంటావు ?

తారా ఎంతోనా, గండు దీసారాలు

ఫరీద్ గండా ? ఒకటందూ, నేనుగాని
చంద్రకళని సంపాదించానా, నా డబ్బుంతా నీదే

తారా సరలే

తాత (దూరాన్నుంచి) తారాసింగ్, తారా
సింగ్, నాకు కలిత్యం రావడం లేదు ఒక పాదం
వచ్చింది రెండోది ఎలాగ ?

ఫరీద్ తేలికైందా ? మరుగ్గా మజాగా
ఉండాలా ? లేకపోతే, హుందాగా ఉండాలా ?

తాత తారాసింగ్ రెండోది రంగం ఎలాగ ?

ఫరీద్ తారాసింగ్, వీటి ఇక్కడించి లేక
కొడిలేనే కాని, నాకు భావాలా రావు ఆ మొహం
మాడు పైగా గడ్డంలో పడ్డం వ్రాయడానికీ
పాపానిస్తున్నాడు

తారా ఫరీదుగారూ ! పోనీ మీకు ఎక్కడ
జూర్పొవాలని ఉందో చెప్పండి.

ఫరీద్ ఎక్కడో అక్కడ, కాస్త మెత్తగా
ఉండాలి ఇక్కడ మధుమలే పరువులా రాతీ
కులూ లేవే ఎలాగ కలిత్యం వ్రాయడం ?

తారా పోనీ అక్కడ జూర్పొండి !

ఫరీద్ (దూరాన్నుంచి) ఆఁ అమ్మయ్యో,
కాస్త బాగుంది. తారాసింగ్, ఇదిగో ఇప్పుడే తెల్లు
న్నాడు ఎవరోచ్చివా సరే, నా దగ్గరకిమాత్రం రానీ
యొద్దు నా బుర్ర ఉండే, కాస్త నా గొడవ ఓర్పుతో
లేదు అంత కురుమారమైంది కాస్త కరుకుమాట
విన్నవంటే, మనస్సు చిత్తుకుంటుంది పాడు
మొహం కనిపిస్తే చాలు ఓ వారంతరమా మరి తెడి
వల్లెపోతాను

తారా : సరేనయ్యో బాబూ .

ఫరీద్ : ఐతే మరీ నేను కవిత్వంలో దిగి
పోతాను.

(శోలాభి చప్పుడు తర్వాత అడుగుల చప్పుడు)

అప్పలసామి : (కత్తిరి చప్పుడు చేసుకుంటూ
మారామ్మంచే) తారాసింగ్ మనవాడు మొత్తానికీ
మాకురికి పెళ్ళి తలపెట్టాడే చంద్రకళ, చంద్రకళ,
తారాజులు పెళ్ళిచేసుకోతగ్గ సొందర్యవతి

తారా అరే, అప్పలసామి, ఆ కత్తిరినీ ఇటూ
అటూ తిప్పకు నా కంట్లో గుచ్చుకోగలదు

అప్పల నా కంతా స్వప్నంలా ఉంది చిన్న
స్వపు నేను పెళ్ళిళ్ళలో గనిసెట్టు మేకం ముందు
గంతేవాణ్ణి. ఇప్పుడా విధంగా గంతాలని ఉంది
తారాసింగ్ ఇదిగో నేను ముందే బహనా ఇచ్చేస్తు
న్నాను ఆమెచే నేను పెళ్ళాడానంటే ఈ మంగలి
వృత్తి మా నేకానన్నమాటే. అను, (కత్తిరి చప్పుడు)
నా పద్యం నేను వ్రాసేస్తాను అప్పుడు నేను చెపు
తూంటే, మధ్య కలం పట్టుకు గణగబా వ్రాసేయాలి

భావకవి (మారామ్మంచి) గాడిదా, బుద్ధి
లేదూ, ఈ లోపలరా, దాక్కున్నావు? తారాసింగ్
తారాసింగ్, మంగలి అప్పలసామి లోపలున్నాడా?

అప్పల తారాసింగ్, ఎవరా శక వేసిది?
ఓనూ, అరే, ఆయన గడ్డం చేస్తూ చేస్తూ వచ్చేవా
ననుకుంటాను

భావకవి (లోపంగా) తారాసింగ్, వాడు
లోపల ఉన్నాడా? చూడు, గడ్డం నిండా ఎట్లా
వాట్లు పెట్టాడో వైగా ఓ చంప అట్లానే ఉంచేసి
చంద్రకళ మాట విసగానే పరుగెత్తాడు ఏదీ
వాడు? కవిపించడే ఏం చేస్తానో చూడు

తారా కొంచెం కొంతించాలి యువకవి
గాయా? అత నెవ్వడేనా ఆ విధంగా మిమ్మల్ని
సగం సగం గడ్డంచేస్తూ, వదిలేశాడా? అప్పల
స్వామి పద్యం వ్రాసి ధోరణిలో ఉన్నాడు అంరే.

భావ పద్యమా, ఏమిటి? నా క్కవిపిస్తే
బుర్ర రామకీర్తన పాడిస్తాను

ఫరీద్ (మారామ్మంచి) తారాసింగ్ ఆ
యువకవిగారిని అవతలికి దూరం చెయ్యమను కవిత్వం
అలా చిస్తున్నానని తెలియదూ? పాడుకోడవ

తారా అప్పుచా, ఇండాకటిమంచి ఓ మాట
కోడం గింజాకుంటూంటే ఆఖరికి మనస్సుకి తట్టింది

కాని, అ మాట కాస్తా ఈ పాడు గొడవలో మళ్ళీ
మాయమైపోయింది.

అప్పల (గట్టి గా) అయ్యా యువకవి
గాయా, మరోమాట, ఆ గండ్లో చెంప గీసేస్తాను
తెండి ఇప్పుడు కాదు చాలా కవిత్వం తొందరలో
ఉన్నాను దయచేయండి

తారా యువకవిగాయా, మరేరుడిగారి సంగతి
విన్నారా? ఒక పద్యం చంద్రకళమీద వ్రాశారా,
చంద్రకళ మీ జీవితాన్ని కొంతమంతం చేస్తుంది

భావ ఏమిటి, ఒక్కపద్యం వ్రాస్తే చాలా?
చెప్పావుకాదు? అదంతసేపు

తారా మీ పద్యం చక్కని దస్తూరీలో
అచ్చులా ఉండాలి

భావ నా వ్రాత అంత బాగా ఉండదే?

తారా నే నున్నానుగా? ఏమిటి నెలపు?

భావ వ్రాసేందుకు ఎంత పుచ్చుకుంటావు?

తారా ఎంతోనా, ఒక దీనారం

భావ అబ్బే, అంత ఇచ్చుకోలేవయ్యా

తారా మీరే అలాగంటే ఎట్లా? ఉత్తమ
మైన పద్యానికే అంత మొత్తమైనా వచ్చించకపోతే
బావుండదు

భావ సరే, ఇదిగో

ఫరీద్ అమ్మయ్య, కాస్తగొడవ తగ్గింది
కాని ప్రాస మధరడంలేదు కళకలిగిన పదాలు
ఆ వస్త్రాంది పెళ్ళ, తళ్ళ, గళ్ళ, బళ్ళ, యి
ప్రాసలుంటే చాలుగా, అర్థం లేకపోతే పాడు
ధ్వనికే, ప్రాధాన్యం ఇచ్చారు కాని అర్థాని
క్కడుగా బాగుంది

భావ (మారామ్మంచి) - ఏయ్, అత్తయ్య
పాయిలూ, వాగకు మంచిభావంకోసం శలంవేస్తూన్న
సమయానికి ఎందుకా గార్భభస్మరంతో అరస్తావు?
లోపల ఆలోచించుకోలేస్తా?

ఫరీద్ మనస్సులో ఆలోచించుకోడం వాకు
చేతకాదు

అప్పల (ఓమూలనుంచి) న్, న్, నిక్కబుంగా
ఉండలేదూ, భావకవిగాయా మనస్సులో అప్పుడే
నా పద్యం పూర్తిచేసేశాను. కంతా పడుతూంటే
కాస్తమాట్లాడకండా ఉండలేదూ?

తాత (ఓచూలనుంచి) మీ కంత మాట్లాడు కోవాలని ఉంటే, మారంగాపోయి మాట్లాడుకోండి వాటా.

ఫరీద్ (మేరే చూలా బులాలా వరసవి) బాలాలా (అని మానిరాగం తీసి) కోయలలా గొంతు లోన కోర్కెలు రేగనటే,

భేడ్ ఇలా మొదలెడితే ఎలావుంటుందో

తాత ఆఁ వచ్చింది, వచ్చింది, అమ్మయ్య (రాగంతో) కాముదీ కాంతి లోగొన్న కోరి లప్పు, గళము సరిచేసి షేఖ షేఖ పాడుతున్న

ఫరీద్ (కోపంతో) ఏమిటంటున్నావు తాత బ్బాయి! ఉహూ, నేనుమాత్రం ఒప్పుకోను మీదట నాకోచ్చిందాభావం, కోకిల నా మనస్సుకి చెందట తట్టింది

భాత అమ్మయ్య, ఇందాకటినుండి అంత బాగా పాతే పక్షి పేరు చూడకంరాక నిలగి కోట్ల మన్నాను

(రాగంతో) కోకిలా, కోకిలా, బూయన, బూయన

ఫరీద్ (చీకాకుతో కోపంగా) అంత దొంగలు నా ఎంగిలి తింటారే మీకు ముర్రలేవూ?

తాత ఏమిటిది ఫరీద్? కవులూ, ప్రియులూ, మీరే, ఆనా చప్ప - చుకుంటే రులా? ఈ గొంతెండి పోయిన ప్రపంచానికి మీరు, భూద్యువన్లోకాల అమ్మతొన్ని చిలుకుకున్నాడు వద్దు చప్పలాడకో కండి

అప్పల అంతా వినండి వినండి నా గాయం పూర్తైపోయింది వినండి

ఫరీద్ వినం, వినం, వినం ఈ కోకిలరుంచి ముట్టమొదట ఇక్కో అక్కో తేలాలి

అప్ప తారాసింగ్, నేను మర్చిపోకముందే నాగేయం చెప్పేస్తాను ర్వరగా వ్రాపేయి బాబు?

(పొడుసు) కోహరేకుల చురుకడుదానా,

కామలనీరద ఆకాశంలో

కోకిలగానము చేయవడేమి

ఫరీద్ (అడ్డంగా వచ్చి) అప్పలసామీ, ఏలే, నీ మనస్సుకి కోకిలే పట్టిందన్నమాట ఇష్టానుభూతి ప్రపంచంలో ఉప్పుకోసమే దోపిళ్లు జరుగుతున్నా

యశకున్నాను అఖిరి! భావాలవిమాదా దొంగిలి క్తున్నాను ఇంతక్కడ చాచుకోడం

అప్పల ఏమిటంటున్నావు? కోకిలా? బొను నాకే మొద్దమొదట మనస్సుకి తట్టింది. ఎంతవక్కని మాట కోకిల! కోకిల!

ఫరీద్ నేనూ, ముట్టమొదట ఎటువంటి వీక్షణం దంటూ కనిపెట్టినవాణ్ణి

తాత (నవ్వుతూ) పిక్ల ఏమి యో, ఫరీదు? ఫరీద్ బొను పక్షి, పిట్ట కలిస్తే పిక్లాతుంది నేనే కనిపెట్టాను

భాత మీ చవరిదీకాను నాది

తారా కవులారా, మీరంచయూ ఒక పక్షి రుంచి ఈ విధంగా తలూ - డి కాలయాపన చేస్తున్నాడే చంద్రకో ఒక్కటే వివా, ప్రతి వసం, పెన్నెల కాగిలింతలో పులకరించడం లేదా? అందయూ ప్రేమ రామమై ప్రేమ జపచాలని తిప్పించేదూ?

అప్పల బాగా చెప్పాను తారాసింగ్ కోకిల అన్నమాట నా స్వంలం కాదు కాబట్టి, మిగతావారు నా ముఖానికి ఎటువంటి అభ్యంతరం పెట్టను

ఫరీద్ నేనుమాత్రం ఒప్పుకోను ఇదిగో, ఇప్పుడే చెప్పేస్తున్నాను కోకిలని ఎక్కయూ కని త్వంలో వాడూనికీ నీలులేదు మీ కందరికీ తెలుసున్నట్లే ప్రవరుస్తీ దోషంబు పొంత పోకండి.

అప్ప తారాసింగ్, ఇప్పుడే మా తిసువు తీరట్లా కనిపించడం లేదు ఈ విషయంలో నీకు ప్రమేయం లేదు కాబట్టి, నువ్వు ఎలాగో, అలాగ, ఇదమిద్దం అని పరిష్కారం చెయ్యి

తాత బొను, అప్పలసామీ చెప్పించి బాగుంది తారాసింగ్, నువ్వు చెప్పవయ్యా

భాత నాకు ఇద్దమే

ఫరీద్ సరే, అందరికీ ఇద్దమైతే వాటా ఇద్దమే

తారా కవులారా, ఇందులో నేను పరిష్కారం చెయ్యలేననిం లేదుంది? మీరంతా మీ మీ గేయాలు ఎట్లా వ్రాసినా సరే, అవిమాత్రం అమర త్యాన్ని పొందాలి. పరిమళ భరితంగా ఉండాలి మీ ఇద్ద మొచ్చినన్ని పక్షుల్ని వాడండి, నేనున్న

నిలుకలు, పావురాలు, ఆ శోకిలను మాత్రం తడిలే
అంటే ఏం? తీరించా తగవు?

ఫరీద్ ఏమిటి? ఆ శోకిలని ఎవ్వరం వాచి
మాడదూ? ఇతే చాలా కష్టమే!

దృశ్యం 2

(తరాసింగ్ గదిలోనే కవులంతా కూని
గానాలు తీస్తూ శయాలల్లపంలో మునిగి లేలుతూ
ఉండు)

అప్ప (తాత్పర్యంగా) పపోయింది, దబ్బుని,
తరాసింగ్ కాగితం కలం తచ్చుకో అప్పబ్బా,
భాగాలు జలపాతాల్లో పడిపోతున్నాయి ఒక్క
నిమిషం కాలయాపన అయిందా భావాలు బారి
పాతాళంలో ఇరుక్కుపోతాయి

తారా అప్పలస్వామి, నేన సిద్ధమేనమ్మా,
కానీ చెప్ప

అప్ప (పాడుతూ)

ప్రణయ తూలిక విసురులో విరిసినట్టి

విరులపోరమ్మ నానియ, నీ వందుకోమ్మ

అత్తే కాదు, కాదు

కళక కాకరము, చెంపకళవు" వో, ఏ
మర్చిపోయాను

తాత (ఆతి తొందరగా) అద్భుతము భీష్మ,
భీష్మ, దివ్యున, గతేభాల నూని కాగిపోతున్నట్లు నా
మెదడు ఈ ఆలోచనలతో మరిగిపోతుంది తారా
సింగ్, కలం తచ్చుకున్నావా? ఏమిటాప్రాస? కళ
కళ

అప్ప తరాసింగ్, వచ్చేసింది, బాబ్బాబు,
ఒక్కసారి రావూ?

తారా అప్పలస్వామి, నాకేం నాలుగు
చేతులు లేవు? ఇక్కడ తాతబ్బాయికే వ్రాయనా,
అక్కడకొచ్చి నీకు వ్రాయనా, కాస్తేవుండు

భావ (దూరంగా పాడుతూ)

చిరుత్రప్రాయమువాడె

చిరుకేలు నూపుమా

ఫరీద్ తారాసింగ్, పాశ్చాత్య దొంగలు,
వా, బాబు, వ్రాసేయి

అప్పల (పాడుతూ) శత్రువుల సందులందు
పొంచియున్నా—వ్రాసుకో తారాసింగ్

ఫరీద్ (మేర మూలాదులాలో, తరఫని లాలా
అంటూ పాడుతూ)

తంకిచేతా లేక

తనితా సాదూనేలో

భావ (పాడుతూ) చిరుత్రప్రాయమువాడె,

చిరుకేలు నూపుమా,

చీమ చిటుకనగానె

చేజారిపోతివా?

తాత (పాడుతూ)

కాంతిలోకముకనగానె,

గళమునెత్తి, కళకళాయని

రేబవల్లేడ్చినాను

తాత (వచ్చుతూ) నామీద పసికండి
కవిత్వశాస్త్రాలు తగిలి నాకు ముచ్చెనుటలా పోస్తు
న్నాయి ఒకళ్ల తర్వాత ఒకళ్లు అప్పలస్వామి!
ఏదీ నీ నేయం చెప్ప

అప్ప : (పాడుతూ)

కళల కాకరమైన క ముదీకరికనె

ప్రణయ తూలిక చివర

ప్రసవించె పూమాల

ప్రణయిని, ప్రణయిని గళమేదే, ప్రణయిని,

తాత భేష్, ఎంత బావుండయ్యా, ఈ
పద్యం నాదైలేనా?

ఫరీద్ బావుందా, హే, నాకంతా పలు
ముకుగా ఉంది

అప్పల ఏమిటంటున్నావు? వా గ్రా త్త
సాయిదూ?

తారా తాతబ్బాయి, ఏదీ ఓమాటు తూత
ఎత్తు, ఎటువంటి సువాసనద్రవ్యాలువేసి పళ్ళాల
లోట్టిని తయారుచేకావో చూస్తాను?

తాత (పాడుతూ)

పనలు రేయనుమాటల మరచిపోయి,

నేతిలో నానిపాగిన పిండి భాతి

గుండెపై దబదబా బాదు కొంటి సకియ!

తాత భేష్, తాతబ్బాయి, భేష్ యాకకవి,
ఏదీ నీ దంతవరకూ వచ్చింది చెప్ప మరీ వ్రాసే
స్తాను

భావ అవతరణను, అనుభవమును
ప్రణయించును నీ ప్రాణము,
ప్రేమకళారాధనలో
చంద్రకళాధీశములో
జీవించును, జీవించును

తారా ఇదేం కవిత్వం, తమాషాగా ఉండే
భావ అతివాస్తవిక కవిత్వం కాదే?

తారా అత్తరుసాయిలు, నీపాట పూర్తైందా?
లేక ఇంకా పెరుగులు పెరుకున్నావా? పేరుకు
తగ్గట్టు అత్తరువానలతో నిండిఉంటుం దగుకుం
టాను

అత్తరు (వరదలోపం మేరే బాగా బులాలో
లాలా లా అని పాడి తర్వాత తన గేయం పాడడం
మొదలెడితాడు)

నాలోళ్ళక్కెలు రేగ నడలనొహా
నాలోళ్ళక్కెలు రేగ నడలనొహా
చంద్రకళ కరగనామమవై
పేకరించితి సారభాలను
నాలోళ్ళక్కెలు రేగనడలనొహా
నాలోళ్ళక్కెలు రేగనడలనొహా

తారాసింగ్, చూస్తున్నారే నువ్వు పెడిం
నిరవదం? అప్పటికప్పు జొచ్చిందంటే మన కవు
లంతా ఒక్కొక్కపాడం వ్రాయడానికి ఒక్కొక్క
వారం తీసుకుంటారు

అప్పు ఓహోహో, ఎంతగాగా వ్రాశారండీ,
అత్తరు సాయిలుగాయా? నా మంగలికత్తి పేవులా
ఉంది మీ పద్యంలోని పదము

తారా మీరందరూ కవులు కవికులానికి
తందినవాళ్ళు? ఒకళ్ళ నొకళ్ళు ఎత్తిపాడుతుంటే
ప్రపంచానికి లోకులైపోయా? మీరూ పద్యాలు
వ్రాయించుకోడం విపోయింది కాబట్టి, వా కిత్వ
వలసిన పారిపోవడం పెంటనే పెళ్ళి తెచ్చిఇవ్వండి

మూడవ దృశ్యం

(కవులందరూ తిరిగి తారాసింగ్ గారి
వద్దకు)

తార తారాసింగ్,

తారా ఎవరు? ఓహో ఎందుకు నువ్వు
వచ్చావు తారక్కాయ?

తార ఏ, ఏ, వెళ్ళుదిగా మట్లాడు, నీ
పక్కని ఇంకవరూ లేరుకదా?

తారా ఎవ్వరూ లేరు

తార (రహస్యంగా) చూడు, సింగ్, చంద్ర
కళని నేను గరిచేట్లా ఉన్నాను విజానికి చెప్పావు
ఆ యువకుని గేయముందు నా గేయం దిబ్బిలా
ఉంది నువ్వు కొంతం పెరుగు పెడితివా చంద్ర
కళ మరేమంటావు?

తారా ఏదీ, ఆ యువకుని వ్రాసింది ఏదీ
నా సరే, ఇంకో దీనారం ఇస్తావా?

తార (అవందంతో) ఒకటి కాకపోతే రెండు
తీసుకో చూడు, ఆ భావకుని చానికంటే మంచి
దమట్టుగా ఉండాలినుమా? మరి నేను వెళ్ళిపోకు
న్నాను?

అప్పు (దూరంగా నే) తారా
సింగ్

తారా ఎవరు వారూ, అప్పలసాయ?

అప్పు ఆ, నేనే, ఈ సమయంలో నీ
సహాయం లేకపోతే, ఆమెను బోగొట్టుకుని భిక్షు
హృదయంతో పరలోకవాసీ నైపోతాను

తారా ఆర్థం స్రవించారే

అప్పు కుతేరుకు పెద్ద బావాల గురించి
అంతగా కాకరు చేయట్ట వివా ఎందుకో నాకు
ఆ అత్తరు సాయిలు గేయమే, కుతేరుకుగారు మెచ్చు
కుంటానేమో అని అనుమానంగా ఉంది పైగా
వరస బాబుంది కూడాను ఇదిగో, ఈ దీనారం
తీసుకో కొంతం సరేనా?

తారా అదంతసేపు, నేనున్నానుగా మెరుగు
పెట్టేందుకు? నువ్వు నిశ్చింతగా వెళ్ళిపోవచ్చు

ఫరీద్ తారాసింగ్,

భావకుని తారాసింగ్,

తారా సాయిలూ, భావకునిగాయా, ఇదే
మిటి ఇద్దరూ ఓమాటే వచ్చారు?

ఫరీద్ ఏయ్, యువకుని, ఎందు కొచ్చావు
నువ్వు?

భావ నువ్వందుకు వచ్చావో నేనూ అందుకే
వచ్చాను.

ఫరీద్ నీ పనికంటే వాది ఎక్కువ యుఖ్యమై వది? ఓహూలు నువ్వు చైతన్యతావా? సింసుతోటి కొంచెం రహస్యం నుట్టాదాటి?

భావ అంతకన్నా తొందరైన పనుంది నాకు నేనువాత్రం కదలను నువ్వే ఓహూలు చైతన్యము

తారా ఇదిగో, మీ రిద్దరూ అలా చెప్పటాకు కోపం బాగులేదు ఇద్దరూ భావోన్మీడి మీ కనే మిటో నాకు తెలుసు ఒక్కొక్క దీవారం ఇద్దరూ చాలు మీరూ నేనులకి అద్భుతమైన మెరుగుపడతాను

భావ ఎలాచినా తారాసింగ్ ఘట్టివాడు

ఫరీద్ మన మనస్సులోనిది బాగా కనిపెట్టాడు ఇదిగోనన్నా, నువ్వు తోరిన దీవారాలు మరి మేము పెడతాము నిద్రంగా ఉంచుకుమా

తారా యువకవిగానూ, కేరుకి రగిన న్యాయం చెయ్యండి, మీరు కవులూ మీ ఇద్దరూ మీరేంచేసినానరే ఓపారి మామ్రుని మళ్ళీ ప్రాయశానికి ప్రయత్నించరాదా?

భావ విలే, అర్తునసాములే బాగా వ్రాశాడంటావా?

తారా తోను, ఎన్నిమాడైనా అంటాను ఉంచండి, నల్లపోకండి చంద్రకళగా రింటికి అందరం కలిసి పెడచాము అప్పుడు లేతిపోతుంది మీ అందరి కవిత్వంలోని సస ఫలితం చూడడం

తారా మునురుకొన్న సునిమాపుకుండి కళ ప్రయోగం అక్షగో చైటపకుకున్నాడు ఆహా, చంద్రకళా, చంద్రకళనే నువ్వు ఈ కవితాన్నే ఒక రాగంలో రిచేసి నీ కరస్పర్శకై తనాకనా లాగు కున్నాను

యువ తారాసింగ్, అప్పుడే నువ్వే అమెని గలిచినట్లుగా మాట్లాడుకున్నావే

తారా ఔను నేను కళోపాసకుణ్ణి ప్యాపిన్ కుణ్ణి కలచి గెలకలేనప్పుడు గెలుపొందినట్లు కలగని అనందించడం చాలా గొప్ప న, నీ పాలి బోయాలమోత కేకలేనా అది. ఆహా, చంద్రకళా! ఎవరా కచ్చేది? కవితాప్రియులూ, ఓహో, హో రండి, రండి. అప్పులపాదు. తాతబ్బాయి, అర్తున సాము, అంతా రండి.

తాత. (ఆశ్చర్యంతో) ఆహా, నేను నా తివితం తరించింది, తారాసింగ్

అప్పు పారిజాతకుప్పంలా ఉంది అమెదేహం అమె పెదాలు

ఫరీద్ (కంగారుతో) ఈ గొడవలో మరిచి పోయిచ్చాను తారాసింగ్, నీ దగ్గర కళ్ళతోడు లేదా? మాయాచిత్యం

నాల్గవ దృశ్యం

(కులేడుడుగా రింటో కులేడుడుగానూ, కొనూడై, చంద్రకళా, న్యాయంపరానికి వచ్చిన కవి ప్రయోలు)

కులే చంద్రకళ వివాహాన్ని రుదించి చేసిన ప్రకటన విారంతా విలే ఉంటారు నాకు ఆప్తి పాస్తులతో విమిత్తంలేగు కవితాహృదయం తారా నా చంద్రకళ అప్పుడే సుఖపకుకుంది కాలయాప నెంచుకు? ఏదీ మీరూ నేనులు మాపండి

తారా ఓ నవనీతకుందరి, గుండకోజ్జ్వల గూపిణీ, చంద్రకళా, ఇదె నీ చరణాశులు, నీగళా లంకరణకై విర్చిమాత్పి చేర్చిన ప్రేమ ప్రమాన పద్య మాలలు

చంద్ర (అతన్ని ప్రేమించినట్లు లాలనతో) అశేష శేముషీమషీపంకమునందే స్నాతములైయున్న అంగుళులు కలనాడవు ఓహో, నీవా రచయితృ గోళపు రాకుమారుడివి?

తారా రాకుమాడుకనా, నవ్యకళా చంద్రకళా కనుగొన్నది

చంద్ర ఈశయం రచించించెనరు?

తాత రాణీ, నేను తాతబ్బాయిని గేయం కొంచెం పాకంలో, రాకపోయితిండిచ్చుకు కాని గొప్పగొప్ప కవులు

కులే చాలు చాలయ్యో అమ్మా, చంద్రకళా ఏమిటనబోతున్నావు?

చంద్ర మాకారా, ఈ శయంలోని మెదటి పాదం? 'పతలులేయను మాటల మరిచిపోయి'

తాత (ఆశ్చర్యంగా)

పతలులేయను మాటల మరిచిపోయి శేతిలోనాని సాగిన పిండి భాతి గుండెపై పలుచకా.

కుచే 5, ఊరుకో

చంద్ర (నవ్వుతూ) నాన్నగారూ, ఈ గేయంలో రొట్టెలూ, నెయ్యి, పిండి, అన్నీ తెచ్చి పెట్టాడండి (నవ్వుతుంది) ఇదిగో, తాతప్పాయి, మనస్సంత బాగా రొట్టెలపిండి దుప్పివా, కవివిమాత్రం కాశేపు!

తాత (తలవదుతూ) అయ్యో కుచేడుడుగారు చంద్రకళా, ఆ పద్యం నేను అద్భుతంగా వ్రాశాను.

కుచే తర్వాత కాగితంమాడు చంద్రకళా
చంద్ర ఈ సంతకం ఎవరిదీ? అప్పలసామి?
అప్పు ఆ: నేనే
చంద్ర చదువుతూ—నా కరగ్రహము
అప్పు కాసు కాదు (కళలకాకతమైన కామదీ
కలికన.

కుచే వాళ్ళయటలు చెవిపెట్టకమ్మా ఊర
తర్వాత.

చంద్ర ఫరీక్!

ఫరీక్

ముసుగోరిల చేయమో ముకుళితవదనా
చంద్రకళా, నీ ముంసురులతో
ఆడుకునే పిల్లతమ్మెర లెంత పరిమళ
భరితాలు, ఏమిటి గలవు?

చంద్ర (నవ్వుతూ) అత్తయి సాయిబూ, ఈ కాగితంనిండా ఈ నూనెమరక లేమిటి?

ఫరీక్ చంద్రకళా, ఒక్కసారి వాడన
మాడు నా గీతా పూలమాల పరిమళింపు చూళిం
పుతో నిండి ఉంది

చంద్ర (నవ్వుతూ) కాగితస్వప్నస్థలో అత్తయి
వేసివట్టుంది

ఫరీక్ చంద్రకళా, ఒక మనవి దయచేసి,
నా గేయాన్ని చూర్తిగా చదివకుని ప్రార్థన అప్పుడే
ఆ గేయంలోని గూఢార్థం, గ్రాహ్యం ఔతుంది
కళాపరీక్షకి గీటురాయి అదే పూర్ణాకృతిలోనే
సంతృప్త కనిపిస్తుంది

చంద్ర (చదువుడు) నాలో కోర్కెలు లేగన
దేల నాహా

ఫరీక్ నాలో కోర్కెలు లేగనదేలనాహా

చంద్రకళా కరగ్రహమునకై

నేకరించితి సారభాలను

కుచే ఛీ, నోరుకుయ్యి ఏమిటా తరస.
ఏమిగా మారలు?

చంద్ర (నవ్వుతూ) నాన్నగారూ, ఈ మరు
గుజ్జావానితోమాత్రం నాకు వివాహం వస్తు బాలూ
ఈ ఆఖరి పద్యం ఎవరిది

భాత నాది

కుచే ఓహో, యువకవిగారా? మీ కవిత్వం
అస్పృశస్వకు మా ఆమ్మాయి చదివి నాకు వినిపిస్తూం
టుంది బాగా వ్రాస్తారండి బహుళాయీ కవితా
స్వయంవరంలో మీదే నేనూ గలుగు

చంద్ర ఉండండి నాన్నగారు మాడ
కుండా నొందరపడకండి

భాత (ఆచేళంతో) జీవనపందిరీ, హృదయ
కుహరాన్ని జ్యోతిర్మయంచేసిన నీ చంద్రకళా,
ఈ పరాగీనుకు నీ అధీనుకు తనియింపును తరియిం
పును

చంద్ర నాన్నగారు, కవిగారి పద్యం
మాకారా తమాషగా గాంది కొత్త పంథాల
వ్రాశాడు

కుచే మరీ మంచిది ఆతన్నే వరించు తల్లీ

చంద్ర నాన్నగారు కానీ

కుచే సంగేహం?

చంద్ర ఔస్ నానం? ఆకమ్మ పెల్ల
ఉంది నాన్నగారూ?

భాత చంద్రకళా, అది అదృష్టం పెల్ల
నాగేయాన్ని అంత చురుకైనగా త్రోసిపారేయకుమీ
ఒగంటనీపు కష్టపడి ఆ అద్భుతమైన గేయాన్ని
పొందికగా మార్చకలిగిన నీవు నిరాశరిస్తే యాత
జీతం ప్రేమజపమాల తిప్పకుంటూ ప్రవాసజీవనం
సాగిస్తాను కనునీంచు చంద్రకళా

తారా భేరి నాగేయం పరీక్షించద్రా

చంద్ర ఎవరిది

తారా ప్రేమగాయకుడు, ప్రేమారాధకుడు
తారాసింగ్

చంద్రకళా, నీ గళాలంకరణకై పుణికిన దీప
తారల మాలనందుకోచిరి...నా కవిత్వం, నా చలం

నా యత్నం, నా చిరునవ్వులు ఒకటేమిటి? నా
సర్వస్వం నీకై త్యాగం చేస్తున్నాను?

కులే అమ్మాయి ఏది అతను వ్రాసింది చదు
వమ్మా.

చంద్ర (లాలవతో) ఇంకొకరు చదివినా
మాదా వినను తారాసింగ్ చదవాలి

అప్పుల తారాసింగ్ చదవాలన్నమాట
ఇంకానే తేలిపోయింది

చంద్ర (గారాబంగా) తారాసింగ్, నవ్వు
చదవవూ?

తారా గుమ్మడిదీపి
ప్రణయ మధురిమాన్ను దీత
పూర్తిమా విశేషం
పరతెంచ ప్రేయసీ
పరుగు రిడికాప
కొంటెతన మొలికటి
క్రీగంటి మాపులతో
విశోద కళియాయుడు
దోబూమలాడె
తెరచాటు కళక దై
ధరణి నెచటనో దాగ

నీ కొరక వాళక
నీలి మొయిలాల నెమరు
మమజీవనందినీ
మంచలభాషిణీ
అకలంకయాషిణీ,
అమృత స్వయాషిణీ

చంద్ర (తనకయితలో) అబ్బా, ఎంత
బావుంది తారాసింగ్ ఆవనోయి యీపులకరింతలు

అప్పు తారాసింగ్, అద్భుతంగా వ్రాశా
నోయి ఏమంటావు అత్తయ్యా

కులే తారాసింగ్, చంద్రకళ నేటినుండి
నీది ఇద్దరూ, ఒకే మేళనింపులో మీ బృందయ
తంతుల్ని మ్రోయించుకుని ప్రేమగానంలో జీవిం
చండి

తారా విక్రమలాగా, వాదో మనవి ఇదిగో
ఈ డబ్బుంకా యెవరిది వాడు తీసుకోండి విక్ర
మలా, ఇంకా తానాలో కోరుకోండి

అప్పు మీ ప్రేమకుంటే చాలా
తారా దానికేమి కొడక.

(అలా ఇండియా రేడియోవారి
పాఠశ్యంతో)

భారతీయుడు - అశరీరవాణి

శ్రీ బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు

భారతీయుడు

నేను మరుగుజ్జునే మ్రోస నేను - నా పి
తా మహుని యంత పొడుగ్గరి ధరను తేడు
ఒక్కనరమటు లిపుడు నే నున్న నేను
ఉర్విగల్ప మా ముత్తాత ఒక్కచేత!
నా 'మనోవర్తి' యిది అంత మయినంత
నేనె నా ఇంటి పెత్తన మూనినంత

నన్ను గని నవ్వచున్నాడు—నవ్వకండి!
నేను రా రాజ వంశంపు నినువునండి!!

నిజమే! ఇంటను బయటను నిమిష నిమిష
మాతతాయుల సంఖ్య మిన్నంటు చుండె
ధర్మపరుడను గనుక, ఈ ధరణి తరణి
నాడును గనుక ఊరుకొన్నాను నేను

ఎన్నటికీనీ నేనే
ఇన్నర జాతులకు నెల్ల వడుగడనుకా
నున్నానా అవకాశము
మన్నయి పోదా-ఇప్పుడు ప్రమాదపడిన వో!

అశరీరవాణి

ఓయి కుమార! భ్రాంతి విడుమోయి. పురాతన వైభవస్మృతి
నీయిపుడున్న దుస్థితి గణింపక కన్నులు మూసికోనిదే
లోయి! నిజమ్ము చెప్పెద మరొక్క దెవంతును నీవలె విప
త్తోయధి ముగ్గుడొ నతడు నోచడునేటి జగత్పటమ్ముపై.

నిన్నటిదాక పెత్తనము నీవయిచేసిన అయ్య కత్తి పె
ద్దన్ననుగా నినుక మలచె నన్నయభార్థ మెరింగి, ఇంతనై
న న్నిను నీవు దిద్దుకొననా తెరగాంసికొమ్ము! ఎవ్వరే
మన్నను ఛాత్రిపై తనకుమారిన ధర్మములేదు నాయనా!

లేలే ఇంతటనైన న్నిదవిడి-ఉర్వీరాజ్యమం దెంత నీ
పాలో అంతయు గల్పువస్క విరమింపరా రాదు పోరా మూక
వీలా నీ కుడిచేతితో ఎడమ చేయాలాగు పోరాడగా?
నీలో చక్కని సామరస్య మనుసంధింప వలె నాయనా!

తాతకును తగ్గ మనుమ దీత దను కీర్తి
స్వప్రతిభచే గడించుకోవలెను తండ్రి!
నీపితాక్షు స్వప్రాక్తుని నిన్నుజూచి
ప్రమద వారాళి తేలిపోవలెను తండ్రి!!

కవి సార్వభౌముడు భానుకరుడు - శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు

భూమిక

మిథిలాదేశము (బీహార్) గీర్వాణకవిశిఖరులకు, కాస్తూరివతారములే యనదగు నుద్దండ పండితాఖంకులకు జన్మస్థానమై కీర్తి నందినది విద్యత్కవినంశముకైమణియై, ప్రాధవైదుషీభూషితుడై, కవిశిఖరుడై శ్రీ క 16 వ శతాబ్దమున విలసిల్లిన గీర్వాణకవి తల్లజుడు భానుకరుడు భానుదత్తుడని యీతని ప్రఖ్యాత నామము కాటి విద్వాంసుహాకరితరె, నేటి తిరుపతి వేంకటకవులవలెను నానారాజ సందర్శనము చేసి, తత్తద్రాజ్యాస్థానముల దన కవితాపారభమును వెదజల్లుచు, రాజ సమ్మానముల నందిన మహామహుడు భానుకరుడు. కవితార్కిక చూడముణి యగు గౌరవి ముక్రుదీతని జనకుడు, మహాదేవ ముక్రుదుపితామహుడు, ఈ మహాదేవున కగ్రజాతే మహామహోపాధ్యాయ విరుదాలంకృతుడగు శంకరముక్రుడు కర్ణభూషణము, భృంగదూతము, శృంగారవనమాల మొదలగు కృతిరత్నములను రచించిన గంగానందకవింధ్రుడు భానుకరునికి పాత్రీపుత్రుడు శంకరముక్రునివలెనే భానుదత్తుడును మహామహోపాధ్యాయ విరుదభూషితుడు ఈతని కృతులలో మనకు తెలియబడిన తొమ్మిదింటిలో మూడుమాత్ర ముల్పక్షములు, తక్కిన యాఱును కూర్మారాజులోకము నందినవి.

భానుకరుని కృతులు

1. అలంకార తిలకము (కొన్ని నెలల క్రిందటనే ముద్రితము) 1949
2. కావ్యదీపిక (ముద్రితము 1955. అలభ్యము)
3. కుమారభార్గవీయము (అముద్రితము)
4. గీతగారీపతి (గీతగారీశము) - గీతగోవింద

శ్రీ ఈయూణ్ణి వెంకట వీరరాఘవాచార్యులు

మును బోలె గీతములతో, శ్లోకములతో గూడిన గేయ కావ్యము. ముద్రితము 1887

5 చిత్రచంద్రిక (అలభ్యము, చిత్రగూఢ ప్రహేళికా ప్రకృతి విచారకము అలంకార తిలకమున నుద్భుతము)

6 రసతరంగిణి (గంగారామజనకృతనాకావ్యాఖ్యతో ముద్రితము, 1885. కాశీ, 1887-88 బొంబాయి) ప్యారిస్ నగర ప్రచురణము, 1884

7 రసపారిజాతము (ముద్రితము లాహోరు, 1909, పితృపాదులగు గౌరవిమిత్రుల కావ్యముల నుండి, తన వివిధ కృతులనుండి వివిధ కీర్తికల క్రింద శేర్షిహార్షిన సంధాన గ్రంథము (Antihology)

8 రసమంజరి (ముద్రితము, ఆంధ్రకృతము, వేదం వేంకటరాయకాస్త్రీపాదుల తెనుగు టికతో 1909 మద్రాసు)

9 శృంగారదీపిక (దుస్సభము)

ఇదికాక 'పారిజాత' మను ధర్మకాస్త్రీ గ్రంథమును, 'ముహూర్తసార' మను జ్యోతిష గ్రంథమునీ కవి రచించినట్లు తెలియును గాని, యీ యంశము లింకను ఖరీదీంపవలసియున్నది.

వాఙ్మయరింగమున దల్కవితాదరము

ఉదాత్తకవితా సురభిశము లగు నీతని కృతులు కవిలోకమావ్యములై విలసిల్లినవి - తని కవిత మనోహర మనుటకు దత్పదియై నెన్నిటితో యుల్లేభించు కొనిన యీక్రింది ప్రాచీన సుభాషితతోకములే ప్రమాణము.

- 1 పద్యరచన (ఉదాత్తకవితాపద్యములు. 1885)
- 2 పద్యవేణి (48)
- 3 పద్యామృత తరంగిణి (11)

4. రసక శీతకము (116)
5. విద్యాకర సహస్రకము (9)
6. సభ్యాలంకరణము (57)
7. సారసంక్రమాము (2)
8. కుభాషిత సారసముచ్చయ (88)
9. కుభాషిత హాసావళి (11)
10. మాత్తిసుందరము (10)

జగన్నాథపండితరావులు 'రసగంగాధరము'న చిరంతన భట్టాచార్యులు 'కావ్యవిలాసము'న, విశ్వేశ్వర పాంజేయకవి 'అలంకార కాస్తూభము'న, ఆచ్యుతిరాయ పండితుడు 'సాహిత్యపారము'నను భాషకరుని యభిప్రాయమును విమర్శించియు, ప్రమాణీకరించుకొనియు నున్నారు పండితరాయలవంటి దిగ్గంధి, కవిచక్ర చూడామణి యాతని శ్లోకమును విమర్శించుటయే చాలు నీతని విఖ్యాతికి ఎదర్పినము

నానారాజ నందర్యనము

భానుకరుడు చేసిన ప్రభుప్రశంసలను బట్టి యీత దీరువుడు మహమ్మదీయ ప్రభువులను, ఇరువురు హైందవరాజుల నాశ్రయించి, తిరిత్సంస్థానముల యందు మన్నన లందిన ట్లూహింపదగుడు

క్రీ శ 1540—45 నడుమ రాజ్యపాలన మొనరించిన షేర్షా (Sher Shah) ప్రభు వొక శ్లోకమున క్తురింపబడుటచే భానుకరు డీతని నాశ్రయించినట్లును, క్రీ 16 వ శతాబ్ద పూర్వార్థమున నుండినట్లును తెలియుచున్నది

భానుకరుడు నైజాం షా ప్రభువును 17 శ్లోకములలో బ్రశంసించియున్నాడు ఈ ప్రభువు అహమద్ నగరమున రాజ్యముచేసిన నైజాం షాహీ రాజవంశమునకు జెందినవాడ క్రీ 1509—58 నడుమ రాజ్యము నేలెడు (Boorhan Nizam Shah I) భానుకరు డీతని చర్చారునవే విశేషకాలము గడిపినట్లూహింపదగును శ్లోకపంచకమున భానుకరస్తుత్యుడగు హిందూప్రభువు ఓరఖాను వృథతి ఈతడు రీవాలో రాజ్యము చేసిన 'విషేల' రాజవంశమునకు జెందినవాడు ఈతని పట్టమహిషి సుకుమారదేవి అగ్గురుచక్రవర్తికి సమకాలవర్తి యగు నీతడు క్రీ 1540—58 లో రాజ్యము చేసెను ఈతని విమృశునీతని తనయుడు, అగ్గురీయ కాళిదాసస్తుత్యుడు నగు

రానువంద్రప్రభువు 1555—92 వలన రాజ్యపాలన మొనరించెను

భానుకర ప్రశంసాస్పదు డగు రెండవ హిందూ ప్రభువు మహా పరాక్రమకారియు సమర-సత్పక్షుడు నగు కృష్ణ వృథతి రసమంజరిలోని రెండు శ్లోకములలో నీ కృష్ణభూపతి వ్యంగ్యముగా బ్రశంసించబడినట్లు కన్పట్టును క్రీ శ 16 వ శతకమున బూర్వార్థమున రాజ్యముచేసిన యీ కృష్ణవృథతి విజయనగర చక్రవర్తి యగు మన కృష్ణదేవరాయలే (క్రీ 1509—50 పాలనము) నేటివఱకు అజనని సంస్కృతవాఙ్మయచరిత్రనిర్మాత లెవరును ఈ విశేషమును గుర్తించినట్లే కన్పట్టదు

కృష్ణవృథతి ప్రశంసాశ్లోకములు

1 ఆర్యా 'కృష్ణం సమర-సత్పక్షం,
దృష్టవతో' (భా 11) విష్ణురక్తవసః,
రాజవ్య జన్మమూలే,

భుజమూలే పులకముకుళాని

—ర పా III 3 ౧౪ పు

2 భార్యాల విక్రేడితము

'ప్రస్థానం రతిమద్దిరాత్

కమలినీబన్ధోరపి ప్రేతఃణం,

కాకుః కలివిధిం వివాఙ్మః

చరణవ్యాసః పృథివ్యామః,

కిచ్చ క్షౌర మతల శృంగ

పతనః ప్రతిష్ఠిభి మాచిత్తతి,

ద్రవ్యవ్యం కి ఖతోఽపి కృష్ణ

స్వపతే! ప్రతిష్ఠిర్ని వామభ్రువాన్'

—ర పా III 44 20 పు (పద్యరచనా

27 పు ౬3 ప)

ఈ క్రింది రెండు పద్య మలయందును వ్యంగ్య ముర్వాదిచే కృష్ణవృథతి శేర్షానబిషట్లు కన్పట్టును

3 'చక్రే చన్ద్రముఖే ప్రదీపకలికా

ధాత్రా ధరామర్తలే,

తిస్యా దైతకా ద్దకాఽపి చరమా

ప్రాయః సమున్మిలతి,

తద్ బ్రూమః శిరసా నలేన సహసా

—కృష్ణ విషేషకం,

స్వీకృత తథా యథా స భవతి
 త్రైలోక్య మద్వం తమః ।
 —రసమంజరి, ౧౮ పద్య 73 పు (ర పా V
 48 ప 40 పు 'శ్రీకృష్ణ'కు 'ప్రాణే'— పాఠా)
 4 'భేదో వాచి దృశో ర్థం, వచితే
 స్వీదా, ప్రకమృతే,
 పాణ్డు ర్గర్జితే, తనా చ పులక
 వ్రాతో, లయ శ్చేతసి,
 ఆలస్యం నయనద్వయే, చరణయోః
 ప్రకృష్టః సముక్త జృమ్భురే,
 తత్కిం రాజపథే త్రజేస్తరసయః
 కృష్ణ స్వయాఽఽలొకితః?'
 —(ర మం ౧౫౦ ప 88 పు)
 పై పాఠము 'మకరంద' వ్యాఖ్య ననుసరించినది
 అనంతపండితుని 'వ్యంగ్యార్థకాముఖి'నిబట్టి
 యీ పాఠము కన్పట్టుచున్నది —

రందవ పాదము
 పాణ్డు ర్గర్జితే, వపుః పులకం,
 రీసం మన స్వీతి,
 ఆలస్యం నయనప్రియ, శ్చేరణయోః
 ప్రకృష్టః సముక్త జృమ్భురే,
 తత్కిం రాజపథే విజామరణీ—
 పాలోఽయ మూలోకితః?'

పై పద్య తురీయచరణమున కనంత పండితుని
 వ్యాఖ్య

'తత్కిం = తర్కికిం, రాజపథ = రాజమార్గ',
 అవయా విజామరణీపాలః = భవగిరిరాజు, ఆలో
 కితః=దృష్టః

యద్యా — నిఘాత = ఆత్మయాత, అమరి =
 ప్రాప్నోతితి నిఘామః, స చాసాగరణీపాలః, సుస్పృహ
 దానవాది విచారకత్వాది భావః విశదృశః
 'శ్రీకృష్ణః—ఇతిర్థః'—(288 పు)

పై రెండు శ్లోకములయందును కృష్ణభూపతి
 వ్యంగ్యముగా మూచింపబడినట్లు కన్పట్టును.

కృష్ణదేవరాయలు స్వవిర్మితసంస్కృతకృతుల
 కేశ్య సాంధ్రవల్లభునిచే నొక నీసమున చిత్రించి
 కాదు అందు మదాలసచరిత్ర, సత్యావహూత్రం
 కము, సకలకథాసార సంగ్రహము, జ్ఞానచింతామణి

యను గీర్వాణకృతులనే కాక, "మణియు రసమంజరి
 ముఖ్య మథారకావ్యరచన మెప్పించుకొంటి గీర్వాణ
 భావ" నని ఆముక్తమాల్యదయందు (I. 18) మడి
 వించియున్నాడు పై కావ్యములన్నియు లభింప
 లేదు కాని, పైని తేల్చినవి 'జాంబవతీ పరి
 గయ'మను సంస్కృతయాపక మొకటి శేఖరదోష
 జాప్తము, త్రుటితముగా నాతని రచనము లభించినది
 తా సాంధ్రగీర్వాణముల నుద్దంఢింపండితుడై కవిరాజై,
 ఆంధ్రగీర్వాణ కవికోవిదకాంధపుడైన యీ రాజకవి
 యాస్థానమున సంస్కృతాంధ్ర కవిమాదామణు
 లెందఱో యుండెడివారు అందు మైదిలు పగు భాను
 కరు డొక డని నా విశ్వాసము వీరియపురుషు సము
 కారికులగుట, భానుకరుడు కృష్ణనృపతి పరాక్రమ
 కృత్యముల వర్ధించుట, ఇరువురును రసమంజరి యను
 నామముతో గృతులను రచించుటయు దీనికి సాధ
 కము

ఒకచో భానుకరుడు కృష్ణరాయల త్రోత్స
 హముననే రసమంజరీనామముతో సాహిత్యకృతిని
 రచింప దానినిమించు నుద్దేశముతో గృష్ణరాయలు
 కూడ నానామముతోడనే మఱియొక సాహిత్యగ్రంథ
 మును రచించియుండవలెను లేక తన్నామగంధలోభ
 మున నా పేరుతో నొక 'మధురకావ్యము'ను గృష్ణ
 దేవరాయలు రచించి యుండవచ్చును భానుకరుని
 కృతులను, రాయల కృతులను లభించినంతవఱకు దుల
 నాత్మకముగ గవేషణ మొనరించినచో గొన్ని కొన్ని
 కవికాసామ్యములు లభించునని తోచును కృష్ణ
 రాయల సంస్కృతకృతులు చాలవఱకు మత్స్యవృష
 లగుట శోచనీయును రాయల గీర్వాణకవికారితిని
 వెల్పుటకై యనమగ్రమున 'జాంబవతీ పరిగయ'
 యాపకమునుండిరివినోదముకొలుగు గొన్ని శ్లోకము
 లుదాహరింపబడును

కృష్ణ దేవరాయల గీర్వాణ కవిత

ఆహారస్మిత గర్భమర్తవచసా
 నీతేతి కంపన్వితో,

దుర్జిత్యా వదనే దుఃఖ సకుటల—
 ధూవల్లయం(?) తేల్లయన్,

పైను తన్వి తతేతి లోమలలికాం
 మాస్తాశ్చరేన స్పృశన్,

అది స్వాధ్యసయానయా సకలిసా—

శిష్టో పారి: పాతు పా:

—(చాంబ. I 8)

2. 'వరాహపురాణోఽయం, గవణితతి

రేషా, మృగపతి

త్రవోఽయం, సంఘాతస్తరుణ శర

భాణా మయమయమ్,

గణో భిల్లాకౌశా మయమిహ

వికాయ: కరటిహం,

సమాహో వ్యాప్రూణా మయ

మిహ మృగాణాం సముదయ: '

—I 80

3. ఉల్లోరేశుణ మున్నమయ్య

తదనం నిస్పృహకర్తవ్యయం,

జేహస్కార్త ముదస్య పూర్వ

మపరం చానమ్య గాథా న్తర,

వేగోద్రేకవకా విలక్ష్మిచరణ

న్యాయ: షీత ధూయపా,

వల్గన్ వోమిన్ చ ధావతి

ప్రతిపదవ్యాఖ్యత్ర కర్తవ్యమిహ'

—I 81

తివజీవ్య గ్రంథసూచిక

(Bibliography)

1 హరిభాస్కరుని 'పద్యామృత తరంగిణి' (కలకత్తా 1941)

2 జి వి జేవస్థలి 'భాసుకరుడు'—ఆంగ్ల వ్యాసము (New Indian Antiquary Oct—Nov 1944)

3. భాసుకరుని 'రసమంజరి'—వేదం వేంకట రాయశాస్త్రి చరణుల యాంధ్రవ్యాఖ్యతో (1909 మద్రాసు)

4 రసమంజరి (అనంతపండితుని 'త్యంక్యార్ కమడి'తో Benares Sanskrit Series Nos 83, 84, & 87 Benares 1904)

5 కృష్ణజేవరాయలు 'జాంబవతీ పరిణయము'—ప్రథమాంకభాగము—ఈ వేది రాఘవా చార్యునిచే బర్యవేక్షితము (సంస్కృత సాహిత్య పరిషత్పత్రికా, October, 1934 PP 159-68 Calcutta)

6 భాసుకరుని 'రసపారివారము'

(—మద్రాసు 1899)

7 కృష్ణజేవరాయలు, 'ఆముక్తమాల్యద'—

(వావిళ్ల 1914 4 వ ముద్రణము మద్రాసు)

అఖండయాత్ర

★

శ్రీ వేముల వేంకట అప్పారావు

బ్రదకు బాటుమీదఁ బరమావధిని జేర
బయట వెడలినాడ భయమువీడి—
ఎదను వ్రలఁజేయు సాదలైన, నావళ
యాగున్నలైన నన్ను నాపలేవు!

దినముల్, రేలు నిరంతరాయముగఁ—బీతిన్, దుఃఖమున్, సంశయ
మును, గప్టమును, నప్టమున్ వదలి, 'మున్నుండేమిరా నున్నదో'
యనుభీతిన్ దిగ్విదోక్తి, విఘ్న సముదాయంబున్ బ్రతారించి-పో
దును నిమ్నోన్నతభూ నభస్థులులయందున్ గాలిలోఁ జేలుచున్

మోదము భేదమున్ గడచి ముక్కుకు నూటిగ నేక ధాటిగాఁ
బోదును, లోకమే ముఱచిపోదును, దీవనదీనదాల్ నము
ద్రాదులు, నింగిముట్టు శిఖరావళి కల్గిన పర్వతాలూ, వ
న్యాదులు నావ్రయాణమున కడ్డమునిల్చిన రూపుమా పెదన్.

అనుదిన మన్మదీయ సదనాంతర కాంత రసాధి జేవియై,
ననుదన బాహుజోలిక ననారతమున్ సుఖనిద్ర వుచ్చు భా
ర్యను, దన గర్భ సంజనితులైన సుతాసుతులన్ ద్యుతికు—నా
చనకు సుదీర్ఘ యాత్రకు విషాదముచూపెదరా ని షాదకుల్!

“ఎచ్చటి కేగుచుంటి?” పని, యెవ్వఁడొనన్ గని ప్రశ్నవైచినాఁ
డెచ్చటనుండి వచ్చితిని, యెందుకొ, తాను గ్రహించినన్ గతా—
యెచ్చటికేగఁ గావలెనొ యీనరుండన్నది యర్థమౌట! ఈ
విచ్చిజగానఁ చూర్తిగ వివేకము చచ్చినదేమి చెప్పమా!

ఆకటి చిచ్చు నాయుదరమందునఁ బుట్టదు, పుట్టినేని-యు
ద్రదేకముతో నభస్థులికిఁ దిన్నగఁబోయి, నుధాంశుఁబిండి, త
ల్లోక గతామృంతాంబు పరిలోభుడనై తనివారఁద్రాచి, స్వ
ల్లోక చరల్ సురాంగనలలో నటరాణ్ణవమూర్తి నయ్యెదన్!

కోరి విధాన సౌఖ్యమునకున్ దెగనుబ్బుచు, దుఃఖమున్నచో
 ఫీరిని జెందుచున్ జటూల ఫీకరనాట్యము నల్పునని నా
 చేతము నేనచీల్చి మసిచేతును, లోతుగఁ ద్రవ్వినట్టి పెన్
 గోతులలోనఁ బూడ్చెదను-ఘోర కఠోర కుతార ధరినై

శీతల కాలమందు నటచేతులుఁ గాల్గుఁ దుమారఘోర తా
 ధాతరళమ్ములైన లతీ, ధాదుఁ బ్రద్దలువాలు గైవ్వు భీ
 మ్మారఁ నేళలందు, వియదంబుదముల్ భువిపై నటించు న
 ర్హతరుణమ్ములందు ననిశమ్ము గమింతుఁ బురోఽభిగామినై.

నేనన్నాళ్లుగ నీ ప్రయాణగత పాండిత్యమ్ములన్ నేర్చినా
 నో నాశీ తెలియంగరాదు-అధవంద్యుల్ నేను నాతల్లి గ
 ర్భానన్ జేరినవాది యీ పృథుల యాత్రన్ జేయుచున్నానటం,
 ద్రీనాయాత్ర అఖండయాత్ర యట! యిస్సీ! మొత్త చార్వాగ్యమే!!

అంతస్తులు

శ్రీ వన్యాల రంగనాథరావు

1

విశ్వం తన చిన్నవాటి న్నిహితుడైన సుందరాని! ఉత్తరం రావీనప్పుడు, దానికోక సమాధాన మంటూ వస్తుందనిగానీ, ఆ సమాధానం తన కింత అనుకూలంగానూ, ప్రోత్సాహకరంగానూ ఉంటుందనిగానీ ఎన్నడూ నమ్మలేదు

సుందరం, తనకన్న గంతెక్కు చిన్నవాడు కూడాను అయితే నేం? ముప్పయి ఏళ్ళకే చాచావు వెయ్యిరూపాయల జీతగాడైవాడు భారతదేశాని! కేంద్ర మనిషియగుంటున్న ఢిల్లీ పట్నంలో మనం వేళాకు తతికు కావలసివంతి అధికారం ఉంటుందని వేరే చెప్పవక్కరలేదు ఈ ఉత్తరమే తార్కాణం

అదృష్టం అందరికీ ఎన్నడూ కలిసిరాదు సుందరంవంటివారిని, లక్ష్మీచే వసుకుంది తనవంటి వారి! ఉన్న దరిద్రంతోపాటు మరికొంత కలిసి వస్తూ ఉంటుంది

దీపంతటి! కారం అంతస్తులు కాకుంటే మరేమిటి? సుందరం ఉంటున్న అంతస్తులో, ప్రవేశించటానికేకాదా తనకు అర్హతలేదు, ఆర్థికంగా

అసలీ దరిద్రంవల్లనే యాతేళ్ళపాటు తను ఇంటకులో చేరటాని! నీలులేకపోయింది తనకు మునుపే ఇచ్చుకున్న మేనమామే, తన చదువు సాగటాని! దిక్కనక తప్పలేదు ఇటువంటి సమయంలో తను చదువు సాగించటం, విశ్వాని! బొత్తిగా ఇష్టం లేకపోయినప్పటికీ, మామయ్య బలవంతంవల్ల, ప్రాధేయంగా రీల చూసిన చూపుబిల్లా విశ్వం, యాతేళ్ళ విరామం తర్వాత, మళ్లీ చదువుకు వచ్చాడు

ఇది చాచావు ఒక పుష్కరం వెనకటిమాట అప్పుడే తనకీ సుందరంతో స్నేహమయింది. తన సుందరం చాచావు అయితేళ్ళపాటు, పట్నంలో సామాన్యం చెరిగిందాడు. దియ్యి తూర్తిచేసి విశ్వం తరగి

ఇల్లు చేరుకున్నాడు వెనకటి స్థితిగీ అప్పటి స్థితి, తనమట్టుకు తనకేమీ మార్పు కనిపించలేదు సుందరం మట్టుకు గంతేళ్ళపాటు విదేశయాత్రికాదా చేసి సరాసరి ఢిల్లీకేవలయి, మంచి ఉద్యోగంలో ప్రవేశించాడు

సుందరంవంటి వాళ్ళకీ, మంచియిచ్చి ఉద్యోగాలు, లక్ష్యంవల్లాగా దొరుకుతే అయితే ఏ మాట కామాటే చెప్పకోవాలి అటువంటి ఉద్యోగాలు దొరకాలంటే, అందుకు కావలసిన అర్హతలు కూడా ఉండాలి మరి సుందరం విదేశయాత్రిచేసి వచ్చాడు సుందరం నాన్నగారికి, వెనక కాంగ్రెసులో పనిచేసి ఉండటం మూలాన, మంత్రులతో చిక్కని పలుకుబడి ఉంది సుందరం ఉద్యోగానికీ అన్ని హామీలు సమకూర్చుకోగానే, మక్కువ లక్ష్యంవల్ల కాస్తా బోల్లో పడింది

సుందరం నురించి, విశ్వాని! ఎప్పటికప్పుడు ఆనోటా ఆనోటా, సమాచారం యావత్తూ తెలుస్తున్నప్పటికీ, తను ఏమయిందీ సుందరాని! ఏ సంగతి తెలిలేదనటాని! ఈ ఉత్తరమే సాక్ష్యం అంతిస్తులమీదకిన్న సుందరాన్ని ఇందుకు తప్పిపట్టవలసిన పనిలేదు

విశ్వం చదువు! స్వస్థిచెప్పొక ఇంతివరకూ అనేక అవకాశాలు ఎత్తాడు ఏ బన్నింటిలోనూ, తనకు అభిమానపాత్రమైనది కథమడి అవకాశం. ఈ అవకాశమే తన సహజమైన అవకాశ మనిషి చింది విశ్వాని! ఉత్తమకథమల బావికలో! కూడా అతను ఎక్కడపోలేదు. అయితే, తన కథలను అదరించుటగా, దేశం తన్ను అదరించలేదు ఇంకాను, కథమడిగా తనకు అలవడిన సంస్కారంవల్ల, విశ్వాని! దేశంమీద వారీకలిగించేకాని, కోపంరాలేదు.

అయితే, ఈ సంస్కారం విషయంలో తను అనేక అంతస్తుల పైకికిన విషయం, తెలిసిరాకటానికీ, ముందరేకే కారకుడైనాడు.

కుందనం ఎంత సంస్కారం పొందిఉండకపోలే, తన ఉత్తరానికి సమాధానమంటూ రాస్తాను, అవి కూడా విశ్వం పారపాలు పడ్డాను ఇట్లా పార పాలు పడటానికి కారణం లేకపోలేదు

“నువు పెద్ద ఉద్యోగంలో ఉంటున్నావని విని చాలా ఆనందించాను ఎప్పటికప్పుడు నీ సరించి భోగటాలు తెలుసుకుంటూనే ఉన్నాను నాటి నుంచీ, నేటికరకూ, నాకు స్థిమితంగా, ఎటువంటి అర్హతకూ అవకాశం చిక్కలేదు తెలుసు ఉండే, నాకు ఒక కథకుడిగా బోలెడంత పేరు మూట గట్టి ఇచ్చింది ఆ మూట విప్పలే, నన్ను కట్టుకున్న కళా, నా నాలుగళ్ల పిల్లవాడూ, ఏమిట ముఖం పెట్టి కనిపించారు నన్నేం చేయమంటావు? నీ పలుకు బడితో, నా కంటి ఆసరా కలిగించకపోవకనే ధైర్యంతోనే, ఈ ఉత్తరం-అడవిది నీకు సరిగా అందుతుందో అందకూ కూడాను-దాకాను దీన్ని శేవలం నా అక్షయ పాత్రగా పరిగణించవనీ, మన కారితీరేకాలు నీకు జ్ఞాపకం ఉండక పోవనీ నా విశ్వాసం ”

విశ్వం, తను రాసిన ఈ ఉత్తరంలో ఆఖరు వాక్యం, ఉద్దేశి భార్యకం గా రాసినదే! ఆ వాక్యం ఒక కొల బద్దగా పెట్టుకునే, సమాధానం రాక పోవచ్చుననుకోన్న విశ్వం సమాధానం రావటంతో, పప్పులో కాలు వేకాడు

“విశ్వం! నీ ఉత్తరం నాకు చాలా ఆశ్చర్యం కలిగించింది నీ కంటి కాలం ఉద్యోగం లేదంటే నమ్మలేక పోయినాను కథకుడుగా నీకు లభించిన కీర్తిని అక్కడే విడిచిపెట్టి నువు రక్షణం బయల్దేరి రా నీకు ఉద్యోగం కావాలంటే, దొరక్కపోడు ”

ఈ ఉత్తరం అందాక అంత దూరం వెళ్లటకూ మనడకూ అని తుణుం పాలు విశ్వం సందేహంలో పడక పోలేదు కాని, తను ప్రయాణం కట్టటానికి, తనకు కావలసినంత ఉత్సాహమూ రీల ఇచ్చింది మర్నాడే విశ్వం, వంద రూపాయలు అప్పు చేసి, ఢిల్లీ ప్రయాణం అయినాడు

2

విశ్వం ప్రయాణం చేస్తున్నంతకాలమూ, తను తం పెట్టిన ఈపది ఎంతోభరకూ సమీక్షనమని ఆలో

చించసాగాడు ఎందుకల్లనంటే, ఈపది చేయటం కోసం, తన జీవితంలో అతి ముఖ్యమైన ఒక నిశ్చయం భంగపడుతుకోవలసి వచ్చింది. ఇంతభరకూ ఎవరినీ ఏదీకూడా అర్థించి ఎరగడు విశ్వం ఇప్పుడు— ఇంతదూరం ఎందుకు వెళ్ళిందనీవచ్చిందో ఈపాదటం అంత కష్టం కాదు

తండ్రికి ఎటువంటి అర్థవాలేదు రెండేళ్ళ బట్టి, ఈ కుటుంబభారమంతా బలవంతాన తనీ పెత్తనాద వేసుకోక తప్పలేదు ఒక విధంగా తన కన్నా తన తమ్ముడు నయం వాడు ఒక పెం తన చదువు సాగించుకుంటూ, మరోపెం, ఇక్కడా అక్కడా ఏదో ట్యూషన్లు చెప్పకొని, ఆ విచ్చిన డబ్బులతో చదువు సాగించుకొంటున్నాడు కానీ వరకా మిగులులే కూడా నారా తెచ్చిపడేస్తాడు పుటుకతోనే, వాడికి కష్టాలువాటిస్తే దాద్రంంలోనే పుట్టాడు తన కల్లాకాదు తల్లితండ్రి గారాబం కొద్దీ తన్ను చిన్నప్పుడు పుత్తెల్లోపెట్టి పెంచు కొచ్చారు ఫలావాలోపం అనే విషయం వంటికి నాటకుండా తన్ను పెద్దవాణ్ణి చేశారు తన యధా ర్థాన్ని తనీ హలాత్తుగా సుర్తించుకోవలసి రావటంతో విశ్వం, మొదట్లో ఉక్కిరిబిక్కి రైస్తాడు ఇక తన చెల్లెలుంది దానికి చెప్పేడు వచ్చేసింది ఈకాలం చదువులేని ఆడపిల్ల ఎందుకూ పనికిరాదు తన చదువులే మూడు చెరువులు ఎండకొట్టాడు తన తండ్రి! తన తల్లి పేషవాళ్ళ ఇంట్లోనే పుట్టింది పేషవారి చేతిలోనే పడింది ఈ పేషకుటుంబాన్ని ఈడ్చుకురావటం ఆమెనే చేతవుడు. ఈ పరిస్థితుల్లో పుట్టుమనిగినట్టు తనకు పెళ్ళి జరిగిపోయింది దీనింత టికి కారకుడు తన మేనమామ తన మామరి! ఈడు మించిపోతున్నదని తొందరపెట్టి అమ్మనీ నాన్ననీ వొప్పించాడు రీలనే చేసుకోవాలని చిన్నితనం మంచి తనకు కోరికఉండేది మామయ్య తన మామరికి చదువు చెప్పించలేదు తను ఉద్యోగం చేసుకొంటూ రీలకు చదువు చెప్పించుకోవాలని విశ్వం ఆశయాలలో ఒకటి ఏ ఆశయమూ ఫలించనట్టుగానే అదికూడా ఈనాటికి ఫలించలేదు. ఇప్పుడు, నాలుగేళ్ళ పిల్ల వాడిని పెట్టుకొని, చదువుకొమ్మంటే ఇబ్బతుకుందా?

“నా చదువు ఇప్పుడంత ముఖ్యం కాదు ముందు పిల్లవాడి ఫంగతి ఆలోచించండి” అన్నది కూడామూ ఒక శిలదర్శనం!

విశ్వం, తన చదువుకొంటున్న రోజులలోనే సాహిత్యంలో పరిచయం చేసుకొన్నాడు. ఎదురుగా రూప మొదటి సారి కాగితం మీద కలం పెట్టాడో గాని అతిత్వరలోనే విశ్వానికి ఒక కథకుగా పేరొచ్చింది. ఆత్మకంగా ఇది అంత లాభించక పోయినా, తన చేతికొచ్చిన ఈ విద్య, ఎప్పటికైనా తనకు ఒక ఆసరా చూపించక పోదనే విశ్వం గట్టిగా నమ్మాడు. ఇది కేవలం చూడ నమృతం కాదనిపించా నమ్మాడు.

కొన్నాళ్ల కిందట, తనకు తెలిసినవా జోకడు ఒకపత్రిక పెట్టాడు దానికి సంపాదకుడుగా ఆ పత్రిక పెట్టిన వాడి పేర చెన్నామనే అయినప్పటికీ, పత్రిక నడిపించే భారం తన మీద వేరాడు. ఈ భారాన్ని విశ్వం అమితతృప్తితో నిర్వహించినమాట నిజం. ఇదే తిన్న పోషిస్తుంది, మొదటి రెండు మాడు సంచికలకు నిర్వాహకాలు లేకుండా కష్టపడి వేరు తెచ్చిన వాడు తనే పత్రిక పెట్టిన వాడు, మొదట్లో తనకు నెలకు యాభై రూపాయల చొప్పున ముట్ట చెప్పేవాడు. అదిపది వేలుగా విశ్వం స్వీకరించాడు. ఆ తర్వాతనే గట్టి చిక్కు వచ్చింది. పత్రిక యజమాని ఆమోదించేవాటిని, యజమానే స్వయంగా ఇచ్చేవాటిని వేయవలసి వచ్చింది. ఆ విధంగా వేసే కథల్లోనూ వ్యాసాలలోనూ, సాహిత్యం ప్రయోజనం, కళా సకలించి బూతు మిగిలేది. తన ఆకలన్న పటాపందలు చేసుకొని విశ్వం బయట పడ్డాడు. ఇబ్బడా పత్రిక అందమైన ఫోటోలతో, ప్రణయ కథల పత్రికగా వెలువడుతూ, ఆ యజమానికి ఒక పెద్ద మేదా, ఒక కాయా తెచ్చి పెట్టింది. తన అంతస్తులో ఉన్న సాహిత్యానికి, ఈ దేశంలో, దబ్బు చేసుకొనే మూగర్థి ఇంకా పట్టలేదు.

ఆ తర్వాత విశ్వం ఒక రేషను దుకాణంలో పనిచేయటం, వేరే కథగా రాయవలసి వుంటుంది. ఆ రేషను దుకాణంలో చాలుగా పువ్వుల్లాంటి రియ్యం ఎంతపడితే అంతా దొరికటం, రేషనుమీద చూస్తే పక్కగానంగా కూడా పనికిరాని రియ్యం లభ్యం కావటం ఇట్లా జరుగుతూ ఉండటానికి, పాలకులే చేతనెంతగా దాహించేయటం, విశ్వానికి అసహ్యం వేసి బయటపడ్డాడు. తన మూడో అవతారంలో విశ్వం, రెండుమాడు పెద్దపావులలో

ఉత్తరాలు రాసిపెట్టడం ఇదికూడా ఆతే నత్తు లేదు. అయినప్పటికీ తను సుందరానికి తెలియించి ఉత్తరం రాసేవరకూ ఈ పనే చేస్తున్నాడు. రేడియోకి నాటకాలు రాయడంవల్లా, పత్రికలు పనిపడిపడిపాసులవల్లా, అంతా కలిసి నెలకో యాభై అరవై అయినా తన సంపారం తూటానికి పదిరోజులకు కూడా సరిపడేదికాదు. బాధ్యతలు ఎక్కువవుతున్న కొద్దీ, విశ్వానికి, తనమీద తనకే నమ్మకం క్షీణించసాగింది. ఇక ఉద్యోగంలోనూ, గట్టిగా అర్జించకపోతే లాభంలేదు. తనమీద ఆధారపడ్డ వారికి తిండిపెట్టాలగడంలో తన నియమం భంగం అవుతే వచ్చిన నష్టమేమీ లేదు. అడుగులేగాని అమ్మయినా పెట్టదుకదా?

సుందరం, చదువుకొనే రోజులలోనే ఎంత ప్రైవేట్ స్కూలులో విహరిస్తూ ఉండినప్పటికీ, తన విద్య యంలో అభిమానంతో మెలగటం విశ్వం కాగా ఎదుగును. సుందరంలో తన కుండిన మైత్రి, స్నేహంగా పరిగణించాడు. విశ్వం ఇప్పుడు సుందరం తిమ్మ ఆహ్వానించటంలో, విశ్వం స్నేహాన్ని మాత్రమే చూపగలిగాడు. ఆ స్నేహాన్ని ప్రతికూలపరీక్ష దియటానికి వ్రతం విశ్వం అంతరాత్మ సమ్మతించలేదు.

3

విశ్వం ప్రయాణం చేస్తున్నప్పుడు తెచ్చిపెట్టుకున్న ఉత్సాహంతో, ఢిల్లీస్టేషనులో కాలిపెట్టడంతో పటాపంచలయినట్టు తోచసాగింది. తను ఏ వాటికి ఢిల్లీచేరుకోవోతున్నాడీ సుందరానికి ముందే ఉత్తరం రాశాడు. సుందరం స్నేహమకు వస్తాడని భార్యల స్నేహంతో తిమ్మ ఆహ్వానిస్తానీ ఉహించాడు. విశ్వం కాని స్నేహనంతో కలయచూపినా సుందరంబాపి కనపడలేదు. తనకు హిందీ కూడా రాదు. బహుశా సుందరానికి ఏదో అర్థంబుపని తెగిలి ఉండవచ్చునేమో! అంతిమేద ఉద్యోగస్తుడు, స్నేహమే వస్తాడని అనుకోవడం తనదే బుద్ధిపారిపాటు.

సుందరం ఎడ్డెను తెలుసుగనక, టాంగా ఒకటి మాట్లాడుకొని, సుందరం ఉంటున్న ఇల్లు చేరుకొనే సరికి పదికొండు గంటలయింది.

ఇంటిముందు ఒకపక్కగా అందమైన కారొకటి అగిఉంది. పక్కనే మేడకు పెట్టు

హ్నాయి. చానిమిదకున్న బోధుమాస్త్రే, సుందరం
మేదిమిద కావరమంటున్నాడని స్పష్టమయింది!

ఇంతలో పైనుంచి ఎవడో కిందకు దిగి, తన
చెక్కించుమానీ, తన్ను ఎగాదిగా పరీక్షించి, "కోన
హై!" అన్నాడు కాకు హిందీలో ప్రశ్నించినా
అంతకట్టులో కనిపించాడు

"మిస్టర్ సుందరం!" అన్నాడు విశ్వం

"మీరు తెలుగువారువా? సామి విలిం
పోయివుండారు అరచుణికల్లా వస్తురు మీరు వచ్చి
మారోపిమి" అన్నాడు

నీకు నిస్సందేహంగా సుందరం పనివాడు

"ఇంట్లో ఇంకెవరూ లేరా?" అన్నాడు
విశ్వం సందేహంగా

"అమ్మ పట్నం పోయి ఉండారు సామివా
ఉండారు నేను వారి కుక" అన్నాడు 'కుక'

కింది భాగంలో ఎవరో పంజాబీవారైన
కున్నాడు విశ్వం అంతస్తుమీద అంతా దివ్యంగా
ఉంది ఇటువంటి 'పెద్ద వాళ్ళ' యిందల్లో ముందు
కావరం ఉండటం నేర్చుకోవాలి ముందు హాలా,
హాలులో పోఫాలూ, గోడలకు పెద్ద పెద్ద చిత్ర
పటాలూ, ఒక వైపు పెద్ద రేడియో, కింద తివానీ,
ద్వారాలకు రంగు రంగులు తెరలూ ఇవన్నీ తనకు
అలుక్కు పోయినట్టుగా కనిపించ సాగాయి 'కుక'
తన చెక్కించ ఎక్కడికి తీసుకు పోయాడో, తన్ను ఈ
అగానంలో వాదిరి! అనుకుంటున్నగానే 'కుక'
చేతిలో కాఫీతో వచ్చాడు

"మీరిది పుచ్చుకోండి సార్ సామి ఫోను
చేస్తే మరో పది నిమిషాలలో వస్తుండారు "

పది నిమిషాలకు సుందరం రానే వచ్చాడు
అతని వెనక మరో ఇద్దరు పెద్ద ఉద్యోగులే అయి
ఉండొచ్చు—సుందరం వస్తూనే,

"హలో! విశ్వం! నీకోసమే ఎదురు
చూస్తున్నా! జస్ట్ వన్ మినిట్ వీళ్ళకు పంపేసి
వస్తాను!" అంటూ ఏదో కాగితాలు తీసుకుని
వారికిచ్చి, బయటకు వెళ్లి వాళ్ళను పంపేసి తిరిగి
వచ్చాడు సుందరం

విశ్వానికి క్వాస్ నిలిచినట్టుయింది

సుందరం ఆహ్వానంగా సమావించి, పోఫాతో
తన పక్కనే కూర్చోని,

"ఎన్నాళ్ళకు కనిపించానోయ్ విశ్వం! అయ్యాం
పోసారీ నీ కోసం వేచుకు! బయల్దేరుకుండగా,
అర్థంటు పని తిగిలింది. నీ కోసం కాగ పంపించానే.
కారులో నొచ్చావా?" అన్నాడు.

"లేదు " అన్నాడు విశ్వం కాస్త ఉపరి
దిగపట్టి

"అజేం! కారు రారేదా యేమిటి? డ్రైవర్!"
అంటూ శేక వేళాడు సుందరం

"పోనీతెచ్చా కాకు నన్నెలా పోయికుంటా
డనీ! మనం మళ్లా చాలా కాలానికి కలికాం
చాలదూ?" అన్నాడు విశ్వం

సుందరం వేసిన శేక, డ్రైవరు పత్ర లేడు
కాని, 'కుక' వచ్చాడు

"చూడూ, అయ్యగారికి స్నానానికి నీళ్ళూ-
ఆయన కా గదిలో అన్నీ అమర్చు," అన్నాడు
సుందరం

సుందరం ఇచ్చిన ఆతిథ్యం విశ్వానికి తాత్కాలి
కంగా ఎంతో సంతృప్తి కలిగించి ఉండొచ్చు, కాని,
ఈ వాతావరణం విశ్వానికి గొంతులో వలక్కాయ
లాగ ఉంది. తన మామాయి తీదితంలో ఉండవలసిన
స్వేచ్ఛ ఇక్కడ తనకు లభ్యంకావడంలేదు ఏపని
చేసినా, చేయాలనుకున్నా, స్నానయా, భోజనయా,
కాలకృత్యాలు తీర్చుకోవటయా—ప్రతీ చిన్న విష
యానికీమీదా, ఏదో ఒక నియమం ఉన్నట్టుగానూ,
ఆ నియమం ప్రకారం ఆ పనులు చేయకపోతే,
వాచీముల్లు వెనక్కు తిరిగిపోకుండానూ అన్నంత
అనుమానం కలగడమూ జరుగుతోంది

"నా భార్య పుట్టింటికి వెళ్లిందిలే ఇది ఇంకా
ఆరోగ్య ప్రస్తుతం నే నొక్కణ్ణే ఉంటున్నాను.
నాన్నగారూ, అంత పట్నంలోనే ఉన్నారు.
ఆయన ఇక్కడి కలా వస్తాయా! ఏదన్నా మీరి
ద్దరతో పనివుంటే వస్తూపోతూ ఉంటాడు. అంతే "

అంటూ సుందరం విశ్వానికున్న కొన్ని సందేహాలు,
తన కోరకుండానే తీర్చాడు

తనకోసం వేరేగదిలో ఒకపక్క వేయించాడు.
వదుకోవోయేముందు, రాత్రి ఇద్దరూ ఒక గంట

విచ్చా పాటి మాట్లాడుకున్నాడు. తనకటి కాలేక
రోజులూ, అప్పటి దుర్మయ, అన్నీ ఒకపారిజాతకం
చేసుకున్నాడు ఎన్ని మాట్లాడినప్పటికీ,
సుందరం, విశ్వంశుద్యోగప్రసక్తి తీసుకురాక
పోవడం, విశ్వానికి కొంచెం ఆకాశంగం కలిగిం
చింది. అసలు ఆ ప్రసక్తి తీగే ముందుకు తీసుకు
రావాలి 'ఎలా—ఈ వాతావరణంలో అనుకు
న్నాడు కూడాను

తనకూ తన కొంతకాలంనుంచి ఎరిగిఉన్న
ఒక స్నేహితుడికీ—కుధ్య ఏదో ఒక గోడవంటిది
ఉండటం బాధగా ఉంది ఈ గోడపెట్టింది ఎవరు?
రసా, సుందరమా? లేక, ఈ వ్యవస్థా? ఇదిమాత్రం
తెల్పుకోవాలని విశ్వం రసలోతగే పరిశోధన ప్రారం
భించాడు.

తన వచ్చిన పనేడో త్వరలో తేలిపోతే, ధని
చ్యుత్తు నిర్లక్ష్యంమీకోవచ్చువన్న ఆదుర్దా విశ్వానికి
ఉండటం సహజమే ఇటువంటి ఆదుర్దాలకు
సుందరం ఆర్థికవ్యవస్థ అతన్ని ఆతీతుణ్ణిచేసిన
విషయం విశ్వం గుర్తించాడు

“ఇక్కడ ఏమన్నా ఛాన్సు ” అనవోయి
నాడు విశ్వం

సుందరం మాటలోనే ఆడువచ్చి,

“అలాచిద్దాం రెద్దూ కొన్నాళ్లు ఉండాలి
కదా మరి? అన్నట్లు, నుపు ఏం పని చేస్తావో
చెప్పు ముందు!” అన్నాడు సుందరం సిగరెట్టు
ముట్టిస్తూ.

తన వ్యవహారం సుందరానికి కొంత నేర్పా
కోళంగా ఉన్నట్లు తోచపొగింది విశ్వానికి తన
వివిధంగా ముఖపడున్నదీ గుర్తించే యోగ్యత సుంద
రానికీ లేకపోవచ్చునని విశ్వం మొదట్లో భావించ
లేదు.

“నీ ఉత్తరం చూడగానే, నాకోసం ఏదో
ఉద్యోగం సిద్ధంగా ఉందనిపించింది సుహా!
చెప్పొద్దూ!” అన్నాడు విశ్వం కసికొద్ది. తనవంటి
వాడికి కాస్త ఓయ్య హెచ్చుస్థాయిలోనే ఉండాలన్న
మాట వినిపించింది.

“నేనావిధంగా రానినట్లు నాకు జ్ఞాపకంలేదే!
ఉద్యోగాలు మనకోసం అంటూ సిద్ధంగా ఉంటా

యనుకోటా బుద్ధి పోవటా! మనకే స్పృహించుకో
వారి ఈ కాలంలో ”

సుందరం అన్న ఈ మాటలలో సత్యం ఎంతైనా
ఉంది. ఇది సత్యంతో మాడుకున్న మాటే అని బాధ
పడి విశ్వం ఒక వత్సవ వత్సకాడు కాని, ఈ
ఉద్యోగాలలో లాసుగులు ఈవిధంగానే ఉంటుని
కావాలి అని స్ఫురించటంతో విశ్వంలో ఒక చిన్న
కుంట బయల్దేరింది

విశ్వం, నాలు నాలుగువైపులా కలయచూడటం
గమనించి, సుందరం—“ఇది గతర్నమెంటు ఇచ్చిన
ఇల్లేను. అసలు నా కివ్వకలసిన బంగారా ఇంకా
ఖాళీ కాలేదు. అందాకా ఈ కొంపలో ఉండ
మన్నాడు చాలా ఇరకాటంగానూ—ఎందుకూ
పొందకుండానూ ఉండ ” అంటూ తన అసంతృప్తి
వల్లడిచేకాడు

ఇది ‘కొంపా’! ఇరకాటంగా ఉందా! తన
వంటివాడు కాలమోపటానికి ఇందులో, తానాకు
లేదే! అంతకుల భేదం!

ఆ రాత్రి ఆంతటితో వారి దిర్య ముగిసింది.

4

నాలుగురోజులు వాటివా కూడా సుందరం,
ఇదమిద్దంగా ఏ విషయమూ లేల్పడం లేదు విశ్వానికి
ముళ్లమీద నడకగా ఉంటున్నది ఈలోపున విశ్వం
తన భార్యకు ఉత్తరం రాశాడు. సుందరం చాలా
ఆదరించాడనీ ఉద్యోగం దొరికే మాచనలు ఎక్కువ
గానే కనిపిస్తున్నాయనీ ఈ నాలుగు రోజులలోనూ
సుందరం తనకు వీలయినప్పడల్లా, విశ్వాన్ని పట్టు
మంతా తిప్పాడు జంతర్ మంతర్ చూపించాడు
విర్లాకుందిర్ చూపించాడు చాండినీచాక అంతా
తిప్పాడు కన్నాట్ పేలస్లో అనేక పెద్ద పెద్ద
దుకాణాలకు తీసుకువెళ్లే, అక్కడివారు సుందరానికి
చాలామంది సలాములు చేయటం, ‘కోకాకోలా’లు
ఇప్పించటం విశ్వానికి అశ్చర్యం నేసింది

ఒకనాటి సాయంకాల, ‘రాజ్ ఘాట్’కి
వెళ్లారు. సుందరం అక్కడ ఎవరితోనో తన పాటి
వారితో మాట్లాడుకుంటే, విశ్వం, కొద్దిదూరంలో
‘విశోభానే’ ప్రార్థనోపశ్ఛాసం వింటూ, గాంధీ
ఆత్మకు శ్రద్ధాంజలి వీస్తున్నాడు.

“నీతో నాకు అనేక విషయాలలో అభిప్రాయ భేదాలు ఉంటే ఉండొచ్చుగాక. నీ విశ్వాసాలు నీవి నా విశ్వాసాలు నావి. అయితే నేం? నువ్వు నువ్వవుడివి నువ్వు జీవించిన కాలంలోనే నేను పుట్టిఉండటం—నువ్వు మామూరికి కొన్నేళ్ళకిందట తచ్చివచ్చుదు నిన్ను చూడగలగటం నా అదృష్టంలో ఒక భాగం కొన్ని కొట్లమంది జనంమీద నీ ప్రభావం ఒక పలుకు వెలిగిందంటే—అది నీకే సాధ్యమయింది నీ కేవల నా తోహాదలు” అనుకున్నాడు విశ్వం

ఇంకొకటి, సుందరం మరికొంతమంది పెద్ద వాళ్ళతోకలిసి, ‘మితుల్ మినార్’కి పిక్నిక్కి పోతూ, విశ్వాన్ని కూడా తీసుకువెళ్లాడు చరిత్రా త్యక్తమైన ఇటుకంటిస్థలాలు చూస్తున్నప్పుడల్లా విశ్వానికి, తన లీలా, పిల్లవాడూ పడేపడే జ్ఞాపకం వస్తూ బాధించే సాగాయి

వారంతోకాలు గడిచినై ఒకనాటి రాత్రి సుందరం ఇంటికి వస్తూనే,

“ఇదిగోనోయ్, నీ ‘ఎఫాయింట్ మెంట్’ అర్థమే లేదు నాతోకూడా నిన్ను తీసుకువెళ్లాను బాయిస్ అయిపో,” అన్నాడు

“ఎక్కడ—ఏ ఆఫీసులో! ఏం ంఫ్!” అంటూనే విశ్వం కాగితం చూసుకున్నాడు

విశ్వం చదివేలోపునే—సుందరం అందుకొని,

“మా ఆఫీసులోనే భారీ వచ్చిందిలే ఒకసారి అడుగు పెట్టేకావంటే, మెల్లిగా తక్కువరావచ్చు” అన్నాడు

తను ఆశించినట్లుకంటే ఉద్యోగానికి కనీసం మూడువందలై నా జీతముంటుందినుకున్న విశ్వం, ఈ ఉద్యోగానికి కేవలం నాలుగయ్యే మాత్రమే జీతమి, అమాంబాపకులతో కలిసి రెండొందలు కట్టాయనీ తెలిసేసరికి ఆకాభంగమయింది ఈ సోట్ల సుమ్యంపు రోజులలో రెండువందలు రెండూరూపాయలకు సమానం! అయితే ఈమాత్రం తన దేశంలో దొరికే ఆస్కారం కనిపించలేదేమి! అయినా, సుందరం అన్నట్లు, ఇందులో పాతుకుంటే మైరా లేకపోమని ఎక్కడుంది?

మర్నాడు ఆఫీసుకి బయల్దేరే ముందు తనకిట్లా మంచి ఉద్యోగం దొరికినట్లా త్వరలోనే పెద

ఉద్యోగం కావోయ్యట్లా, తన లీలకు ఉత్తరం రాకాడు విశ్వం అయితే ఈ ఉత్తరం కాస్త తొందరపడి రాసిన విషయం ఆఫీసులో చేరినాక గాని విశ్వానికి తట్టలేదు.

సుందరం గడుసువాడే! విశ్వంమీద ఏదోకసి ఉన్నట్లు ఆతన్ని సరాసరి తనకింద, తన అజమాయిషీలోఉండే ఉద్యోగంలోనే తీసుకోవటం విశ్వానికి సోపానం లేకుండా చేసింది విశ్వం, సుందరం చేస్తున్నంత పెద్ద ఉద్యోగం, నెలకు దాదాపు వెయ్యి రూపాయలూ, ఎన్నడూ కోరలేదు అయితే, సుందరం, తన్ను కేవలం తనకిందే తీసుకుంటాడని మాత్రం విశ్వం ఎన్నడూ ఉహించలేదు ఏ ముందీ ధైర్యంతో విశ్వం ఈ ఉద్యోగంలో ప్రవేశించాడో ఆనాటినుంచే విశ్వానికి నిజమైన దుర్జీవాలు ప్రారంభమై

5

“నువ్వు నాకు ఒక ఉద్యోగమంటూ ఇప్పించి వందుకు నేను నీకు కృతజ్ఞులీ చూపించవలసి వుంటుంది అయితే నీకు నామీద ఎన్నడూ లేని ఈ కసి ఎందుకు? ననం చాలాకాలం నాటి స్నేహితులం సమ సమైన వాడాలో చదువు కున్నాం అయితే నీ కున్నంత పెద్ద ఉద్యోగం కోసం నేను రారేగు మన ఇద్దరికీ అంతిష్టలభేదం చాలా ఉందన్నవట నేను గుర్తించకపోలేదు నా ముఖానికి ఇంతికన్నా ఎక్కువ ఆదాయం తెచ్చుకోగల కావాలేదను నన్నుతన, కాని ఆ ఉద్యోగం కాస్తా నీకిందే ఉన్నట్లుచూసి, నన్ను నీ బావిన చేసుకోవటంలో నీ చాతుర్య మేమిటి? ఏ ఉజ్జే శింకో నువ్విట్లా అవ్వాయించేకావు? లేక, నీకెటు ఇటుకంటి అభిప్రాయమే కలగలేదా?” అంటూ విశ్వం, సుందరాన్ని నిలబేసి అడగాలనుకున్నాడు కాని, ఎన్నడూ లేనిది తన కీ నాడు పిరికితనం అతే శించింది తనకున్న సంస్కారంతో తను ఈ పరిస్థితిని కులభంగానే ఎదుర్కోవచ్చు “నీ కిందా ఉద్యోగంఉంది! మహాభాగా! మన స్నేహం ఇలా ఉండనియ్యి నాకు కలివిప్పించు” అంటూ ఇంకొక డైరీ అనబడినవాడేమో! కాని, అటుకంటి ‘మెడ సరపు మాట’ అనటంవల్ల, ఉన్న అతకాశం కాస్తా పోయిందన్న, లాభమేమీ లేదు. పెదసరంగా

మాట్లాడి, మాట్లాడుకొనుచునేపాటి కైకగం తనకు లేదు అని రూఢి చేసుకున్నాడు విశ్వం

“చూచూ! నీవు కావరం పెట్టే బాగుంటుందనుకుంటాను ఏం?” అన్నాడు సుందరం ఒక రోజున

“కావరం! బాగా చెప్పావు! ఈ కీరంలో నేనేం చేయగలను! ఏదన్నా హోటలు! వాదా మనుకుంటున్నానే” అనేకాడు విశ్వం

“మంచివాడినీ! ని నిక్కడినుంచి వెళ్ళి బొమ్మంటున్నా నమకొంటున్నా వేదిక! కొంప తీరావు! వాకా అభిప్రాయం ఎన్నడూలేదు, అంటూ సుందరం తన పాదపాటు! నొచ్చుకున్నాడు

“నువ్వూ అనుకోనవసరంలేదు సుందరం!” నేను మాత్రం ఎంతకాలం ఇట్లా నీ యింట్లో ఉన్న వేయగలను! రేపు నీ పెల్లాంటిలా వస్తారు అనలే ఇంక చాల దంటున్నావు కూడ!” అంటూ విశ్వం సోగుకోకుండా కాస్త ఎత్తిపోచాడు

“ఆ మాటకేంటి నే నంటున్నది మరేంలేదు ఇక్కడ ఇళ్ళకు చాలా ఇబ్బంది అందువల్ల చేసు బారా వచ్చింది బారవిమచుకోవట పెండుకూ? కొంద థాగంలో ఉంటున్న పంజాబీవాళ్ళ యింట్లో, ఒక గది, వరండా మీదకట్టిన ‘బాట్రి’ గది అట్లాగే న్నా మంటున్నాడు నీకోసం ‘ఫిక్స్’ చేస్తామనుకుంటున్నాను ఉత్తరార్ధిరా నాకో ఇంకాకావస్తే అందులో ఎలాగూ ‘అవుట్ చూస్’ ఉంటుంది” అన్నాడు సుందరం

సుందరాన్ని మనం నిందించవలసిన పనిలేదు ఎందువల్లనంటే, తన స్నేహితుడికి, తన కత్తిలో ఉన్నంతవరకూ సహాయపడాలనే సామర్థ్యంతోనే సుందరం ఈ విషయమైన ఏర్పాట్లన్నీ చేస్తూ ఉండివచ్చు కాని, సుందరంచేస్తున్న ప్రతి పనిలోనూ, విశ్వానికి అంతిమతే కవిత్వమన్నాయి. ఇప్పుడు ఇంటివిషయంలో ఈ ఆంతిమతే కేదో స్పష్టంగా ఉంది

సుందరం, తనకూ, తన భార్యకూ, తన పుట్ట బోయే పిల్లకి ఇంత ఇంద్రభీకర మల్లేశమొస్తుంటే కిరణ్ బాబునుకుంటున్నప్పుడు, విశ్వానికి, విశ్వంభార్యకూ, హుజురీకీ పిల్లవాడికి—ఇంకా బహుశా విశ్వం

కుటుంబానికంతటి కూడా, కొందఠాగంలో ఒక గది ఒక కాళ్ళారికైనా పంచా ఎట్లా పరిపోవచ్చునని సుందరం సాహించాడో విశ్వానికి అంతుపట్టలేదు

ఉద్యోగం విషయంలో విశ్వం, సుందరంతో అనదలచిన మాటలు ఎట్లా అనలేకపోయానాడో ఇంటి విషయంలోనూ కూడ అట్లానే నోరెత్తలేకపోయానాడు

సుందరం, తన పదిమంది బాగానే వినియోగించి, ఆ గదికి అద్దె ముప్పయ్యిరూపాయలకు మింగుటగా నిర్ణయించాడు

కాని, విశ్వం, “ంటనే తన కుటుంబాన్ని కప్పించదలచుకోలేదు ఒక పెల్లాకపాట, ఈ కాల కల్పు కీరతిం రుచిమాకాకనే ఏ నిర్ణయమైనా చేసుకోవాలని నిశ్చయించుకున్నాడు తన ‘సాంత్విక’ మార్చిన నాటిరాత్రి కూర్చుని, విశ్వం, ఇన్నాళ్ళకి మళ్ళీ ఒక కథ రాశాడు ఆ కథలో ఇటీవల తన పొందిన అనుభవాల ఛాయలు కొన్ని పడకపోలేదు ఆ రాత్రి అతనికి సందే కాస్త లేవకై బాగా నిద్ర కూడా పట్టింది

పంజాబీల చంటిపిల్ల యేడుపుతో ఒకరాత్రుప్పుకు విశ్వానికి మెలకువయింది మళ్ళీ ఎంత ప్రయత్నించినా నిద్రపట్టలేదు రాత్రి బహుశా రెండుగంటలు దాటిఉంటుంది అంతవరకూ తనకు పట్టిన నిద్రకు మనసు ప్రకాశించిగానే ఉన్నట్టు తోచింది కాని, ఈ సరికొత్త వాతావరణంలో నిద్ర పట్టం కష్టంగా తోచింది రాత్రి కథ రాయటం వల్లా, ఖనములో ఉంటున్న బాధ కాస్తా ఆ కథలో కొంతవరకు వ్యక్తం కావటంవల్లా, చప్పవ పట్టిన నిద్ర కేవలం కాళ్ళారికమయిపోయింది విశ్వానికి

విశ్వం అట్లా పడుకునే ఆలోచనలో పడ్డాడు అతనికి, తన కుటుంబం యావత్తు జ్ఞాపకముచ్చి కలితరమవుతోంది తమ్ముడేం చేస్తూన్నాడో! పిల్లవాడి ఆరోగ్యంనుంచి రీల ఉత్తరమే రాసింది కాదు ఇల్లు ఎలా గడుస్తున్నాడో! దినం ఎట్లా గడచుకునే మహానమస్క ఎదురైనప్పుడు, ఇంకేనమస్క నుంచి ఆలోచన పోదు ఇందులో కేవలం తన ముఖం మాత్రమే చూసుకొంటున్న ట్టపుడున్నా? తన ఏ ముఖం పొంది, తనవారిని ముఖపెట్టాలని

విశ్వం, ఇంతదూరం వచ్చాడో, ఆ సుఖం కాస్తా
మాయమయినట్లు తోచబోగింది

సాపం గుండరం ఒక విధంగా మంచివాడే
తన చేయగలిగినదో చేస్తూ ఉండగలగటం గుండరం
వంటి వ్యక్తిలో గొప్పగుణం కాక మరేమిటి? ఆ చేయ
వలసిన వద్దతిలో లోపముంటే ఉండవచ్చు లోపాలు
అనేది మనిషికి ఎన్ని రేపు? అయితే గుండరం
స్నేహాన్ని ప్రదర్శించటంతో, తన మనసు కష్ట
పడున్న సంగతి గుండరం గ్రహించలేదనుకొనవచ్చు
గుండరం చేస్తున్నది సహాయంగా పరిగణించటంతో
ఇదిగో! నువ్వు పని ఇట్లా చేస్తున్నందువల్ల, నా
మనసు కష్టపడుతోంది నా ఆశ్చర్యం చెప్పు
తోంది! అని అనగలిగే శక్తి తనకు లేకుండా
పోయింది ఎంత ఆలోచించివానో, ఈ విషయంలో
గుండరంలో మంచిరకమే తనకు కనిపిస్తున్నదిగాని,
అతనిలో లోపం కనపడటం లేదు గుండరానికి తన
ఉంటున్న అంతస్తులోంచి అతనికి కనుపించేది,
విశ్వారికి తన అంతస్తులోంచి వేరేవిధంగా కనిపిం
చటం సహజం మానసికంగా తన్ను హింసించాలని
గుండరం అభిప్రాయం ఎన్నటికీ కాకపోవచ్చు
కాని, యధార్థం ఆలోచిస్తే, తన ప్రభువున్నది మాన
సిక వ్యక్తి!

తన మధ్యతరగతిలో కింది వర్గానికి చెందిన
వాడనీ, ఈ వర్గానికి చెందినవారు, సాంఘిక వ్యవ
స్థాలో నిలవడటానికి చేసే ప్రయత్నంలో, పైకి ఎగ
బాకనూ లేరనీ, కిందికు దిగబారనూ లేరనీ, ధనిక
వ్యవస్థలో తనవంటివారిది గవ్వలాల జీవితంగా
ఉంటుందనీ కళ్ళకుదైన విశ్వం గుర్తించకపోలేదు
అయితే, తనకే సంభవించిన ఈ పరిస్థితిలో తనపై
ప్రత్యేకత చూపించుకొగలిగాడు గనక?

ఈ సంఘంలో తనవంటివారు పడున్న
మామూలు కష్టాలే తనూ పడుతున్నాడ ఈ కష్టాలే
లేమీ లేకుండా, సమాజంలో ప్రతీవ్యక్తి కూడా,
సరిసమాన బాధ్యతలుగల వ్యక్తి అనీ, పరస్పర గౌరవ
మర్యాదలూ హక్కులూ కలవాడనీ, సమాజం
యితరూ కూడా గుర్తించగలిగే సామ్యవాదంలో
తప్పు, ఈ అంతస్తులు తొలగిపోతన్న సత్యం గ్రహిం
చాడు విశ్వం గుండరం ఉన్నటవంటి అంతస్తులు
నిర్మించటానికి ఈ సమాజం బోలెడంత అవకాశం

ఇచ్చింది ఇక గుండరంలోఉన్న లోపమల్లా ఎక్క
డంటే—ఈ అంతస్తుల భేదాన్ని, అంత చదువుకున్న
వాడైనా, ప్రపంచాన్ని చూసినవాడైనా, గుర్తించ
కపోవటం అతను ప్రపంచాన్ని గౌరవంగా
మాత్రమే చూడగలిగాడుగాని, తనలాగా సైనిక
దృష్టిలో చూడలేదు గుండరం ఏనాడైతే తన బుద్ధి
అనుభవమూ - క్రమంగా వినియోగించి, ఈ అంత
స్తుల్ని సర్దిస్తాడో అప్పుడే, దిగివస్తాడు కనీసం ఈ
యధార్థం గుండరం ఇదివరకు గుర్తించి ఉన్న
ట్లుంటే, తన్ను—అంటే విశ్వాన్ని—సరాసరి తన
కిందే 'బానిస'గా వేసుకొని ఉండడు ఈ అంతస్తుల
భేదంవల్లనే, గుండరం, స్నేహాన్ని ప్రదర్శించగలి
గినప్పటికీ, స్నేహానికి ఉండవలసిన—మాపవలసిన—
గౌరవం ఉంచుకూలేదు—మాపనూలేదు

ఈ ఆలోచనలతోనే విశ్వం ఎప్పుడు నిద్ర
పోయాడో గాని, మళ్ళీ మెలకువ వచ్చేసరికి,
ఉదయం ఎనిమిది వాటింది

6

గీల ఉత్తరం రావీంది పిల్లవాడికి వాడైనాడు
లోకాలై జ్వరం వస్తున్నదనీ, వాళ్ళు గారికి మక్క
పట్టుకుపోయిలేవ లేకుండా ఉన్నారనీ, పూటగడవటం
అతికష్టమయిపోతున్నదనీ, సాపం మరిచే, రిక
మకలువక తూ, బండి లాగుతున్నాడనీ, తన చెల్లెలి
సహాయమే లేకుంటే గుయ్యెదాక్కో అనీ, అమ్మకి
ఎప్పుడూ తనకురించే విచారంగా ఉంటున్నదనీ

ఇంతకన్న ఆశాజనకమైన ఉత్తరం వస్తుందని
విశ్వం ఎన్నడూ ఆశించలేదుగాని, కనీసం, అంతా
క్షేమంగా ఉన్నారనివస్తే చాలువజుకున్నాడు ఈ
పరిస్థితిలో తన చేయగలిగేదేమిటో స్పష్టంగా కని
పించటంలేదు ఒకసారి పోయినస్తే? కలవ్రా డబ్బూ
రెండు కావాలి కలవ్రా గుండరాన్ని అడిగితే
ఇవ్వకపోడు కాని మొదటిగలఅంటే కీలంలోనిగం
ఇంటికి పంపాలా, తన ప్రయాణానికి ఖర్చు
చెయ్యాలా? ఇదివరకు చేసుకొచ్చిన అప్పు వంద
రూపాయలూ తీర్చేవారు!

మనిషికి కొంతవరకైనా తెలివంటూ
ఉంటేనేగాని చింతటం కష్టం. తెలియి తిరిగి వళ్ళ

కుండా ఉంటేనే మంచిది ఆ ప్రయాణానికి అయ్యే ఖర్చుతో మరికొంత కలసి, జీతంలోనగం, ఇంటికే పంపేస్తే వాళ్ళే ఏదో తంటాలు పడతారు అంటే గానీ, ఈ విషయం సుందరంలో చర్చించి లాభం లేదు

మొదటికేరీలు రాగానే, జీతం కూడా ముట్టింది విశ్వం, ముప్పయిరూపాయలు ఇంటికే అద్దె ఇచ్చి, మరో నలభై, హోటలుకి ఇచ్చాను తన చెయికాపుకి ఇంకో ముప్పయిఉంచుకొని, మిగతా నూటపదిరూపాయలు ఇంటికే మనియార్థమేస్తూ, జీలకీ, తమ్మడికీ ఉత్తరాలు రాశాడు అనాడే, తన రాసిన కథకూడా పత్రిక పంపించాడ

అఫీసులో పని అంత పెదనుతో కూడుకున్నది కాదు బంజరాకీరీ బోలెడంది

అయితే ఇందులో నేనీ ఎక్కడ వస్తాన్నదంటే, సుందరం చేసే ప్రతీ పనిలోనూ, ఆతే ప్రతీ మాటలోనూ ఏదో అధికారం చెలాయిస్తూన్నట్టుగా తోచుకుంటుంది విశ్వానికి ఇది రాసు రాసు భరించడం కూడా కష్టమవుతోంది అదీకాక, సుందరం కాస్త 'చేయికే' చేసుకుంటూ ఉంటుంది విశ్వానికి చాలా అసహ్యం వేసింది లంచాలు వుచ్చుకోవటం, ఇవ్వటం తమాషాగా ఒక చక్రం తిరిగిస్తూ తిరుగుతుంది దీనికి సుందరం ఎట్లా ఆలవాటు పడ్డాడో పరమాత్మునికి తెలియాలి ఈ విషయం సుందరంనోనే, తన స్నేహాన్ని పురస్కరించుకొని ప్రస్తావించివా, అతనికి కోపమా రావచ్చు మొదటికే గూఢం కలగ వచ్చు ఎవరి ఖర్చుం వారిది

ఒకనాడు సుందరం, తనతో- 'మాకు విశ్వం- నువు మొన్నటి నైలుమీన రాయకూపని విషయాలు చాలా రాశావు ప్రభుత్వోద్యోగంలో అటువంటి పుచ్చుకు బాగ్రత్తగా ఉండాలి నీకు తెలికపోతే నన్ను దగాలి అంటేగానీ, నీకు తోచిందే న్యాయం అనుకుని రాసిపారెయ్యరాదు దానివల్ల ఎంతైనా వచ్చిందో మాకు ఖస్ ఖస్ తడకలు, కొంత కాలానికి వేయించడంలో, మనకు పాతిక వేల రూపాయలు కాన్క్షకు ఉంది అంటే ఆ ఎప్పుంత ఖర్చు చేయాలని కాదు కొంత ఆదా మావటానికే మనం ఇక్కడ ఉంటున్నామి!" అంటూ బల్లెబోయినాడు

ఈ మాటలతో విశ్వానికి యధార్థం బోధపడ్డది తన బుద్ధి ప్రయోగించి, ఆ పైలులో తనకు తోచిన దేదో రాయటంవల్ల, సుందరం ఈ వ్యవహారంలో చేసుకుందా మనుకున్నా అయిదువేల రూపాయలూ కంట్రాక్టుకుకేదక్కారి అయితే, ఇప్పుడు సుందరం వ్యవహారం బయటపడకుండా, ఆ అయిదువేల రూపాయలూ ప్రభుత్వానికి ఆదాగా ఉన్నట్టు చూపించి ఉడుకున్నాడు

తెల్లవారి లేస్తే ఇటువంటివి లక్ష జరుగుకున్నాయి ఇటువంటివి దూస్తూ బయటకు రావటం ఎన్నాళ్లు? తనవంటివాడికి దొరక్క దొరక్క ఈ దిక్కుమారిక ఉద్యోగం దొరికిందేమిటి? లంచాలు రాగా పట్టగలిగే వారికీ, పై వాడు ఏమన్నా పడి ఉంటూ ఉంటేవారికీ ఈ ఉద్యోగాలు

"పిల్లవాడికి జ్వరం తగ్గినా, రోజూ కొద్దిగా వస్తూనే ఉంది వాడుమిశ్రాసం బెంగ పెట్టుకున్నట్టు కనిపిస్తూంది రాత్రులు పలవరిస్తాడు మీ నాన్న గారికి ఇప్పుడు కొంచెం వయంగానే ఉంది మీరు పంపిన డబ్బుతో ఈ నెల గడుస్తుంది మీరు దొరికి బళ్ళటానికి చేసిన అప్పు మీ తమ్ముడు తీర్చాడు. ఎట్లా తీర్చాడో ఎవరికీ తెప్పడు "

ఈ ఉత్తరంలో తన బెంగ పెట్టుకోటానికి ఉంది సంతోషించటానికి ఉంది అవమానం పొందటానికి ఉంది తనకన్న తన తమ్ముడే అనేక రెట్లు నయం!

ఈసారి తమ్ముడి ఉత్తరంకూడా రీల ఉత్తరం తోపాటు వచ్చింది.

"మళ్ళీ ఇక్కడి పరిస్థితులనుండి బెంగ పెట్టుకోకు అంతా మేమే—నీ ఉద్యోగం ముట్టుకు స్థిరంగా ఉంటేటట్టు చూచుకో ఏ పరిస్థితులలోనూ కూడా, అది వొడిలి పెట్టేయ్యకు మళ్ళీ కోరికే, వొడి నెమా, పిల్లవాడినీ తెచ్చి దిగ పెట్టటానికి నేను సిద్ధంగా లేననుకోకు అన్నట్టు ఈనెల పత్రికలో నీకగ చదివాడు "

తమ్ముడికి ఇప్పుడున్నటువంటి ప్రపంచ జ్ఞానం, తమ్ముడి ఈదులో తనకుండినప్పుడు తనకు లేకపోయినందుకు విశ్వం చింతించలేదు రోజూ రోజూ ప్రపంచమే కూలిపోతోంది. పరిమాణాలు ఎక్కువవుతున్నాయి ఏకాంటి పరిమాణాలకు

తిగ్గట్టుగా ఆవాటి బుద్ధిహదా వికసించేసుకోవటం లోనే ఉంది మరిన్ని అభ్యుదయం అంతానూ

తనకథ పడిన పత్రిక తనకు ఎందుకు రాలేదా అని ఆలోచిస్తూ ఉండగానే సుందరం వచ్చి నిజం కుట్రపెట్టాడు

“నీ పేర ఒక పత్రిక వచ్చిందోయ్, ఇంద నీ అనుమతిలేకుండా, పత్రికేకదా అని చూపటం తటస్థించింది అయితే అదీ మంచికే అయింది చూడూ! నువ్వు కథలు రాయటం బాగానే ఉంది రాయగలిగే వాడు రాస్తూ ఉండాలిహదానూ నువ్వు కూడా ప్రభుత్వోద్యోగిని గవక చెప్తున్నా నమోదో నిబంధనలప్రకారం మనం అసలు ఏదీ ఇట్లా రాసి అచ్చువేయించరాదు ఒక కథ రాస్తే, దాన్ని పత్రికకు పంపేముందు పర్యవేక్షన్ తీసుకో వలసివుంటుంది లేకుంటే ఎంతైనా పేచీ వస్తుంది అది నాచేతిలో ఉన్నప్పటికీ అమోగో మనోక ద్రా ఖాస్తు పెట్టు పర్యవేక్షన్ ఇచ్చినట్టు నేను చేసే స్థానంలే”

ఇది విశ్వం ఇది తనకు ఎరిగి ఉన్నదే అయితే, ఈ బాగా, రాజకీయాలకు సంబంధించినవాటికే కాకుండా, మామూలుగా ఒక కథరాసినా, ఉంటుంది నిమగ్నత విశ్వం సాహిత్యంలోకపోయినాడు మనకు స్వతంత్రం అంటే వచ్చిందమకుంటున్నాంగాని, ప్రభుత్వం కూరలేదనీ, వ్యాతంత్ర్య వ్యవస్థకి తిగ్గట్టుగా ప్రభుత్వోద్యోగాల నిబంధనలు పరిణామం చెందిరాలేదనీ విశ్వం గుర్తించాడు

ఇప్పుడు తన కథలు రాయటానికి ముందు ‘పర్యవేక్షణ’ పుచ్చుకోవాలి ఇదైనా మళ్లీ, తన స్నేహితుడు—సుందరం—ఇవ్వాలి! సుందరం అనుమతిస్తేనే తన కథ లంటూ యింకా అమ్మచూట! ఈస్థితిలో తన సాహిత్యసేవకు తిలోదకాలన్నా ఇవ్వాలి లేదా ఉద్యోగానికైనా పాట పాడే య్యాలి అంటేగాని, ఈపర్యవేక్షణ వ్యవహారం విశ్వానికి నచ్చలేదు

7

విశ్వానికి ఈ చాకిరీ నచ్చటం లేదన్న విషయం మొదట్నుంచీ తెలుస్తూనే ఉంది దీనికి కాలపరిమితి కూడా, మరో నెలల్లోలో పూర్తి కాబోతుందని,

విశ్వం ఉద్యోగంలో ప్రవేశించినవాడే తెలుసుకున్నాడు సుందరం ఆ విషయం ఎందుకు దాచాడో, ఇప్పుడు సుందరం, దీని కాలపరిమితి మరో మూడు నెలలకు పెంచటానికి చేస్తున్న ప్రయత్నంవల్ల బోధ పడుతున్నది విశ్వానికి ఇప్పటికీ గండు నెలలకు పైగా ఈ బంధ చాకిరీ చేయటమే కాక, సుందరానికి అయిదువేల రూపాయలు నష్టం తీసుకురావటంతో సుందరానికి బాగా దూరమై నాడుకూడానూ ఇప్పుడు సుందరం—తనతో పూర్వపు స్నేహంతోగానీ, ఆ భోరణిలోగానీ, ఆ ఆస్థానంతోగానీ మాట్లాడటం లేదు పైగా ఒకవేళ ఏదన్నా అవసరమొచ్చి, సుందరం మాట్లాడినా, అది తన మనసుని, నిశ్చితంగా కష్టపెడుతున్నది సుందరం అంతకన్నా ఎక్కువసంస్కారయుక్తంగా ఎందుకు మాట్లాడడో విశ్వం తిరిచిచూస్తే మళ్లీ ఆతనికి అంతిమంలే కనిపించసాగాయి

ఈ ఉద్యోగంలో తన, ఇంతింతకూ సాధించిందేమిటి? వింసాధించాలనుకున్నా ఇంతి త్వరలోనే తన విషయం కాకపోవచ్చు కాని, దాని నూచన అన్నా కనిపించకపోవటంగా అర్థం లేదు పైగా, తన చేసే ప్రతిపనికీ అడ్డుపుల్లలు అధికమవుతున్నాయి ఇంకా భరించటం చాలా కష్టం ఇదిలా ఉండగా, ఈ ఉద్యోగంవల్ల, విశ్వం, తన వాళ్ళకు దూరమై వాడేగాని, దగ్గర పడే నూచన తమి కనపటం లేదు

ఈమధ్యనే తన కొక రోజు తల భారమై, జ్వరం లక్షణాలు తగిలి లంఖాంతో ఉంటే - కలవు నీటి పంటించటం—ఈ మాత్రానికి కలవేమిటోయ్! గండు ‘అప్పీకా’మాత్రం తన అంటూ సుందరం తిన్నా అధీకుని రమ్మని ప్రత్యేకంగా కమరుచేయటం జరిగిందికూడాను! అంటే, తనకు కనీసం కలవు, కావలసినపుడు దొరకటం—సుందరం అణమాయిషీలో కష్టమని కూడా యుజ్జానంది

ఇటునంటి చాకిరీ చేయటానికి నిద్రపడేవాడు ముందుగా తన ఆత్మభిమానం చంపుకోవాలి ఇట్లా ఆత్మభిమానం చంపుకోవటం కనీసం తనవంటివానికి చేతకాని పని. తన ఆత్మభిమానాన్ని అప్పడప్పుడు గాయపరిచేటంతవరకూ ముందుకు సాగాడు విశ్వం. కాని, ఇప్పుడు పూర్తిగా దాన్ని చంపుకుంటేనే

గాని, ఇందులో మూడు సాధించటం సాగ్యపడదని విశ్వసించాడు తనకు చేతికొని పని చేయటానికి— అందులో, ఆత్మభిమానం చంపుకొనటానికి, తెగించేటంత ద్రోహం మరొకటి లేదు

అనాటిరాత్రి, విశ్వం, ఇదే ఆలోచనలతో ఒక కథ రాయాలని మళ్ళీ సంకల్పించాడు కాని, అది కథగా రావటం మానేసి, ఒక ఉత్తరంగా పరిణమించింది ఇది అనుకోకుండా జరిగినటువంటిది ఆ ఉత్తరం గుండరానికి ఉద్దేశించింది

8

“మైడియర్ గుండరం ! ఈ ఉత్తరాన్ని నాపై అధికారిగా ఉన్న గుండరానికి కాకుండా, నా స్నేహితుడైన గుండరానికి రాస్తున్నాననుకుంటావనే నా విశ్వాసం ఈ ఉత్తరాన్ని నీకు ఎందుకు రాస్తున్నానో నన్ను డక్కు విచారి! నేను ఈరాత్రి, ఒక కథ రాయాలని ముచ్చటపడ్డాను తీరా మాస్తే ఇది ఇలా ప్రారంభమైంది అయితే ఇదీ ఒక కథలాగే తోచవచ్చు కనక దాన్ని ఇంతటితో ఆపేయకుండా పూర్తి చేస్తున్నాను

నాకు స్నేహితులంటే పరమ గౌరవం నా స్నేహితులలో నిశ్చే అందరికన్నా ఎక్కువగా భావించుకుంటూ ఉంటాను నువ్వు నాకు చేసిన సేవకీ, చూసిన సామర్థ్యాకీ అంతకన్నా ఉత్తమమైన పద్ధతిలో నా కృతజ్ఞత తెలియచేసుకోవడం నాకు చాలాకాదు

నేను సహజంగా కథకుణ్ణి ఈరాత్రి కథ రాద్దామంటే, ఇది ఈ ఉత్తరంగా పరిణమించటానికి కారణం కథ రాస్తే అది ప్రకటించుకోవటానికి, నా పాటివాడివైన నీ అనుమతి, అధికారపూర్వకంగా పొందాలి ఆ మాటకూడా నువ్వే పాపం— నామంచికే ఆలోచించి అన్నావు కాని, నాది సరిపడదు నా స్వేచ్ఛని ఈవిధంగా నేను ఇంకొకరి చేతిలో బంధించితేయలేదు అందువల్ల, ఈ ఉద్యోగంలో ఉండిన ఆఖరు యుగంవరకూ నాలో ఉన్న కథకుడు విద్రాహకూ ఉండాలి

మనం నిరసమానమైన హోదాలో ఉంటే స్నేహితులం. ఈ స్నేహానికి భంగం రావడం నేను భరించలేదు నేను చాలా పెన్ని

టిక్ గా ఉంటున్నానని అనుకుంటున్నావా? నిజమే అందుకే నావంటివాళ్ళి ఇటువంటి ఉద్యోగాలలో స్థానంలేదని గుర్తించాను. నీతోనా కుండిన స్నేహాన్ని పురస్కరించుకొని, నాకోక ఉద్యోగం చూపిపెట్టమంటూ నీ కుత్తరం రాకాను. నా ఊహకు అతీతంగా పాపం నువ్వు నన్ను ఆదరించి, నీ అభిమానంతో నన్ను ఉక్కిరి దిక్కిరి చేశావు నిన్ను నేను తిప్పుపడ్తున్నా ననుకోకు స్నేహితుడనేవాడు నీ అంతిమలో ఉంటే, నువ్వు చేసినదానికన్నా ఎక్కువ ఎవడూ చేయలేడునా అయితే ఒక యధార్థం చెపుతాను నువ్వు కేవలం నీకింటే నన్ను వేసుకుంటావని మాత్రం నే నెన్నడూ కలలోకూడా ఉహించలేదు నన్ను స్నేహితుడిగా ఆదరించిన వాడివి, స్నేహాన్ని గౌరవిస్తావనే విశ్వసించాను అయితే, నువ్వు చేసిన ఈపనిలో, మన స్నేహానికి అగౌరవం కలిగిందని నువ్వు గుర్తించకపోవచ్చు, అంతర్గుల భేదంవల్ల, అది, కిందనుంచి నేను గమనించాను నైనున్నవాడివి, నీ కాట్టే కనపడదది

నాకు ఆత్మభిమానం చాలా ఎక్కువ నీ అధికారాన్ని నేను గౌరవంగా చూసి, దానికి అణిగిపోయినప్పుడు నా ఆత్మభిమానాన్ని చాలా మట్టుకు గాయపరుచుకున్నాను

మాస్తూ మాస్తూ నేను ఆస్వాదయాని! తల వొంచలేను న్యాయంగా నేను రాయవలసిన దేదో రాస్తే, దానిమూలంగా అయిదువేలరూపాయలు ప్రభుత్వానికి ఆదా కనిపించింది. ఆ ఆదా నువ్వు చేసినట్టే రికార్డులో విక్రించుకొన్నావంటే, నువ్వు అధికారి! కనక నేను కాదనను అయితే ఆదా జరుగుతున్నప్పుడే, ‘ఆదా చేయటానికే మనం ఉన్నాం’ అని నువ్వప్పుడు నాతో అనటంలో, నాకు కించిత్తు నైచ్యం కనిపించింది బహుశా ఆ సామ్య నేహాకార్యార్థం ఉపయోగించాలని నువ్వు ఉద్దేశించి ఉండవచ్చును. ఈ పద్ధతి నాకు నచ్చదు. నేను ఉద్యోగరీత్యా ఇక్కడ అతి అల్పుణ్ణి నామాట ఎవరు పాటిస్తారు?

నాకు ఒకరోజు కలవు కావాలంటే నువ్వు అభ్యంతరం చెప్పావు. బహుశా అభ్యంతరం చెప్పవలసివ అవసరం ఉందని నీకు తోచిందేమో. కాని,

ఈ చర్య, మనిషికి క్రింది దుర్వినియోగపరుచుకుంటున్నట్లుగా నా కర్మమయింది.

ఇదీకాక, ప్రతి చిన్నవిషయంలోనూ నేను నీకు తలవొంచి ఉండవలసిన పరిస్థితి ఏర్పడింది నిన్ను నేను, స్నేహితుడిగా ఎంచుకోవడం మూలాన, నా ఆత్మాభిమానం బాగా బిబ్బి తిన్నదేగాని, నీ పూవంలో నాకు తెలియనివాడు ఇంకొకడున్నా, నేను బాధపడవలసినవాడే నా స్వభావమే అంత ఈ బాధకు నేను తట్టుకోలేను

‘ఉద్యోగమంటే, తీరికొచ్చిని సుఖంగా భోంచేయటమా?’ అని నువ్వు ప్రశ్నిస్తావు కాని, తీరికొచ్చిని సుఖంగా భోంచేయటంమాట ఎలా ఉన్నా, ఉద్యోగమంటే ఇప్పుడున్నంత హీనంగా లంచగొండివ్యవహారంగా, అధికారమదాంతుగా, మానవత్వరహితంగా వ్యాధయ బాన్ధుంగా ఉంటుందని మాత్రం నేను అనుకోలేదు

ఇంతెందుకా? నా అంతస్తు వేరు అది చాలా పైమంది నేను, నీ దృష్టిలో చాలా దిగువ ఉన్నా నన్నుమాట నిజం మానసికంగా, సంస్కారంగా నే నెంతో పైపెట్టులో ఉన్నా యధార్థం నువు గుర్తించ నవసరంలేదు కూడాన దానికన్న నీకు నాకూ కూడా ప్రయోజనమంటూ ఏదీ ఉండదు

పోలే, నేను ఇక్కడికి నీ సగృహ అని వచ్చి, నా వాళ్ళకు చాలా దూరమైపోయినా నా తిమ్మమ నన్నీ ఉద్యోగం వొదులుకోవద్దన్నాడు పాపం! నాడికేం తెలుసు నావంట నాడి మానసిక బాధ! ఈ పరిస్థితిలో నేను నా కుటుంబాన్ని ఇక్కడికి రప్పించనూ లేను నేను ఇల్లనూ లేను నావంటివాళ్లు ఇక్కడ అనేక వందలమంది ఎలా బతుక్కొస్తాన్నారంటే అది వేరే మాట అందరూ నావంటివాళ్లేలా అవుతారు! అందరికీ ఆత్మాభిమానాలు లేవని కూడా నేనాలేను వాళ్ళ పరిస్థితులు భిన్నమై ఉంటున్నాయి వాటికి తట్టుకోగలిగేవారు లభించు న్నారు తట్టుకోలేని వావంటివాళ్లు, ఈ వ్యవస్థలో ఇరుక్కోలేక పాతాళంలో పడిపోతున్నారు కాని, నేనింత హీనంగా పాతాళంలో పడిపోననే ధైర్యం నాకుంది నన్ను లక్ష్మీకటాక్షించకపోయినా సరస్వతి కాస్త వోరకంటితో దూస్తోంది ఇదివరకలా

తీరికం గడిపానో అలాగే గడవకపోను బహుశా, పరిస్థితులు అనుకూలంగా ఉంటే, ఇంకా గౌరవంగానే బతగ్గలవని వా ధైర్యం

ఇక్కడితో వాచాశీ కాలపరిమితి కూడా లూరికొవోతున్నది రేపు తీరంతుచ్చేకుకొని, నా మానాన నేను పోతున్నాను నన్నేదో ఉద్ధరించాలి మాత్రం ఈ ఉద్యోగం అవసరంగా పొడిగించి, ప్రభుత్వానికి కలగబోయే అదాయం కలగకుండా చేయకు అవసరమే ఉంటే, మరో ‘స్నేహితుణ్ణి’ వేసుకో మన స్నేహంమాత్రం ఈ విధంగా కాపాడుకుంటే ఇదే చాల్చు

అసలు, ఈ నాలుగు ముక్కలూ నీముఖం ముందు చెప్పే ఆధికారం నాకుంది అయితే, నా ఆధికారం మన స్నేహంమంచి వచ్చినది ఇంత మట్టుకూ ఈవిధంగా రెచ్చిఉన్న ఈ స్నేహానికి ఇంక ఆధికార మేముంటుంది? అదీకాక, గాయపడ్డ నా మానాభిమానాలతో, నీముఖం ముందు, నామనసులో ఉన్న ముక్కలు చెప్పలేకపోయినాను అందువల్లనే ఈ ఉత్తరం ఎలా పరిగిమించింది

నేనింత పాడుగాటిఉత్తరం రాసినందుకు నన్ను క్షమించు ఉన్నవిషయం కాస్తా రాసేస్తే, నేను, ఎవరైనా నామీద పట్టిన బూజుదులపుకొన్నట్లువుతుంది నీ ఎప్పటి సానుభూతితోనే దీన్ని చదువుకొని, నన్ను అర్థంచేసుకోవాలికి ప్రయత్నించు ఎట్టి నిన్ను నేను కోరవోతున్న చిన్ని కోరిక నీ విశ్వం

మర్రా—ఈ ఉత్తరంతోపాటు, నా రాశీ నామా ఉత్తరంకూడా జతపరిచాను ఉద్యోగ కాలపరిమితి అయిపోయింది గనక, దాని అవసరం లేదు అయినా అవసరం ఉంటుందేమో అని, పంపిస్తున్నాను స్వీకరించు—

అంతస్తుల భేదింబల్ల, ఈ ఉత్తరానికి సమాధాన మీమిటని నువు అనుకోవచ్చు, నీ సమాధానం కోసం నేను ఎదురు చూడనులే అయితే, ఎటువంటి సమాధాన మివ్వాలి? అని మాత్రం నువ్వు కాస్త ఆలోచించినపక్షంలోమాత్రం ఈ వ్యవస్థలో ఒక పెద్ద విప్లవం రావటానికి సిద్ధంగా ఉండమో—నీ విశ్వం, ని

హేమంతము

శ్రీ సామవేదం జానకిరామకర్మ

చేలగట్టులఁ బచ్చపూల సింగారాల
నొలికించె జనపముక్కలు తమంత,
కాలిబందము వచ్చెకానికి; దట్టమై
కొనలుసాగెను గట్టు మినపటిగ,
పురుగుపట్టిన దొండ పెరటిలోనఁ జిగిర్చి
పూలపించెఁ గ్రొత్త పాలుపుఁ దాల్చె.

చచ్చినకాకర చచ్చినట్లేయుండి
తూదిమొదట్లుగ నాకుఁ దొడిగికొనెను
'కడచిపోయినదే మేలు కాలమన్న'
నానుడికిఁగూర్చి మృష, యధునాతనముగఁ
జేలఁ బెరడుల హేమంతసిరులు చాలఁ
గూర్చుకొనఁ దెల్లులైలు కొనరి కొనరి

1

పరికిణిజీరాడ శిరమైత్తి యాటకై
మునికాళ్లఁ గన్నియ చనినయట్లు,
పల్కంకికను బొల పరిణయమ్మున సిగ్గు
బరువుచే శిరమను వంచినట్లు,
పదిమందిలోఁ బ్రాథ భర్తను శీర్షమ్ము
చాచిచాచక తొంగి చూచినట్లు,
బంగరు మైత్రీగ భాసింప సౌధాంత
రమున జవ్వని కురు లార్చినట్లు,
తెల్లెడల స్త్రీత్వమే మది నల్లు కొనఁగ
విలుగఁబండిన కేదారనీధికాలి
దండములతుది కంకెలు నిండఁ దాల్చె
రమ్యహేమంతమే ఋతురాజ మనఁగ!

2

ముద్దుగ దిద్దిన పెద్ద ముత్తైదువు
నుదుటి కుంకుమబొట్టు కుదురనంగ,

నవయావనమ్ము నందడినేయు యువతీల
లామమ్ము వింబాధరమ్మనంగ,
పచ్చరావేదిక భాసిల్లు నరుణారు
ణమ్ముభాస్వత్ప్రవాళమ్మనంగ,
పొదుపుకొండ ఇనుండు భూమిపై దీయించు
కొనిన ఛాయాదితమనఁగ మెఱసి
కర్ణికారఫలమ్ము లోకమునఁ గల్గు
రాగమును బూనె హేమంత రాత్రులందు
కామకీ కాముకుల నేత్రకమలములను
మానసమ్ములఁ గల రాగమహిమ మించి!

3

చిటుచలికే నందె చీకటి పడకుండ
మడుసలి దుప్పటి ముసుగు పెట్టె,
అనురసందియ నాడియాడి వచ్చినవిడ్డ
యదుగులు కడుగగా వడఁకిపోయె,
పొత్తమ్ముతో దీపమునకు ముందుగ నున్న
బాలుఁడు గురువువైఁ జాలఁగినిసె
రాత్రి వంటకము నీరాడి యారంభించు
వనితకుఁ బతి తలపునను మెదలె
నందెప్రొద్దుల నిశీలను జనులనెల్ల
స్వీయశక్తి ప్రభావ విశీర్ణమాన
మానసులఁజేసియును సౌఖ్యమూను నిద్ర
నంతరించెను హేమంతచక్రవర్తి!

4

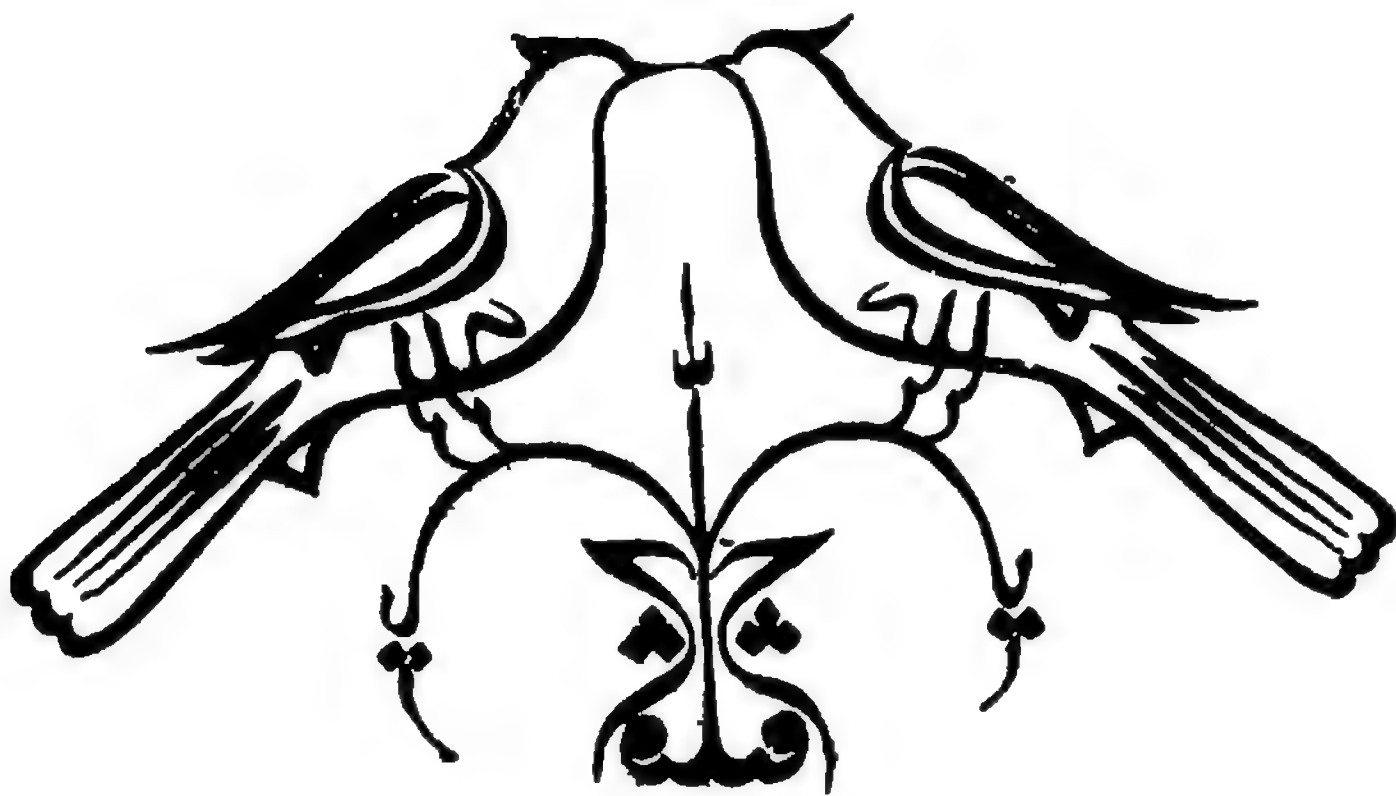
పెనువాన జల్లువచ్చినయట్లు లోకసారి
భూనభోంతరమును మూసివేయు,
వన్నని చినుకులు జాటి నల్లగొకమారు
మేనెల్లఁ జిటుతడిఁ బూనఁజేయు

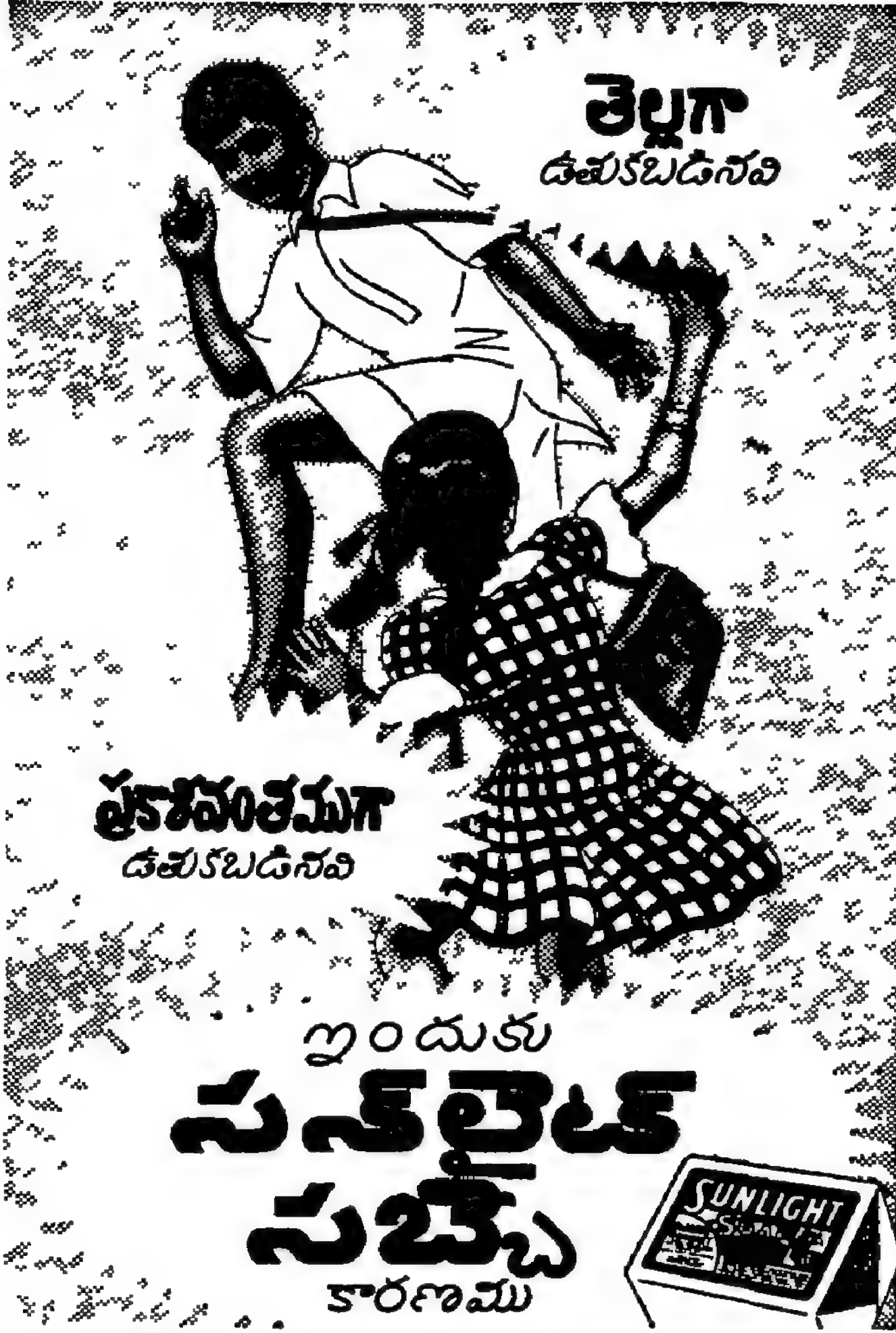
చినుకులు చిదురలై చెదరి నల్లొకఁపరి
 మోమెల్లఁ దడితోడ ముంచియెత్తు
 ముత్తైపు బిందువుల్ మొనసిన్ నల్లొక లేవ
 దేహమ్మువైనఁ గదించుకొనును,
 నర్వవిధముల వర్ష మ్మే సాగెననుచు
 జనము భ్రమియింప గారడీ నలిపి, మింట
 హిమముగుడికట్టి, చినుకులై, హెచ్చుచిదుర
 లగుచు, బిందువులై పరిహాసమాడ!

5

కడుపులోనికిఁ గాళ్లు ముడుచుకు ముద్దమై
 వీధి పంచ శయించు బిచ్చగాడు
 చినిగిన గొంగళి చిన్న పిల్లకుఁ గప్పి
 పేరుచుఁజలిఁ దూఁగు పేదతల్లి
 ఆకటి దయ్యమ్ముపోకగా నదవద
 మైయుండి, గజగజలాడు శిశువు
 చలికప్ప నుతునకు సంతరింపఁగ లేక
 యవీయు గుండియఁ జూచునట్టి తండ్రి

యగుచు హేమంత మెంతో దయాదరిద్ర
 మయ్యె, నల్లెడ బీదల యార్తరవమె
 తోఁచు నన్న విధమ్ముగా నాఁ చియాఁచి
 నన్న రొదతోడి శీతువు సంచరించె!
 అభ్యంజనంబాడి యాతీనతల చిక్కు
 సవరింపఁగఁబోని చానయట్లు
 పగతుఁజఁ జెండాడఁ బదును చెట్టిందిన
 యాంధ్ర సైనికుని మహాసియనఁగ
 అనుభవ జ్ఞానమ్ములను బండి బరు పెక్కి
 చలియించు వృద్ధుని దలయుపోలె,
 విద్యా నగర రాజవీధి రానులు పోసి
 వెలకిచ్చు మాణిక్యముల విధాన
 తెలుఁగు నేలను బండింఁగ గలిగె కంది
 మొక్కలను, ధూమపత్రమ్ములుక్తుమిగులు
 జొన్నకంకెల, మిరప కండ్లన్నో వేడ్క-
 ననుభవజ్ఞుడు హేమంత హాలికుండు!

బాదకుండగనే బట్టలను తెల్లగాను ప్రకాశవంతముగాను ఉతుకును.

కుష్టు ★ బొల్లి

వగైరా మహామచ్చలు, సెగ.
వవాయి వ్యాధులకు గ్యారంటీ చికిత్స,
క్యాటలాగు ఉచితము.

జి. వి. రెడ్డి ఆండ్ కో

(3 జి వ్యక్తు)

“భాస్కరాశ్రమము”

గోపాలపురం, తూ. గో. జిల్లా.

పాలపిండివేపం

ఇది రక్తవృద్ధిని చేయు విలువ గల వస్తువులచే
తయారు చేయబడినది మేహములు, నిక్కాక
నిస్సక్తువ, సుక్లవష్టసు, అతిమాత్రము మొదలగు
వాటిని ఖండించి, మంచి బలమును వీర్యవటుత్వ
మును కలిగించుటలో అద్భుతమయినది అనేక
సర్టిఫికేటు గలవు 2 పబ్లిలు చాలును

20 తులముల డబ్బీరు 2/-

పోస్టేజి ప్రత్యేకము

పి. సి. ఏ. ఆండ్ కంపెని

ఆయుర్వేద సమాజం

శురీ రేపి, (వెల్లూరు జిల్లా)

చంటిపిల్లలు- రివ్ ఆండ్ స్టీవు
వ్యాధులను ‘ఉదరాంతకీ’ అతిశీఘ్రముగా నివారణ
జేయును మరియు సమస్త అనాసలు అనగా విరే
చనము బాధల న, బద్ధముగాను అగుట, ఆజీర్ణము,
ఆసనమునంగు పుండ్లు నివారించును

గర్భిణీస్త్రీలు- సువా యా సముగా
ప్రసవించుటకు, ఆరోగ్యసంతానము కలుగుటకు
‘అమృతసాతీవినీ మాత్రలు’ ప్రఖ్యాతిగాంచినవి
వేలిట్లు, వికారములు, సోమరితనము, నిస్సక్తువ
తగ్గించి ఉత్సాహము కలుగజేయును
స్త్రీల ఋతుశూలను మాశ్రమాలికాది
లేహ్యము కాంపొండు ఘంటాపదముగా
నివారించి సంతానమును కలిగించును.

శ్రీ భుజంగ రాక్ష్యద్యకాల,
ప్రాప్రయిటస్సు పి పేరయ్యజినన్సు
తాళ్ళరేపు, తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

లోకప్రసిద్ధిపొందిన

పి. వి. రాజన్
ఆండ్ కంపెనివారి

శ్రేష్ఠమైన మదరాసు నశ్యం
R. S. సుగంధ ముక్కుపొడి

అన్నిటిలో సాటిలేనిది.

ధర వివరములకు వ్రాయుడు.

తయారుచేయువారు —

పి. వి. రాజన్ & కంపెని,

అర్కణం, Arkonam, N. A. Dt

కాళిదాసమహాకవి -

జీవిత 'సమస్యలు'

శ్రీ పి. గణపతికావ్య

సమస్య అనే పదం ఈ రోజుల్లో (Problems) 'గట్టచిక్కు' అనే అర్థంలో వాడుతున్నారు. 'పూర్వం ఇది 'పరిష్కారం' ఇచ్చిన పద్యపాదము' అనే అర్థంలో వాడేవారు. నేటి తెలుగువారూ పత్రికల పరిభాష 'దీని అర్థం బాగా సరిపోయింది' అర్థిక మయ్యి, సాంఘిక మయ్యి మొదలై పదాలలో ఈ అర్థపరిణామం ఇంకా బాగా స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. వ్యాఖ్యానంలో సంప్రదాయాన్ని అనుసరించి ఈ పదం ఈ అర్థంలోనే వాడుతున్నాను—కాళిదాస కవితలో ఇలాంటి 'సమస్య' ఏదైనా ఉన్నానోగా చూద్దాము.

రచయిత తనకు తాను కాల నిస్థితుల వాటి పోలేరనీ, ఈ పరిస్థితులకు కీరి రదనలకు ఏదో ఒక విధమైన సంబంధం ఉండితీరుతుందనీ కొందర వాద్యుల విశ్వాసం ఉంటుంది. ఇది చాలావరకు నిజం. అయితే ఈ దశ కాలపరిస్థితుల అవగాహనలోనూ, వీటిన్న బయటకే సమస్యల సమన్వయంలోనూ అనేకమైన అంతరాలు ఉన్నాయి. ఒక రచయిత తన సమానకాలీన సమస్యలు ఒక తాత్కాలికమైన సమస్యల దృక్పథంతో పరిష్కరించుకున్నాడు. మరి ఒక రచయిత ఆ సమస్యలన్నీ బాగా విశాలదృష్టితో పరిశీలించి మరి ఒకవిధంగా మన్వయించి, పరిష్కార మార్గం మార్చుకుంటూ గుర్తింపజేయవచ్చును.

అంతేకాక కవలం నేలవిడిచిన సానుకంటిది సారస్వత మార్గంలో సాగ్యంకాదు. ఒకవేళ తెలిసి గాని, తెలియక గాని రచయిత తనరయినా ఇలాంటి సాము ప్రారంభించివా—నీవీకీ సారస్వత గౌరవం దక్కదు. నిజానికి పలాయనవాదం (Escapism) గాని, 'కళకళాసమే కళ' (Art for art's sake) అనే వాదంగాని మన సంస్కృత సారస్వత సంప్రదాయంలో లేనేలేదు. ఇలాంటి సమస్యకా ఇటీవలే

పాశ్చాత్య వాఙ్మయంలోనుంచి మనదేశానికి దిగుతుంది అయింది. ఆ దేశాల్లో ఇలాంటి వాదాలు బయలుదేరడానికి అనేకమైన కారణాలున్నాయి—అయితే మన కిప్పు దీని అప్రస్తుతం—

'కాళిదాస కవి రచయిత కవిత ప్రతినిధి' అన్న అరవిందుని అభిప్రాయం ఈ వ్యాసంలో ఇంతకు పూర్వమే వ్రాశాడు. వాల్మీకి కవితధర్మప్రధానమయినదనీ, వ్యా కవిని మేథాప్రధానమయినదనీ, కాళిదాస కవి ర ప్రధానమయినదనీ అరవిందుని అభిప్రాయము కాళిదాస కవిత వ్యాన్ని సరించి ఆయన 'Aesthetic' అనే పదం వాడారు. 'రసమయం' అన్న పదం ఈ అంగలపదానికి చాలావరకు సరిపోతుంది. కాని ఈ అంగలపదానికి పాశ్చాత్య సాందర్భ పిద్ధాంతాలలో అనేకమైన అర్థచ్ఛాయలు విరచితు. వచ్చాయి. రసపదానికి కావ్యానుభూతి జన్మించిన ఆనందమని అర్థం. మన ఆలంకారికుల ఆనందానుభూతి ప్రధాన కావ్యప్రయోజనం అని ఒత్తిచెప్పినా—వీరి నిర్వచనం గా సాంఘిక ప్రయోజన ధర్మమూత్రం అంతర్గతంగానే ఉన్నది. ఆలంకార శాస్త్ర రచనాకాలంలో గర్భాగర్భాలను సురించి, విధి నిషేధాలను సురించి ఈ నాటి వారి మన్నన్ని అనుమానాలుగాని, అభిప్రాయభేదాలుగాని ఉండేవి. గావు ఒక సాధారణ ధర్మమూత్రం రచన నమోదించి ఆ రోజుల్లో అందరు ఆలోచించేవారు. అందుచేతనే 'కర్మార్థదృష్ట్యా రసానుభూతిలో వచ్చేమార్పులను గూర్చిన చర్చ ఆలంకార శాస్త్రంలో అంత ప్రధానంగా కనబడదు—

అయితే ఒక్కొక్క సమయంలో ఈ సర్వ చరణలో కొన్ని లోపాలు సంభవించడము, ఆయా కాలాల్లోని కావ్యాలలో ఆధార్మిక దృష్టి వికలం కావడము సంస్కృత వాఙ్మయంలోనూడా అక్క

దక్కడ సకృత్తుగా కనిపిస్తుంది కాళిదాసకవిర ప్రధానంగా రసమయమే, అయినా దీనిలోని ధర్మ సమన్వయ వ్యంగ్యంగా స్ఫురిస్తూనే ఉంటుంది

కాళిదాసకృతులన్నిటిలోను, తక్రతాపి రఘువంశీకుమార సంభవాల్లోను, విక్రమార్కశతాభిజ్ఞాన కాకుంఠలాల్లోను మాత్రమే ఈ సమన్వయ ధ్వని కాగా వినిపిస్తున్నది కాళిదాస కృతులలో కనిపించే సమన్వయం రెండు విధాలుగా విభజించవచ్చును. ఒకటి జీవన భోగసమన్వయం రెండవది ప్రేమభావసమన్వయం. ఈ రెండు కాళిదాసకృతులలో పరస్పర సమ్మిళితమై కనిపించవచ్చును గాని ఒక్కొక్క కాల్యంలో వీటిల్లో ఒక్కొక్కటి ప్రస్ఫుటంగా ధ్వనించి ఉండవలసిందిగా రెండు సమన్వయాల వర్గీకరిస్తున్నాను

మొత్తంమీద కాళిదాసకావ్యాన్ని అన్నిటిలోను అందులోను రఘువంశీ కాకుంఠలాల్లో ఈ జీవితభోగ సమన్వయ మరింత స్పష్టంగా కనబడుతుంది ఇంద్రియ గోచరమైన సౌందర్యం (Sensuous Beauty) కాళిదాస కవిత్వంలో ప్రతిఫలించినంత మహోజ్వలంగా మరి ఇతర సంస్కృతకవులలో ఎక్కడా స్ఫురించదు ఇది ఈ కవిత్వంలో ౧౦ ప్రత్యేక గుణం

రఘువంశంలో ఇందు మతీ మరణానంతరం వసిష్ఠుడు అజాని ఓదార్పు సందర్భంలో శరీరధారులకు మరణమే ప్రకృతి అని జీవితమే వికృతి అని ప్రబోధించాడు అటువల్ల “క్షణమైనా ఊపిరి విడుస్తూ జీవించగలిగిన వ్యక్తి చాలా అదృష్టవంతుడును!” అని వసిష్ఠుడు అజానితో నొక్కివక్కాణిస్తున్నాడు. ఇందుమతీ మృతివల్ల నిరాశోపమవుచున్న అజానిగురించి అన్న ఈవసిష్ఠుని మాట చాలా సందర్భోచితంగా సరిపోయింది అయితే విశేషంగా కాళిదాస కవిరపరికరించిన వారి కీ రెండోవాక్యం వసిష్ఠమాత్రంగానే కాక కవి హృదయాంతర్గత భావంగా స్ఫురించి తీరుతుంది. నిజానికీ వాక్యం కాళిదాసకవికి జీవితసౌందర్యానుభూతిపై గల మమకారానికంతటికీ తార్కాణంగా తీసుకోవచ్చును అయితే—మరణమే జీవిత ప్రకృతి కనక ముందువెనుక చూచుకోకుండా భోగలాలసలో మైకురచిపోవడమే కాళిదాసాభిప్రాయమని అనుకోవూడదు. నిజాని కిటువంటి ఉన్మత్తలాలసతో గల

ఒకడుకుమలన్నీ, ఈ మహాకవి సాకల్యంగా పరికిరించినవాడే—కనకనే ధర్మసదులైన రఘువంశీయులలో చిట్టచివర ఉదయించిన అగ్నివర్షునిలో ఈ ఉన్మత్త భోగలాలస వల్లకలిగిన దుష్ఫలితాలన్నీ వర్షించనిదీ కాళిదాసు తన కావ్య సమాప్తి చెయ్యనేలేదు ఇలాగ అగ్నివర్షునిలో కలిగిన దుష్ఫలితాలవల్లనే కవి భోగలాలసాహోమలు పాశకుల హృదయాలను హక్తుకొనేటట్లు ధ్వనింపజేస్తున్నాడు అంతేనే గాని కవి కంకోక్తిగా ఈ విషయం ఖండించలేదు ఒక్కచోటమాత్రం “స్వాదుభిస్తు విషయైర్వృతస్తతో దుఃఖ మింద్రియగణో వివార్యతే” అని మాత్రం అంటాడు “స్వాదుభిస్తు లయిన విషయాలచే ఆకర్షించబడిన ఇంద్రియసహవాహిన్ని తిరిగి మర్లించడం చాలా దుష్కరం” అని దీని అర్థము ఇంత తటస్థంగా చెప్పిన కవి స్వీయోద్దిబట్టి జీవిత సౌందర్యానుభూతిపై కవికి గల ఆసక్తి, అనాసక్తి అత్యంత మనోహరమైన సమ్యేకసంతో పాశకులకు స్ఫురిస్తున్నాయి

అభిజ్ఞాన కాకుంఠలంలో ఈ సమన్వయ మరింత స్పష్టంగా కనబడుతుంది ఈ నాటకంలో పాశకులకు అనేక విధాలుగా వ్యంగ్యాలు ధ్వనిస్తాయి ఒక విధంగా చూస్తే ఇది భోగపరుడైన దుష్కర్మకుని జీవితానికి అనాసక్తులైన ఆరణ్యవాసుల జీవితానికి గల తారతమ్యం చిత్రించే దూపకంలా కనబడుతుంది కనుక తల తాపసకన్యక తాపస ధర్మాచరణం ఈమె వేసే ప్రతిఅడుగులోను ప్రతిధ్వనిస్తూంటుంది ఇక దుష్కర్మకుని పంథాయే వేయ ఇతడు బహుభార్యాపక్షుడు అంతఃపురంలో ఇతనిచేత ఒకప్పుడు అతిగా ఆదరింపబడి, ఆ తరవాత ఉపేక్షింపబడిన హంసపక్షిక వ్యంగ్యంగా ఇతన్ని గురించి పాడిన పాటవల్లనే ఇతని భోగపరాయణత పాశకులకు చక్కగా తెలిసి పోతుంది.

వాగ్దాస భారతంలోని దుష్కర్మకునికి, కాళిదాస కాకుంఠలంలోని దుష్కర్మకునికి ఎక్కడా పోలిక కనబడదు భారత దుష్కర్మకుడు అశ్రమాన్నించి తిరిగి వచ్చిన తరవాత అసలు కనుకంఠం గోత్ర మురిచిపోతాడు. కాని అశరీరవాణి అతనికి అసరాగా నిలబడి ‘కనుకంఠం నీభార్య ముమా!’ అని హెచ్చరిస్తుంది. ప్రభువులు పక్కచారిత్రుడి

వద్దకు ఆ కఠినవాణి వారిని పొచ్చరించడము, మల్లీబారు సరియైన పంథాలో పడుతుండడము, ఆ కాలంలో ఒక పరిపాటిగా ఉండేది కావాలి!

అయితే కాళిదాసు మాత్రం దుర్వాస కాప కృత్రాంతం ఒకటి కల్పించి, దుష్కర్మంకుని స్వభావానికి, చాలావరకు మెరుగుపెట్టాడు కాని అతని బహు భార్యాపక్షి మాత్రం ఎక్కడా లోటు రానివ్వలేదు పతి తిరస్కరించినా తపస్వినియై అతనినే అనుసరిస్తూ కాలంవెళ్ళబుచ్చి కరుంతల దగ్గర నిలబడినప్పుడు—దుష్కర్మంకుడు దివిటీ ముందర తివ్వలా వెలవెలబోతాడు—ఈవిధమైన కరుంతా దుష్కర్మంకుల తారతమ్య ప్రదర్శనవ్యంగ్యంతో కవి భోగపరాధులలో గల లోపాలు వేరెత్తి చూపిస్తున్నట్లే కనపడుతుంది

అభిజ్ఞానకామంతలం మతి ఒక విధంగా మూడా పరిశీలించవచ్చును కాళిదాసమహాకవి దేశకాల నిర్ణయం ఇంతవరకు స్పష్టంగా జరగలేదు గాని, ఇతడు తన నివాసభూమి సర్వ సంపత్తివృద్ధమైన కాలంలో జన్మించిన వాడై ఉండవచ్చుననైనా పాతకులకు స్పష్టపడి తీరుతుంది విమర్శకు లనేకులు సుప్రసాద్రావ్యం సర్వోచ్చ స్థితిలో ఉన్నప్పుడు కాళిదాసకవి ఉద్భవించి ఉండవచ్చునని అన్నాడు—ఏది ఎలాగ ఉన్నా కాళిదాస కవితలో భారతదేశ చరిత్రలో సర్వ సమృద్ధమైన ఒక స్వర్ణయుగం ప్రతిభవించిన విషయంలో అభిప్రాయభేదం ఉండనక్కరలేదు

అయితే కాళిదాసకవి ఆ కాలంలో మితి మీరిన భోగాసక్తి లో మునురచిత తాత్కాలిక నాగరక జీవితాన్ని వ్యంగ్యంగా అభిక్షేపిస్తూ తన కావ్య నాటకరచన ముద్రకవించినట్లు కనబడుతుంది అభిజ్ఞాన కామంతలంలో ఆశ్రమ నగరజీవితాల తారతమ్య పరిశీలన చాలా నిశితంగా నిర్మించి దీని కరుంతల వంటకచ్చిన కణ్వశిష్యుల మాటలు తార్కాణంగా ఇవ్వవచ్చును ఏ రిద్దరు కేవలం ఆశ్రమవాసులు. మొట్టమొదటగా కణ్వని ఆజ్ఞానుపారతీ ఏరు దుష్కర్మం నగరానికివచ్చినట్లు కనిపిస్తాయి. ఏ రిద్దరి శ్లోకాలు నాగరక జీవనంలోగల భిత్తం చక్కగా వివరిస్తాయి—

“మహాభాగః కామం వరపతి రభిక్షుస్థితి రసా
న కల్పి ద్వర్ధానా మపథ మపకృష్టాపి భజతే
తథా పీడం కల్య క్షరిచిత వివిక్తన మసపా
జనాశీర్షం మశ్యే హుతవహపరీతిం గృహ మివ”

ఇది కణ్వశిష్యులలో మొదటివాడిన్న శ్లోకము దీని అభిప్రాయం ఇది “ఈవరపతి మహాను భావుడు. ఇతడు ఒక మౌనమైనా ఏమరకుండా తన రాజ భర్తం విరహహింసనాడు వర్ణాలలో అశమవర్తకులు మూడా చెనుమార్గం జోరికి పోవడంలేదు—అయినా వివిక్త మనస్సుతో ఇదంతా పరిశీలిస్తున్నావీ! జనా శీర్షమయిన నగరం అగ్గిదరికొన్న భవనంలా భాసిస్తున్నది” నగరం అగ్నిపరీతమైన గృహంలా ఉన్నదన్న ఈ ఉపమానంతో కాళిదా సెంత మాత్ముంగా నాగరికజీవన భిత్తం మన కళ్ళకు కడుకున్నాడో ఊహించుకోవచ్చును

రెండవ శిష్యుడన్న శ్లోకంకూడా ఆశ్రమ జీవితానికి, నాగరక జీవితానికి గల తారతమ్యం స్పష్టంగా ప్రతిఫలించజేస్తుంది

“అభ్యక్త మివ స్నాతః

కుచి రకుచి మివ ప్రబుద్ధ ఇవ సుప్రమ్

బద్ధ మివ వైరగరి

ర్షన మిహ సుఖసంగిన మనైమి”

“స్నానంచేసినవానికీ ఒళ్ళింతా నూనె రాసుకున్నవ్యక్తికీ, కుచిఅయిన వానికీ అకుచిఅయిన మినిషీ, మేలుకొన్నవానికీ నిద్రపోయేవాడు, వ్యర్థానిహారికీ శ్రేణి కనబడినట్టుగా వాణి సుఖవస్తులయిన జనం కనబడుతున్నారని దీని భావము ఇక్కడ కవి ఆశ్రమ వాసులయి నిర్లిప్తులయిన జనానికి, నాగరికులయి సుఖ రిప్తులయిన జనానికి తారతమ్యం చూపించడానికి వాలురు ఉపమానాలు ఉపయోగించాడు ఈ వాలురు ఉపమానాలు వాడడంలో చాలా అంతరార్థం ఉన్నది. ఇది సుఖనిర్లిప్తుల కారీరిక మానసికపరిస్థితులు చాలా మాత్ముంగా ప్రదర్శించే ఉపమానాలు ఈరెండు శ్లోకాలకొక మొత్తం అభిజ్ఞానకామంతలం అంతా నాగరక జీవనంపై ఒక వ్యంగ్య వహానంగా తీసుకోవచ్చును.

ఇంతకుపూర్వం కాళిదాసవ్యాసాలలో కాళిదాసకవిలో కనబడే అవాసక్తి జీవితం ఎదుర్కొనలేని ఒకటి వైరాగి భోగనికాదన ఇతని జీవిత భోగా

సక్తిలోనే అంత దీనమైన నిర్లిప్తతనాదా ఉన్నదని నూచించాడు ఈ దృష్టితో చూచినప్పుడే కాళిదాస ఉపన సౌందర్యభుక్తిలోగల పరిపూర్ణత బాగా అవగాహన అవుతుంది అయితే కాళిదాసకవిత్వంలో ఒక సైద్ధితి కనిపిస్తుంది ఈ కవి తన కాలంలో గల విశ్పంఖల భోగానుభూతిలో గల వామల వ్యంగ్యంగా గ్వనించి ఉంటామని అనుకున్నాడు అయితే కేవలం తైరాగిగర్భం ఉపదేశించక తన కవిత్వంలో సర్వత్ర ఉపన భోగసౌందర్యం ప్రతిఫలిస్తూంటాడు ఈవిధమైన రక్షిరక్తుల సమదృష్టి సమన్వయం కాళిదాసకవికి లోక ఆతి సౌందర్యం ఆపాదించింది

కాళిదాస కవిత్వంలో ప్రేమభావ పరిసర, దానికి సంబంధించిన 'సమన్వయ' కూడా స్వనిస్తున్నాయని అనుకున్నాము నేటికాలంలో ఈ ప్రేమపదానికి చాలా చిత్రవిచిత్రమైన అర్థవిభేదాలు ఏర్పడుతున్నాయి కేవల కారీరక కామన మొదలు కొని కారీరక ఎంపికమిశ్రితమైన అనేక విధాలైన నూనసీ ప్రవృత్తు లన్నిటికీ ఒకటే సంగ్రహంగా ముద్రచేయిస్తే లీపదం వాడుక న్నారు కాళిదాస కవిత్వంలో ఈ సుస్యాపరి లనం చాలా సూక్ష్మంగా నడిచింది ఇతర కావ్యాలన్నిటాకీ ఈ ప్రేమ భావ పరిసర ఒక విధమైన క్రమికపరిణతి పొందినట్లు కనబడుతుంది ఆచూకావ్యాలలోను నాటకాలలో ఈపరిణామం ఎలాగ పరిగింప చూచాము

మునుపటి ప్రధానంగా ప్రకృతివర్ణన ప్రధాన కావ్యం కాళిదాస కవిత్వం తన ప్రేయసిని సంబోధిస్తూ రచించాడు ఇందులో ప్రకృతివర్ణనకు వచ్చిన ప్రాధాన్యం ప్రేమభావానికి రాసేలేదు దీనిలో కవి ప్రేమ అంతుంకారంలో ఉన్నది గాని అంతిమం పరిగిరి పొంద లేదు

ఈ విషయంలో దీని తరవాత పరిగణింపదగిన కావ్యం మేఘదూతము ఈ కావ్యంనావా కాలానికి కవి కేవలం వ్యక్తిగత భావావ్యక్తి విశిచ్చిపెట్టి యక్షుని తరమగునూ స్వీయభావప్రకటన చేస్తున్నాడని పూర్వవ్యాసంలో వ్రాశాను కాని కవి ఇక్కడ యక్ష ప్రేమ సామాన్యమానన సాధారణమైన ప్రేమ గానే వ్యక్తీకరించాడు గాని దీనితో ఆధ్యాత్మిక సమన్వయం గాని ధార్మిక సమన్వయం గాని జరిపరచలేదు మేఘ సందేశంలో మానవసహజమైన సరళ ప్రేమ

భావం చక్కగా అభివ్యక్తమై సంపూర్ణ పరిగిరి పొందింది

మేఘసందేశంలోని కాళిదాస కవిత్వం గురించి ఇక్కడ ఒక విషయం చెప్పవలసి ఉంది. కాళిదాస కవిత్వం స్వయానా ఎక్కువగా నేటికాలంలో (Lyric) 'భావకవిత్వ' సమానమైనదని కొందరు విమర్శకులు అంటారు కాని కాళిదాస మేఘదూత ప్రేమకవిత్వం ఇది సరిగా అన్వయించదు పాశ్చాత్య విమర్శకుల పాహిత్యంలోని (Classical) సంప్రదాయ కవిత్వం (Lyric) భావకవిత్వ మొదలైన విభాగాలు మన ప్రాచీన పాహిత్యంలో అన్వయించవు నేటికాలపు మన భావకవిత్వం అంగ భావకవిత్వం (Lyrical Poetry) చ్చాయలు బాగా పడ్డాయి అంగ భావకవిత్వం అదర్శమయ ప్రేయసి ప్రేమ అత్యధికంగా కనిపిస్తుంది అనేకమైన సాంప్రదాయక కారణాలవల్ల అంగ పాహిత్యంలో ఈ విధమైన దృక్పథం ఏర్పడింది క్రైస్తవమతం స్కృతిప్రభావంవల్ల ఆ రోజుల్లోని పాశ్చాత్య పాహిత్యంలో కారీరక సంపర్కంమీద ఒక విధమైన విహ్యభావం ఏర్పడింది కథ లో మతప్రాబల్యం ఉన్న రోజుల్లో ఈ విహ్యభావం మరింత ఎక్కువగా విజృంభించినట్లు కనిపిస్తుంది అసలు క్రైస్తవమతం స్కృతిలోనే కారీరక భోగాలపై ఒక విధమైన విహ్యభావం ఏర్పడింది ఉపన సేవల చిహ్నం ఎక్కువగా ఈ అభిప్రాయ స్ఫోరకమైన చిహ్నంగా ఏర్పడి ఉంపవచ్చును క్రమేపి ఇప్పటి వచ్చిన పాశ్చాత్య వాఙ్మయ రచయితలు కొందరు ఈ భావంమీద ఒక పెద్ద విప్లవం లేవదీసి తమ రచనల్లో కారీరక భోగానికి, కామ ప్రవృత్తికి అగ్రతాంబూలం ఇచ్చారు డి హె లారెన్స్ (D H Lawrence) ఈ రంగానికి చెందిన ప్రముఖ రచయిత అయితే ఇది బాగా ఇటీవల కాలంలో వచ్చిన తిరుగుబాటు అంగ భావకవిత్వయంగం ఉచ్చస్థితిలో ఉన్న రోజుల్లో ఈ భావనావిధిమార్గం బాగా విశ్పంఖలంగా పోగింది ఆ కవిత్వ చ్చాయల్లో పడిన నేటి మన తెలుగు భావకవిత్వంలో కూడా ఆ అదర్శ ప్రయాశ్వేషణ జరిగింది

అయితే భారతీయ సంస్కృతిలో—తత్వాని కాళిదాసకాలిన భారతీయ సంస్కృతిలో ఇల్లాంటి దృక్పథం ఎన్నడూ ఏర్పడలేదు నిజానికి భార

తీర్థ సంస్కృతిలో చక్కని విహితానుష్ఠిత సమన్యయిం కనిపిస్తుంది మనవారి విహితానుష్ఠితా లెప్పుడూ పరస్పర విరుద్ధాలని భావించలేదు వారు పరస్పరమన్వితమైన మానవజీవితంలో ఈ రెండింటికీ సముచితమైన సమాన స్థానగౌరవాలు ఇచ్చారు అయితే భారతీయ చరిత్రలో ఒక్కొక్కప్పుడీ సమన్యయిం మరచిపోవడము, దానివల్ల జాతికి అనేకానీకానీ తగలడం జరిగితే జరిగిఉండవచ్చును అది వేరే విషయం

మేఘసందేశంలో అంతమా మానవసహజమైన ప్రేమభావం సర్వోపశుందరమైన మానవసంఘాతానికి వదిలింది

కాలిగాన కవిత్వంలో వచ్చిన ప్రేమభావ పరిణతి దృష్ట్యా చూస్తే ఈ తరువార విక్రమార్వశీయ, మౌళవికాగ్ని మిత్రాలు తీసుకోవాలి రచననుబట్టి పరిశీలిస్తే యాపకాలన్నిటిలోను విక్రమార్వశీయం అన్నింటికన్నా ముందు రచించిన యాపకం - కనబడ గుంది దీనిలో కాలిదాస కవిత్వ యుగకోద్రవంతో ఉరికలు జేస్తుంటుంది ఈ నాటకంలో నాయకుడు శ్వశివీ కలచి ఆమె వియోగంలో లలలు, నగులు మొదలైనవన్నీ ఉర్వశీయాప పరిణామాలని భావిస్తూ ఉన్మత్తుడై పోతాడ విక్రమార్వశీయ మౌళవికాగ్ని మిత్రాలు రెండింటిలోను ప్రేమ, మానవలోక పరిస్థుల్లోనే సందరిస్తుంది విక్రమార్వశీయంలో యుగకావేళంలో నెల్లివిరిసిన అమరై మౌళవికాగ్నిమిత్రంలో బాగా స్త్రీమితపడిపోయింది ఈ నాటక కథానస్తులంతా కేవలం ఒక అంతఃపుర ప్రేమగాఢ మాత్రమే దీని రచనాకాలంలో మన కవి చీమ, చింత లేకుండా కేవలం జీవన భోగపరాయణుడై పోయిగా కాలక్షేపం చేస్తున్నట్లు కనిపిస్తాడు

ఈ తరువార క్రమంలో పరిగణింపదగినది రఘువంశాభిజ్ఞాన కాకుంఠిలాల రఘువంశ రచనాకాలానికి మహాకవి జీవనదృక్పథంలో చాలా తీవ్రమైన పరివర్తన జరిగినట్లు కనబడుతుంది రఘువంశ మహాకావ్యం ఉదాత్తమైన ధార్మికదృక్పథంతో రచించిన కావ్యమని నినకటి కాలిదాస విమర్శన వ్యాసాలలో వ్రాశాడు. రఘువంశ రాజులలో చివరివాడైన అగ్నివర్ణునిలోధర్మవిరుద్ధమైన యధోచ్ఛాసోగప్రవృత్తి వల్ల, తత్వారా అలవడిన రాజధర్మ పరిత్యాగవల్ల

కలిగిన భరితాలన్నీ కవి పాతకులకు కళ్ళకు కట్టినట్లు ప్రదర్శించాడు రఘువంశంలో మొదట వర్ణించిన రాజుల చరిత్రలన్నీ మహా ధర్మభిరాల్లాగ ఆయుధ్య స్థితికి నిల్చిపోయాయి కాని చివర బయలుదేరిన అగ్నివర్ణుడు తన రాజ్యధర్మాలన్నీ మంట గలిపేసే నిత్యము అంతఃపుర భోగాల్లో మునిగిపోతూ తన రాజధర్మాలకు పూర్తిగా తిలోదకా లిచ్చాడు—చివరికి అత్యంతలాభనకల్ల ఇతని శరీరంలో రాజయత్న రోగం అంటురించింది రఘువంశంలో అనూచాసంగా వస్తూన్న యావరాజ్య పట్టాభిషేకం జరగకుండానే అగ్నివర్ణు డీ రోగంతోనే మరణించాడు చివరికి ఇతని రాణులలో గర్భవతి అయిన ఒక రాజ్య గర్భానికి కలిగిన పట్టాభిషేకంతో రఘువంశీయుల ఆదర్శ చరిత్ర అంతిమాధ్యాయం ముగిసిపోతుంది

అయితే ఇక్కడ కవి రాజధర్మ విరహాణానికి భోగలోలుపత వల్ల కలిగిన దుష్ఫలితాలు మాత్రమే స్వనింపజేశాడు కాని అంతకంటే విస్తృతమైన మానవ జీవితంలో ధర్మాచరణకు, విశ్చింభిల భోగా, క్రివల్ల కలిగిన దుష్ఫలితాలు ప్రదర్శించలేదు ఈ విధమైన మూర్ఖమూఢుల ద్వారానే సువికాల మానవజీవిత భోగ సమర్థా పరిష్కారం కూడా కవి స్వనింపజేస్తున్నాడని మనం ఇక్కడ గ్రహింపవలసి ఉన్నది

అభిజ్ఞాన కాకుంఠిలంలో కవి ప్రేమపరిణతి ఇంకొక విధంగా ఒక అంతఃపురైకి వర్ణనట్లు కవి పిస్తుంది మేఘసందేశంలో మిగిలిన కవి స్వీయవ్యక్తిత్వాలు మౌళవికాగ్నిమిత్రంలోకి వచ్చేసరికి చాలా వరకు లోపించిపోయాయి రఘువంశంలోను తీతాపి కాకుంఠిలంలోను కవి మానవజీవనంలో పెనవేసుకున్న అమరాగ సమన్యలన్నీ బాగా తిట్టుకుడై పరిశీలిస్తున్నాడు

కాకుంఠిలంలోని ప్రేమభావం మానవలోక సరిహద్దులు దాటి దివ్యలోకోన్ముఖమైనవి కాకుంఠిల బాని మేనక ఈమె గంగార్వస్త్రి విశ్వామిత్రుని తపస్సుమాధి లోకభయంకరంగా పరిణమించింది దీనితో భయభ్రాంకుడైపోయిన జీవేంద్రు డీతని తపోభంగం చెయ్యవలసిందని మేనకను వంటించాడు మేనకా మహాభావాలకు మున్నడై తపోభ్రష్టుడైన విశ్వామిత్రుని కీ శకుంతల జనించింది తరువాత పశ్చాత్తత్తుడైన విశ్వామిత్రు డీ శకుంతలను వేరుల రక్షణకు వదిలి తన

దారిని తాను వెళ్లిపోయి ముక్కుమూత విగించుకుని జూర్పుని మళ్ళీ తపస్సులో పడ్డాడు. తరవాత ఈమె ధర్మవిరతుడై ఆశ్రమధర్మం అవలంబించిన కన్యని దగ్గర పెరిగింది. ఈ విధంగా కరుంతల పూర్వచరిత్ర పరిశీలిస్తే ఈమె జీవనాశాస్త్రో ధర్మధ్వంసకమైన విప్లవోద్రేక చిహ్నాలున్నాయని అనవచ్చును. కనకశీ ఈమె ఆశ్రమనియమా లతిక్రమించి తనంతట తానుగా గాంధర్వ వివాహానికి అంగీకరించింది. ఇక దుష్టంతుని విషయం ప్రత్యేకంగా చెప్పిన ఆక్కరలేదు. ఇతని కింతకు పూర్వమే అంతఃపురంలో కొంతమంది రాణులున్నారని ఇతగాడు మృగయావిస్తోదనంద ర్థంలో మునికన్యా వ్యామోహంలో చిక్కుకున్నాడు. ఇతడుకూడా ఆశ్రమమర్యాద లతిక్రమించాడు. 'గౌతమి'నంటి వృద్ధస్త్రీ ఆశ్రమరక్షకురాలుగా ఉన్నా ఆమె ప్రేక్ష్యం లేకుండానే గాంధర్వవిధి ప్రకారం కరుంతలకు కంకణం కట్టాడు.

అభిజ్ఞాన కాకుంతలం పంచమాంకంలో కరుంతలకు రాజా తిరస్కరించినప్పుడు గౌతమి రాజాలో అన్న చిన్నశ్లోకంలో కవి ఈ విషయాలన్నీ ధ్వనింప చేస్తున్నాడు.

“నాపేక్షితో గురుజన

స్త్రయోనయా న పృష్టా బంధవః
వికైక మేవ చరితే

ధిరామి కి మేక్షకన్యో?”

“నీ పేమ వివాహవిషయంలో గురుజనుల అభిప్రాయం అపేక్షింపలేదు, ఈమె అయినా తన బంధువులను అడగలేదు. ఈ విషయంలో ఒక్కరుగానే వ్యవహరించిన మీరిద్దరికీ ప్రత్యేకంగా నే నేమి చెప్పగలము?” అని దీని భావము ఈ శ్లోకం ప్రస్తుత పరిస్థితి వాత్రమే గాక కరుంతలా దుష్టంతుల పై గాంధర్వవిధి నే తీవ్రంగా అభిక్షేపిస్తున్నట్లు ధ్వనిస్తున్నది.

ఇటుపిమ్మట కరుంతలా దుష్టంతు లిద్దరు గాఢ వేదశాపరితప్తులై బ్రసీకులయినారు. వీరిద్దరు తిరిగి మారీచాశ్రమంలో కలుసుకున్నారు. ఇది భూస్వర్గ లోకాలకు మధ్యమార్గంలో ఉన్న దివ్యాశ్రమ ప్రదేశము. ఇక్కడ వీరి కలయిక భూస్వర్గలోకాల మంగళోద్యాహంలా మనకన్నులకు స్ఫురిస్తున్నది. ఇక్కడ

కరుంతలా దుష్టంతుల ప్రేమ కళ నెకా గాని చల్లారిన ఊరతరంగంలాగ స్వర్ణమయమై ప్రశాంతంగా ప్రవహింపడింది. వీరిద్దరికీ కలిగిన సర్వదమన భరతుడు భారత చక్రవర్తిఅయి తన నామధేయం సార్వకపరుచుకున్నాడు.

కాకుంతలం చదివి ముగ్ధుడైన గట్టి కుమారని తన కాకుంతల ప్రళేపి కవితలో కాకుంతలంలో స్వర్గమర్త్య లోకాద్వాహం జరిగిందని ప్రశంసించాడు. ఈ ప్రశంసకు ఈ ప్రేమపరిణామమే ప్రధానాభిప్రాయము. అనేక విధాలుగా ప్రపంచ ప్రళంసలందు కొన్న అభిజ్ఞాన కాకుంతల గౌరవానికి, కాలిదాస కవితా మహత్త్వానికి ఈ పరిణామప్రదర్శనం ఒక ముఖ్యకారణమని అనాలి.

ఇక కుమారసంభవ కావ్యం తీసుకుందామని దీనిలో కాలిదాసీయ ప్రేమపరిణతికి పరమావధి కనిపిస్తుంది. దీనిలో నాయకా నాయకు లిద్దరు జగత్ప్రభవకారకులయిన పార్వతీ పరమేశ్వరులు సతీతేది దక్షా ధ్వరధ్వంసావంతరం హిమవంతుని ఇంట పార్వతిగా జన్మించింది. కుమారసంభవంలోని కాలిదాసీయప్రేమ పరిశీలన గాంధర్వం అనితరసాధారణమైనది. పార్వతీ పరమేశ్వరు లిద్దరు మానవత్వస్ఫుర్పలేని శేతల దివ్యస్వరూపులు. కాని కావ్యంలో వాత్రం వీరిద్దరు సామాన్య మానవవాత్రులవలె కష్టసుఖాలన్నీ అనుభవిస్తున్నట్లే కనిపిస్తారు. దేవతలు మన్యధుణ్ణి ప్రార్థించి, పరమేశ్వరుని తపోభంగం చెయ్యకలిసిందని ప్రార్థించారు. కాని చివరికి దేవతల ప్రయత్నం విఫలమైపోయింది. శివుని మూడవకంటి చిమ్ములోపడి మన్యధుడు భస్మమైపోయాడు. అయినా పార్వతి పట్టుబడిక పంచాగ్నిమగ్ధంలో నిలబడి ఘోరతపస్సు చేసింది. కామదహవంకల్ల వీరి అనురాగంలో సామాన్యమానవకామప్రవృత్తిభస్మీభూతమై పోయిందని కవియిక్కడనూచిస్తున్నాడు. కాని చివరికి ఈశ్వరుడు బ్రహ్మచారి వేషంలో పార్వతిభావపరిశీలనంచేసి ఆమె వివాహోన్ముఖుడైనాడు. పార్వతీ పరిణయానంతరం బ్రహ్మదులు మన్యధుని నేవ స్వీకరించకలసిందని పరమేశ్వరుణ్ణిప్రార్థిస్తారు. మన్యధుడు మళ్ళీ నవమన్యధుడైనాడు. అయితే ఈశ్వరుడిక్కడ స్వేచ్ఛా కటాక్షంలో మాత్రమే మన్యధుని

సేవాభాగ్యం కలిగిస్తున్నాడని కవి పోతులకు స్ఫురింపజేస్తున్నాడు.

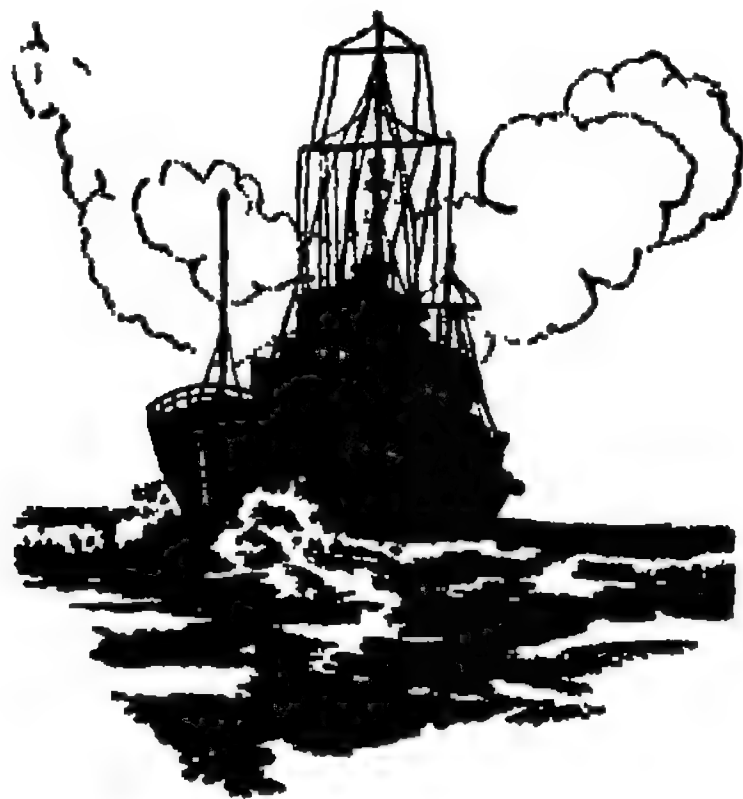
అయితే ఈశ్వరుని స్వచ్ఛాప్రవృత్తి మాదాశేవలం విశృంఖలమైనది కాదు. ఈ ప్రవృత్తికి మూల హేతువు లోక సంరక్షణమే గాని శేవలం భోగం కాదు అయినా ఈ భోగవర్ణనకోసం కాలిదాసు కుమారసంభవం కావ్యం చివరిసర్గ అంతా ప్రయోగించాడు.

ఈ విధంగా కుమారసంభవంలోని భోగ వైరాగాళిలు, మానవతత్వదివ్యత్వాలు పరస్పర సమ్మేళనంగా తమ ప్రత్యేకత్వాలు విడిచి అర్థనాశీవ్యరమూర్తులై అద్వైతతాదాత్మ్యంలో లీనమైపోయాయి! బహుశః ఈ అభిప్రాయం ప్రధానంగా స్ఫురింపజేయడానికే కాలిదాసే కావ్యం పరమేశ్వరభోగవర్ణనంతోనే ముగించిఉంటాడని లోస్తుంది అయితే కథ ఇంత అసంపూర్ణంగా ముగించవలసి కావ్యనిర్మాణానికి లోటు వచ్చిందని భావించ నవసరంలేదు. పద్యతీ పరమేశ్వరుల వివాహంతోనే తదనంతరం

జరిగే కుమారజననము, తారకాసురవధ అత్యంత జరగజోయే సంఘటనలుగా కవి ధ్వనించిఉండవచ్చును. కాని ఈ ధ్వని మరీ మూఝమై నద్యఃస్ఫూర్తి కలిగించడం లేదనిమాత్రం అంగీకరించాలి.

కవకనే సుప్రసిద్ధ చరిత్ర విమర్శకులు శాంజరీ కావ్యరచన లూర్తికాలేదని విమర్శించడం జరిగింది. కాలిదాస కవితను లోతుగా తనిచిమూచినవారికి చారిత్రిక విమర్శ యుక్తియుక్తంగా కనబడదు.

ఒక సమస్యద్వక్తృత్వంతో పరికిరించి వచ్చుచు కాలిదాసకవితలో స్ఫురించే సమస్యలు వాటి విషయంలో కవి ధ్వనింపజేసిన దృక్పథము ఈ వ్యాసంలో దిజ్ఞాత్రంగా మూలించాను. కాని ఈ మహాకవి కవితలో ఇది సమస్య, ఇది కథ, ఇది రచనాసౌందర్యము అని ప్రత్యేకంగా వేరుపరిచి పరికిరించడం చాలా కష్టము. ఇతని కవితలో ఈ విషయాలన్నీ ఒకే ఆకృతిలో నిలిచి అవిభాజ్యమైన అర్థనాశీవ్యరసౌందర్యంతో కన్నులకు మిరుమిట్లు గొలుపుకొంటాయి!

విపరిణామము

★

శ్రీ బూదరాజు రాధాకృష్ణ

నాడు ప్రాతస్సమీరగానమ్ము నిత్య
నూతనమ్ముగు మంగళగీతి నాకు,
మధు మధూళీ రసప్రాయమగు నువస్తు
హారబిందువు లమృతభాజనము లపుడు

తామ్రపల్లవ తరుణ పత్రముల క్రింది
కర్ణికా భద్రపీఠభాగమ్మునుండి
నవ్య వానంతవనశోభనమ్ము కూర్పు
పూర్ణసౌందర్యవతి యగు పూవునపుడు

మధుర మధుబిందు సంపర్క మునియుంట
నవ్యలావణ్య భారావనతను నాడు,
ఈడువచ్చినదని పుట్టినింటివారు,
పాట్రదోలి రటంచు జ్ఞాపకము నాకు'

నాడు హిందోళనమ్ముల పాడుచున్న
కామినుల గానశక్తికి కఱగి, ఏక
భారగా జాలువాటె కుందమ్ము, లట్టి
సంఘమరణము పెండ్లికి నదృశ మగుట!..

ప్రత్యుషఃకాల పవమాన భాషణములు
కాలు నాజ్ఞలు తెల్పు బాకాలు మాకు;
జీర్ణమై నేలమైరాలు పర్ణకోటి
యమును పండిన శివవాహనములుమాకు

రక్తబంధము విడని మూరండపాన
మిత్త పట్యవగణము సంబంధి మాకు,
వెనుక వెనుకల మమ్ముల అనునరించి
తిరిగిపోయెడు వేటొక ఓక్కులేదు'

పాలుగారెను మా దేహభాగ మెల్ల
తెల్లనెత్తురు టేరుల తెరలె నపుడు
కాయమును శ్రుంఛగల్గెను గాని, నతుల
కలవి కాలేదు మాఃరీమళము చంప!

రాలిపోవుచు రత్నగర్భకు శిరోఽభి
షేక మొనరించు మమ్ము గ్రసించి శయ్య
లందు పీడింతురే-మా పరాధబుద్ధి
పైఁపరాదమ్యనా నరజాతి కెల్ల?

కంటకమ్ములు పాదము లంటి నవ్య
నాగరీకుల నెత్తురు లాగు ననుచు,
స్వీయదేహాలనే తివాచీలు చేసి
కొలుచు మాజాతికే నరుల్ కూల్తురేమి?

తనకు రత్నాల తొడుగులు తార్చుజాతి
క్షణాశముగు వేళ కింకిల నవ్వనేమి
పరభృతరుకాలలో నని--ప్రకృతి యేని
కరుణనూపదు దీనసంఘములమీద!

భారతనారి

శ్రీమతి వట్టికొండ వికలాక్షి

ఇప్పుడు ఇంతకాలానికి భార్య చనిపోవటం, తల్లి మంచానపడటం, మళ్ళీ పెళ్ళిచేసుకుందామన్నా కానిపరిస్థితులు రావటం ఏటన్నిటి ఊలావా నన్ను రమ్మని చెప్పంపుకున్నారేకాని ఇంతకు ముందప్పుడైనా రమ్మన్నారా? ఎక్కడ గతిలేనప్పుడు నేను కావలసినదాన్ని నన్నుమాట నేనుమాత్రం మనిషినికాదు? నాకుమాత్రం మావాటి మానాలు లేవా? వాస్తవా జ్ఞాపకశక్తి! అనేది పూర్తిగా నశించలేదే! వారు చేసినవన్నీ ఎలా మరచిపోగలను? కష్టాలవల్ల మనస్సెంత పొడైపోయినా బాధలుమాత్రం తప్పకుండా జ్ఞాపకం ఉంటవి ఒక సారి కళ్ళనొట్టిన తరువాత మళ్ళీ ఆధర్తతో కలసి ఉండటం మాటరా? ఒకవేళ మనం తలవంచుకున్నా లోకం తలవంచగలమా? ఇప్పుడు కూడా లోకానికి హేళనగానే ఉన్నప్పటికీ కనీసం కష్టపడుకున్నా ననే సంతృప్తికలిగి ఉంటుంది మళ్ళీ మేము కలిసిఉంటే ఎంత అనాయత్తో ఎంత శ్రద్ధించాలని చూస్తుందీ లోకం? లోకంమాట అలా ఉంచి ఎవరైనా ఒకరకమైన జీవితానికి అలవాటుపడిన తరువాత మళ్ళీ ఇంకొక రకమైన జీవితాన్ని గడపాలంటే ఎంత కష్టమో ఆలోచించండి దుస్తులు మార్చుకున్నంత తేలికగా పూట కొకరకమైన జీవితానికి అలవాటుపడలేము ఏదోవిధంగా గతాన్ని విస్మరించి అక్కడకు వెళ్తే అనుకోండి అప్పుడు మాత్రం వారు నన్ను అక్కడే ఉంచుకుని గుఖ పెడతారని ఏమిటి నమ్మకం? అంటే! అవసరమయితే తిరిగిరావటానికి కూడా సిద్ధపడే బోవాలన్న మాట తెలిసీ కూడా నే నీపని చేయలేనట్లు పోనీ మరల ఆ దాస్యభావంలోపోయి పడేకంటే అంత తిండిలేకపోతే నడిమంది చిన్నపిల్లలకు చదువు చెప్పకోవడా ప్రకుమదాం తెమ్మనిపిస్తుంది, ఒకొక సారి, కాని ఇదివరకు ప్రతికన ప్రకుక్కు చిన్నపిల్ల

లకు చదువుచెప్పకోని ప్రకటనమా? అది మాత్రం తోటి నలుగురిలో తేలికకాదు? పాతబాధలకు భరించలేను కొత్తబాధల కంటకంటే అలవాటు పడలేను అయినా మరల అక్కడకు వెళ్ళి ఆ బాధలనుభవించేకంటే ఈ బాధలనే ఒప్పుకోని ఇక్కడే ఉండటానికి నిశ్చయించుకుందామంటే ముందు నా అన్నయ్య యిటుకుంటాడా? తను నన్ను కాగా పోషించినా లేకపోయినా తన భార్యకు పిల్లలకు చాలిరీచేస్తూ మెదలకుండా ఇంట్లో పడుండమంటాడు లేకపోతే మాట్లాడుకుండా అక్కడికే వెళ్ళమంటాడు అంతేగాని నేను వేరవుండి నా అంతట నేను స్వతంత్రజీవనం గడుపుకోవటానికి ఆయన అంగీకరించలేడు అదంతా ఆయనకు తల వంపులుగా వుంటుంది

ఏమిటోబబ్బ! మన భారతవారీమణులను గురించి మనలోకి నాయకులంత పెద్దపెద్ద ఉపన్యాసా రిస్తుంటారుగాని అదంతా ఎంతవరకు విజమంటారు? 'మా భారత వారీమణులు శ్రవణదవారీ లోకాన్ని తలదన్నగల సోశిల్యాన్ని పొందిఉన్నారని పూర్వంనుంచీ కూడా అలాంటి సాంప్రదాగూ నేనే సాటిస్తూవచ్చారనీ' అంటారు ఆదొక్కటేనా? మా భారతదేశపు స్త్రీలు విదేశాంగ రాయబారులుగా ఉన్నారనీ, మంత్రు లయారనీ, ఇంకా ఏమేమో చెప్తారు కాని ఈ చెప్పేదంతా మన భారతదేశపు స్త్రీలకు ఎంతమందికి వర్తిస్తుందనేదే కొంత హృదియంలో బాధిస్తుంటుంది మన మన దేశనాయకులు చెపుతున్నదింతా వర్తించే స్త్రీలు మనదేశంలో నేళ్ళమీద లెక్క పెట్టకగినంత మందికన్నా ఎక్కువ ఉండరు. ఏ ఒక రిద్దరినిబట్టో దేశం మొత్తం ఆ విధంగా ఉన్నదనుకోవటం ఎంత అన్యాయం? సామాన్యస్త్రీ సమాజమంతా ఏవిధంగా ఉన్నదో ఎవరివరకు వారు తమ జీవితాన్ని పర్యాలోకించుకుంటే చాలదూ?

ఎక్కడిదాకానో ఎందుకు? నావంకు నన్ను చూడండి. నేను పుట్టటమే అంతమంది అపవర్గం మధ్య పుట్టితిని. నైగా మా నాన్న గారిది అంత స్థితి గల సంసారంకూడా కాదు. నేను పుట్టి ధూమిమీద పడినప్పటినుండి ఇంతే ననుకోండి. నా కష్టాలు అలాంటి పరిస్థితుల్లో నన్ను బాగా చదివించి విజ్ఞాన వంతులను చేయాలనిగాని, మంచి సంబంధం తెచ్చి వివాహం చేద్దామనిగాని అనుకోలేదు. అలాకాకం లేదుగదా? నిజంగా నేను చిన్నప్పుడు ఎంత చదువుగా ఎంత ఉత్సాహంగా ఉండేదాన్ననీ మా అన్నయ్య ఉండేవాడా అయినా నాకంటే పెంకు సంకల్పాలుముందు బతిలో? పంపించినా ఆయన కంటే తరువారీ పోయినదాన్ని నేనే చదువులో ఎంతో ముందుకు పోతుండేదాన్ని అయినప్పటికీ మగపిల్లవాడు ఒక్కడేకదా అయినా కాస్త అభివృద్ధిలో? తీసుకువస్తే బాపంబుందని వచ్చినా రాక పోయినా అవి అమ్మ ఇవి అమ్మ అయిన చదువు కోసమైనా ఖర్చుపెట్టారుగాని నాకుమాత్రం చదువు చెప్పిందిలేదు. పెద్దదాన్నయిన తగువారి లోకంగా వలుగురితోపాటు ఎలా మంచి సంబంధం రావటం కష్టమని తతిహ్యమేమీ మాచుకోకుండా మాకంటే కాస్త ఆప్తిమయంగా పరనారేమి తెమ్మని ఇచ్చి నేకారీ సంబంధాని? మాకంటే నాము పెద్ద భాగ్య వంతులమనీ, తమకు తగినట్లుగా మేము మాచలేక పోగున్నామనీ పెళ్లయిన మరుసటిరోజునుంచి మా అత్తగారు ఎప్పుడు పొధిస్తూనే ఉండేది. కొడుకు కూడా ఆ అమ్మమాటలకు తల సోపటమే కాని మా పరిస్థితులు సరిగా అర్థం చేసుకోగలిగేవారు కాదు. అక్కడికి మావాళ్లు వాళ్ళకున్నంతలో మా అక్క చెల్లెండ్రుందనీ సమానంగానే మాస్తాఉంటా రీ రోజువారీ నిజం చెప్పమనీవస్తే వీళ్ళ ఒత్తికి తట్టుకోలేక నాకే కొంచెం ఎక్కువగా ముట్టచెవుకూ ఉంటారు అయినా వారికి సంతృప్తిలేదు. ఆ పని చేతగాదని ఈపని చేతగాదని నన్ను, దానిమీదగా అది పెట్టలేదని ఇది పెట్టలేదని మా వాళ్ళ మా ప్రాధ్దప్ర మానము తిట్టి పోస్తుంటే మే పని నిజంగా అజేమిలో గాని నన్ను నిలుపునా నిలచెట్టి వెయ్యి తిట్టివా ఏదో ఒకవిధంగా సరిపెట్టుకుపోయేదాన్ని కాని మావాళ్ళను మాత్రం ఒక్కమాటన్నా, తరవారీ నాకెంత కష్టమైనా

రానీ, ఆ కుడానమాత్రం సహించగలిగేదాన్ని కాదు. దాని మీదట తగాదా ఇంకా పెద్దదవుతుండేది.

నాకు సాధారణంగా ఇక్కడి జరిగే తగాదాలు పుట్టినింట్లో చెప్పే అలవాటుండేది కాదు. కాని కొత్తగా కాపురానికివచ్చి పుట్టింటివచ్చిన రోజుల్లో మావాళ్లు నన్ను మరీ చచ్చిగుచ్చి అనుకుంటుంటే ఎప్పుడో ఒకపారి మాటల సందర్భంలో కొంచెమైనా చెప్పక తప్పేదికాదు. అప్పుడు మా అమ్మ అనేది 'మమ్మలను అంటే నీకందుకు కోడం? నీవు మాట్లాడి కుండా వూరుకో మా ఎదుటమాత్రం అనరుగదా? ఒకవేళ అంటే మేమే చెపుతాం జవాబు. నీ ఎదుట ఏదన్నా అన్నా గానీ నీకు పట్టనట్లుగా ఉరుకో, అంతగా అయితే, నా ఎదుట అంటే ఏం ప్రయోజనం మా వాళ్ల ఎదుటనే అనరాదా? అను నీకు కోడం అని తెలిస్తే వాళ్లు ఇంకా ఎక్కువ తేస్తారు. నీకు పట్టనట్లుగా వూరుకుంటే అనీ అనీ వాళ్లే వూరు కుంటారు.' మా అమ్మ నాకి విధంగా చెప్పటం నా కెంతో బాధగా ఉండేది. నేను తనుకోసం అని నాకు ఎక్కువవుతున్న కష్టాలను కూడా సహిస్తూ తమమీద మాటపడకుండా కాపాడుకుంటే చివరకు ఇదేమిటా ఇలా అయిందనిపించేది. ఆమె అలా చెప్పటంలో ఆర్థిప్రాయం మంచిదే కావచ్చు. తమ మూలాన నేనేరిగిమైన కష్టాలు పడకుండా ఉండి టానికే కావచ్చు. కాని నేను సహించే దట్లా? నేను మా తల్లితండ్రుల మెప్పు పొందటంకోసమని అవిధంగా రోషాని? పోలే అనుకోవచ్చు, అలాకాదుగదా? నిజంగా ఎంతో బాధపడే అవిధంగా వాళ్లను ఎదుర్కొనటం, మనం అర్థిగారింటికి పోయి అక్కడి మన కీవితాన్ని వాళ్లమీద ఆధారపడి గడుపుతూ ఉంటాం. కావట్టి సమంజసమైనా కాక పోయినా మనల్ని ఒక మాట అనే అధికారం వారికి గాని పడవలసిన బాధ్యత మనకుగాని ఉంటుంది. ఏదో వాళ్ళ కున్నంతలో కలో గంజో తాగి వాళ్లం తిట వాళ్లు బ్రతుకుతున్నప్పుడు అనవసరంగా మాటి మాటికి వాళ్లను తూలవాడుకూ ఉంటే ఏదీ అయితే మాత్రం ఎలా సహిస్తుంది? ఎంత ఈ రోజు ఒకళ్ల చేతుల్లో పెట్టివా మనలను పుట్టినప్పటినుండి పెంచి పెద్దవాళ్లను చేసింది తల్లితండ్రులేకదా మన ఉనిక ప్రారంభంమంచి కూడా వాళ్లను చూచి సంతోషం

దటం కానీ, చాళ్లవల్ల గుభపడటం కానీ, ఒకటే విటి తీవితానీ! కావలసిన సమస్తము చాళ్లవల్లనే కదా సమకూరింది మనకు ఇంకొక రకమైన మనుష్యులతో పరిచయం కలగగానే ఇంకొక ఇంట్లో అడుగుపెట్టగానే పూర్వ సంస్కృతులన్నీ ఒక్కసారిగా మరచిపోవాలంటే సాధ్యమా? 'నీకందుకు నీకు పట్టనట్లుగా ఉన్నావో' అని మా అమ్మచెపుతుంటే కానీ నా క్షేమంకోరి అదలా చెయ్యగలం? ఆమె నాకు చెపుతుంటే కానీ మేమంతా ఇంత మందిమి పెరిగి పెద్ద చాళ్లమైనా ఈ రోజుకీ కూడా మా నాన్న ఏదైనా తమాషాకు మా అమ్మ— పుట్టినింటివారి శేరైనా అంటే ఆమెకే ఎంతో కోపం వస్తుంది నిన్న గాక మొన్న కాపురానికీ పెళ్లిన నాసంగతి చెప్పే దేమున్నదింకా?

మా పూరికి వారి పూరికి చాలా దూరం కావటానికే ఏమో వారి పడుక, ఆచార వ్యవహారాలు, అభిప్రాయాలు అన్నీ మార్పుగానే వుండేవి మేము సాధారణంగా అంట్లు తోమినా, అన్నానువడించినా కూర్చోనే చేస్తాం మా అత్తగారు అలాకాదు ఆమె అలాంటివనులన్నీ వంగోవి చెప్తూ వుంటుంది నన్ను ప్రతిసారి పాచ్చిస్తూనే ఉండేది 'మన అమ్మవా ఏం కూర్చోనిచేయటానికీ? అని ఒకొకసారి చాలా గట్టిగా కోపంగా కూడా చెప్పేది కానీ నా కందుకో అలా వంగోని అంట్లు తోమబోయినా అన్నాలు వడ్డించబోయినా వీలుగా ఉండేది కాదు మావటానికీ కూడా అదొక తరహాగావుండేది నేను మార్పుకోలేకపోయాడాన్ని, తనకు పని కావటం ప్రధానం గాని ఇతన్ని ఎందుకా అని చాలా విసుగ్గావుండి 'మా పూళ్ళో అందరం ఇలాగే చేస్తాం' అని చెప్పేవాన్ని ఒకొకసారి. 'మీ ఇంట్లో ఏ అలవాటైతే ఆ అలవాటేనా ఏం, మార్పుకో నక్కరేదా?' అని కొడుకుకూడా నన్నే కనితేవారు దాదాపు ఇంట్లో ప్రతి చిన్న విషయం వారికీ పట్టనిదంటూ వుండేదికాదు ప్రతిదీ పట్టించుకోవలసిందే తీర్మానా తల్లివైపు ఆక్కడ నా అన్న చాళ్లు ఎవరు లేకపోవటాన నా విషయం ఎవ్వరికీ తెలిసేది కాదు వీలైనంతవరకు ఇంట్లో తగాదాలు బయటకు పోక్కనిచ్చేవాళ్లం కాదు. ఆ విషయంలో మాత్రం అందరం ఒకటిగానే నడుచుకునేవాళ్లం

మేము పైకి అంతగా పోట్లాడుకోకుండా వుండటం ఇరుగుపొరుగువాళ్లకు ఏమంత కాగా వుండేదికాదు. మా తగాదాలను రెచ్చగొట్టటానికీ చాళ్ల సర్వ శక్తులను ధారపోస్తూనేవాళ్లు నన్ను ఒకటి రెండుసార్లు కదలించి చూచారు కానీ లాభంలేకపోయింది. మా అత్తగారి దగ్గర మాత్రం కొన్ని కొన్ని పనిచేస్తూ వుండేవి అదంతా గ్రహించి ఎక్కువగా నేనే సరిపెట్టుకు పోతుండేవాన్ని

ఒక పండుగకు ఇళ్ళలుక్కుంటున్నాము పొరుగింటామె ముగ్గు గొట్టంకోసమని వచ్చి 'కోడలు వచ్చినా ఇంకా మా వదినకు అలటం తప్పలేదే' అన్నది

'ఆ తప్పదీ, అడకు పోయినానే తప్పేదే' అన్నది మా అత్తగారు పోనీ నేను పూరికీ కూర్చుంటే ఆ పొరుగింటామె అలా అమాట అన్నా ఈమె విసుక్కున్నా కొంత అర్థం ఉన్నది నేను అడ్డాలు సర్దమ, ముగ్గు వెయ్యమ, కందిమండల మంట పెడుతూ ఒకదాన్నే వంట చెయ్యటం, ఈలాగా ఎవరైనా వస్తే అన్నాలు వడ్డించటం ఆమెకంటే నాలుగువంతులు నాకూ పని ఎక్కువగానే ఉన్నది అంతకంటే ఇంకా నేను మాత్రం ఏమి చేయగలన నేనూ మనిషి నే కదా ఎంత పనిచేస్తున్నా మారోడిలిక అన్నం వండటం కూడా చేతిగారు అని ప్రచారం చేస్తుండేది మా అత్తగారు ఎప్పుడైనా అలా కొంచెం బయటకు పోతే సరి 'అన్నం కూడా వండవలసినదా? ఏం చేస్తావు?' అని అడిగేవాళ్లు నన్ను ముఖానపట్టుకుని కోపంవచ్చి ఆమె నన్ను ఏపనీ చెయ్యనివ్వదు ఆమె చెబుకుంటుంది అని చెప్పేవాన్ని, మొదట తరువారి నిజమే చెప్పేవాన్ని లేండి తిన్నదానికీ సరిపోకు వీలైనంతవరకు బండచాకిరిచేయించుకుందామనే దృష్టి తప్ప ఈ మనిషి ఎంతవరకు చేయగలుగుతుందా, ఏయే పనులు చేయగలుగుతుందా, అనే ఆలోచనే వుండేది కాదా మేము మా పుట్టినింటివాళ్లు ఎక్కువ భాగ్యవంతులు కాకపోయినా బస్తీకి పక్క పూరు కావటానికే ఏమో వడ్లు దంచుకునే అలవాటే లేదు మాకు మాత్రం కాదు మా పూళ్ళో మాకంటే తక్కువ పరిస్థితుల్లో వున్నవాళ్ళకుకూడా ఆ అలవాటే లేదు అందువల్ల నాకు రోకరి ఎలా పట్టజోవాలో కూడా

తెలిసికొను ఎప్పుడైనా పండుగలకు పిండి కానంపిన నీ మరన వేయించుకొస్తుంటేవాళ్లు మావాళ్లు. ఎప్పుడైనా ఒకొకసారిమాత్రం ఇంటి దగ్గరనే పిండికొడుకుంటే వాళ్లు వూర్వం పోటు వేసిన అలవాటుకల్ల మా అమ్మ, అక్కయ్యలు కొట్టివాళ్లు సరదాకు నేను కూడా పోయి రోకలి తీసుకుంటే నాలుగుపోట్లు వేయగానే ఎంతో సారి వచ్చేది ఇంటనే నీకు చేతగాదులే ఎవరిచేతిమీద వన్నా వేసేవు రోకలిఅంటూ, నా చేతులో రోకలి తీసుకునేవాళ్లు అలాంటివాన్ని అత్తవారింటికి వెళ్ల గానే వడ్లుదంచమంటే ఏమి దంచగలుగుతాను ?

నేను అత్తవారింటికి వచ్చిన రెండవసారి యిరవైరోజులకు పదిపదైవిమిది మానికలు వడ్లు గుంటలోపోసి రోకలి తీసుకోమన్నది వన్ను, నా అత్తిగారు రివొక రోకలితీసుకుని దంచుకూ నా గుండెల్లో గుభేలు మన్నది నేను వడ్లు దంచాలి విర్రాంతిపోయి ప్రభావి కానుకుని అలాగే నిల బడ్డాను అట్లానంచుంటావేమే? నీకుకాదు చెప్పేది రోకలి తీసుకోమని? అన్నదామె ఇక నీ విషయంలో నోరుమూసుకొనివుంటే లాభంలే దనిపించింది అలాగే ధైర్యం తెచ్చుకుని గోళ్లు గిల్లు కుంటూ ఆమె ముఖంవైపు చూపటానికి కూడా ధయ మేనీ తలవంచుకునే నాకు చేతగాదు అన్నాను 'అత్తీ చేతనాద్దిలే తీసుకో తీసుకో' అన్నదామె మళ్ళీ ఆచేతులోకి ఈ చేతిలోకి రోకలి గబగబా మార్పుకుంటూ, కాలిలో వడ్లు గుంటలోకి ఎగవోసు కుంటూ అంతటితో వాలో అదివరకుఉన్న ఒకేక కూడా పోయినట్లయింది రోకలి తీసుకోవోలే చేతులకు సరాలుగాని ఎముకలుగాని వున్నట్లు తోచ లేదు తీవ్రపడేదని ఉన్నవాటిల్లోకి చిన్నరోకలి ఏరి తీసుకున్నాను ఒక వరసకూడా వూర్తిగా వయ్యకముంద వివరితింగా సారివచ్చి రోకలి దింపాను కొంచెం ఆగి కొంచెంసేపు, మళ్ళీ కొంచెం ఆగి కొంచెంసేపు వేస్తూవుంటే మొదటి సారి వేసినంతసేపు కూడా ఒక్క చిగువున వయ్య లేకపోతున్నాను నోరు ఎండిపోయి మంచినీళ్లు త్రాగటం వాస్తవియవకొట్టి అసలు రోకలే నా ప్యాక్షనంలో లేకుండాపోయింది ఇక ఏమైనాసరే తెమ్మని చేతిలో రోకలి గోడకు అనించిపెట్టి అరుగు కానుకుని కూర్చున్నాను.

'ఇట్లా కూర్చుంటే ఇక నాతో నరిగినట్లే ఒడ్లు' అన్నదామె

'అయితే ఏంజేయమంటారు? నా కడలే అల వాటులేదు' అన్నాను అరిచేతులు పొడుకుంటూ.

'ఇన్నాళ్లనుంచీ జీతగాదు నేనూ దంచిపోవిన దియ్యంవుంటే తివి కూర్చుంటిరి మరి ఎల్లకాలం అట్టెట్లా అమర్చుది కూర్చోని తినటానికి అలవాటు లేదంటే అలవాటుచేసుకోవాలి మా అందరిమాత్రం పుట్టంగానే అలవాటైందా? ఇట్లాగే ఎయ్యంగా ఎయ్యంగా అలవాటైంది నీకూ అంటే—' అని ఆమె అంటూండగానే జీతగాదు వచ్చాడు ఇయాళ చిన్నదొరసానిగారి చేత ఒడ్లు దంపి త్రవ్వట్టుందారే— అన్నాను వాడు నా వాలకం చూచి

'ఆఁ దంపిచ్చం ఆమెనీ నిన్నూ కూర్చోపెట్టి పెద్దాం మిమ్మల్నందర్నీ కూర్చోపెట్టి మేము తెచ్చిపెట్టలేమయ్యా, ముందు నువ్వకూడా రోకలి తీసుకో' బగబ ఒక వరసవేసి తలవారీ కూడు తిందువుగాని— అంటూ ఆమెకూడా రోకలి గోడకు అనించి పెట్టి వడ్లుగుంట చుట్టూ ఇడుస్తూ లేవచ్చా లేలే ఆమ్మది నేనుకూడా ఒకసారి చేతులు చూచుకుని రోకలి తీసుకున్నాను

'అబ్బ' దొరసానిగారి చేతులు ఎట్టగా ఎట్టా కందిపోయినయ్యో చూడు పెద్ద దొరసానీ సాపం పొప్పలుకూడా పొక్కినియ్యి అమ్మో అయ్యిగనక చితికిలేనా? ఇకాబాద బగవంతుడికి దరికూర్చిందే అయ్యి చితికిలే ఇక రోకలి పట్టుకోటానికి యీలు గాదుగా?—అన్నాను వాడు నేను అలాగే పోటు వేస్తూనే ఉన్నాను

'ఓఁ యీలుగాను కొట్టుద్ది మా కందరికీ పొక్కిలేదంటావా? అయ్యం బాస్తయ్యం? కొంకు యాడు రోకల్లో కాదులు గావీపోలే, తరవారీ ఇక బాదే తెలవదు' అన్న దామెకూడా రోకలి తీసు కుంటూ

'అయినా ఇసుమంటి పస్త వాబోటి మూడోళ్ళూ చెయ్యల్సిందే కాని మీబోటి దొరసాంట్లు చెయ్యలేదులేండి. నాకెందుకు చెప్తారు అన్నాను వాడు ఓపికగా ఒక చేతులోనుంచీ ఇంకొక చేతిలోకి రోకలి మార్చుకుంటూ

'ఏం? మీబోటి దొరసాంట్లంటే మేము మాత్రం తినట్లేదా? మీరేనా తింటుంది? పొట్ట

యన్నంతవరకే ఎటువంటి దొరసాక్షాత్తైనా తప్పకు
ఎటువంటి దొరగార్లకైనా తప్పదు ' అన్నదామె

'అయినా ఎవరటి కాలపారు మీలోటారు,
ఏరు ఈకాలప దొరసాక్షాత్తే ఏరులేంది మామట్టికి
మాలోనే ఎంతో తేడా వుంటది—ఎవరట్టికి ఇప్పు
టోళ్ళకీ మా గుల్లెల్లాకదాన్ని పరమటిచ్చాం
ఏదో పాలము బుట్టావుంది ఒకళ్ళకీ కూరిపోకండా
వాళ్ళ పాలాల్లో వాళ్ళేసేకుకు బతుకుతారు గదా అది
వాళ్ళ పాలం వాళ్ళు సొమ్ముకుపోను తైజ్జావ గోంగోర
తప్ప రొండోగో నోట్లో బెట్టుకోటానికీ దొరకడు
ఆరుగాలం అదే ఆ తైదలు అయినా ఆరుగాలం
ఎంత కాకిరీతేస్తే వస్తే ఇప్పుడు బుట్టిన పిల్లనైనా
సరే ఇట్టా దోలానికీ దుప్పటికట్టి ఆ దుప్పట్లో పడేసి
పాలాని కురికితే మళ్ళీ యింటికొచ్చే ఆ పిల్లని
నానుకునేది లేకపోతే ఒక గుట్టుకొస్తేనా బయ
లేరాల పాలం తీ కపోయి అక్కడ ఏ చెట్టు
కొమ్మకొ ఒక పైపంద కట్టేడిను ఆ పంచలో పారేసి
అంతకంటే ఇంకా కాస్తే వుమా తెల్పిన పిల్లల్ని
కాపలా పెట్టేడి, మనం పాలం పన్నో పడేది
ఆడోళ్ళు మొగోళ్ళు ఆ మాదిరిగా కట్టపడితేగాని ఆ
తైద బావకూడా దొరకడు మా చెల్లెలు మా అన్న
దమ్ములమధ్యన ఒక్కతే కాటాన కాస్తే పాలము
బుట్టా పంపకుండా గారాబంగానే పెంచాం
తెప్పొద్దు ఎటూచ్చి ఇక్కడ కాస్తే సుకపడిపోయిం
దాయ అక్కడ సయ్యంబవళ్ళు పాలానికీ తేరిమి
ఎట్టికాకిరీ అంతో శయించేటప్పటికీ నన్నాని
కాస్తే పోయిందిగా అంతోనుండు మాలో కంద
ల్లోకి అదే కాస్తే సాయంగా వుండేది ఇప్పుడేముందో
మామాత్రం అన్నారేదుగా? ఈ దొరసాన్ని జూపి
నప్పుడల్లా నాకదే మనసులో కొత్తుంటది—అంటూ
వాడుకూడా పోట చాలించి చమట తుడుచుకుంటు
న్నాడు నేను కొంచెంసేపు వేసి మధ్యలో
ఎక్కడో చాలించి వాడిమాటలు వింటూ అలాగే
రోకలిపట్టుకొని నిలబడినాను

'ఏమమ్మ అట్టా? నుంచుంటే నేం ఇందాక
ట్నుంచీ' అన్నది మా ఆత్తగారు 'వారూల్లో
ఇసుకుంటి పనులన్నీ ఎరగలేండి, ఆ దొరసానే
నేుత్తది పాపం గబగబ నేనే రెండుమాడు వరస
లేసి పోతా'—అన్నాడు.

మత్స్య తేనీపని మత్స్య తేనీకుడ్డా. మత్స్య
కూడా ఇంట్లోపనుల లెక్కడ సరిస్తూ కూసుంటావు
ఇక పదయిపోయి అన్నంతిని ఇంకొకతట్ట పచ్చిగడ్డి
తీసుకురా—అన్నదామె వాడు అన్నం తిని
పచ్చిగడ్డికి నల్లాడు బొబ్బలు చిరికి చేతులుమంటలు
పుడుతున్నా అట్టా? ఆ ఒడ్డు దియ్యంచేకాం ఆ
రోజు మొదటిరోజు నే కాదు నా చేతులకు బొబ్బలు
పోక్కటం ఎప్పుడు దంచినదియ్యం అయిపోయి
మల్లీ వడ్లుపోసి దంచబోయేటప్పటికీ ఎప్పటికప్పుడు
కొత్తగా బొబ్బలు పోక్కవలసిందే ఆ బొబ్బలు
చిరికిన చేతులతోనే వడ్లు దంచవలసిందే ఆమె
చెప్పినట్లు కాయలుకొచ్చినా బాగానే ఉండేది
ఎన్నిసార్లు దంచినా, నా చేతులు కాయలుకొచ్చేవి
కావు, ఎందువల్లనో మంచి మరీ ఆ వడ్లదంపుకు
తట్టకొలేక ఎప్పుడు మా యింటికీ ఎల్లామా అని
పించేది అక్కడ వుండగా మా యింటికీవస్తే అక్క
డికి ఎళ్ళటం అంటే సరి భయంగా వుండేది

చేయించుకున్నప్పుడ అలా చాకిరీ చేయించు
కున్నా తీరిక సమయంలోనైనా ఎక్కడికైనా
పోనిచ్చేవాళ్లా అంటే అదీలేదు వూళ్లోనే సభలనీ,
అవనీ ఇవనీ ఏవైనా జరుగుతుండేవా? ఎక్కడికీ
పోనిచ్చేదికాదు ఎక్కడికీ—తే ఎవరు ఏమి నేర్చి
వుంపుతారో, ఎక్కడెవరూ దినకపోతుందోనని భయ
పడుతుండేవాళ్లు ఏవైనా సరిగింపులనీ వచ్చేవా
కొంచెం గాకిస్తోనల్లి మావ్రాం అంటే వీలుప.
నిచ్చేది కాదు సరిగ్గా ఆ బవాట్లోకి వచ్చేటప్పటికీ
'పాలు పొంగిపోలివి పాలు మాస్తుంకు' అనో, ఏదో
ఒకటి అలాంటి పనులే నాకు అప్పకప్పి తినింకే పని
మీదనన్నా అక్కడ లేకుండా పల్లిపోయేది అబ్బ
చెప్పకుంటే ఒకటా రెండూ ఇలాంటివన్నైనా
వుంటవి

ఆ వూళ్ళో మహిళాసంఘం వున్నది బయ
టకుతచ్చి పనిచేయగలిగినవాళ్లు ఆ వూళ్లో అన్ని వేల
మందిలో ఇద్దరుమాత్రమే ఉన్నారు వాళ్లు
మమ్మల్ని కూడా మహిళాసంఘంలో చేర్పించాలని
తచ్చా రోకరోజు ముందు మా ఆత్తగారి వడిగారు
మనకు ఆ కష్టాలున్నై ఈ కష్టాలున్నై ఇవన్నీ
పోవాలంటే మనం అంతా ఒక సంఘంగా ఉంటే
మంచిదనిచెప్పి ఆమెను సంఘంలో చేరమన్నాడు.

‘వాకు సంగాలు వద్దు, ఏమీ వద్దు మమ్ముల్నిట్టావుండ నియ్యింపమ్మా చాలు—అన్నదామె

‘మీ కిష్టం లేకపోలే మీరు చేరవద్దులెండి, మీ కోడల్ని అయినా చేర్చించుకుంటాం’ అన్నారు వాళ్లు

‘మీ కోడలాకరి నే నొకటివా ఏం? నేనే చేరకపోలే మా కోడలేట్లా చేరుద్దీ? బలేవాళ్ళేమీరు, ఇవారే సంగంలో చరకుంటారు, లేవు మీ మాదిరిగా ఇల్లిల్లు పట్టుకుని తిరగమంటారు మా కయిన్నీ ఏం తెలవవులే పోండి పోంమ్మ’ అన్నది, ఆమె విసురుగా పాపం వాళ్ళేమనకున్నారో ఏమో తెల్లపోయి

అ - కోపపడితే ఎలాగండీ మామవాత్రం ఏం పనిపాటలేక ఇలా తిగుకున్నామంటారా? ఇప్పుడు ఇంటికినల్లి మీలాగానే మీ కోడలిగాగానే అన్ని పనులు మేమే చూచుకోవాలి ఇంకా కొంత కాలం పోలే ఇలా అనేవాళ్ళే సుంకుసుంకుగా చేరుతారు లెండి అని వాస్తవు ఒకసారిమీచి వాళ్లు నర్సిపోయారు ఎప్పుడైనా మహిళా సంఘానికి చందాలు లో కావలసివస్తే వాయింటిదగరనుంచీ లేనికైనా వాడు కోవగొనికని తీసుకుచ్చిన బుట్టలోదే అప్పుడప్పుడు ఒక రూపాయి అర్థరూపాయి ఇస్తూ ఉండేదాన్ని ఆది నా బుట్టే అయినప్పటికీ మళ్ళీ మా అత్తగారింట్లో ఎవ్వరికీ తెలియకుండా చాలా రహస్యంగా ఉత్తండేదాన్ని మనకు అట్టి మానం ఉన్న సంఘానికి మనబుట్ట మనం ఇచ్చుకునే అధికారంకూడా లేదన్నమాట ఒక సంఘానికి కాదు నా కవనరమైన ఖర్చులకు వాడకుంటున్నా కూడా వారందరికీ కష్టంగానే ఉండేది అదేమి? మరి ఎప్పుడైనా లూలప్పీ వస్తే ఎలిచి తీసుకుంటుంటే ‘ఇవారే ఏం చేరంటం వచ్చిందనో, ఏదన్నా పంపగా పబ్బమా? అవి నాలుగు అయిపోయినదాకా అంతేలే’ అని తనలో తనే గొణుగుకుంటుండేది పెండై ఇన్ని ంతర్సారైవా వారి బుట్ట దేనికి ఇవ్వకపోగా వాడబుట్ట వన్నుకూడా సంతోషంగా స్వేచ్ఛగా ఖర్చుపెట్టుకోనిచ్చేవాళ్లు కాదు

ఒక డచ్చేమిటిలే కాస్త కుత్రంగా వుంటే కూడా చూడలేకపోయేవాళ్లు. సాధారణంగా వారాని

కోకసారి తలంటుకోవటం అలవాటు వాకు ఇంత తొందరగా ఎందుకు అంటుకోవాలా? అని కోపం చూపిస్తూ ఉండేదామె కుంకుడుకాయలు కొట్టుకుంటుండేదాన్నా? ‘తెచ్చిపోస్తావుంటే కొట్టి పోస్తావుంటే మీ డంపోయిందిలే అన్నిటికీ శేనుంకగా?’ అనేది అలా ఒకసారా రెండు సార్లా? ప్రతి తలంటుకీ ఏవో ఒకమాట మార్పుతో మొత్తంమీద తలెంచుకు అంటుకోవాలా? అనే భావాళ్ళే సూచిస్తావుండేది అక్కడికి వారాని కోకసారి అంటుకునే అలవాటును పది ఎదకొంకు లోగాలవరకు కూడా మార్చుకున్నామ అంతకన్నా ఇంకా నేను చేయగలిగే దేమున్నది? ఆమె కనలు నమ్మి మాస్తావుంటేనే ఎప్పుడు ఏవో ఒకటి అనబుద్ధి అవుతూనే ఉండేది

ఒకసారి ఇంట్లో నియ్యము పప్పు అన్నీ అయి పోయేది అయిపోయిన సంగతి చూయిద్దరికీ తెలుగు అయిపోయినదని చెప్పడోలే ‘అయిపోలే నన్నేం చేయమంటావు?’ అనేది అందుకని ఒకసారి ప్రైవేవంతా చేసి గొయ్యి రాజేయ్యమండా కూర్చునేదాన్ని ‘చేతులు ముంకుపెట్టు కూర్చున్నారే?’ తినరా? అనేది ‘పొయ్యిమీద ఏం తెచ్చేది మరి?’ అనేదాన్ని ఏమో ఏమి పెకతాన కాశీసుకు కూచున్నాల్లా ఎరగరా? అంటూ చేట తీసుకుని పొరుగింటికి పోయేది ఎక్కడా వాడు బతులు తీసుకొస్తాను పొయ్యి రండి ఉంచమని చెప్పటాని! కాబోలు ఈ ఉపోద్ఘాతమంతా అనుకుని పొయ్యి రాశీదేదాన్ని ఇలాంటిది ఒకటా రెండూ ప్రతి ఎవరూ ఎన్నో ంఘములు జరుగుతుండేది

మన బంగారం మంచిదైతే కంసారి ఏం చేయగలసి ఒక సామెల అలాగే అన్నలు చేసుకున్నవాళ్లు మంచివాళ్ళే అత్తలు అమ్మలు ఏం చేయగలగుతారు? వాళ్ళ అలవాట్లప్రకారం కొన్ని కొన్ని మాటలు అంటున్నా చేసుకున్నవాళ్ళేనా అదరంగా చూస్తావుంటే వాళ్ళను చూస్తేనా కొంతవరకు మరచి పోవటానికి దీలుంటుంది. ఇప్పుడు వచ్చిన బాధలన్నీ చెడుకున్నవాళ్ళ దగ్గరనంచే ప్రారంభమైనవి అసలే అంతంత మాత్రపు సంసార మనకోండి దానికి తగ్గట్టా పొలము బుట్టా కూడా చూచుకోకుండా,

“లక్ష్మి
టాయలెట్ సబ్బు
నా చర్మ సౌందర్యమునకై సంతోషంగా వసుకుంటుంది”

అపి లలిత చెప్పచున్నది

మనోహరమైన సువాసనతోగూడిన ఈ తెల్లటి కుద్ధ
సబ్బుతో మీ చర్మమును మనోహరముగా
సుండుకొనండి!
సినీమా తారలకు ప్రాందర్యమునిచ్చు సబ్బు

LTA 888-280 TL

హిందుస్తాన్ కో - ఆపరేటివ్

ఇన్ స్యూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్.

(హిందూ కుటుంబ సంక్షేమం)

సమృద్ధి కనుగొను, స్వచ్ఛంద పూర్వకమైన లావాదేవీ
లకు పేరొందిన కంపెనీ. గత 44 సం॥ ల ప్రజా

సేవలో సొసైటీ సంపాదించిన గొప్ప
ప్రజాదరణకు యీ అంకెలే ప్రబల
తార్కాణము.

1950 లో పూర్తి చేసిన

వ్యాపారం— రు. 13,75,00,000

1949 లో అమలులో వున్న

ముత్తం భీమా రు. 69,73,23,218

ఆంధ్ర జిల్లాలలో సొసైటీ యేజంట్లుగా పనిచేయుదలచి సమర్థత గౌరవముగలవారు
విజయవాడలోని సొసైటీ బ్రాంచి ఆఫీసుకు వ్రాయగోరెదము.

హిందుస్తాన్ బిల్డింగ్సు, ★

ఐ.కె. రాయ్, బ్రాంచి మేనేజరు,

పో.కా.నెం. 12, బకింగ్ హౌస్ పోస్టు,

విజయవాడ

జీవాంధ్రదేమిటామాట!

సంతానం కుళ్లి కృషిస్తూ ఉంటే.

తల్లికి క్షోభకాదూ?

భారతీ - భారతాంబ తన

కుష్టు,బొల్లి సంతానం

కోసం ఎంతని దిచాతిస్తుండో?

ఇదుగోమా 32 సంవత్సరముల

అనుభవంతో ఇస్తుండిన్న తీరభయం

మాకు నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి అండ్ కో..

గోపాలపురం, (విజయవాడ)

వేటూరి—

సుందరశాస్త్రిగారి

సుందరసము

సర్వసామేహవసులకు సంతోష

గుణము ప్రత్యేకము

అనుభవసిద్ధము ఇంజనీర్లు అవసరం

లేదు. ఎటువంటి సవామేహాలనైనా

కుదుర్చును.

50 మాత్రలు రు. 5.

అర్జునసాయనశాల, ముక్త్యల

ఏదో మరొకటి ఇచ్చుకుంటే వచ్చే ఆదాయాన్ని కూడా ఇంట్లో సరిగ్గా ఇవ్వకుండా చిట్టాటలకనీ, వాటికనీ, వీటికనీ అన్ని దురభ్యాసాలకు ఖర్చుపెట్టుకుంటూ పైగా తమలోపున్న బలహీనతలను ఇతరులలో కూడా వెదకడంతటం, ఎవరు ఏది చెబితే అదంతా కూడా విజయవంతమౌతుందటం, ఇంట్లో ఉన్న కాసేపు వాతో పోట్లాడుకూ కూర్చోవటం ఇదంతా అత్త, అడివిష్టలకు మాత్రం అలుసు కాదా? నాకాని? మాత్రం అలుసు కాదా?

కాపురానికి నర్లిన కొత్తలో ఎక్కువ పనులు తగులుతుండేవి కాదుగాని తరువాత తరువాత ఆమె ఏమీ పట్టించుకోవకపోవటం, పనులన్నీ నేనే చేసుకోవలసిరావటం జరుగుతూ వచ్చింది వారు వాతో సరిగా వుండకపోవటంవల్ల నైతే నేమి, ఒకనైపున అత్తగారితో పోట్లాటలవల్లనైతే నేమి తీవరమే చాలా వీకాకుగా ఉండేది పాధారణంగా ఎప్పుడు ఏవో పనులతోనే ప్రాద్దుపోతూ వుండేది ఎప్పుడైనా తీరిక చిక్కినప్పుడు ఏటన్నిటిని గురించి ఆలోచించి ఆలోచించి మనస్సు మరీ పొడైపోతుండేది ఆ ఆలోచనలేవీ జ్ఞాపకం రాకుండావుంటూనే ఉపయోగ పడుతుండేమోనని తీరిక ఉన్నప్పుడు ఏదైనా అక్షకం ఉదవటం ముఖాలుగా పెట్టుకున్నాను అప్పుడు దీపావళి దగ్గరకొస్తూ వున్నది ఆ రోజు పండుగ పనులతో పాటుగా ఒక్క విరగొట్టుకుని పని చేశాను రాత్రిపూట భోజనాలైన తరువాత గదిలో చదువుకుంటూ పండుకున్నాను ఎప్పుడైనా మా అత్తగారు చావడిలో పడుకుంటూ వుండేది ఈ ఇంట్లో ఏమీ జరుగుతున్నా ఆమెకు తెలియటానికి ఆవకాశం వుండేదికాదు వారు గది రెండుపులు పెట్టుకుని లోపలకవచ్చి పండుకున్నారు నేను చదువుకుంటూనే వున్నాను

‘మా ఆమె అంటుందంటే అనదుమరి? ఇంత ప్రాద్దుపోయినా లాంతరువల్ల అంత పెద్దదిగా వుంచితే? అని కనీసము.

మీ ఆమె మీరు అనండిదేని? నన్ను చూస్తే సరి ఏదో ఒకటి మీకు అగబుద్ధి అవుతూనే వుంటుంది—అన్నాను

లాంతరు తగ్గించి ముందు నీలిట్రా అన్నాను ఎందుకన్నాను.

‘ఎందుకో నోరుమూసుకుని ముందుగా లేచి.’ అన్నాను విసుగ్గా నేను పుస్తకం చేత్తోపట్టుకునే నెల్లాను నా చేతిలో పుస్తకం లాక్కుని ముందు కాళ్లు పట్టుకున్నాను అలాగే చేతులు వున్నాను. పుస్తకం తెరచిచూచి ముఖం చిట్టించుకుని ప్రతి పుస్తకంమీద సత్యంలేరు వ్రాస్తానెందుకు? అంటూ అనొక మాస్తయగా చూచారు వానైపు ఆ మాపు నా మీద అసహ్యభావాన్ని కృపించేస్తూ వున్నది ఎందుకో నామీద నాకే జాలితేసిందా? నాన నేనేమైనా తప్పు చేసేవుంటానేమోనని ఆత్మ విమర్శ చేసుకోవటానికి కూడా నా మనస్సు అంగీకరించరా ఏమి? అన్నాను చంటనే అనాయకంగా ‘ఏమ? ఎందుకు వ్రాస్తావని అడుగుతున్నాను ప్రశ్నకు ప్రతిప్రశ్న కాదు నేను నోరు తున్నది జవాబు’ అంటూ పట్టుమారుతూ మాపులు వీధికివచ్చేవారు

నేను వ్రాయలేదే. అది ఆయనగారే వ్రాసుకున్నార—అన్నాను

నీ పుస్తకంమీద అతని పేరెందుకు వ్రాశాడు? అన్నాను ఇంకా ఏమో దీర్ఘంగా ఆలోచించుకుంటూ

ఇది నా పుస్తకంకాదు ఆయన పుస్తకమే

అతని పుస్తకాలు నీ దగ్గర కందుకు వస్తవి?

ఆయన భార్య నాకు బాగా తెలిసినామె ఆమెను ఏనైనా పుస్తకాలు ఇవ్వకుంటే ఇవి ఇచ్చింది.

ఇకనుంచీ ఆ పుస్తకాలేనైనాసరే ఇక్కడకు తీసుకువచ్చావంటే నేను పూరుకునేదిలేదు ఇదే చెప్పటం ఎప్పుడైనా మీ పూరు వెళ్లినప్పుడు వాళ్ల ఇంటికి వెళ్లినట్లు తెలిసినా ఎక్కడైనా అతనితో మాట్లాడినట్లు తెలిసినాసరే అంతటితో పోవలసిందే.

ఇదంతా ఏమిటో నాకు బోధపడటంలేదే ఆయన చేసిన తప్పేమిటి? నేను చేసిన తప్పేమిటి?

అదేమిటో మీకే తెలియాలి ‘ఇంతమా నీవు నేను చెప్పినట్లుగా నడుపుకో తలంచుకోవాలా లేదా?’

‘ఇలాంటి విషయాల్లో మీకు నేను కాగ్గాన

మిక్కిలవలసిన అనసరం నా శరీరా కనపడటంలేదు
పైగా ఇలాంటి వాటివల్ల లోకంలో లేనిపోని నింద
లకు తావివ్వటమే అవుతుందని నా అభిప్రాయం

‘చేసిన తప్పును దిద్దుకోవటానికి బదులు ఇంకా
ఎదురు చెపుతున్నావా? సిగ్గులేక? అరివో? మాట్లాడ
కుండా ఉంటావా ఉండవా? ఏదో ఒకటి చెప్పు
నాకు ఉంటాననో, ఉండననో—’ అని నేను చూపిం
చారు

‘నేను తప్పేమీ చేయలేదు సరిగదా దీని
మూలాన తప్పు చేసినదానవవుతా నేమిదానని భయపడు
తున్నాను మీరు నన్ను ఏమిచేసినాసరే, ఈ
విషయంలో మాత్రం నేనే బాగా ఆలోచించుకుని
ఏదైనా నా యష్టంవచ్చినట్లుగా నడుచుకోవలసిందే
కాని ఇప్పుడు మీకు నేను చెప్పేదేమీ లేదు—అని
అనీ అవటంతోనే ఏమీ ఆధారంలేకుండా నిల
పెట్టిన పుస్తకంలాగా పోయి వెనక్కిపడ్డాను
కొంచెంసేపటికి ఎడమకాలితో ఒక్క తన్ను తన్ని
నట్లుగా జ్ఞాపకం వచ్చింది అది నా జీవితంలో
మొదటితన్ను నా కింక భూమ్యాకాశాలు తెలియ
లేదు నా బాధల్లో మిగిలున్న భాగం కాస్తా అయి
పోయిందా రోజుతో నా శరీరమంతా భగ్గునమండి
బూడిద కాలేగు సమయం వచ్చినప్పుడు ప్రతీకారం
చేయటానికా? అన్నట్లు ఎత్తుగా కాలిన ఇనప
చువ్వలాగా అయిపోయింది నా హృదయమంతా
కాలిన ఇనపచువ్వ కుండవలసినంత వడిగా మారిపో
యింది నా కన్నులలో ప్రళయద్రవ్యమై
తొండవమాడుతున్నట్లుగా ఆశ్చర్యంగా నిశ్చేష్టికు
రాలనై వారివైపు చూస్తూ అలాగే నిలబడ్డాను. కళ్ల
వెంటి బాష్పకణాలు నిష్పకణాలలాగా రాలతూ
ఉన్నవి నాకు అసలు పెండ్లికాకముందు అయిన
తరువాత కూడా భర్తలు భార్యలను కొట్టటాన్ని
గురించి రీత్రంగా ఆలోచించేదాన్ని చిన్న పిల్ల
లుగా వున్నప్పుడే ఎన్నైనా కొడుకూవుంటే అంత
అవమానంగానూ, అసహ్యంగానూ వుంటుందే పెద్దవా
ళ్ళయిన తరువాతకూడా అంతంత పెద్దవాళ్లు అం
తంత పెద్దవాళ్లను పట్టుకుని కొడుకూవుండటం
తలుచుకుంటే అదొక రాక్షసకృత్యంలాగా అనిపిం
చేది. ఎంతో సహించరానిదిగా ఉండేది. ఒక్క
సారి కొట్టినతరువాత ఇంకా ఆ భర్తయితో ఎలా

మాస్తారా, అనిపించేది ఇంకా అరివో? కలిగి
వుండేదానికన్నా ఎందుకు చావరా అనుకునేదాన్ని
అవన్నీ తలుచుకుంటే అసలు పెండ్లి వద్దనిపించేది,
పెండ్లి కాకముందొకసారి అయినా వాళ్లు కొట్ట
టానికి కూడా వీళ్ళ లోపాలుకూడా వుండవచ్చును
గదా అలాంటి పొరపాట్లమీ రొకుండా చూచు
కుంటే ఎంగుకు కొడతారు? తప్పు చెయ్యకుండానే
వుందాం, అనుకున్నప్పుడు పెండ్లి కావాలనే అని
పించేది నావరకు నేను పెండ్లికాకముందు అయిన
తరువాత కూడా ఆలోచించి ఆలోచించి, తప్పు
చేయకపోతే కొట్టరుకదా ఒకనేరే చెయ్యకుండా
వున్నా కొడతారా, ఆ కొట్టిన మొదటిసారి
తోనే ఆఖరుకు ఎక్కడా వుంటావీకూడా
వీలు లేకపోలే చెప్పే వా పోదామనే
నిర్ణయానికి వచ్చాను అంతకుముందు కొట్టకపోయినా
కొద్దాను కొద్దాను అని చెప్పనైనా చెప్పేవారు
అప్పుడు చెప్పనైనా చెప్పకుండానే అంత పనీ
నేకారు అంతకుముందు కొడతా నన్నప్పుడెలా
‘కొడతారు, ఎందుకు కొట్టరు? కొట్టినా ఎన్నిసార్లు
కొట్టాచ్చారో? అనేదాన్ని’ ఎన్నిసార్లనా కొడతా
ననేవారు అలా ఎప్పుడు జరగదని ఖచ్చితంగానే
చెప్పేదాన్ని

వారిమట కొంతవరకు చెల్లించుకున్నారు
ఇక నామీద దీనియన్నది ఏం చెయ్యటమా? అని
ఆలోచించాను ఏమి చేయవలసివడి ఇదివరకే అన్నే
సార్లు ఒక నిర్ణయానికి వచ్చి కూడా సమయం వచ్చే
సరికి మళ్లీ ప్రశ్న వేసుకోవటంలోక ర్రవ్యానికీ దూర
మారున్న నా బలహీనత కళ్ళకు కట్టిపట్టుకనపడింది
నాకు తెలియకుండానే నా చిన్నప్పటి ఆలోచనలకు
ఏదో ఒక గుదిబండలాంటి బాధ్యత అడ్డు రిగిరింది
వారాపని చేయటానికి ఒక నిమిషంకూడా నాకు నేను
చిన్నదాననుగానే వున్నాను మరు నిమిషానికి ఒక
ముసలమ్మనైపోయా నేమో నినిపించింది అలాగే
చూస్తూ నిలబడినా నే కాని ఏమీ తోచలేదు నా
చూపులు వారి కళ్లలో గుచ్చినవో ఏమో ‘ఏమిటా
చూపు ఇంకా అనుమానం తీరలేదా? మళ్లీ తగలాలా
అన్నారు చెయ్యొక్కటా

‘అనుమానం నా కెప్పుడూ లేదు. మీకే అను
మానంగా వున్నది. మీరు కానిచ్చే దేమిటో ముందు

కానియ్యండి అందర సుమానాలు తరువార తీయతే ' అన్నాను

'ఇంకా పొగరుపోతుతనం పోనేలేదా?' అంటూ మళ్ళీ చెంపమీద ఈడ్చుకొట్టారు. ఒక మెరుపు మెరిసి నా కళ్ళు బయల్లుకమ్మినవి అంతటితో నాతో పాటు నా ఆలోచనలు కూడా ప్రంభించి పోయినవి నాకు తెలియకుండా నేనా మంచం మీదకుపోయి ఒత్తిగిలాను

'వాగ్రత్త! ఒళ్లు దగ్గర పెట్టుకొని బ్రతుకు' అంటూ ముసుకు పెట్టుకున్నార వారు మళ్ళీ నాకు కొంచెం స్పృహ వస్తుండేటప్పటికి 'వాగ్రత్త ఒళ్లు దగ్గర పెట్టుకు బ్రతుకు' అన్న మాట నా చెవుల్లో గింకురు మంటూంది ఈ మాట వారు పెడుతున్న గురకకు తాళం వేస్తున్నట్లుగా ఉన్నది ప్రకృతి మాత్రం ఈ తొడ అంటూ విరామంలేకుండా మూలుగుతూనే ఉన్నది ఆ మూలుగులోనే నా జీవితాన్ని గూడా వికల్పించేయా లనిపించింది నంటనే ఆ భావన పిరికి తనంగా తోచింది నేను సాధించా లనుకున్న విషయం సాధించలేననుకున్నా తొందరపడి పుట్టి నింటికి వెళ్ళినా కాళ్ళు లేలికగానే మాస్తాడుకదా? ఈ ఒక్కసారికి ఎపొంచుదా మనుకున్నా ఇంకా ఏమో ఆలోచిస్తూనే వున్నాను

ఇంతలోనే కాకులు కాకా మంటూ గోల పెట్టటం ప్రారంభించినవి రయ్యి రయ్యిన ఇంట్లోకి తెల్లనికాంతులు ప్రవేశించుకున్నవి అబ్బ! తెల్ల వార్లు నిద్రలేకపోయినారేమక తప్పుకుదా? అనుకుంటున్నాను

'పొద్దు పొడిసినా ఇంకా లేవలేకమ్మా, ఎవరన్నా మాస్తే నవ్వి పోదురే' అని అంటూ వున్న దప్పుతో మా అత్తగారు, ఏవో చిప్పుడు చేస్తూ సరే ఎలాగు తప్పేది లేదుగదా అని నంటనే లేచి బయటకు వెళ్ళాను ఆ రోజు కూడా మామూలు పనిపాట లన్నీ అలవాటుగా చేసుకు పోతున్నా నే కాని కొంచెం మెదడుతో అవసరమయ్యే పనులు పొడై పోతూనేవున్నవి పొయ్యిమీద పప్పుగిన్నె పెట్టి పొయ్యి కెదురుగా కూర్చుని కాయగూరలు తిరుగుతూ వున్నాను.

'అయ్యయ్యా, ఇంకా ఆ దూడ బతక నేనా? అది చచ్చి మాత్రం మీకోసం లే? నాకేగా తిప్పలు'

అంటూ ఆమె నీళ్లు తాగుతున్న పసిదూడను చుట్టూ వట్టుకుని అవతలకు లాగుతూ వున్నది నేను తిలకి చూడేటప్పటికి.

'నేను చూడలేదండీ' అన్నాను అయితే మాత్రం ఆమె అంతమాత్రానికీ వూరుకుంటుందా?

'ఎదురుగానే వుంటే ఎట్లా చూశోదమ్మా, అంతా ఉబద్రం, ఎవరన్నా ఇంటే నవ్విపోదురే, ఆయనేమో అట్లా బాస్తున్నాడు నువ్వే నున్నా ఇట్లా కెయ్యి సరిపోతది. రెండు గంటే సమకూరి నైతే దేవుడే అట్లా సమకూరుస్తాడు కానాల, నేనెంత ఏకలు బోకలు యిరుసుకుంటే మాత్రం ఏం లాబం? ఎవళ్ళులేవీది వాళ్ళు బాస్తూనే వుంటిరి? అని ఆమె అంటూ వుండగానే ఈ విషయం అప్పుడే పొరుగింటామె చెవిన ఎప్పుడు పడిందో ఏమో నిప్పుకోసం వచ్చినట్లుగా గంట ఒకటిచేత్తో పట్టుకుని 'ఏండ్? అంటూ వచ్చింది ఉత్సాహంగా, ఇక మళ్ళీ మొదలు మెట్టిందామె పాట

'మా పశుట్లా వుండనుకున్నా నేం? నాడే మాన్నా వున్నదికొస్తా అట్లా నాకేసం బాస్తా కది లిస్తే మేద! దోకొస్తాడు, ఈ తెడేమన్నా పలక రించే యీలే లేదు' అని ఆమె ఏమేమో సాధిస్తూ వుంటే అది వింటూ పొయ్యిమీద పప్పుగిన్నె మాట మరిచేపోయాను

'పొయ్యిమీద ఏం తగలేకానం? కాటు కంపు కొడతావుంది' అన్న దామె అప్పుడే ఆ కాసన ఎలా పట్టిందో ఏమో

'పప్పులో ఎన్ను తగ్గిపోయినట్లున్నది' అంటూ పప్పుగిన్నె మీద మూత తీసేటప్పటికి చూడిపోయిన వాసన ఇంకా గవ్వమరి వచ్చింది

'ఇంకేం తేసుకో నా పప్పు! చూడవమ్మా చూడు ప్రతి పని యింతే నేను కావేపు ఎక్కడ లేకపోలే అక్కడెట్లా నాకేసంగా వార్చిందే ననుకో రాకురాను ఒక్క పనిగూడ చేత గాదు గదా? ఆ అమ్మా ఎట్లా పెంచిందో ఏమో జరి కని ముదికొంపలమీదికి పెట్టే సరసుకుంటారమ్మా ఒకొక్క ఇంత సారంతిలేకుండా పడుకునేకొడ క్కది ఏ యింట్లోనన్నా చూకావటమ్మా చుట్టూ?'

అని ఒక చెయ్యి నడుమన పెట్టుకుని ఒక చెయ్యి
మూరిమీద పెట్టుకున్నది అశ్చర్యంగా

‘ఇప్పుడు నేనేం చేశానని నన్నింటిగా
పాఠించటం? ఎవరికైనా పారపాటు రాశండా
ఉంటుందా? చేసేవాళ్లెంత పాడుచేస్తున్నా
నాగానే వుంటుంది. నావల్లమాత్రం ఏ కొంచెం
పారపాటువచ్చినా గొంతు పట్టకుంటారు అసలేనా
గాని ఎక్కడో వున్నవాళ్ళ కోరి విమి వస్తుంది
మీకు మాట బాట్లాడితే? అన్నాను కూరగాయలు
తరుగుకూనే ‘ఇట్టా ఎదురుకూరిలు కూసే వాళ్లెంత
కాపరం బాధరమ్మ ఇన్నిటికీ వాకు మంచాకు
గానులే వాడే సరైనవాడైతే అంత చచ్చినట్టే
పడంజేవాళ్లు’ అన్నదామె కొడుకు ఇంకా నన్ను
రాచి రంహనపెడితే బాకంక నన్నట్లుగా
‘పెద్దాళ్ళు ఏడయినా విసుక్కున్నా నువ్వు వూరు
కుంటే పోద్దీలే అమ్మాయి’ అన్నది పొగుగింటామె
నాదే తప్పన్నట్లుగా

‘ఒకరి కష్టాలు ఒకరికేం తెలుస్తారేం? ఎవరి
వాళ్ళకు ఎన్నెన్నా చెప్పవచ్చు తమదాకా వస్తే
గదా తెలిసింది’ అన్నాను

‘అంత ఆప నలుపటువంటిద గ్న కనబడితే ఆ
అబ్బాయిని కొత్త తిన్నంగా వుండేవాడేమో అదీ
లేదాయో అంతేలేదనా ఒకొక్కళ్ళ న్నాళ్ళున్నా
తీరవు కష్టాలు’ అన్నది పొరిగింటామె నా అత్తి
గారితో

‘అయ్యో అంతమాత్రాలరాత ఇటువంటి
మొకొక్క అటువంటి గీతలచ్చేది ఆ గీతుంటే మాకీ
సంబంధమే అయ్యేది కాదనుకో ఎందుకక్కడ
అన్నది మా అత్తగారు నొసలుమీద చెరితో కొట్టకుని

‘ఎంతెక్కింది పొయ్యి రాకెయ్యాల’ అంటూ
పొరుగింటామె పిల్లిపోయింది

మా అత్తిగారి కొక్కెకు తగ్గట్లుగా నే క్రిందటి
రాత్రి జరిగిన సంఘటనవల్ల మేము ఎవ్వముఖం పె
ముఖంగా వుండటం ఆమెకు మరీ సంతోషమైంది ఆ
రోజునంచీ కూడా బాటబాట్లాడితే నా మీదకు ఒంటి
కొరిమీద తగాదాకు రావటం పొగించింది. ఆ
సంఘటన జరగకముందు అంత ఇద్దంలేకపోయినప్ప
టికీ మరీమన్న తరువాత ఎవరో ఒకరితో ప్రాద్దు

వుచ్చుకోవారి కాబట్టి వాకు తోచవచ్చుకల్లా నేనే
వారి దగ్గరకున్నీ కూర్చోవటం ఏవో పిచ్చాపాటి
నాలుగు ఖబుర్లు చెప్పకోవటం జరుగుతుండేది ఆ
సంఘటన జరిగిప్పటినుండి మాత్రం వారిని మాన
వోలేనే చాలా సిగ్గుగా వుండేది అవమానంగాను,
అసభ్యంగాను కూడా వుండేది ఎక్కువ తెలివి
లేటలు, చదువు, చక్కదనము, లేకపోయినప్పటికీ
అంతకుముందు అకొరక మైనబారివుండేది వారిమీద
తరువాత అది కొస్తాపోయింది ఇంకా నేనే వుద్రే
కంతో వారి దగ్గరకుపోయి మామూలుగా ఖబుర్లు
చెప్పగలను? నామీద అపనమ్మకం ఏర్పడిన తరు
వాత నేను ఖబుర్లు చెప్తేమాత్రం వారు సంతోషిస్తా
రని ఎలా అనుకుంటాను? ఈ విధంగానే మూడవ
కుండావుంటే ఇలా? అలవాటైపోయి ఇంకా
ఎక్కువ ప్రమాదానికి గురికావలసివస్తుందని భయపడి
ఎప్పుడైనా చూచాయగా మాటలు అందించబోయే
దాన్ని కొని వారుమాత్రం ఆ అవకాశం ఇచ్చే
వారు కొడు రెమకు వివి కావలసివచ్చినా తమ
తిల్లి నే అడిగి కావలసివపనులు చేయించుకుంటుండే
వారు ఆమెకూడా నన్ను కుండా తివనే అమలు
తున్నందువల్ల ఎప్పటికంటే ఇంకా ఎదుగుతున్నా
వుంటే కొడుకు స్లోస్లోచూటస్లో ఉండగానే
ఎప్పటికప్పుడు అమర్చిపెడుతూ వుండేది ఆమె
కొడుకుతో కబుర్లు చెప్పకుంటూ కొడుక్కు కావల
సినవన్నీ అందిస్తూ ఒక్కడే ప్రాద్దులచ్చుకుంటుం
డేది ఆమె చేతుకువీస పనులుకూడా నేనే చేయ
వలసి రావటంవల్ల ఎప్పుడైనా వారికి అలా కనుపించు
దామన్నా నీలలేకపోయేది ఈవిధంగా వాళ్ళ తల్లి
కుమారుల మధ్య వాత్సల్యం అభివృద్ధికావటం నా
దాంపత్య ప్రేమ పెన్నగిల్లిపోవటం జరుగుతూ
వచ్చింది

ఒకొకసారి ఎవరైనావచ్చిఒక్కగానొక్క కొడు
కుంటే అంత ఆనందంపొందినన్నా కనపడకపోయేనే
పోవం! అనేవాళ్లు వాళ్ళబాట అనటంతోనే
ఆమెలోఉన్న అసంతృప్తి బ్యాలలన్నీ ఒక్కసారిగా
ప్రజ్వరిల్లేది. ఆ రాకుంటే మాకీ సంబంధ మయ్యేదే
కాదు అనేది ఆమె ఉక్రోశంగా ఆమె మాట
అన్నప్పుడల్లా నేనేమీ తప్పు చెయ్యకుండానే నా
మీదకు తప్పులన్నీ ఇలా ఎందుకు వచ్చివుడుకున్నా

అని చాలా విచారపడేదాన్ని ఆమె మాత్రం వాకు సంతానం లేదని ఎంత బాధపడేదో చెప్పటానికి నీలు లేదు నిజంగా ఆమెకు బాధ అనేది ఏదైనావుంటే ఇదేనని చెప్పాలి ఏ విధంగానైనా సరే తన కొడుకు కొడుకు పుట్టాలి, తాను ఎక్కువోవారి ఆమె జీవితంలో అదేకాక లేకపోతే చేసిన శ్రమలైతే నేమి, అనుభవించిన బాధలైతే నేమి అన్న వ్యభిచారం ఆమె నమ్మకం అందుకోసం ఆమె ఏది చేయటానికైనా జంకదు గొంకదు ఈ మా ఎడబాటును ఆహారం చేసుకుని ఆమె కొడుక్కు మారిపోయివలసినవన్నీ నారిపోసింది ఇక నది నీరు కాపరం చేయడనే కాదు, ఇక దానిని పిల్లలు పుట్టరనేకాదు, భార్య మీద భర్తకు విరక్తి కలగటానికి ఏదైనా అవసరమైతే అవన్నీ రంగరించిపోసింది కొడుకు ఆ తల్లి మాయ మాటల్లోపడి నాతోవున్న సంబంధం ఇంకా ఎడమై పోసింది నేనా ప్రమాదాన్ని ఎరిగించకపోతే నేనీ ఇల్లు వాటిపోతే సమాజం నాకుండే స్థానాన్ని తెలుసుకోకపోతే నా అయినా చేయగలిగినంతవరకేకదా నేను చేసేది ఏ మానవుడైనా ఏలాంటి పరిస్థితుల్లోనైనా తనమీద సర్వశక్తులను వినియోగించుకోవగలడేకాని అంతకన్నా ఏం చేయగలడు? ఆ రాత్రి మాత్రం ఏదో ఒక అభావం మైన నేరాన్ని నా నెత్తిమీద మోపక పోకపోయింది ఇంకా నిజంతో కూడుకున్న నా నిర్భయ మౌనయాన్ని బూటకపు లోకగ్రాహిని అవరించకపోయిన ఉన్నదున్నట్లుగా నా మౌనమంతా విషయాన్ని విప్పి చూపించి సత్యంతో నా కేలాంటి సంబంధము లేదనీ, మాట్లాడుకుంటావుండవలసిన అవసరం నాకేమీ కనిపించటం లేదని, అంత గట్టిగా చెప్పినా కాని ఇంతదాకా కుదురుకున్నావా? పోనీ అప్పుడేదో ఆరుదాన అలా అన్నానే అనుకోండి తరువాత ఎంత ప్రయత్నం చేశాను వారి మనస్సును మామూలు పరిస్థితుల్లోకి తీసుకురావటంకోసం? తను పలుకరించక పోయినప్పటికీ ఏదో ఒకవంక పెట్టుకుని నేనే పలకరించినప్పటికీ పరిశీలనలు కాదు ఒకొకసారి నేను మంచినీళ్లు తాసుకూవుంటే వారికే జాలయ్యేదో ఏమో నాకుకూడా ఇవ్వు అనేవారు ఏముంది సిగ్గు లేకపోతే సరి అంత పెళ్లంతో మాట్లాడకుండా వుండలేని బాళ్లు మూడుకోవల కొకసారి గూవులు

చేసుకోవటం ఎందుకు మరి—అని ఆమెలో ఆమె గొణుక్కుంటూ వుండేది అలా అనగానే వారు అడిగితే మాత్రం నేనెందుకీచ్చానా అనిపించేది వారి కలావుండేదో ఏమీ మళ్ళీ కొన్ని కోవలవరకు ఆ మంచినీళ్లు కూడా అడిగివారే కాదు ఆ రోజుల్లో రాత్రి పడుకోవటం మరి కష్టంగా వుండేది ప్రాద్దు క్రుంకుకూవుంటే సరి భయంగా వుండేది ఎప్పటిలాగే ఇద్దరం ఒక గదిలోనే పండుకుంటుండేవాళ్లం ఎరగనివారృకు మేము బాగానే వున్నట్లు కనపడేది మేము మాత్రం మాట్లాడుకోనైనా మాట్లాడుకునే వాగ్గం కాదు సాధారణంగా ఎప్పుడూ పూర్ణం వుండేవారు కాదు ఉన్నప్పుడైనా అలాగే జరిగేది నేనే ఒకొకసారి బ్రతిమలాడేదాన్ని ఒకొక రాత్రి మరి పట్టుపట్టి అడిగేదాన్ని నామీద మీకంత కోపం ఎందుకని వారిమంది ఏమీ జవాబే వచ్చేది కాదు అయినప్పటికీ ఏదో ఒకటి చెబుకూనే వుండేదాన్ని

‘నేను సత్యంతో మాట్లాడుకుంటా వుంటానని మాకు వాగ్దానం చెయ్యలేదనా? సరే ఆలాగే చేస్తాను లెండి మనం ఇలా చెయ్యటంవల్ల మనం ఇతరులను లేని అనుమానాలకు లోబరిచినవారృ మాతామని ఆరోగ్య మీకు వాగ్దానం చేయలేకపోయాను గాని ఏమీ లేదు ఆయనతో మాట్లాడుకుంటా వుండటమే కాదు మా పూర్వ జన్మలకు మానెయ్యమన్నా మానేస్తాను మనస్సుల్నిగా చెబుకున్నాను నేనింకప్పటికీ సత్యంతో మాట్లాడును’

అని అంటూంటే ఎందుకో నా గొంతు వణక పోసింది నేను నుడిగా విపని పడితే ఆపని చేయటానికి తయారవుకున్నా నేమో ననిపించి శరీరమంతా చెమటలు పట్టిపోయింది నేనలా వాగ్దానం చేయటానికి లోపల బాధపడుకున్నా నడుమన్నట్లున్నార

ఇక ముందు నీవు నా ఎదుట ఎలాంటి వాగ్దానాలు చెయ్యవద్దు నాకు నిజంగా నీతో జీవితం గమనాలని తీసేలేదు నీవు ఉన్నా ఒకటి బోయినా ఒకటి నాకు ఇంకా పోలేనే శ్రేయస్సును చేకూర్చినదాన పోతావు — అన్నారు నేను తప్పు చేశానో లేదో తెలుసుకునే సమర్థులైనా వుండాలి మనిషిలో లేకపోతే ఒకటికే చెబుతుంటాననే అనుమానమే వుంటే నా తప్పుకు దిద్దటానికైనా ప్రయత్నం చేయాలి. అది ఇదికాకుండా

ఏదో ఒక నేరాన్ని పైన నేనీ బయటకు పెట్టాలని మాచేవాళ్లతో ఇంకా నేనెందాకా కలసివుంటే గలను ఇతరలకు వచ్చినా తిప్పలే ననే ఉద్దేశంతో అక్కడే వుందామని ప్రయత్నం చేయటమే కాని నా కడలు ఆమనశ్శులన్నా, ఆ ఇల్లన్నా విరక్తకరి గింది ఏమైతా సరేనని అలాగే జీవితాన్ని గడుపుతూ వున్నాను

ఒక రోజు ఉదయం భోజనాలైన తరువాత మా ఆర్థికారు ఎక్కిడితో బయటకు వెళ్లింది వారు నా వెళ్ళో గొలుసు ఇవ్వమన్నారని ఎందుకన్నాను

ఎందుకంటే నీ ఇవ్వక—అన్నాను

అంత చెప్పకూడదా ఏమిటి?—అన్నాను

అప్పులన్నవి కావాలి

అయితే మీ అమ్మను రానివ్వండి ఆమెకుడా ఇవ్వమంటే ఇస్తాను లేకపోతే ముగిసి వెళ్ళుకోసం ఇచ్చిందంటుంది నా కంఠకు వచ్చిన గొడవ ఇదంతా?

మా అమ్మ ఏదన్నా అంటే నేనే నీకు వల్లనని చెప్ప దీనిలో మా అమ్మ పెద్దనం ఏమిన్నది? నీవే మర్యాదగా ఇస్తావా లేక నన్ను చెయ్యి చెడుకోమంటావా—అని గదిమారు

మీకు అప్పులంటే నా గొలుసు కాకపోతే ఇంకేదైనా అమ్మకోకుడదా? మీరు ఇంటిఖర్చుల కోసం ఏమి వాడారని మీకు ఇన్ని అప్పులైనవి? అనవసరంగా ఇంత బంగారం తీసుకు వెళ్లి నాకేనం చేస్తానంటే రే? నాకు మాత్రం చేతులవిడగా ఇవ్వటానికి ప్రాణం ఒప్పటంలేదు —అన్నాను

బాగా ఎదురు వాట్లాడటం నేర్చుకున్నావే— అంటూ తలమీద ఒక దబ్బు కొట్టి గొలుసు లాక్కున్నారు. నాకళ్ళంబడి నీళ్లు చుటచుట కారింది

ఇంకా ఏడుస్తున్నావా సిగ్గులేక ఇంకరకు అనేదానవుగా—ఎన్ని సార్లు కొద్దాలో కొట్టమని, ఇప్పుడేం చేస్తున్నా ఏడుస్తూ కూర్చోరా? అంటూ నెవ్వరు నొడుక్కు చెల్లిపోయారు

అప్పుడు పూర్తిగా తెలిసిపోయింది భార్య తప్పు చేయకపోయినా భర్తకు ఈ సంఘంలో కొట్టి ఆవకాశం ఉన్నదని అంతకుముందు నాకు నేను ప్రత్యేకంగా మాయకున్నాను కాని తరువాత మాత్రం ఆదోక ఆలవాటుగా అప్పుడప్పుడు భర్తల చేత దబ్బలు తీసే స్త్రీలలో నేను ఒకదాననైపోయా మగదా, అనుకున్నాను నా జీవితం ఈవిధంగా అవుతుందని ఎన్నడు అనుకోలేదు అన్ని విధాల

అనుకుల దాంపత్యంలో ఉన్నా సంతోష పూర్వము లేకపోవచ్చుగాని, అన్ని విధాల నాకంటే ఐనక పడిఉన్న భర్తచేత అవమానింప బడిటం మాత్రం ఆసంభవమనిపించేది నేననుకున్నదంతా వ్యతిరేకమైనదీనాడు ఇలా జరిగిన పక్షంలో చేయాలనుకున్న పని అంతకంటే చేయలేకపోతున్నానే భర్త నిలవనివ్యకపోతే పుట్టింటికి వెళ్లితే అక్కడ గౌరవ మర్యాదల సంగతి తెలిసే వున్నామరీ నీచమైన బాధల నుంచి తప్పిరిమకోటానికైనా పుట్టినింటికి వెళ్ళవచ్చు కాని సంఘం? సంఘంలో ప్రతి మనిషి తను పడుతున్న బాధలే అందరు పడాలని కోరుతూ వుంటుంటే సహజం తమకు అత్యగ్రీవానానాన్ని కాపాడ కోటానికి పాపం లేకపోగా ఎవరైనా అలాంటి పనికి లూకుకున్నా వాళ్ళను తిప్పి తమ స్థానంలోకి తీసుకు వచ్చేదాకా నిద్రపోయి అబ్బ ఏమి సంఘం? నిజంగా ఈ సంఘాన్ని తలచుకుంటే చిత్రవచనే ఫాసిస్టును సూచించితి భయంగా ఉంటుంది

భర్త ఇష్టమైనవాడైనా సరే కాకపోయినా సరే జీవితాన్ని సమర్పించవలసిందేనని కానీస్తూంది సంఘం ఇంతకంటే మోరం ఏమన్నది? భర్తంటే ఏమాత్రం ఇష్టంలేనట్లు తెలిసినా స్త్రీని సంఘం నీరు రాలుగా మారుతుంది భర్త భార్యకు గానీ, భార్య భర్తకు గానీ జీవితోసమో అదంతా సంఘాని కవసరం ప్రతి స్త్రీకి ఒక భర్త కావాలి భర్త నొప్పినదల్లా భార్య చేసే తీరాలి అలా చేస్తన్నప్పటికీ భర్తకు ఏ ఇతర కారణాలవల్లనైనా సరే కోపంవచ్చి తిట్టినా కొట్టినా కూడా కిక్కురుకునకుండా భర్త పాదాలక్రింద ప్రాణాలు వదలవలసిందే ఇది సంఘాదర్శం ఈలాంటి సంఘాదర్శనంలో దారి తెన్ను కానలేక జీవితాన్ని విరమించుకోందామన్నా దానికి సంఘమే నిందిస్తుంది 'కాకు కాదుతూవుంటే కన్య ఎదురు మార్గా వుంటుందనీ, అదిపోతే దానంటివాళ్లు లక్ష తొంద్రైతుంది వస్తారు, చచ్చి ఎత్తి పాధించాలనుకుందా అనీ, లోకం ఇద్దంవచ్చినట్లుగా అడిపోసుకుంటుంది ఏమి చేయటమా అని ఆలోచిస్తూ ఉన్నాను

పొద్దుగూకినా ఇంకా పనిలోవిలన్నా పెట్టక పోతే ఎప్పుడవుద్దమృత్యు వరీ బూటకంగా ఉండే—అని అంటున్నది ఊర్పింట్లో మా ఆర్థికారు 'గొలుసు అడుగుతుంగ కాబోయి ఏమి నెప్పనా భగవంతుడా అనుకుంటూ యెటకు వచ్చాను

వాళ్ళమృత్యువేరంటానికి పోరందటకానీవు నీ గొలుసు ఎదువివ్వవే—అన్నదామ నేనేమి మాట్లాడకుండా గోడకొనుకుని అలాగే నిలబడ్డాను.

పాపం నుంతోనుంటే మాట్లాడనేను. ఇంత

లోకే అరిగిపోయా ఏం? అన్నది మళ్ళీ లేదన్నాను గొంతు పెకలించుకుని

లేదు ఏమైంది—అన్నది ఆదుర్దాగా

అప్పు యన్నకట కా వా ల ని నేవివ్వవన్నా కూడా బలవంతాన తీసుకెళ్ళారు

ఎవరు వాడేవా తీసుకెళ్ళింది అయ్యోయ్యో, ఇంకా నేనేం కేర్తునే, నీ కట్టా చేతులాల్నినియ్యో వాడి కియ్యటానికీ? నేనింకా చావలేదుగా? బతికే వుంటినిగా, వాతో మాత్రం అనగూడదటే, కొంప నిలవువా ముంచితివిగదా అన్నదామె గుండెలు బాదుకుంటూ, కాసేపుండి తెప్పరించుకుని—ఎంత సేపైందే—అన్నది మళ్ళీ

చాలసేపైందన్నాను 'చాలా సేపైందీ? చాలా సేపైందంటే చాలాసేపైంది ఎంత ఒక్కొక్కరంగా చెప్పుకున్నావో మాకు చాలసేపైందని అప్పుడే ఒక్కొక్కరంగాక మీకేమమ్మా నీదేం పోయిందీలే నీ అబ్బగాడి సామ్రాజ్యేగా నాకేం నాది కాదుగదా పోతే పోయిందనుకున్నావు ఇంటే సాలు అడగనే అడిగాడు నా మొగుడేగదా అని ఎగిరి గంలేసి చచ్చుపు ఇట్టాగన్నా వాడి మంచి సంపాదించుకుం దామని చూశావు అదే కనక మీ అయ్యో చేయించి వచ్చివచ్చే సారంతా ఒక్క కొరిక్కి తీసుకురాక పోయావు ఇక తింగురుగానే ఉండండి' అంటూ 'ఇక నువ్వు పోమ్మా మాయంట్లో గొలుసులుండే సోకాలు రాలేదులేవంద ఎందుకు? ఒకొక మహాత్మి పాదం పెట్టిన నిత్యత్రం అటువంటిది ఈ మహాత్మి మాయంట్లో ఎప్పుడైతే అడగవెట్టింకో అప్పుట్నుంచీ అన్నీ వరసన ఊడ్చుకుపోవటమే అప్పుడే అయిందీ మా పని ఇంకెంత ఊడ్చుకుపోవాలో ఒకొక గొడ్డొచ్చిన యాళ దిడ్డొచ్చిన యాళ అంటారితే కావాల నా కూతుళ్లు ఎక్కడ పాదం పెడితే అక్కడల్లా బంగారం అయివురుకుంటుందంటే ఇంత దరిద్రప మొకందీ, గొడ్డుబోతుడీ మా కెక్కడ దాపరించింకో మరి' అంటూ యీ వరసన ఒకటే పాట పాడటం మొదలు పెట్టిందామె ఎంతసేపు మారినా వూరుకుంటుం దేమో అంటే వూరుకోదు. నాకు విసుకు వచ్చి, చీట్లాటం, తాగుళ్లు, తిరుగుళ్లు అన్నీ కట్టిపెట్టి, నా గొంతు కోసిందికాక పైగా నాకు బడెందుకు ఎప్పుడు అట్లా వీరుస్తారు? అంటూ లోపలకు పోయి పండుకున్నాను

ఆ రోజునుంచి మరి కత్తు పట్టించామె నా మీద ఇక ఆ ఇంట్లో నాకొకనిమిషం ఒకయ్యగంగా గనుక్కు ఉన్నది. ఎన్నాళ్లు మారినా వారు ఇంటికే రాలేదు. వారసలు నామీద అలా అనుమాన వడటా

ని! కారణం ఆ తిరుగుడే నడకొంది. అక్కడ ఒకా విడ ఉన్నది తాను వారిని లూరిగా తన స్వాధీనంలో వుంచుకోటానికని కల్లివార్లి ఖబుర్లన్నీ కల్పించివిశాన్నక్కిగ్గా వున్నది నామీద విరక్తి కలిగించటానికని ఇంటికీ వస్తే తల్లి కూడా అలాగే నాయో అసలు మనిషిలో స్వయంగా ఆలోచించుకో గలిగిన కత్తి లేకపోవటం వల్లనే ఇలాంటి ప్రమాదాలకు గురి కావలసివస్తూ వున్నది అక్కడకు ఇల్లి వచ్చారంటే సరి ఏదో ఒక తగాదా తీసుకురావలసిందే ఆ కక్కడకు ఇల్లి వచ్చినప్పుడల్లా ఏదో ఒక తగాదా జరుగుతూ వుందని ఎక్కడికీ ఇల్లి వస్తున్నాసరే, ఆ చెప్పల మోత వినపడితే చాలా భయంగా ఉండేది ఒకొకసారి ఆ చెప్పల ఆడుగులు నా శూద యంతలోనే పడుతున్నంత బాధగా ఉండేది నీరు వస్తారంటే భయంగానే వున్నప్పటికీ ఇంట్లో పోయి మరి ఎక్కువై పోవటాన వారు వస్తేనేనా కొంత పోయి తగ్గిపోతుండేమోనని ఎదురు చూస్తూ వుంటే ఎంత కాలానికీ రానేలేదు

ఏమీ తోచక మళ్ళీ పుస్తకం చదువుకుంటున్నాను ప్రక్కనే ఇంకొక పుస్తకం వున్నది కాసేపటికీ పొరుగింటి అమ్మాయి వచ్చి నా ప్రక్కనే కూర్చున్నది నేను చదువుకుంటున్న పుస్తకం ఊసేసి ఏమిటమ్మాయి అన్నాను ఏమీలేదు వూరికే వచ్చాన మరే, ఇప్పుడే మేము కాపీ రాస్తాన్నాంగా? అన్నది 'అదే సరేలే' అన్నాను మళ్ళీ నేను చదువుకుంటున్నాను ఆ అమ్మాయి కొంచెం సేపుండి లేచిపోయి వచ్చింది నేను మరల రెండవ పుస్తకం తీసి చదువుకుంటున్నాను అంతలో చెప్పలు కూడా వచ్చాను చెయ్యికిందానే ఒక్కసారి లోపలకు వచ్చారు వారు నేను ఉలిక్కిపడి లేచి నిలబడ్డాను నా చేతిలో పుస్తకం తీసుకున్నారు 'నీ కన్నీ పార్లు చెప్పాల? బుద్ధిలేదు? చదివిన పుస్తకమే ఎన్ని పార్లు చదువుతావు? కనీసం వాడి పుస్తకమైనా చూడకుండా ఉండలేకన్నా మాట నాతో నీవు ఎన్ని మాయమాటలు చెప్పావు? ఇక నతనితో మాట్లాడననీ, మా వూరికి కూడా పోననీ చెప్పలా? నన్నవతలకు పోనిచ్చి మళ్ళీ ఇదేంపనీ? అసలు నీ మనసులో లేకుండా వుండాల గాని నిర్బంధంవల్ల నీ అలవాట్లకు

ఎందాకా మార్పులో గలవులే—అవ్వారు ఒక్క
గుక్కన

చదువులో దాని కింకమీ పుస్తకాలు లేకపోవ
గాన, ముగ్ధుడటానికి కూడా ఎవ్వరు లేకపోవ
చదివిన పుస్తకమే చదువుకున్నాను కాని అంత
కంటే ఏమీలేదు అంత మంచి ఆయనమీద కూడా
ఎందుకు వేస్తారు నిందలు —అవ్వారు సహించలేక

అవును ఇచ్చమైలేనది అల్లాగే ఉంటుంది వారు
అంత మంచివాడేం ఈ రోజుమంచి నీ వసలు నా
కళ్ళకు కనపడదానంటే ప్రాణం తీస్తా నీ మనస్సంతా

ఎవనిమీదనో పెట్టుకుని 'వాలో' కాసుంటున్నట్లుగా
నటించుదా మనకుంటున్నావు కావోలు అతన్ని
వాదగ్గర పోగవు పో ముందు—అంటూ బయటకు
నెట్టారు నే నింకొందిగోకి పోయి వెళ్ళి వెళ్ళి
ఏమవున్నాను

ఏయ్ ఇట్రా అవ్వారుమళ్ళీ గద్దిస్తూ నేను
జిల్లకపోయినా వాగైనా వచ్చేట్లున్నారని నేనే
మళ్ళీ ఆ గదిలోకి —ఇలాను, పెద్దప్రతి చోనులా
పోతున్న మేకపిల్లలాగా

[పకేషం]

చిత్రకారుడు శ్రీ బంకిం చర్కూర్ కాంతినిరసం

కలగూతంప

నన్నెచోడ కవికాలము—
ఒక మనవి

నన్నె చోడకవి నన్నయకంటే ప్రాచీనుడని శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణ కవిగారును, శ్రీ శే నడకు దుటి వీరరాజు పంతులుగారును చాల కాలము క్రిందటనే చెప్పియుండిరి తరువాతి పరిశోధకులు ఈ కవి రాజ శిఖాయణి నన్నయకు తరువాతి వాడనియే నిశ్చయించుచు వచ్చిరి

ఇటీవల శ్రీ జేతరపల్లి వెంకట కృష్ణారెడ్డిగారు తాను పది సంవత్సరముల కాలములో జేసిన పరిశోధనకు ఫలముగా 'నన్నెచోడకవి చరిత్ర' అను శీర్షిక విభుల విమర్శ గ్రంథము వ్రాసి నన్నెచోడుడు నన్నయకు గొంతెము పూర్వ్యుడును, సమకాలికుడును కావలయునని నిరూపించిరి దానిలో వారు పెద చెరువూరు కాసనమును, నమ్మరుపాడు కాసనమును, కుమార సంభవాంతర్గతములకు కొన్ని పద్యస్థ కావ్యములను ఆధారముగొని కవిరాజ శిఖాయణి నన్నెచోడుడు శ్రీ శ. 1028-58 ప్రాంతపువాడని సిద్ధాంతిక రించిరి

అంతట శ్రీ వేలటూరు వెంకటరమణయ్యగారు 1951 సెప్టెంబరు భారతిలో 'నన్నెచోడకవి కాలము—ఒక మాదన' అను వ్యాసమున నన్నెచోడుడు నన్నయకంటే ప్రాచీనుడను తన వమ్యకమును దృఢపఱచు కొన్ని విషయములు చెప్పి నన్నెచోడుడు శ్రీ శ. 940—70 ప్రాంతపు వాడని చెప్పుచున్నారు ఆ విషయములందు వాకు చోడమిన సంజేహముల విట తెలుపుకొనుచున్నాడు.

బద్దెన.

బద్దెన నీతికాస్త్ర ముక్తాశ్రికాశు, దత్తమండల భాషయనియు, కమ్మవాటి తెనుగుభాష కాదనియు శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు నూచించి యున్నారు కమ్మవాటి బొప్పిడి కాసనమందలి 'జటాచోడ' వంశ సుఖో 'నన్నిచోడ [స్సు] ధీ' అను చాత యొక గున్నట్లు కనిపించుచున్నది ఆ కాసనము నూదని పాడు దానమును తెలుపుచున్నది ఈ 'నన్నిచోడ సుధీ' పండిత కవి మాత్రమే గాక చాత, రాజుగా గూడ నున్నాడు 'కాశీ—విధి దివి వ్యోమ తుగా నమ్మిలే' అనగా ఇది శా. 1009 (శ్రీ శ. 1087) కాలము అగుచున్నది కాని ఈ నన్నెచోడ సుధీ తండ్రి పేరు కాసనములో స్పష్టముగా లేదు. బల్ల రాజని చెప్పట కితకాళము లేదు పైగా ఈ 'సుధీ' కమ్మవాటి రిగానీ కనుక ఇతడు కుమార సంభవ కర్తయు పాకవాటి నన్నెచోడకవి కాదు. ఇతడు నన్నెచోడనరేంద్రుడను బద్దెనకవియును నేనూ తెలియదు నీతి పద్యములు రచించిన బద్దెనకు 'నన్నెచోడ నరేంద్ర'డను నామాంతరమున్నట్లు బద్దెన నీతి పద్యమకుటము వలన తెలియుచున్నది కాన ఇతక కర్త బద్దె ధూపతియు, కాసన చాత నన్నెచోడ సుధియు ఒక్కరే యునుటకు నీలన్నదో లేదో పరిశీలించవలసియున్నది

మల్ల ప్రభువు

నన్నెచోడుడు తన కుమార సంభవములో
'జంగను మల్లయ పేర సత్త పం
తానము లొప్పనిల్పుదు ముదంబున
దత్త్రేకు నాజ్ఞ పెంపునకా.'

* * *

“గురువున కిచ్చ దైవమునకుఁ బతికె”

గృతి లెప్పి పుణ్యముక

పరమును దేవముకొదనయ

వచ్చుటగంటుల నిశ్చయంబు ను

ద్గురువును నిష్టదైవమును

గూర్చునితేకుడు దానవాకుగా

కొరునకు నిట్లునేకురునె

యొక్కట లాభము తెచ్చియన్నియుకొని

ఆవియు లెప్పియున్నాడు ఇందలి గురువు, ఇచ్చదైవము, నితేసుడు ఆను పదముల మూలమున ‘మల్లయ్య’ అను నుడువను సామ్యమును గ్రహించి శబ్దకేంద్రీభవని మూలమున గురువు జంగమ మల్లయ్య, ఇచ్చదైవము శ్రీశైల మల్లయ్య, నితేసుడు త్రైలోక్య మల్లయ్య అని శ్రీ గెడ్డిగారు నిరూపించిరి నై పద్యములో ‘నితేక’ విషయమున కనుకూలముగ నాయ మిచ్చు ‘సోమ మనుష్యరూప మల్లికార్జునుక’ అను సోమేశ్వర త్రైలోక్య మల్లయను శ్రీ గెడ్డిగారు చూపిరి దీనివలన నన్నచోడుని కాలములో నున్న వాడు సోమేశ్వర త్రైలోక్య మల్లయ్య అనియే తలంపవలయును కవి తాను తొలుత జేసిన ప్రతి జ్ఞకు అనుకూలముగ నూఁక వస్తుమయ కావ్య విర్మాణ మందు కృతకృత్యులైనట్లు శ్రీ గెడ్డిగారు నిరూపించిరి నూఁక వస్తుభవని మాపుట ప్రాచీనాలంకారక సమ్యక్తము

శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు తన వ్యాసములో ‘త్రైలోక్యమల్ల’ పదము విరుద వాచుచుగాని వ్యక్తి నామము కాదనియు, ‘త్రైలోక్యమల్ల’ విరుదునుబట్టి ‘సోమేశ్వర’ వ్యక్తిని దీపిండుటకు వీలులేదనియు, కళ్యాణి చాళుక్యులకు పాకనాటి తెలుగు చోళులు సామంతులు కావనియు, వైదుంబ వంశజుడగు భువి న త్రినేత్రుడనువాడు నన్నచోడుని సంహరించి శ్రీ శ 972లో పాకనాటిని ఆక్రమించి యుండు వనియు, నన్నచోడుడు భవనింప జేసిన ‘నితేసుడు పూర్వ చాళుక్యరాజున ఇచ్చుడి యుద్ధముల్లసనియు, అందువలన నన్నచోడుడు శ్రీ శ 940—70 ప్రాంతములోనుండి యుండవలసనియు జెప్పచున్నారు.

అయితే వీరు 1951 జనవరి భారతిలో ప్రకటించిన ‘రాజరాజ వరేంద్రు’డను వ్యాసములో శ్రీ శ 1044 ననో ఆ యరుపటి సంవత్సరముననో కళ్యాణ

చాళుక్య చక్రవర్తి త్రైలోక్య మల్ల హవముల వీరు చాళుక్యులకు మొదటి సోమేశ్వరుడు వేంగీరాజ్యమును బయలెను అది మొదలు శ్రీ శ 1080 వర్యంతము వేంగీ మీద ఆరిని అధికారము చెల్లినది రాజ రాజ వరేంద్రుడు కళ్యాణి చాళుక్యుల కరిగా పాదొను అని నిర్ణయించి యున్నార అట్లునచో పాకనాటిమీద కళ్యాణి చాళుక్యులకు నన్నచును అధిపతియై లేదనుట శ్రీ వెంకట రమణయ్యగారు చెప్పినట్లు సత్యముగాదు ఇందు ప్ప వచన వ్యాఖ్యాతము కలను ఇంతియేగాక ఆకాలమున (శ్రీ శ 1048-57) పాకనాటికి చక్రవర్తి యెవరో అను విషయమును శ్రీ వెంకట రమణయ్యగారు కాననాధారముతో నిరూపింపలేదు

‘ఉదయాద్రి ప్రభు కృంగం తేజ్జనట్లు’ అనగా ఉదయగిరి ప్రభువుయొక్క ప్రభుత్వము అనగా పాకనాటి ప్రభుత్వమును స్వీకరించినట్లు గ్రంథాధారముతో శ్రీ గెడ్డిగారు చెప్పచున్నారు ‘(వ్యాదకార్తార్యనయను) అయ్యదయంగము’ అను గీతపద్యమందలి ‘పాకనాటి యరువదియొక్క వయ’ ఇత్యాది జీకాలములను శ్రీ గెడ్డిగారు లెక్కతో నిరూపించి ఉదయగిరి పాకనాటి లోనిదని నిరూపించిరి ఇంతేగాక ‘వస్తు కవిత్—ఉదయ పర్వత శిఖరాగ్రా రోహణ వర్తవ’ అను కవి కూచిపెరు నూడ వేర్కొనిరి పెద చెరువారు కానన వారయగు ‘కందుకూరి పురవరేశ్వర

పాకనాటి విషయ ఏక వింశతి సమాప్త గ్రామావనీ వల్లభ మల్లిదేవ చోడ’ అనువారిని కందుకూరు పాకనాటి రాజ్యమునకును, ఈ మల్లిదేవ చోడుని తాత ముత్రాతయగు నన్నచోడ కవియొక్క ఉదయగిరి పాకనాటి రాజ్యమునకును దగ్గతి సంబంధ మున్నదిగాని, కడపజిల్లాలోని పడమటి పాకనాటికి, కందుకూరి కూర్చు పాకనాటి రాజ్యమునకు సంబంధ ముండియుండదని స్పష్టమగుచున్నది.

పాకనాటి నన్నచోడుడు శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు చెప్పినట్లు కళ్యాణి చాళుక్యులకు సామంతుడు కాదని అంగీకరించినను ఈ క్రింది విషయము మరువరాదు కంచి ఆరత చోడులకు కూర్చు తెలుగు చాళుక్యులకు మధ్య నన్నచోడుని పాకనాటి రాజ్య

మున్నది పశ్చిమమున కళ్యాణి చాళుక్యుల కర్ణాటక రాజ్యమున్నది అరవ చోడులకును కళ్యాణి చాళుక్యులకును మధ్య కొన్ని యుద్ధములు జరిగినవి ఆ యుద్ధములలో తూర్పు చాళుక్యులు తమబంధువులకు కంచి అరవ చోడులకు సాయము చేయకుండుటకై కళ్యాణి చాళుక్యులు తెలుగు చోడులకును, తూర్పు చాళుక్యులకును మధ్య యుద్ధములు కల్పించి తంత్రములు పన్నియుండ వచ్చును అట్టి సందర్భములలో రాజ్య తంత్రముల ప్రకారము నన్నెచోడుడు ప్రధానముగ కళ్యాణి చాళుక్యులకు సామంతుడుకాకపోవచ్చును కాని కళ్యాణి త్రైలోక్య మల్ల పోమేశ్వరుడు ప్రబలుడు కాబట్టి వాని మూలమున తనకు లాభము రావచ్చునని తలంచి అరినికి బ్రతిహతము కాకుండు అనుకులముగ నుండుటకు యోచించి అరిని కత్తి సామర్థ్యములు తనకు తోడ్పాటుగా నుండునని తలంచి అరినిని తనకు 'కూర్పుని జేకు'నిగ కవి చెప్పికొనునని చెప్పటకు అవకాశము లేకపోలేదు అన్నిటికి కాసన ప్రమాణములు దూపినప్పుడే ఈ విషయమునకు కాసన ప్రమాణము లేదన విలుండును

ఒక గ్రంథములోని ఒక విషయమును ఆధారముగొని ఒక నిర్ణయము చేయుటకు ప్రక్రమించితిమేని, అందులకు ఉపోద్ఘాతములుగా, గ్రంథస్థములును, కాసనానుకులములును అగు వితర విషయములను గూడ గతనింప వలయును గాని ఏకదేశ మంత్రము గ్రహించి ఇతర ప్రధాన ప్రమాణములను త్రోసి రాజసుట యుక్తముకాదు విలయన కావ్యమందలి 'జంగమ మల్లంజీర సప్త సంతానము లొప్పు సల్పుదుముదంచున దత్త్రేకు 'నాజ్ఞపెంపునకా' అను ప్రభువు నాధారముగాని గురువు ఇచ్చెదనను, నిజమును వీరి మువ్వరికి కాలనాను సామ్యము వీక్షకరించి నిజమగునందు త్రైలోక్య మల్ల పోమేశ్వరుడే తన ప్రభువని కవి చెప్పికొనుచుండగ అతడుకాదు 'ఇమ్ముడి యుద్ధముల్లు' డని గ్రంథత రాధారముతో జేటొకనిని గ్రహించుటలో లోచిత్యములేదు. యుద్ధముల్లుండు అను నామముగూడ విరుదముగ జెప్పదు, ఇమ్ముడి యుద్ధముల్లుని తాతకు 'మల్లపరాజా' అను పేరున్నట్లు తెజవాడ కాసనములో కలదని కావ్యము, అటులే మనుమడగు రెండవ (ఇమ్ముడి) యుద్ధముల్లునిగూడ 'మల్లంజీ' అను పేరుగలదని శ్రీ

నంకట రమణయ్యగా యాహించుచున్నాడు. కాని తెజవాడ కాసనమునందీ విరోధము గలదు

'స్వస్తి నృపాంకుశాత్య వ్రతత్పల సత్యత్రానేత్ర విస్తర శ్రీ యుద్ధముల్లు ధన వద్యవిఖ్యాత క్షిర ప్రస్తత రాజాశ్రయంబు ద్విభువనాభరణంబు సకల వస్తువ మేకుంబు రాజసర్కి ధూవల్లభుల్లభిన్'

ఇందు ఇమ్ముడి యుద్ధ మల్లుని 'రాజసర్కి' అను అసలు పేరున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది ఇది 'భీమ సర్కి' వంటి వ్యక్తి నామము కాగా శ్రీ నంకట రమణయ్యగా రన్నట్లు గలది యుద్ధ మల్లుని 'మల్లంజీ' అను అసలు పేరు లేదని చెప్పక తప్పదు. కాబట్టి ఈ రాజసర్కి కుమార సంభవ కృతిపతి కాదు ఇక్కడ కూడ రెడ్డిగారు చెప్పినట్లు ('యుద్ధ విరుదు వదలి') 'మల్ల' శబ్దమే శ్రీ నంకటరమణయ్య గారికి తారకమగుచున్నది ఎట్లయినను 'రాజసర్కి' అను అసలు పేరుండుటవల్ల 'మల్లంజీ' అను విరుదు పేరు యుద్ధముల్లుండు అను విరుదియు నుండి జనించి దనుటకు వీలులేక పోలేదు ఇట్టిదే త్రైలోక్య మల్ల విరుదమునుండి పుట్టిన మల్లయ్య పేరు కూడ శ్లో. 'మల్ల' శబ్దము సమయానుకులముగ 'జెట్టి-మల్లయ్య' అను రెండవములను సాధించుననుట నిరాశ్లేపము కావున శ్రీ రెడ్డిగారి వాదమే గ్రంథాధార సమ్యక్తము లేనిచో చారిత్రకుల వాదమునకు కూడ ఈ 'మల్ల' విరుద నామ దోషము సంక్రమించుచున్నది.

మఱియు నన్నెచోడుడు తన గురువును కథా నాయకునిగా ప్రజేకపెట్టి వర్తించిన ఘట్టములో 'త్రైలోక్య పూజ్యకా' అని యొక చోటను, 'పోమ మనుష్యరూప — మల్లికార్జునుకా' అని మఱియొక చోటను పేర్కొనియున్నాడు ఇంతియేగాక నాగ బంధమందలి 'పోమజేత విస్తరితరమా దయా రస యుతా' అను సమాసములో తన గురువు పోమజేవుని దయా పాత్రుడుగా వన్నట్లు కవి చెప్పి కొని యున్నాడు ఇయ్యది కవస్తోత్ర పరమైనను శక్తి శక్తి ధ్వనిచేత త్రైలోక్య మల్ల పోమేశ్వర ప్రశంస కూడ నగుచున్నది శ్రీకైల మల్లయ్యను గ్రంథాధారముచే నిరూపించినట్లు తత్త్వభువు త్రైలోక్య మల్లయ్యను గూడ గ్రంథస్థాధారముచే నిరూపింప వలసి యున్నది. శ్రీ నంకటరమణయ్యగారట్లు చేయక గ్రంథతర రాధారములతో కాలాంతర

మును వ్యక్తిత్వంతరమును సాధింపజూతుట సమంజసముగా గాని, యుక్తాయుక్తముగా గాని దోషదు భాతీ పేట కాసనములో 'త్రైలోక్య మల్లక్షుధాధీశా' కాసనబద్ధం, అను నిరుదనామమే సోమేశ్వరవ్యక్తి నామముగా వాడబడి యున్నది

బల్లయ

శ్రీ సంకట రమణయ్యగారు పేర్కొన్న మందాడ గ్రామ కాసన దాతయగు 'పాకనాటి బల్లయచోళ మహారా' జే ఈ కమ్మనాటి బొప్పిడి కాసనమందలి పాకనాటి బల్ల ధూపతియైనచో వీని? నన్నెచోడు పని కొడుకున్నట్లు సాహించుటకు వీలులేదు ఇచ్చట కాసన భాగము కిధిలమైయున్నది ఈ బల్లయచోడ మహారాజానకు నన్నెచోడుపను కొడుకున్నట్లు శ్రీ సంకటరమణయ్యగారు ప్రమాణము చూపలేదు బల్లయనాయము మాత్రము గ్రహించి అతనికి 'నన్నెచోడు' పని కొడుకుండునని—అతడే కుమారసంధాన కావ్యకర్త, అతడే పాకనాటి కథిపతి, అతడే వైదుంబ శ్రీ భువన శ్రీకృణిచే జంపబడినవాడు అని చెప్పట సహా రీతిముగా నున్నది

ఈ జటా చోడ వంశము వారుకూడ ఒరయూరి అరాధ్యకర్మయలుగా నుండి దళ వర్మ కాలము నుండి చాత్తపి పాకనాటి కథిశ్వరులైనట్లు, కమ్మనాటి రవాసులైనట్లు కమ్మనాటి బొప్పిడి కాసన వాక్యములు తెలుపుచున్నవి ఇట్లే శ్రీ 902 ప్రాంతమున కృష్ణా తీరమున వీచుపల్లి కాసనములో కూడ సొక చోడ బల్లి దేవుడున్నాడు అతనికి 'నన్నెచోడు' పని కుమారుడుండువలయునని శ్రీ మానవల్లిరామ కృష్ణ కవిగారు, కీ శే నన్నెకుడుటి వీరరాజు గారును పిహించియున్నారు అట్లే ఇది డాహకు తెందినదిగాని సోపపత్రికము కాదు గ్రంథాధార చరిత్రతో మన్వయ సజచు చోడబల్లి కొడుకు నని చోడుపను పెద చెరువూరు కాసన చరిత్రను నమ్మకపోవుట చిత్రిముగా నున్నది

శైవ మతము

తెలంగాణా యందలి వేములవాడ కాసనములో 'శ్రీ భువన మల్ల సామస్త మాడా మణి శ్రీ మదరి శసరి' కాలమున (సాక్షి) మల్లికార్జున భట్టారకుడు ఒకడు కలడు గాని

ఇతడు శ్రీ సంకటరమణయ్యగారు చెప్పినట్లు కాలాముఖ శైవ మతమునకు తెందినవాడని చెప్పటకు కాసనాధారము కనబడలేదు ఇందలి 'మల్లికార్జున, ముక్తిలింగి, విద్యాధరాది భట్టార కాశసాక్షి' అను పాతము గమనింపదగియున్నది ఇందలి భట్టారకా' అను బహువచనముపై గుర్తు నాగ్నిఖ్యల కన్వయించుచున్నది కావున ఈ భట్టారకులు కాలాముఖులనవీలులేదు మల్లికార్జునుడు, ముక్తిలింగి, విద్యాధరుడు మొదలగునవి ప్రత్యేక నామములు

తేంకణము

'తేంకణధారిణి' పెన్న పరినాకు లోనిదని శ్రీ సంకట రమణయ్యగారు చెప్పచున్నారు అనగా తేంకణ దేశమునది అనంతపుర మండలమందలి తాడిపత్రి సమీపమునకుండి పూర్వ వాహినియై ప్రవహించు పెన్నానదీతట ప్రాంతమరి చెప్పట కన కాశమున్నను తెలింగాణా ప్రాంతమందలి అలంపుర కాసనములో "హల బాలియ తేంకణాదిసయ [స] రలిమర్తుడు" "మరాజనుడొం చెవినిం తేంకలు కొట్టమర్తుడు"

అను తేంకణధామి వాడబడియున్నది దీనిని బట్టి తెలంగాణా ప్రాంతములో కూడ తేంకణ దేశ భాగమున్నట్లు తెలియుచున్నది ఇట్లే కళింగ దేశ ప్రాంతములో 'శంకలు' సంస్థాన మున్నది కావున ఇది యన్నియు ఒకప్పుడు తెలుగు జాతికి తెందిన పూర్వకేములై ఆ పూర్వ వామములతో వ్యతహాసంపబడినట్లు తెలంప వచ్చును అదియును గాక 'తేంక (ణ) శబ్దమునుండియే క్రమముగా 'తేకా'—'తేకా', 'తేనుకు—తేనుకు' దేశ భాషా పదము పుట్టినదా అను జిజ్ఞాస కలుగుచున్నది ముగింపు

పరిశీలించగా శ్రీ రెడ్డిగారు వ్రాసిన నన్నెచోడకవి చరిత్రలో అన్ని విధములైన ఉపపత్తులచే ఈ కవి శ్రీ 91028—88 ప్రాంతములో నుండెనని నిరూపితమగుచున్నది గర్భ కవిత్వము వ్రాయునల వాటు నన్నె చోడునికి గలదు

'అవీధార బొల్వెన గణ—యకాంత కాంతరద, దవచాత ఖడ్గలతణ—యైత్ర సంపద'

‘కలిశం మాడు’ అను చంపక మందిరి
నీ జంపె రగడ—ఖగ్గ బంధము

ఇది ‘జయచంద్ర చంద్రుల (విక్రమశక 1111
రేఖల) లో ధ్వనించుచున్న శుద్ధపక్షమును, తీగవంటి
కత్తి (శిశుత్రిక) నక్షత్రమును, జయశంకర్పర
మందిరి చైత్రమాస విస్తారమును (జయజయ ధ్వని)
3—జయతిథియు, 3—జయ (మంగళ) వారమును
బడధారాబంధమందు స్థీరముగా ఆతిశయించెను’ అను
విక్రమశక కాలమునకు సరియగు శ్రీ క 15-8-1054
తేదియగుచున్నది దీనిలో స్వల్ప కాలవ్యత్యాసము
కూడ లేదు ఇట్లు యుక్తి కవి ‘దైవజ్ఞానట్లు’ ప్రతిజ్ఞ
నిర్వహణము శుల్కతారకముగా, తిరముగాజేసె
చూపినప్పుడు ఈ విషయావళిని సంతృప్తముగ విస్మయించి గ్రంథమందలి ‘మల—ప్రభు’ కాలమును
ఁడన యుద్ధములుని కాలముతో నిర్ణయించుటకు
వీలులేదు, ఈ గర్భకవిర్వి పద్యకాలముకూడ యుద్ధ
ములుని కాలముతో సమన్వయము చేయగలిగినప్పుడు
శ్రీ వెంకటరమణయ్య గారివాడునులోని పత్యము గోచరించును అంతిమము శుల్కతిథి వార విశ్వా
త్రాది విషయములన్నియు సమన్వయ పత్యము
గర్భకవి నన్నెచోడుని యొక్క ఖగ్గబంధ రగడ
కాలమును త్రోసివేయుటకు వీలులేదు.

ఇది గాక ఈ కవిరాజు కళామణి ప్రాచీన
ప్రయాగ భాషా చరిత్ర కాలమును శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు సకాలముగ జూపినది ఈ గ్రంథ
ప్రాచీనత శ్రీ క సదియవ కతాజ్ఞప్రాంతపుదనుటకు
వీలులేదు శ్రీ రెడ్డి గారు చెప్పినట్లు కవి గూర్జ
మార్గము వాక్రియించి స్వలిగా, గూర్జముగా, వక్ర
శ్రీగా, యుక్తిగా తన కాలమును ఆయా చోట్ల
విరూపించెనని తలంపవలయును ఆ విషయము
లన్నియు నిట సుల్లేఖించుట ప్రసక్తము కాదు

శ్రీ పిన్నంరాజు వెంకట సుబ్రహ్మణ్యశర్మ.

మన ప్రాచీన వాద్య యంత్రములు

వాద్య విద్యా శత్రులగు మన ప్రాచీనులు వాద్య
యంత్రములను వాల్లు భాగములుగా విభి
జించి యున్నారు 1, తిళము అనగా తండ్రి గతము
2, ఆనద్దము అనగా చర్మా బద్దము 3, ముగ్గిరము
అనగా రంధ్రము గలది 4, ఘనము అనగా లోహ
విరికితము

తండ్రిలుగల వాద్య యంత్రమును సాధారణ
ముగ వీణయందును సంగీత చామోదరమున దీనికి 20
రకముల భేదములు విస్తృత వివరణము గలదు ఆ
గ్రంథములో చెప్పిన భేదములు వావి వేరులు నివి
అలావణి, బ్రహ్మవీణ, కిన్నరీ, లఘుకిన్నరీ, విపంచి
వల్లకి, కేర్లప, చిత్ర, ఘోషవతి, జయ, వాస్తీక,
మనజక, మర్కీ, పారంగి, పరివాదిని, తిళవి, కత
చండ్రి, నకులొప్పి, ఘంసవి, ఊడంబరి, పీపాకీ,
నిక్కంక, సుక్కుల, గజావారణరాస్త, దుద్ర, స్వర
మణ్డల, కపిలాస, మధుస్థండి, ఘోణ

వారద కృత సంగీతమకరిందమున 19 విధములైన
వీణలుల్లేఖించబడి యుండెను సారంగజేవుని అభి
ప్రాయములో వీణలు 11 విధములైనవి తెలియు
చున్నది

వీణాచంపము వోలు కర్రవలనను, తీగ, వరము
లతో అల్లిన త్రాగు, జనుము, లేక నూలు మొదలైన
ఉపకరణములతో తయారు చేయబడును వీణను
నిర్మించుటకింకను ప్రధానోప కరణము “అలాబు”
అనునది కలదు అలావణి వీణ నిర్మాణ పద్ధతి సంగీత
చామోదరమున నిట్లు వ్రాయబడియున్నది

కవిశిక్షా పరిపర్తి మగ్యచ్చిద్రేణ సంయుతః
దశయష్టివితో దంపః భాదిరో జ్ఞగవోఽగవా॥

అధః కరభవా నూర్వ్య శత్రవల్యాభి శోభితః
నవాంగురద సచ్చిద్రోపరి చంద్రార్థసన్నిభాం
నివేశ్య చుంఠికాం భద్రాలాలు ఖండిం నివేశయేత్
ద్యావకాంకుల విస్తారం దృఢపక్వం మనోహరం ॥
కుంఠికావేళ మధ్యేన దం చ్చిద్రేణ నిర్మితం
అలాబు మగ్యగాం డోరీం కృత్య స్వల్పాంథు కాష్ఠికాం॥

తథా సంవేష్ఠ్య నిష్కర్ష్య కాష్ఠికాం భామయేత్తితః
యయా స్యాన్నిశ్చి లాలా బుర్బంధశ్చ కరభోపరి॥
పంచాంగుళిషు సంత్యాళ్యాళాలుం స్వల్పాంచ బంధ
యేత్

శకాంత నిర్మితా పట్టమయా నూత్ర కృతాభవా॥
సమా నూత్నా దృఢా తత్ర తండ్రి జేయా విచక్షణైః
ఏ త్సర్వేణ సంయోగా దలావణి ప్రకీర్తితా॥

2 ఆనద్దములు.

చర్మాచ్ఛాదిత వాద్యమును బూర్వ కాలమున
ఆనద్దముని అననద్దమునియు జెప్పెడి వారు విభిన్న
సంగీత గ్రంథములలో దీనికెన్నియో భేదములు జెప్ప
బడెను. ఆనద్ద వాద్య యంత్రములలో గొన్నింటి
వేరులిది—మురజము, పటహము, దక్క, విశ్వ
కము, దర్పవాద్యము, ఘనము, పణము, సరుహు,

లావణ్యము, వాచావళి, త్రివళి, కరటము, కమళము, గుల్లి, భేరి, మిడుక్క, పాడుక్క, యువసమురళి, ఘంకరి, దొండి, కావము, ఉమర, ధముకి, ముక్తా, కుండలి, కుండము, దుందుభి, అంకము, మర్మలము, అలకపము ఇందు దుందుభి భేరి మొదలగునవి రణ వాద్యములు సంగీత శాస్త్రకారుడైన భరతుని అభి ప్రాయములో మర్మల మృదంగమే సర్వోత్కృష్టమైన వాద్యము మర్మల నిర్మాణ విషయమున గూడ శాస్త్రములో వ్రాయబడెను దీని మధ్య భాగము స్థూలమై ముఖములు రెండను చర్మా చ్ఛాదితములై యుండును ఇది ఒకటిన్నర మూరల పొడుగు గలదై ఎడమ ముఖ వ్యాసము 12—18 అంగుళములలోను కుడినైపు ముఖమున ఒకటి లేక అర అంగుళము తక్కువగా ఉండును రక్త చందన దారువుతో నిర్మితమైన మర్మలమునుండి ంభర ధ్వని విలకడును భిస్మము, ఎర్రమన్ను, మృత్తిక, అన్నము గుఱా జగురు మొదలగునవి మిశ్రితచేతయూర్చిన ప్రలేపమును దక్షిణ ముఖమున లేపనముచేసి ఎడమ ముఖమున పూరిక యొసగుదురు అన్ని విధములైన వాద్య యంత్రములు మర్మలము, మృదంగముతో కూడి యున్నప్పుడే రక్తి కట్టును

3. సుషిరములు

పిల్లన గ్రోవి మొదలగు రంగు యుక్త వాద్యములను సుషిరములని యందురు సంగీత విద్వాంసుల నేక విధ సుషిరములను వర్ణించియున్నారు అందులో—

వంశి, ప్యాది, మురళి, వాగనరి, తిత్తిరి, భృంగకావాళిము, కావాళిము, కక్క, భృంగీక, స్వరవాళి, భృంగము, కృపాలిక అనునవి కొన్ని విధములు

ఈ వాద్య యంత్రములు వేణువు వోలు కలిగిన కర్ర, రక్త చందనము, శ్వేత చందనము, హస్తీ దంతము, స్వర్ణరూప్య తామ్రలోహ స్పటికాదులచే తయారు చేయబడును వంశి, వర్తులమై సరళమై పర్వ దోష కూన్యమై యుండవలెను దీని గర్భ రంగుము కనిష్ఠ కాంఠతో తుల్యమై యుండును దీని అగ్ర భాగమునుండి రెండంగుళముల దూరమున మన్ను లూక్కర రంగ్రమునుండి 5 అంగుళముల దూరమున 7 చిద్రములు ప్రతి యొక రంగ్రము మధ్య రెండంగుళముల వ్యవధానముండుటయు వాతశక్తికము ఈ ఏడు రంగ్రములును చిన్న చిన్నవై యుండును

మాతంగముని మనోనంద, వంద, విజయ, జయాది వేణువులు కాల్గును శ్రేష్ఠుని చెప్పినాడు దీనిని దయారు చేయ విధము వైన తెప్పిన దానికంటె గొంచెము భిన్నముగా నుండును.

వేణువును పూతూర చిద్రముపై పెదవి యుంచి ఉదవలెను వివిధత్వము, ప్రాదత్వము, సుస్వరత్వము, శీఘ్రత్వము మాధుర్య మజనవియ్యదును పూతూర గుణములు శీతూరము, హాశత్వము, స్పృశ్యము, విస్వరము శుబ్దిత స్వరము లఘుస్వరము అనుభరత్వము వజనవి అరసు అవగుణములు

వృధావాదన, ప్రయోగ బాహుళ్యము అల్ప త్వము అనునవి వేణు వ్రాదు వాని దోషములు స్థాన, లయాభిజ్ఞత, గమక నిపుణత, శుభ్రస్వరము శీఘ్రమస్త్ర ల్వమునవి గుణములు ప్రముక్తి, బద్ధముక్తి, యాక్తి, సుస్థానము, సుస్వరత్వము, అంగుళి సారణ మనునవి అంగుళి ప్రసారణ క్రియా గుణములు

4 ఖన వాద్యములు

కర తళము మన్ను గు ధారు విగ్నిత వాద్యములను ఖనవాద్యములందురు ఇవియు అనేక విధములు అందులో

కరతళము, కాంస్యవశము, జయఘంట, సుత్తక కంఠిక, పటవాద్యము, పట్ట ఘోషము, ఘర్జి లము ఘంటుతాళము, ఎండరము, కర్తరి, ఉష్కాకము మున్నగునవి కరతళ విషయమున సంగీతశాస్త్రమున విల్లు వ్రాయబడి యున్నది

త్రయోదశ అంగుళవ్యాసా శద్ధకాంస్య వినిర్మితా మగ్ర్యుభా నాకారా తన్మధ్యే రజ్జుగుంఫితా|| పద్మినీ పత్ర సదృశ కరాభ్యాం రజ్జయంత్రితా కరతాలావుశా వాద్య నే వాద్య పాటే ఘంకృతి||

ఇదనది వాద్య విధ ప్రబంధములను యీ విద్యా ప్రక్షిణు లేర్పరిచిరి వాటి శేగు యతి, ఉభిషు, ఉంతవళి, అవచ్చేదము, జోషిని చంపని పదిము, సమహంసము, ఘంకారము, పైసారము, కుటకు, ఉగ్వరము, రేంకారము, మలపము, మల పాంకము, ప్రహరణము, అంతర, దురక్వరి, యవనిక బ్రహ్మంజలి కాని సంగీత దాహాదరములో 12 ప్రబంధములే చెప్పబడినవి అందులో నెనిమిది పేరులు వైన వ్రాసిన వావి కంటె భిన్నములై యున్నవి

సంగీత దాహాదరములో
'యతి తోధవ్య వచ్చేదో గజరో రపలం ధృవం
గనవః సానిగో నీచనాదశ్చ కశితస్తథా
ప్రహరణం వృందనం ప్రబంధా వ్యాదిస్మృతా||

ప్రబంధ భేదమువలననే వాద్యముల వివిధ స్వరము లుత్పన్నమైనవి. (కార్యణ)

శ్రీ తటవర్తి సూర్యనారాయణ

గ్రంథవిమర్శనము

ఆంధ్రవ్యాకరణసంహితా సర్వస్వము

[మొదటి పుటము]

కళాప్రలూర్ణ శ్రీవజ్రుల చినపీతారామకృష్ణ ప్రతులకు రిజిస్ట్రేషన్, ఆంధ్రయూనివర్సిటీ, వార్తలు నెల 20 రూపాయలు

ఇది, ఆంధ్రకృష్ణచింతామణి, ఆంధ్రవ్యాకరణము, బాలవ్యాకరణానికి, ఇంకా ఇతర ఆంధ్ర వ్యాకరణాలకు, శ్రీ కృష్ణగారు వ్యాఖ్యానరూపంగా రచించిన వ్యాకరణగ్రంథము

తెలుగులో వ్యాకరణవాదం బయలుదేరిన తరువాత, గ్రాంథికాంధ్రవ్యాకరణాభివేదించాలా వరకు సన్నగిల్లింది కాని వ్యాకరణభాషకు ఇంతవరకు ఒక సమగ్రమైన వ్యాకరణం లభించలేదు అందుచేత వ్యాకరణ రచయితలందరూ తమకు నోచిన మార్గాలలో వ్యాకరణరచన పాగిస్తున్నారు

ఆంధ్రగ్రాంథికాంధ్రం మాస్త్రీ అది విశ్వవిద్యాలయంలో విద్యార్థుల ప్రశ్నప్రత్యుత్తరాలలోను, ఆక్కడక్కడ కొందరు గద్యపద్య రచయితల వ్రాతలలోనూ మాత్రమే విగిలించింది

మనకింతవరకు వచ్చిన తెలుగు వ్యాకరణాలన్నీ చాలా సంక్షిప్తంగా ఉన్నాయి ఇంతవరకు వచ్చిన భారతాది గ్రంథాల పద్యభాషకుమాదాకటిలో సమగ్ర మూలీకరణం కనబడదు నిజానికి ఏ వ్యాకరణమైనా బయలుదేరినపుడు అది అంతకు పూర్వమే ప్రసిద్ధులైన గ్రంథకర్తల భాషకై నా మార్గదర్శకం కావాలి తెలుగు వ్యాకరణా రీతిమయంలో చాలా సమగ్రంగా ఉన్నాయన్న విషయం గిడుగురామమూర్తిపంతులుగారు చాలాకాలం క్రిందటే సప్రమాణంగా నిరూపించారు ఉదాహరణకు ఆంధ్రకృష్ణచింతామణి ప్రకారం మాస్త్రీ నన్నయ్య భారత ప్రయోగాలే అపాధువులని కొట్టివేయవలసి ఉంటుంది. అయితే నన్నయ్య వ్యాకరణం ప్రకారం అతని భారత ప్రయోగాలు కుదరకపోయినంత

మాత్రాస పెద్దదోష మేమీలేదనీ, పాణినీయమాత్రాలకు అతీతమయిన పాణినీయమాత్ర ప్రయోగాలే కనిపిస్తున్నాయనీ శ్రీపీతారామకృష్ణగారు సమర్థిస్తున్నారు.

కాని సంస్కృతవ్యాకరణంలో ఇల్లాంటి ప్రయోగాల కనిపిటికీ ఒక నిర్దిష్టమయిన వ్యవస్థ ఏర్పడలేదు పాణినీయమాత్రాల ప్రకారం కుదరని ఈ పాణినీ ప్రయోగాలు చాలా తక్కువ ఆంధ్రకృష్ణచింతామణి ప్రకారం కుదరని నన్నయ్య ప్రయోగాలు అసంఖ్యాకంగా కనిపిస్తున్నాయి ఈ దృష్టితో మాస్త్రీ మనకున్న వ్యాకరణాలతో ఇంత వరకు వచ్చిన సుప్రసిద్ధాంధ్రకవుల ప్రయోగాల కన్నింటికీ లక్షణసమన్వయం కుదరడంలేదు

శ్రీ కృష్ణగారే తమ వ్యాఖ్యానాల్లో అనేక స్థానాలలో ఆంధ్రకృష్ణచింతామణి, ఆంధ్రవ్యాకరణము, బాలవ్యాకరణాలకు, ఇంకా ఇటీవల బయలుదేరిన వ్యాకరణాలకు మధ్యన బయలుదేరిన పరస్పర ప్రతిఘటనలన్నీ ఎత్తి చూపించి, తమ వ్యాకరణ పాండిత్యబలంతో అవ్వనీ సమన్వయించడానికి ప్రయత్నించారు

అయితే ఈ లూర్వాంశ వ్యాకరణాల కన్నింటికీ కలిసి, పాణినీయగాని కున్నంత విస్తృతంగానీ, సామాన్యంగానీ లేకపోవడంవల్ల కొన్ని కొన్ని సిద్ధాంతాల విషయంలో పాఠకులు ఇదంతా అని నిర్ణయించుకోవడానికి వీలుపడడంలేదు

ఉదాహరణకు 'సంహిత' లైక పద విత్యా విత్యా ధాతూపసర్గయోః, విత్యా సమాసే వాక్యేషు పావిత్యా మపేక్షతో ఆసే సంస్కృత వ్యాకరణ సంహితా నియమం తీసుకుందాము ఈ అనుకాసనం తెలుగు సంధిలో సర్వత్ర అనువర్తించదని శ్రీకృష్ణగారు నిరూపించారు కాని కృష్ణగారు తమ గ్రంథాంతర్యంలో తద్దీతాది విషయాలలో సంస్కృత వ్యాకరణ మాత్రాలే తెలుగుకు అనువర్తిస్తాయనీ, సంస్కృత వ్యాకరణ పరిశిష్ట విషయాలకే తెలుగు వ్యాకరణ కర్తలు మాత్రాలు రచించారనీ వ్రాశారు.

ఇక్కడ సంస్కృత సహితానుకాసనం తెలుసుకుంటే అవసరమే విషయం సమగ్రప్రయోగ పరిశీలన చేసి గేల్పుకోవలసిన విషయం ఇంతవరకు వచ్చిన వ్యాకరణాలలో ఈ విషయంగా సమగ్రపరిశీలన జరగలేదు కాస్త్రీగారు చేసిన సమన్వయాలు కూడా సంక్షిప్తంగా ఉన్నాయిగాని సమగ్రంగా లేవు ఈ పరిస్థితిలో ఈ సమన్వయానికి సరిపోని ప్రాచీన కవిప్రయోగాలు అప్రయోగాలేవా అని పాఠకులకు సందేహం కలగడం సహజమే ఇంక ప్రసిద్ధ ప్రాచీన కవులలో వీరు ప్రామాణికులు—వీరు ఆప్రామాణికులు అని కొట్టి య్యడం కూడా అంత తేలికైన పని కాదు ఇల్లాంటిప్పుడు — శ్రీ కాస్త్రీగారు కొంతమంది ప్రాచీన కవుల ప్రయోగాలు ప్రత్యేకించి అప్రయోగాల నిర్ణయించడం వ్యాకరణసంప్రదాయదృష్టాన్ని యుక్తియుక్తం కాదు.

అయితే ఈ చేవీనదంత ఆంధ్ర వ్యాకరణ ప్రాథమిక సంప్రదాయాలను గురించి చేసిన విమర్శ ఇదంతా గతానుగతికంగా వచ్చిందని విడిచిపెట్టి, కేవల సాంప్రదాయికాంధ్రవ్యాకరణదృష్టితో పరిశీలించినప్పుడు—కాస్త్రీగారి ఆంధ్రవ్యాకరణ సంహితాసర్వస్వమునంటి సమగ్ర వ్యాకరణగ్రంథం తెలుసుకోవడా ఇంతకుముందెన్నడు బయలుదేరలేదని చెప్పాలి.

కాస్త్రీగారు సంస్కృత ప్రాకృతాంధ్ర వ్యాకరణాలు కూలంకషంగా ముగించినవారు ఈ వ్యాఖ్యానంలో దొర్లిపోయే అనేక సంస్కృతాంధ్ర శబ్దాల సానుత్వాపాగుత్వ నిర్ణయాలలో, వీరి కూలంకష పాండిత్యము, చిరకాలానుభవము, ప్రయోగ విశేష పరిజ్ఞానము ప్రస్ఫుటంగా గోచరిస్తాయి.

గ్రాంథికాంధ్ర వ్యాకరణ సంప్రదాయాలు, ప్రయోగ విశేషాలు, మూలకర్తల లోపాలు మొదలయిన భాషావిషయాలు తెలుసుకోవలసిన వారందరికీ ఇది అత్యంత పరిణయమున ఉత్తమగ్రంథము.

ఇది ఇంతకుపూర్వం వెలువడిన గ్రాంథికాంధ్ర వ్యాకరణాల కన్నంటికి మహాభాష్యంవంటిదని చెప్పవచ్చును.

అయితే కాస్త్రీగారి భాష్యరచనలో తృప్తి పడక అపూర్వమయిన తను పరిశ్రమను వినియోగించి

భాష్యరూపంలో వెలువరించిన తను అభిప్రాయాలు మూలకరించి గ్రాంథికాంధ్రాని కొకసమగ్ర వ్యాకరణం రచించగలరనీ, ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయానికొక వ్యాకరణం ప్రచురించే గౌరవం దక్కగలదనీ ఆశిస్తున్నాను.

ఆంధ్రవ్యాకరణ సంహితాసర్వస్వం రాయల్ ప్రెస్కు సుమారు ఎయ్యి పుటల గ్రంథం. చింతామణ్యాది వ్యాకరణమూత్ర నూచికలు, విస్తృత విషయనూచికలు మొదలయిన వాటితో గ్రంథ ముద్రణం ప్రశంసనీయంగా ఉన్నది.

ఇంతటి ఉత్తమ వ్యాకరణగ్రంథం ప్రచురించిన ఆంధ్రవిశ్వకళా పరిషత్తువారు ఆంధ్రభాష కొక అమూల్యాలంకారం చేశారన్నది.

ఆంధ్రభాషాభివృద్ధిని సులభం చేసి ఇది అత్యంత పరిపక్వ అమూల్య వ్యాకరణ గ్రంథము.

నాటకం

[అనువాద నాటకం]

ః వి నరసరాజు, ప్రకాశకులు దేశికవితా మంజరి, విజయవాసి 2, నెల యాపాయి పాతలా

అది లిద్ గుంగరీ కది థెరన్స్ మొల్మూర్ గ్రాసిన నాటకం ఈ నాటక రచనాచతుర్ముఖి మున్నెడ పి ౭ పుడేహాస్ అంతికి రచయిత దీనికి "The play is the thing" అని పేరుపెట్టి ఇంగ్లీషు లో తర్జుమా చేశాడు ఆ ఇంగ్లీషులోనుంచి లి వి నరసరాజుగారు చేసిన తెలుగుఅనువాదమే ఈ 'నాటిక'.

ఉర్వశి, మధు, అనే ఇద్దరు యువతీయువకులు పరస్పరము ప్రేమించుమని వివాహం చేసుకుంటామని నిశ్చయించుకుంటారు అయితే ఇంతకు పూర్వమే ఉర్వశి నాట్యం చేర్చిన కాలంలో బాగా తోస్తీగా తిరిగిన కామరాజునే ఆపామి ఆమె నొక హోటల్లో కలుసుకుని సరపాళాపడం మొదలు పెడతాడు కాని ఉర్వశి తన పెళ్ళి నిశ్చయం అతనికి చెప్పి తిరస్కరిస్తుంది. ఈ హోటల్లో పక్కగదిలోనే మధు, అతని చిన్ని హితమిత్రులు రఘుపతి, రామానుజం ముకాండేసిఉంటారు. మధు ఈ సంభాషణ విని,

నిర్వాంతపడి ఊర్వశతో తగలెంపులు చేసుకోదానిది నిద్రపడతాడు కాని రఘు, రామానుజము, మధుమిద జాలికోద్ధి అట్లే రథస జరక్కుండా ఈ వ్యవహారం పానుకులపరచి పెళ్ళి జరిగించాలని నిశ్చయించి, మధుతో ఆసంభాషణ అంతా ఒకనాటకం రిహార్సల్లో దని చెబుతారు స్వయంగా అప్పటికప్పుడు ఒక చిన్ననాటకం వ్రాసి, ఊర్వశీ కామరాజు విద్వరిచేతా ఆ నాటకం అడిస్తారు. పాపం మధు భావకవి ఆ అమాయకు డిదంతానమ్మి, చివరికి ఊర్వశీ పాణిగ్రహణోన్ముఖుడవుతాడు ఇదే ఈ నాటకంలో కథ

ఈ కథ సామాన్యంగానే కనిపిస్తుంది కాని ధేరన్స్ లాఠెన్స్ చూత్రం ఇదంతా మూడంకార్లలో ఇమిడ్చి, ఆత్మగృహం గా నడిపించుకుపోయాడు ఈ రూపక రచనావిధానం అంతా సరికొత్తగా అతి సున్నితమైన హాస్యభోరణిలో సాగిపోతుంది

దీనికి డి వి నరసరాజు గారు చేసిన అనువాదం కూడా చాలా చక్కగా నడిచింది కీరి సంభాషణలు మంచి మదుగ్గా హుషారుగా సాగిపోతాయి రచనకు, ప్రదర్శనానికి, ఆంగ్లనాటక కళాపరిషత్తు ప్రథమతాంబూలం అందుకున్న కీరి 'నాటకా'న్ని గురించి, ఇంతకంటే ఎక్కువగా వ్రాయుట అనవసరం

అయితే—ఒక యువతికి ముందుగా ఒక ఆసామితో బాగా దగ్గర సంబంధం ఏర్పడడం, తరవాత ఆమె ఇంకొకరిని పెళ్లాడాలని అనుకోవడం—పాత గోల బయటపడడం—మృత్యువులు కలుగజేసుకుని వ్యవహారం చెయ్యిదాటిపోకుండా చూడడం—లాంటివి పాశ్చాత్యసంఘానికి నప్పినంతగా మనకు నప్పవు ఇందుచేత తెలుసుకొనానికి ఈ నాటకం కొంత విద్వారంగా కనబడుతుంది

ఆంగ్లనాటక కళాపరిషత్తు మన సంఘ వ్యవస్థకు బాగా చాతురుపోయే స్వతంత్ర నాటకాలుగాని లేకపోలే—అనమపక్షం అలాంటి అనువాదాలుగాని ప్రోత్సహించడం మంచిది.

సింహగడము

[నాటకము]

మరణి నరసింహము. వి. యే, వి. యి. డి. ప్రభులకు అరుణాశ్రమము, నడకుదురు. కాకినాడ తాయాకా, కూయ్యగోదావరి జిల్లా.

ఈ నాటకంలో ప్రధానీతివృత్తం సింహగడ విజయము ఈ విజయం సాధించిన వీరుకు తానాజీ మాలుగురే ఇతడు శివాజీకి నమ్మినబంటు తన చాకచక్యంవల్ల సింహగడదుర్గరక్షకుడైన రాయా జీఘరేసరుని తన పక్షానికి తిప్పకుంటాడు ఈ కథలో ఉదయభానునికీ, కమలకుమారికీ మధ్య నడిచిన వ్యవహారం కూడా కలుస్తుంది రచయిత ఇదంతా ఆరుఅంకాలలో ముదించారు

పాంప్రదాయిక పద్ధతి ననుసరించిన పద్యాలి, పాటలు, గ్రాంథిక భాషారచన మొదలైనవన్నీ ఈ నాటకంలో కనిపిస్తాయి

చారిత్రకరూపకాలు వ్రాసేటప్పుడు ఆకాలపు ప్రజల మనోభావాలు స్ఫురింపజేయ్యడంలో చాలా జాగ్రత్త పడాలి శివాజీకాలంలో పైందవ ధర్మావరణావేశం ఉంటే ఉండవచ్చునుగాని, ఈనాడు బయలుదేరిన అఖిలభారతజాతీయోద్యమంలాంటిది ఆరోజుల్లో కనబడదు అందుచేత ఈ నాటకంలో చాలాచోట్ల మరాటీవీరులు 'భారత వీరత' మొదలైనవాటిని ఎరించి ప్రస్తావించడం సముచితంకాదు రచయిత ఇక్కడ ఈనాటిభావాలు అనాటి వ్యక్తులకు హద్దించినట్లు కనిపిస్తుంది

ఈరచయిత నాటకరచనకంటే పద్యరచన కొంత బాగుంది ఈ క్రింది పద్యాలనుబట్టి కీరి రచనా పద్ధతి గమనించవచ్చును

“ఒహో! ఆహవలక్ష్మీయే మనకుః
బ్రతుక్కుతాన మిచ్చెందమో
రాహిత్యమొసరించి, కాత్రత కర
గ్రస్తంబులొ దివ్వలన్
పూహమ్మలో పచరింపుడి రిపుల
కాయుర్దీపమార్చన్నలొ
త్సాహవేళ పరాక్రమ ప్రళయ
దుద్రమ్మార్తి నర్తింపుడి!
ప్రాణమ్మలో క్షణభంగురమ్మలు
తటిత్పాయంబు లాక్రిలు, శోం
దాణిన్ కాత్రతముక్తతేసి
శవరాట్పుత్రానగిరించి, గీ
ర్వాణ ప్రస్తుతు లేపుమిర
శవశీపాదోపశీవులో పరి

త్రానోవోగ్రు లటంచు కాళ్ళు
సువర్ణభాగ్యం దీపింపరే!

TWELVE PEAS IN A POD

[కథల సంపుటి]

మాగ్నెల్లాహర్షి ఆఫర్స్ అండ్ ఆర్టిస్ట్స్
ఎస్సేసియేషన్ 16 బాండ్ సర్వ గార్డెన్స్ బ్లీజ్
బ్లూక్, మదరాసు వెల: 2 రూపాయలు

ఇది భారతదేశ పరిపరాలపై ఆంగ్లభాషలో
రచించిన 12 కథల సంపుటి

పై కథలు ఆంగ్లదేశాలలో చాలాకాలం నివ
సించినా ఆ దేశీయుల ఆచారవ్యవహారాల అంతరాంత
రాలు పరిశీలించి ఎన్నడగినసాహిత్యసృష్టి కయ్యిం
చాలాకథలు ఆంగ్లయాదేశీయుల జీవితాంతర్యం
వారి దైనందిన వ్యావహారిక భాషలో అంతర్లీనమై
ఉంటుంది అందుచేత విదేశభాషల్లో ఆంగ్లదేశీ
యుల జీవితపరిపరాలు చిత్రించడంలో కొంత కష్టత
ఏర్పడుతుంది

కాని ఈ రచయిత్రి రచనలలో అంతలా
చక్కని భారతీయ జీవన పరిశీలన కనిపిస్తుంది
కథలు చదువుతూంటే ఇవి ఎవరో భారతీయులు
ప్రాసినట్లే ఉంటాయి గాని పైచేకి కథ సృష్టి చా
యలు ఓటిలో కనబడవు ఇది తురదయిత్రి కథలలో
ఎన్నడగిన ప్రత్యేక విశిష్టత

ఈసంపుటికి పీఠిక రచించిన మంతేజ్ యన్
ఈక్వెరెన్ గారు ప్రాసినట్లు ఈ మొత్తం కథల్లో
సున్నితమైన స్వభావపరిశీలనను, చిత్రణను
ప్రత్యేకంగా పేర్కొనదగిన గుణాలు ఈ బాతి
రచనలకు 'Twixt Here and there, Renunci
ation, The Goldsmith Finishes His work
అన్నవి ఉపాహరణుగా తీసుకోవచ్చును

ఈమె వ్రాసిన కథ లన్నిటిలోను, One
night in a Barn, A question of Authorship
అన్నవి రెండు ప్రత్యేకంగా పేర్కొనదగిన ఉత్తమ
కథలు

మిగిలిన వాటిలో చాలావరకు చిత్రణాల తర
గతి చెందుతాయి ఓటిలో The call of the
sighs ఎన్నడగిన చిత్రణం కనిపిస్తున్నది ఒక
కన్నీటికి తీసుకొని రచయితలకు ఉన్నత పథాలకు

తీసుకొనిపోయిన మార్గల్లాహర్షి రచనాకాలం
దీనిలో గమనించవచ్చును

ఆకర్షకమైన ముఖచిత్రంతో ముద్రణాదికం
ప్రకటనగా ఉన్నది

ఈ ఉత్తమాంగ్ల కథాసంపుటి ప్రచురించిన
ఆఫర్స్ అండ్ ఆర్టిస్ట్స్ సంఘంవారు అభినందనీ
యలు

శ బ్ద సిం ధు

[హిందీ-తెలుగు నిఘంటువు]

సంకలనకర్త సాగిసత్యనారాయణగారు, ప్రతు
లకు విజయ భారతీ పబ్లికేషన్స్, రాజమహేంద్ర
వరమ వెల 12 రూపాయలు

ఇది డిప్యూటీ సెజల్ 1978 ఫుటబుగిల పెద్దనిఘం
టువు దీనిలో 75 వేల పదాలున్నాయి సాగినారు
సామాన్యంగా హిందీలో వార్తాపాఠ్య సంస్కృత,
పార్సీ, ఉర్దూ, అరబ్బీ మొదలైన భాషలపదాలన్నీ
నేకరించి, అకౌరాగ క్రమంలో ఇందులో జేర్చారు
ఇదిగాక, ఇందులో ఇంకా 5 వేల హిందీ బాతీ
యాలూకూడా చేరి ఉన్నాయి

హిందీ బాతీయ భాషగా వారిన ఈ పుస్తా
లందితీ ఈభాష తప్పకుండా చదవవలసిన అవకాశం
ఏర్పడింది తెలుగులో ఇంతవరకు ఇంకా పెద్ద
హిందీ-తెలుగు నిఘంటువు బయలుదేరలేదు ఇది
హిందీభాష చదివేవారికి బాగా ఉపయోగిస్తుంది
ఇంత పెద్ద నిఘంటువు తెలుగులో ప్రకటించడానికి
క్రమపథిన ప్రకాశకులు, సంకలనకర్తలైన సాగి సత్య
నారాయణగారు హిందీభాష చదివేవారికి చక్కని
సాకర్యం కలిగించారు

విక్రమ ప్రకృతి

[పద్య కావ్యము]

యామిజాల పద్మవాళిస్వామి, కారకా నివ్యా
లయ బాలిహస్తీత పాకగాల, త్యాగరాజునగర్, మద
రాసు వెల రెండు

ఇది జయపురమార్గంలో తగిత కొండవారి
ప్రకృతిరొందర్యంతర్జిత వికాస్యన పద్య
కావ్యము

ఈ కావ్యంలో అక్కడక్కడవచ్చే ప్రకృతి వర్ణనలతోపాటు దైవార్చన బహులు, మొదలయినవాటి గొడవలుకూడా అక్కడక్కడ దొడ్లుకూంటాయి ఇందులో కేవల ప్రకృతివర్ణనలే కాక, జయపుర రాజ్యంలో నివసించే మహాల సాధుగీల వర్ణన కూడా కనిపిస్తుంది

విక్రమప్రకృతిలో పద్యాలన్నీ సాంప్రదాయకమార్గంలో సాఫీగా నడిచిపోతుంటాయి పద్యప్రయోగము, సమాసాలకట్టుబడి, చక్కని బాటియ మార్గంలో నడిచాయి అయితే వృత్తరచనలో ఈ రచయిత కంతగా చెయ్యిదిరిగినట్టు కనబడదు ప్రధానంగా ప్రకృతివర్ణనవేరమైన ఈ కావ్యంలోని వర్ణన అక్కడక్కడ ఉదాత్తమర్గం విడిచి, చాలా కేలవంగా తేలిపోతుంటుంది అయితే ఈ క్రింద ఉదాహరించిన వర్ణనవంటివి అరుదుగా ఉన్నా, దీనినిబట్టి ఈ రచయిత ఉత్తమస్థాయి ఏ అంతరుపు దాకా వెళ్లిందో గ్రహించుకోవచ్చును

“కుదురుగ మంచిగంధపు జుల్ల
నొ క్లను కప్పుకొంచు
పద కలవారిపోల్కి మదవారణ
కుంభ విరాజి మాత్రికా
ప్రకర భామానలయి
పాటలు పాడుచు నచ్చటబ్బటకా
మెదలుచు నుందురందు గడు
నీటుగ భిల్లపురంద్రకామణి”

భక్తి తత్త్వము

శ్రీ నిర్వికల్పానందస్వామి ప్రకాశకులు సాధన గ్రంథమండలి, తెనాలి నెల 12 అక్షాలు

నారద భక్తిమూత్రాలు సంస్కృత భక్తి తత్త్వంలో ప్రామాణిక గ్రంథం నిర్వికల్పానంద స్వామిగారు ఆ గ్రంథంలోనివిషయం సంగ్రహంగా ప్రోద్బలించి తెలుసులో తేటతెల్లంగా వివరించారు

ఇది కామమైత్రీలో రు పుటల గ్రంథం అయినా మూక్ష్యంగా నారదభక్తి మూత్రంవిషయం అవగాహన చేసుకోగోరవారి కిది బాగా ఉపయోగిస్తుంది

గౌతమ బుద్ధ

(తీర్థ చరిత్ర)

చెరుకూరి వీరయ్య ఎమ్ ఎల్ ఎల్, ఎల్. వి. ప్రకాశకులు పి ఆర్ అండ్ సన్స్ విజయవాడ. నెల 1-8-0

రచయిత దీనిలో గౌతమబుద్ధుని చరిత్ర సంక్రమంగా వ్రాశారు. అయితే అన్నంతలో దీనిలో ప్రతి ప్రకరణంలోను, బుద్ధుని తీర్థచరిత్ర విశేషాలు గర్భవోధనలు మూర్తిగా వచ్చాయి

దీనిలో వాడిన భాష గ్రాంథికమే అయినా చాలా చక్కగా సరళంగా నడిచింది

రామనామ ప్రభావము

శ్రీ కందుకూరి వెంకటవరయ్య ప్రకాశకులు సాధన గ్రంథమండలి, తెనాలి నెల 6 అక్షాలు

ఆ రూపక గ్రంథాలలో గల రామనామ ప్రశస్తిపరమైన స్తోకాలన్నీ సేకరించి రచయిత దీనిలో రామనామ ప్రభావం సంగ్రహంగా వివరించారు

రామనామ వ్యుత్పత్తి, జవవిధానము మొదలైనవన్నీ తెలిసికోగోరవారి కీ గ్రంథం ఉపయోగిస్తుంది

అంబికావిజయం

పురాణపండిత రామమూర్తి భారతీ ముద్రణాలయము ఆలమారు నెల: 12 అక్షాలు

కారణ సత్యశ్రులు జరపడం ఆంగ్రేజీలో అనువాదంగా వస్తున్న సంప్రదాయము ఈ పుస్తకంలో రచయిత జీవీశ్రావణవిషయంలో పురాణ ప్రసిద్ధమైన మాహాత్మ్యాలు, కథలు సేకరించి సరళ వ్యాఖ్యానానికి కైరిలో సర్దులకు బోధపడేటట్లు వ్రాశారు.

దీని వ్యాఖ్యానానికి అక్కడక్కడ గ్రాంథిక కైరికూడా కనిపిస్తుంది. రచయిత ఈ విషయంలో జాగ్రత్తపడడం అవసరం

భాషా—నా తల్లి

మమారి మనూగాంధీ అనువాదమును నందూరి వెంకటకృష్ణమూచార్యులు సర్వోదయ సాహిత్య పరిషత్తు హుస్సేనిఅలంకోడు హైదరాబాద్ (దక్కన్) వెల పన్నెండు అక్షరాలు.

మమారి మనూగాంధీ గాంధీజీతో నాభారతీ సంచారం చేసినప్పుడు అనాటి స్వేచ్ఛలన్నీ సుజరాతీ భాషలో దినచర్యారూపంలో వ్రాసింది చానికీ నందూరి వెంకటకృష్ణమూచార్యులుగారు చేసిన అనువాదమే ఈ గ్రంథం

సామాన్యమయిన గాంధీజీ దైవందిన చర్యలో జరిగిన మహర్షిర సంఘటన తెన్నో మనూగాంధీ పాఠకుల కళ్ళకు కట్టినట్లు వ్రాసింది ప్రతి చిన్న విషయంలోను మహాత్ముని దృక్పథం ఎంత విశిష్టంగా పనిచేసిందో ఈ చిన్న పుస్తకంవల్ల స్పష్టమవుతుంది

అనువాదం అంత బాటియంగా లేకపోయినా మూలగ్రంథంలోని విషయాలన్నీ పాఠకులకు గురి ధంగా తెలుస్తున్నాయి

శ్రీ మమమహారనాథ లీలానాగహము

కొత్తపల్లి బుచ్చయ్యకర్క పాలమూరు, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా నల ఒకరూపాయి

దీనిలో గ్రంథకర్త మమమహారనాథుఁ జననము, జీవితవృత్తాంతము సంగ్రహంగా వ్రాశారు.

జీవితవృత్తాంతం తరవాత రచయిత మారనాథ లీలలు, మారనాథసంబంధము మొదలయిన విషయాలు కూడా చేర్చారు

మారనాథరత్నం— తెలిసికోగోకవారందరికీ ఈ గ్రంథం సంగ్రహప్రకాశకగా ఉపయోగించగలదు

ఖండకావ్య సంపుటి

శ్రీ రాధాకృష్ణ ప్రేమ్ రామదండపురం— మలలేడు దీనిలో క. లైరా, శ్రీపాద వెంకటరత్నం, వాల్మీకి వారాయణమూర్తి, పొన్నపల్లి వెంకటకృష్ణయ్య, రావులపల్లి భద్రరాజు, పోతునూచి నూర్యవారాయణమూర్తి అనే ఆరుగురు యువరచయితల ఖండకావ్యాలు ఉన్నాయి.

ఈ ఖండకావ్య సంపుటి పోతునూచి నూర్యవారాయణమూర్తిగారి లోక విస్తృతతరచి

చావు దీనిలో విశేషముగా జగ్గిపాఠాంతలో ఎక రహస్య అతివాదులు అంగీకరించక పోవచ్చునుగాని సామాన్య సారస్వతోపాసనీ లందరు ఇది తప్పకుండా అంగీకరించే విషయాలే

ఈ రచయితల రచనలలో గేయాలు, పద్యాలు మొదలైన అధునికరచనాపద్ధతులన్నీ కనిపిస్తున్నాయి వీరందరు కొత్త కొత్త చారులలో రచనాపద్ధతి సాగించారు. వాల్మీకి వారాయణమూర్తిగారి 'చందలడు' కున్నితమైన హాస్యంలో హుమారుగా నడిచి పోతుంది

కె. లైరా వ్రాసిన జీవిత, జ్యోత్స, ఈయన వ్రాసిన రచనలలో ఉత్తమంగా ఉన్నాయి.

పొన్నపల్లి వెంకటకృష్ణయ్యగారు వ్రాసిన రచనలలో ఉగాది—రక్తాశీ అనే ఖండకావ్యం చాగుంది

రావులపల్లి భద్రరాజుగారి గేయరచనలు భావకవిత్వపద్ధతి అనుసరిస్తున్నాయి.

మొత్తముగా ఈ రచయిత లందరిలోను యువకోత్సాహము, నూత్న రచనా ప్రభావాలు ప్రస్ఫుటంగా కనిపిస్తున్నాయి. క్రమంగా వీరు తమ రచనలలో పరిణతి పొందగలరని అక్కడక్కడ సుంచి నూదనలు కనిపిస్తున్నాయి.

ఆర్య ప్రవర్తనము

పద్మజున్నెకేవాచార్య సిద్ధాంతిశాస్త్రి ప్రకాశకులు ఆర్యసమాజము గోమమహల్, హైదరాబాద్ (దక్కన్) నల ఆరణాలు

ఇది హిందీభాషలో వందేర రామనారాయణ ముక్త వ్రాసిన భారతీయ శిష్టచార అనే గ్రంథం ఆధారంగా తీసుకుని రచించిన గ్రంథమని గ్రంథకర్త తమ పీఠికలో తెలియజేశారు.

ఇది ఆర్యసమాజం ధర్మపద్ధతిని అనుసరించి వ్రాసిన పుస్తకము

దీనిలో విద్యార్థులు ముఖ్యంగా దైవందిన జీవితంలో ఆచరించవలసిన నియమావళిని గురించిన వివరాలున్నాయి

అయితే ఈ నియమాలు ఆర్యసమాజము లయిన విద్యార్థులే కాక తదితర విద్యార్థులు కూడా అనుదివము ఆచరణలో పెట్టడానికి తగినవిగా ఉన్నాయి.

దీని చాడపాడే మమమహారనాథుని లోక పీఠిక రచించారు. ఇది విశాఖలో లందరు ఉదయవలసిన పుస్తకము

రంగుకు
రమణీయతకు
కో ఆప్టెక్స్
అలంకరణవస్త్రాలు

మద్రాస్ సేట్ హౌండ్ లూం పీచర్స్
కో - ఆపరేటివ్ సొసైటీ లిమిటెడ్
ఎగ్మూరు మద్రాసు

అతని ప్రాణాలన్నీ ఆమె మీదనే

అకసంబాటు భార్య అన్న
వృద్ధు, అన్ని విధాలా తన

భార్యవలెనే ఉండాలని. అందుకు కారణం, ఆమె మెలకువతో ప్రవ
ర్తిస్తుంది.

ఆమె చాలా చురుకైనది. ఉదయం వేళ భర్తకు అఫీసుకు కావలసిన
దస్తులన్నీ తీసి సిద్ధంగా వుంచుతుంది. సాయంత్రం అతడు ఇంటికి
వేరుకోగానే దుదివంతమైన ఒక గ్లాసుకు 'టీ' చేతికొందిస్తుంది. ఆ
'టీ' చేయడానికి అట్టే ఖర్చు కూడా కాదు.

తెయ్యని ఆమె చిరునవ్వువలెనే ఆమె చేతి 'టీ' కూడా అరదీని ఎం
బకం చేస్తుంది. అందు చేత అతని మంచవాగాలు ఆమె మీదనే
పెట్టుకున్నాడు.

మంత్ర శక్తి నిచ్చే పానీయం

"టీ" త్రాగండి

ఇంజనీర్ "టి" వద్దకొరకల్లా ప్రచురించబడినది.

678 00

ఫిబ్రవరి

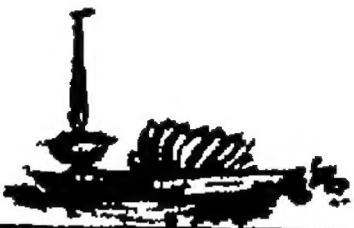
29

నుండి

విజయ వారి

పెళ్లి చేసి చూడు

నటులు జి. వరలక్ష్మి, ఎ.కె. రామారావు,
సావిత్రి, శోభారావు, వారస్వామి, జి. శివరామకృష్ణయ్య,
రామారావు, పుష్పలత, మేకయ్య, కుండు, బేబీ గిరిజ,
బాలకృష్ణ, పద్మనాభం వగైరా

డైరెక్టర్... ప్రసాద్ ... స్టూడియం... సాగర్... చిత్రపాఠశాల

